

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

27 ΙΟΥΛ. 1995



Περίοδος Β'
Τεύχος 583
Παρασκευή
21 Ιουλίου 1995
Δρχ. 400

ετές πατρίδες
ΝΗΜΗ Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗ



ΓΕΝΙΚΕΣ
ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ,
— ΟΧΙ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ * 1995 * ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ



- | | | |
|----------------------|---|--|
| Τζων Άπνταϊκ | * | Αναζητώντας τον εαυτό μου
(Μνήμες) |
| Μπανάνα Γιοσιμότο | * | N.P.
(Μυθιστόρημα) |
| Μάρτιν Έιμς | * | Άλλοι άνθρωποι
(Μια ιστορία μυστηρίου) |
| Ζαν Εσνόζ | * | Λίμνη
(Μυθιστόρημα) |
| Γιασούσι Ινόουε | * | Έρωτας και εκδίκηση
(Μυθιστόρημα) |
| Γιασουνάρι Καβαμπάτα | * | Το σπίτι των κοιμισμένων
κοριτσιών και άλλες ιστορίες |
| Γιούκιο Μισίμα | * | Ο ήχος των κυμάτων
(Μυθιστόρημα) |
| Γιούκιο Μισίμα | * | Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΤΗΣ ΓΟΝΙΜΟΤΗΤΑΣ
Β' Αφηνιασμένα άλογα (Μυθ.) |
| Στέφανο Μπένι | * | Κωμικοί, τρομαγμένοι μαχητές
(Μυθιστόρημα) |
| Γκλόρια Νέιλορ | * | Οι γυναίκες της οδού
Μπρούστερ (Μυθιστόρημα) |
| Ινάζο Νιτόμπε | * | ΜΠΟΥΣΙΝΤΟ -
Ο κώδικας των Σαμουράι |
| Τζόις Κάρολ Όουτς | * | Η αυτοφυλακισμένη
(Νουβέλα) |
| Λουίζε Ρίνζερ | * | Ο έρωτας του Αβελάρδου
(Μυθιστόρημα) |
| Μαρκ Τουέν | * | Ο άνθρωπος που διέφθειρε
το Χάντλεϊμπεργκ (Μυθιστόρημα) |

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΑΝΤΙ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

583

ΙΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Γελοιογραφία, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντίνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, ΜΜΕ, σελ. 14

Ο ΠΟΤΑΜΙ ΔΕΝ ΓΥΡΙΖΕΙ...

Αγύριστος, σελ. 27

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 32

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Εργονότα από τον κόσμο, σελ. 33

INTERNET

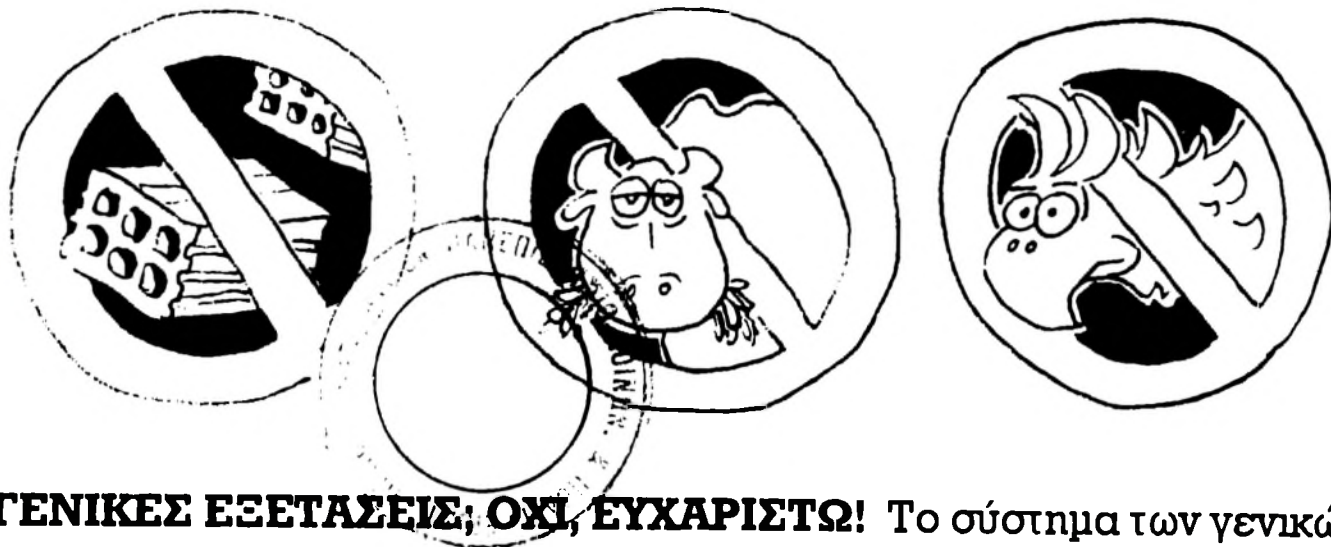
Δημήτρης Σκούφης, σελ. 39

ΕΠΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 45

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:
PRISMA

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ



ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ; ΟΧΙ, ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ! Το σύστημα των γενικών εξετάσεων για τα πανεπιστήμια δεν είναι πλέον απλώς ξεπερασμένο· είναι επικίνδυνο για την κοινωνία μας! Γράφουν οι: **Ελένη Καραντζόλα, Κώστας Γαβρόγλου, Βασίλης Κρεμμυδάς, Π.Δ. Χαραμής.** ΣΕΛ. 17-25

ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΕΣ ΧΩΡΙΣ ΑΙΤΙΑ Γιατί οι βουλευτές, ξαφνικά, ωρύονται για τα διαπλεκόμενα συμφέροντα; Γράφει ο **Τάσος Παππάς.** ΣΕΛ. 12.

ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ ΤΟ ΟΖΟΝ Πράσινη τεχνολογία, πράσινη διαφήμιση... Γράφει η **Μαρία Τοπάλη** ΣΕΛ. 29.

ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ Μια νέα πρωτοβουλία του Αντί. ΣΕΛ. 39-41.

ΜΝΗΜΗ Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗ: ΘΕΤΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ «Μέσα στον κάθε Χοντρό υπάρχει ένας Λιγνός που κλαίει να τον ελευθερώσουν». ΣΕΛ. 49-59



Περίοδος Β' • Έτος 22ο • Τεύχος 583 • Παρασκευή 21 ΙΟΥΛΙΟΥ 1995 • Δρχ. 400

ΑΝΤΙ • ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου - **ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:** Βασίλης Μπάλλας - **MONTAZ:** Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι, τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 4.100 δρχ., Ετήσια 8.200 δρχ., Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 30.000 δρχ. Φοιτητική ετήσια: 7.000 δρχ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ: Εξαμ.: 30 δολ., Ετήσια: 60 δολ., ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Εξαμ. 35 δολ., ετήσια 70 δολ.
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης Δημοκάρους 60, 115 21 Αθήνα **ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ:** ΔΡΧ. 400, **ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ:** ΔΡΧ. 600
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας περιοδικό ΑΝΤΙ, για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε. Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΑΠΑΤΖΙΛΙΚΙΑ

ΕΚΕΙ ΜΕΙΝΕΙ, άραγε, τίποτα όρθιο σ' αυτόν τον τόπο;. Την περασμένη Τετάρτη γελούσαμε (σαρκαστικά αλλά και πικρά) με την καινούργια δήλωση του «πόθεν έσχες» του πρωθυπουργού της χώρας.

ΔΕΝ ΕΦΤΑΝΑΝ τα περσινά, με τα «άτοκα δάνεια» που πήρε ο πρωθυπουργός από τους υπουργούς του και τους φίλους του – ανάμεσά τους και ο αμφιλεγόμενος, «γεννημένος σε τρεις χώρες» (!) Τζωρτζ Χάλαγκ. Το βιολί συνεκίστηκε φέτος με την κυρία Δήμητρα Λιάνη-Παπανδρέου να εμφανίζεται ως «δανειολήπτρια» ατόκων δανείων και «δωρεοδόχος» του συζύγου της. Συνολικά έλαβε λοιπόν η κυρία του πρωθυπουργού 30+50 εκατομμύρια δραχμές από τον τέως αντιπρόεδρο του ΕΟΤ κύριο Ιωάννη Θεοτικό Αλεξίου και τον πρωθυπουργό-σύζυγο κύριο Ανδρέα Παπανδρέου, προκειμένου να «επισκευάσει» την επί της οδού Αγράμπελης αριθμός 3 κατοικία της!

ΤΕΤΟΙΑ –και ομολογημένα πλέον– τα ρεζιλίκια!

ΑΠΟΡΕΙ κανείς για την παντελή έλλειψη ίκνους ευαισθησίας και ευνομίας που χαρακτηρίζει τον πρωθυπουργό και το κλειστό περιβάλλον του. Μηχανεύονται μικρά, πονηρά τεχνάσματα προκειμένου να αποκρύψουν αυτό που όλοι γνωρίζουν και λένε στις αγκυιές:

ΟΤΙ, ΔΗΛΑΔΗ, τώρα επενδύονται και σήμερα βγαίνουν στον αφρό παλαιότερα αποκτηθέντα «εισοδήματα». Αποκτηθέντα από πού, όμως;

ΔΙΟΤΙ, βεβαίως, οι ιστορίες για «άτοκα δάνεια» είναι ιστορίες για αφελείς. Ιστορίες όμως που κατέδειξαν αφενός ότι το πρωθυπουργικό περιβάλλον μηχανεύεται τεχνήματα για να αποφύγει τους νόμους και αφετέρου ότι γνωστοί πολιτικοί (υπουργοί και δημόσιοι λειτουργοί) έχουν τέτοιο βαθμό εξάρτησης από τον πρωθυπουργό και τόσο έλλειψη ευθιξίας που αδιαφορούν για όσους εξευτελισμούς κι αν δέχονται!

ΤΕΤΟΙΑ παπατζιλίκια και τόσες ντροπές για έναν τόσο μικρό τόπο και για ακόμα μικρότερους πολιτικούς λειτουργούς! Ός ποτε;

αντι

ΑΦΟΥ ΕΣΥ Κ.ΠΡΟΕΔΡΕ
ΘΑ ΟΡΙΣΕΙΣ
ΤΟ ΝΕΟ ΠΡΟΣΩΠΟ!..
ΓΙΑΤΙ ΓΕΡΙΝΙΑΖΕΙΣ;...

ΠΟΥ ΔΕΝ ΣΚΕΦΤΗΚΑ
ΤΟ ΠΩΣ ΘΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΜΕ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΤΕ!..



ΔΗΤΗ

19-7-96

Η επιλογή μιας επετείου

«ΕΠΕΤΕΙΑΚΟΣ» μήνας ο Ιούλιος, εδώ και μια εικοσαετία, αναζητούμε, στις τρεις βασικές επετείες του, μια αίσθηση της ιστορίας: 15 Ιουλίου 1974 - μαύρη επέτειος ανατροπής του Μακαρίου από τη χούντα... 20 Ιουλίου 1974 - μαύρη επέτειος της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο... 24 Ιουλίου 1974 - επέτειος αποκατάστασης της δημοκρατίας στην Ελλάδα. Και φυσικά, πιστεύουμε, θέλουμε να πιστεύουμε, ότι, μέσα από τις επετείες αυτές, ενσωματώνουμε συνολικές καταστάσεις -ως «γνώση»- στη συλλογική συνείδηση.

ΑΛΛΑ ΟΤΑΝ λέγεσαι Ανδρέας Γ. Παπανδρέου και είσαι, σήμερα, «πρωθυπουργός της Ελλάδας», τότε αυτό που σε απασχολεί είναι το «ιστορικό επεισόδιο» της 15ης Ιουλίου 1965, κοινώς η «αποστασία». Και επειδή οι καιροί είναι δύσκολοι, επειδή, μέσα στο ίδιο το κόμμα «σου», η ανταρσία παίρνει και δίνει («καιρός του φυτεύσαι», αλλά και «καιρός του εκτίλαι το πεφυτευμένον» - έφθασαν να λένε μερικοί!), ο πρωθυπουργός έκρινε πως έπρεπε να αρθρογραφήσει... Το άρθρο, με τίτλο «Ιστορική μνήμη και πολιτική», δημοσιεύθηκε στο «Βήμα» της 9ης Ιουλίου, στη θέση της «δευτερολογίας» που θα έκανε -και δεν έκανε- στη συνδιάσκεψη του ΠΑΣΟΚ. («Δικό μου είναι το κόμμα, ό,τι θέλω κάνω...»). Υποτίθεται ότι έγνοια του αρθρογράφου-πρωθυπουργού ήταν οι «αντιπροσωπευτικοί θεσμοί». Και ότι η αιχμή του δόρατος ήταν «πρόσωπα που επιμένουν να διατηρούν ακόμη ζωντανή την εικόνα μιας εποχής που πέρασε» (διάβαζε πρόσωπα, όπως ο επίτιμος πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας και πρώην πρωθυπουργός, Κ. Μητσοτάκης). Αλλά όσοι ξέρουν να διαβάζουν «μέσα από τις γραμμές», δεν δυσκολεύθηκαν να αντιληφθούν ότι «αποδέκτες» του άρθρου ήταν ο Κ. Σημίτης, ο Θ. Πάγκαλος, η Βάσω Παπανδρέου, ακόμα και ο Κ. Τσοβόλας, ακόμα και οι «λοχαγοί» - κοντολογίς όσοι, με τον άλφα ή βήτα τρόπο, έθεταν, θέτουν θέματα «πολιτικής ταυτότητας» του σημερι-

νού ΠΑΣΟΚ, θέματα όπως είναι η εσωκομματική δημοκρατία, η συλλογική ηγεσία, η αποδοτικότητα, η αποτελεσματικότητα, η αλαζονεία, η «αρχή του ενός ανδρός», η διαδικασία της διαδοχής...

ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ Ο «ΔΙΑΔΟΧΟΣ»;

ΤΟ «ΜΗΝΥΜΑ» του άρθρου ήταν σαφές. Και σαφής η διεύθυνση του (συλλογικού) παραλήπτη. Αλλά «Το Βήμα» έκρινε πως έπρεπε να επανέλθει και να επιβεβαιώσει -ενώ δεν χρειαζόταν καθόλου...- ποιους είχε κατά νου ο κ. Παπανδρέου, όταν συνέγραφε το άρθρο του. Η συνέχεια είναι γνωστή. Μια εβδομάδα μετά το άρθρο, αισθάνθηκε την ανάγκη να προειδοποιήσει τους «πάσης φύσεως ενδιαφερομένους» ότι «ο πιθανότερος διάδοχος του κ. Α. Παπανδρέου, είναι ο κ. Μιλτιάδης Έβερτ»(!), κατά τον ίδιο τρόπο που διάδοχος του κ. Κ. Καραμανλή, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ήταν ο κ. Α. Παπανδρέου...

ΠΡΟΣ ΣΤΙΓΜΗ, το άρθρο του «Βήματος» (τουλάχιστο, στις πρώτες αράδες του) εξέπληξε. Είναι δυνατόν «Το Βήμα» (εφημερίς πασοκιάς 24 καρατίων...) να προεξοφλεί πρωθυπουργία Έβερτ, ως διάδοχο κατάσταση; Τελικά, απεδείχθη ότι επρόκειτο περί ρητορικού σχήματος. Η ουσία του άρθρου του «Βήματος», ήταν ταυτόσημη με την ουσία του άρθρου του κ. Παπανδρέου: Όλοι σεις, κύριοι δελφίνοι, που ομιλείτε περί «εκσυγχρονισμού» και άλλα παρόμοια, που «τραυματίζετε την κυβέρνηση», που «πριονίζετε, ο καθένας με τη σειρά του, τα κλαδιά του κυβερνώντος κόμματος», στρώνετε απλώς το δρόμο «για την έλευση του αρχηγού της νυν αξιωματικής αντιπολιτεύσεως κ. Μιλτ. Έβερτ στα έδρανα της μετεκλογικής κυβερνήσεως»... Και επειδή κάποιοι από τους «πάσης φύσεως ενδιαφερομένους» θα μπορούσαν να πουν ότι «η έλευση» του κ. Έβερτ δεν είναι καθόλου βεβαία (και ότι αν, έστω, πραγματοποιηθεί, θα οφείλεται στη σημερινή πολιτική του ΠΑΣΟΚ, με πρωθυπουργό τον Ανδρέα Παπανδρέου...), «Το Βήμα»

επιστράτευσε και δεύτερο επιχειρήματα: «Χρήσιμον είναι να ενθυμούνται οι αγωνιζόμενοι δελφίνοι ότι η αγριότερη πρόσφατη δελφίνομαχία (Γ. Ράλλης και Ε. Αβέρωφ) οδήγησε, τελικώς, στην ανάδειξη ενός εκτεταμένου μετεγγραφής ηγέτη της Ν.Δ., ο οποίος έγινε πρωθυπουργός». (και ο νούν νοείται...)

ΕΠΙΜΥΘΙΟ (του άρθρου του «Βήματος»): Όλοι σεις, εκσυγχρονιστές και άλλοι, θα πρέπει να παύσετε να θέτετε ζητήματα, να ανησυχείτε για όσα συμβαίνουν στο κόμμα σας και, ειδικότερα, στο άμεσο περιβάλλον του ηγέτη σας... Διότι, αν επιμένετε, «χάριν του δένδρου να χάνετε δάσος», θα συμβούν δύο τινά: Είτε θα παύσει ο Έβερτ στην εξουσία, είτε θα αναλάβει την ηγεσία του κόμματος (και την πρωθυπουργία, ίσως) κάποιος ηγέτης εκτεταμένου μετεγγραφής! Συνεπώς, παύσατε να ασχολείσθε με οτιδήποτε και αναμένετε πότε αρχηγός σας -«εγγυητής» των δημοκρατικών διαδικασιών κ.λπ.- θα αποφασίσει εκείνος (και όχι άλλος) πότε θα αποφασίσει να αποχωρήσει από την αρχηγία!

«ΔΙΑΔΟΧΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ...»

ΣΤΗ «ΔΙΩΔΙΑ» Παπανδρέου - «Βήματος» απάντησε, σε υψηλούς τόνους, ο πρωθυπουργός Βιομηχανίας, κ. Κ. Σημίτης: Διάδοχος του σημερινού πρωθυπουργού δε θα είναι ο κ. Έβερτ, αλλά «εκείνος ο οποίος θα δώσει στον ελληνικό λαό προοπτική και ελπίδα, εκείνος που θα δημιουργήσει την πεποίθηση ότι η χώρα βρίσκεται σε σωστή κατεύθυνση και προσπαθεί να παίξει ρόλο στη διεθνή σκηνή». Και οι αντίπαλοι, τότε έρχονται; Οι αντίπαλοι έρχονται όταν υπάρχει ανασφάλεια, όταν δεν υπάρχει ελπίδα, όταν σε επίπεδο ηγεσίας, δεσπόζει «η αλαζονική αυτοϊκανοποίηση για αυτά που κάνουμε» - και όχι «η αναζήτηση νέων καταστάσεων».

ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ ο κ. Σημίτης απαντούσε και στους λογής επικριτές των «Τεσσάρων» (Χ. Παπουτσης, Κ. Σκανδαλίδης κ.ά.), οι οποίοι, από το βήμα της πρόσφατης συνδιάσκεψης, απεφάνθησαν ότι «

οίνοι έχουν καταστήσει να είναι οι μόνοι ασκούν αντιπολίτευση στην κυβέρνηση- και συνεπώς καλό είναι να αναστεί- / τη δραστηριότητά τους. «Η σιγή κό- / ν φέρει...». Ή -όπως έλεγε ο Έλιοτ- άνθρωποι δεν μπορούν να αντέξουν / ή πραγματικότητα»...

ΕΝΙΑ ΚΑΙ ΕΛΛΑΔΑ

ΙΑ ΤΑ παραπάνω αυτά συμβαίνουν η κόλαση στη Βοσνία συνεχίζεται, με υπουργό Άμυνας κ. Γ. Αρσένη να μας βεβαιώνει για την «ετοιμότητα του ντικού μας δυναμικού», αλλά και για / έυση της Ελλάδας η οποία «παραμένει / λάντευτη». (Η Ελλάδα αρνείται να / μετάσχει στις ειρηνευτικές δυνάμεις / ΟΗΕ στη Βοσνία... Αλλά, αν αποφασί- / η αποχώρησή τους, τότε «η χώρα μας / με άλλες χώρες του ΝΑΤΟ, είναι δια- / μμένη να στηρίξει την αποχώρησή τους, / ατάλληλη συνδρομή των ενόπλων δυ- / εών της»...). Όσο για τη «διπλωματι- / μας συμβολή στην άρση του αδιεξό- / , εστιάζεται στην προσπάθεια του κ. Κ. / τούλια να συνεργαστεί με τους υπουρ- /ς Εξωτερικών του Ιράν και του Σερά- / ο (Άλι Ακμπάρ Βελαγιατί και Μοχάμε- / αλταϊμπεν), στην αναζήτηση «μιας κά- / ις λύσης»...

κ. Κ. ΠΑΠΟΥΛΙΑΣ πιστεύει ότι «μια / Γενεύη» (έτους 1995) -με συμμετοχή / των εμπλεκόμενων μερών- είναι εφι- / ... Βέβαιο, μέχρι στιγμής, είναι ότι Αμε- / και Βρετανοί απορρίπτουν τη γαλ- / ή πρόταση για αποστολή στρατιωτικών / χύσεων στο θύλακα του Γκόραζντε και / Σεράγεβο ενώ ο σερβοβοσνιακός κλοι- / γύρω από το θύλακα της Ζέπα γίνεται / ένα και πιο ασφυκτικός. Πού μπορεί / οδηγήσει η κατάσταση αυτή; *Εκδοχή / ρτή:* Η Γαλλία να προχωρήσει στην / ροση όλων των δυνάμεών της από τη / νία. *Εκδοχή δεύτερη:* Οι δυνάμεις του / Ε να αποτραβηχτούν (και να περιορι- / ύν) στον θύλακα του Σεράγεβο, τον / ίον θα μπορούν αποτελεσματικότερα / «προστατεύσουν». *Εκδοχή τρίτη:* Η / άδα Επαφής» των «Πέντε» (ΗΠΑ- / τανία-Γαλλία-Γερμανία-Ρωσία) δέχε- / ότι οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί δεν / δίδουν και προσανατολίζεται οριστικά /ς λύση πολιτική-διπλωματική, (Ήδη, ο / βρης της Ρωσίας στις Βρυξέλλες Βιτάλι / ύρκιν δηλώνει ότι θα πρέπει να αναθε- / ηθεί «ο προτεινόμενος από την Ομάδα / αφής χάρτης»). Οι εκδοχές αυτές δεν / λύνουν, όμως, ούτε τις εκατόμβες των / άτων (τη συσσώρευση θυμάτων), ούτε / στρατιές των προσφύγων, ούτε το γεγο-

νός ότι Σέρβοι και Μουσουλμάνοι θεω- / ρούν τους κυανόκρανους ως «ανθρώπινες / ασπίδες».

ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΚΑΙ ΚΥΠΡΟΣ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, οι Αμερικανοί φέρονται να αναζητούν πάλι -μετά το φιάσκο των «μυστικών συνομιλιών του Λονδίνου»- τρό- / πους για την επανέναρξη του διαλόγου / στην Κύπρο. Ήδη, στη σύσκεψη που πραγ- / ματοποιήθηκε, την περασμένη Τρίτη, στο / Στίιτ Ντιπάρτμεντ, υπό τον υφυπουργό / Εξωτερικών Ρίτσαρντ Χόλμπρουκ, εξετά- / σθηκαν διάφορα σενάρια, με σταθερή πά- / ντοτε επιδίωξη την «προσέγγιση των δύο / πλευρών». Και ενώ οι Αμερικανοί, σύμφω- / να με ορισμένες πληροφορίες, προσπα- / θούν, στο πλαίσιο του «δόγματος Χόλ- / μπρουκ», να «παντρέψουν» την ενταξιακή / πορεία της Κύπρου με την τελωνειακή / ένωση της Τουρκίας με την Ευρώπη, αλλά / και με την αμερικανική αντίληψη για το / ρόλο της Κύπρου, της Ελλάδας και της / Τουρκίας στη γύρω περιοχή, στη Λευκω- / σία ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Γιαννά- / κης Κασουλίδης κατέστησε σαφές ότι, για / την κυπριακή κυβέρνηση, πρώτη επιλογή, / στην προώθηση λύσης του Κυπριακού εί- / ναι ο διάλογος! Η δήλωση αυτή του κύπρι- / ου κυβερνητικού εκπροσώπου ήλθε να / διασκεδάσει, φαίνεται, ορισμένες εντυπώ- / σεις που προκάλεσε πρόσφατη συνέντευξη / του προέδρου κ. Γλ. Κληρίδη, στο ΡΙΚ, / σύμφωνα με την οποία «το θέμα της αναθε- / ώρησης της πολιτικής μας στο Κυπριακό», / απασχόλησε τόσο την πολιτική ηγεσία, / όσο και τον ίδιο. Τι θα πει, όμως, «αναθεώ- / ρηση πολιτικής»; Αναθεώρηση θα σήμαι- / νε, ίσως, παραδοχή ότι η «διαδικασία των / συνομιλιών δεν οδηγεί σε λύση» και, συνε- / πώς, «θα πρέπει να βρεθεί άλλος τρόπος / λύσης του Κυπριακού». Μια τέτοια λύση, / πρόσθεσε, θα ήταν, ενδεχομένως, η «στρα- / τιωτική εμπλοκή για την απελευθέρωση / των κατεχομένων». Αλλά... αλλά -συνέχι- / σε ο κ. Κληρίδης- «αυτό δεν είναι θέμα που / μπορεί να το αποφασίσει μόνη η Κύπρος». / Και, όπως και αν έχει το πράγμα, «δεν / μπορεί να επιχειρηθεί, χωρίς να ληφθεί / υπόψη ο κίνδυνος που μπορεί να διατρέ- / ξουν οι ελεύθερες περιοχές του νησιού».

ΕΙΚΟΣΙ ΕΝΑ χρόνια μετά την τουρκική / εισβολή, αδυνατούμε να χαράξουμε μια / εθνική στρατηγική, για το υπ. αρ. 1 εθνικό / μας αυτό θέμα. Η ευρωπαϊκή προοπτική / -με ό,τι αυτό συνεπάγεται- θα ήταν μια / διαδικασία. Αλλά πόσο αποτελεσματικά / την προωθούμε; Και πόσο απερίσκεπτα τη / χαλνούμε;

ANTHΝΩΡ

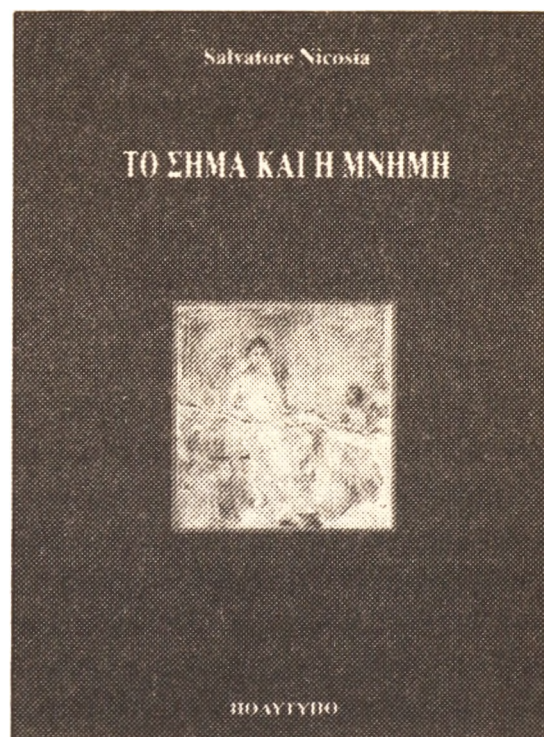
Salvatore Nicosia

ΤΟ ΣΗΜΑ ΚΑΙ Η ΜΝΗΜΗ

Ταφικά επιγράμματα / από την αρχαία Ελλάδα

Μετάφραση: / Εύριπίδης Γαραντούδης

΄Από τις χιλιάδες επιγραφές πού / διασώθηκαν παρουσιάζεται μία / σημαντική επιλογή πού περιέχει κείμενα / από τον 7ο π.Χ. αιώνα μέχρι τον 4ο μ.Χ. / Αρχαίο κείμενο, μετάφραση, σχόλια. / Έκτενής εισαγωγή του έλληνιστή / Σαλβατόρε Νκοζία. / Τετράχρωμες απεικονίσεις από τις / επιτύμβιες στήλες της Δημητριάδος.



΄Η επιτύμβια επιγραφή διαωνίζει τό / όνομα και την ταυτότητα ενός ατόμου, / μαρτυρεί τον τρόπο πού έζησε και / πέθανε, χαράζει την παρουσία του στή / μνήμη του κοινωνικού συνόλου, / προτείνοντάς τον σαν ήρωικό πολιτικό, / ήθικό παράδειγμα και του ξαναδίνει τή / μοναδική μορφή ύπαρξης πού μπορεί να / συνεχίζει ακόμα και μετά τό θάνατο.

Έκδόσεις / ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΑΝΤΙ ΕΣΕΙΣ

ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΔΟΥΛΕΙΕΣ ΑΡΧΙΣΑΝ

Ντάλα καλοκαίρι, στα μέσα Αυγούστου, και αφού προηγουμένως επικυρωθεί από το υπουργικό συμβούλιο, θα ψηφίσει η κυβερνητική πλειοψηφία το μεγαλύτερο έργο που έγινε ως σήμερα στην Ελλάδα: Τη σύμβαση με τη γερμανική εταιρεία Χόχτιφ για την κατασκευή νέου αεροδρομίου στα Σπάτα.

Την ώρα που γράφονται αυτές οι σελίδες δεν είναι τίποτε γνωστό από τις ρυθμίσεις που συμφώνησε με τους Γερμανούς ο ΥΠΕΧΩΔΕ κ. Λαλιώτης. Με τον οικείο πια τρόπο του κεραυνοβόλησε τους «άλλους» (δηλαδή τους νεοδημοκράτες) που είχαν συμφωνήσει με χειρότερους όρους.

Πρέπει απλώς να προ-σημειώσουμε πως όταν ο κ. υπουργός αναφέρεται σε «καλές και επωφελείς για το Δημόσιο» διαπραγματεύσεις εννοεί απλώς την υπέρβαση του κόστους που πέτυχαν οι Γερμανοί για τις αναπροσαρμογές των τιμών. Τέτοιο θέατρο!

Για την ρυσία όμως του έργου αυτού υπάρχουν οι από καιρό δηλωμένες αντίθετες απόψεις. Το υπουργείο του κ. Λαλιώτη –αφού είναι και Υπουργείο Περιβάλλοντος– θα έπρεπε να είναι ευαίσθητο. Για τη συνολική αναστάτωση που θα επιφέρει το έργο αυτό σε ένα ήδη συγκροτημένο πολεοδομικό ιστό στην Αττική, για τις καταστροφές από τους αυτοκινητόδρομους (περιφερειακός Σταυρού-Ελευσίνας κ.λπ.) που ακολουθούν τη λογική του έργου, κουβέντα ο κ. υπουργός. Αυτός βλέπει σε μεγάλα: Σε υπερεθνικές συγκοινωνιακές δικτυώσεις κ.λπ., κ.λπ.

Φυσικά πίσω από όλα στο «τέλος καλό, όλα καλά» του κ. υπουργού κρύβεται κάτι άλλο που από καιρό καταγγέλλουμε:

Οι μεγαλοεργολάβοι προσφέρουν και οι πολιτικοί διαμοιράζονται μαζί με τα συνοδοιπορούντα ΜΜΕ τις μίζες από τα μεγάλα έργα.

«Τέλος καλό, όλα καλά;» Όχι, κατά τη γνώμη μας. Γι' αυτό θα επανέλθουμε αναλυτικά.

Χ.Γ.Π.

ΔΕΛΤΙΟ ΤΥΠΟΥ ΚΑΙ ΜΜΕ

Τον... εαυτό του και το ήθος του προβάλλει ως εγγύηση ο υπουργός Τύπου και ΜΜΕ Ευ. Βενιζέλος ότι τα «νέα μυστικά κονδύλια» που θα περιέρχονται στο υπουργείο του από το ΛΟΤΤΟ και το ΠΡΟΤΟ θα πάνε για καλούς σκοπούς. Και προπαιτών, κατά τη συνήθη δικηγορίστικη και ηθικολογική τακτική του, έψεξε τον πρόεδρο του Συνασπισμού Νίκο Κωνσταντόπουλο ο οποίος κριτικάρησε έντονα τις πολιτικές του πρακτικές. Ωστόσο, ο προβαλλόμενος ως αναμορφωτής του θεσμικού πλαισίου στον Τύπο υπουργός, ό,τι κι αν λέει, δεν μπορεί να κρύψει την πραγματικότητα. Κι αυτή λέει τα εξής:

- Η (αναγκαία) ρύθμιση με νόμο του χάους στα θέματα των ΜΜΕ μπορεί να νομιμοποιεί τις ιδιωτικές τηλεοράσεις που πρόλαβαν να αποκτήσουν τον ζωτικό τους χώρο στο νομικό κενό. Ωστόσο, επί της ουσίας, δεν θίγει το ιδιοκτησιακό καθεστώς, αφού όχι μόνο δεν μπορεί να αποκλείσει

τους εργολάβους δημοσίων έργων από τα επιτηδεύματα στο χώρο του Τύπου αλλά τους δίνει και το διάστημα του ενός χρόνου να οργανώσουν τις άμυνές τους (με μεταβιβάσεις τίτλων κ.λπ.).

- «Περιμένω να δω τον καθηγητή του Συνταγματικού Δικαίου, ως υπουργό Τύπου, να διαχειρίζεται μυστικά κονδύλια ειδικού ταμείου σκοπιμότητας ύψους τουλάχιστον 5 δις. το χρόνο. Δεν με απασχολούν τα πρόσωπα. Με ενδιαφέρουν τα γεγονότα. και γεγονός είναι ότι σε περιόδους σπατάλης και διαφθοράς, αντί να κατοχυρώνεται η διαφάνεια προικοδοτείται σχεδόν κάθε υπουργείο με μυστικά κονδύλια, με τα οποία η κοινή γνώμη ξέρει ότι κατά παγία πρακτική τροφοδοτούνται πολιτικές δοσοληψίες». Τα παραπάνω δήλωσε ο πρόεδρος του Συνασπισμού Νίκος Κωνσταντόπουλος απαντώντας στα επιχειρήματα του υπουργού για τη χρήση των νέων μυστικών κονδυλίων.

- Οι δημοσιογράφοι αποδυναμώνονται.

Όχι μόνο επειδή παγιώνεται το καθεστώς των λίγων και ισχυρών ιδιοκτητών που περιθωριοποιεί τις ανεξάρτητες φωνές ούτε επειδή τα μυστικά κονδύλια θεσμοποιούν κρυφές συναλλαγές επιλέκτων δημοσιογράφων και υπουργού. Αλλά και διότι γίνονται ευθέως οι πόροι των ασφαλιστικών ταμείων (τα χρήματα από το αγγελιασίο, με άλλη τροπολογία της τελευταίας στιγμής, θα τα διαχειρίζεται το υπουργείο). Να σημαίνει τούτο τάση προς εξομείωση (προς τα κάτω, φυσικά) με τα περισσότερα από τα ασφαλιστικά ταμεία των υπόλοιπων εργαζομένων;

- Τέλος, η καρμέλα περί διαπλεκόμενων συμφερόντων δεν μπορεί να κρύψει το πολύ πιο πολύ οξύ πρόβλημα της ιδιοκτησίας των ΜΜΕ. Κι αυτό είναι το πρόβλημα της συγκέντρωσης. Με επικίνδυνο ρυθμό, μεγάλες ιδιοκτησίες των ΜΜΕ τείνουν να παγιωθούν στο δίπολο Βαρδινογιάννη-Κόκκαλη (μαζί με τον Λαμπράκη). Όσο αν το αποσιωπά ο υπουργός (και το σύνολο σχεδόν των υπόλοιπων πολιτικών δυνάμεων), είναι το δίπολο που σύντομα θα βρούμε μπροστά μας.

Η ουσία είναι, λοιπόν, ότι ο υπουργός Τύπου που λειτούργησε ως υπουργός των μεγάλων συμφερόντων στο χώρο του Τύπου. Αν και ο ίδιος έτσι θωρακίζει την πολιτική του καριέρα, η δημοκρατία μένει αθωοκιστή. Και η πολιτική μας ζωή γίνεται όλο και περισσότερο έρμαιο των μεγάλων συμφερόντων.

Χ.Γ.Π.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗΣ

Θα θυμούνται οι αναγνώστες μας ότι εδώ και δύο χρόνια κάναμε επανειλημμένες αναφορές στα έργα και τις ημέρες του δημάρχου Πειραιώς κ. Στέλιου Λογοθέτη. Και πριν από τις τελευταίες δημοτικές εκλογές καταγγείλαμε την απόφαση της νομαρχιακής επιτροπής του ΣΥΝ που, αιτιολογούμενη από τις επιλογές των κάποτε «συνασπιστών» κ. Μίμη Ανδρουλάκη και Νίκου Γαλανού, προώθησε μαζί με την ηγεσία του ΠΑΣΟΚ την υποψηφιότητα Λογοθέτη.

Βοά σήμερα όλη η Ελλάδα για τα καμώματα Λογοθέτη. Αυθαιρεσίες, αυταρχισμός και δικαστική διερεύνηση των καταγγελιών που αιωρούνται.

Και σήμερα ακόμη, ωστόσο, ο ΣΥΝ δεν αποφασίζει, πέραν κάποιων φραστικών και γενικόλογων ακροβασιών, να καταγγείλει πολιτικά το δήμαρχο Πειραιώς. Καλά, δεν κατάλαβαν πως σήμερα στην πολιτική δεν μετρούν οι συμμαχίες κορυφής και ότι οι αριστεροί απαιτούν πρώτα απ

την αποδέσμευση από λάθη του πα-
λόντος (όρα επιλογή Λογοθέτη), αλλά
εμμονή σε στοιχειώδεις πολιτικές αρ-
είναι εκείνο που δεσμεύει τον ΣΥΝ
για ανοικτή πολιτική καταγγελία του
έλιου Λογοθέτη;

Χ.Ν.

ΔΙΠΡΑΚΙΣΜΟΣ

εντίον του Συγκροτήματος και του ιδί-
ου κ. **Χρήστου Λαμπράκη** επετέθη ο
ης **Θεοδωράκης** σε συνέντευξη Τύπου
έδωσε λίγο πριν αρχίσει η συναυλία

του στο αρχαίο θέατρο της Δωδώνης την
περασμένη Παρασκευή. Ο Χρήστος Λα-
μπράκης και ο εγκαθетός του στο ΥΠΠΟ
Θάνος Μικρούτσικος (ο οποίος «έχει
μιαν αναίδεια!»), είναι το «δίδυμο που κι-
νείται σαν να είναι ιδιοκτήτες της Ελλά-
δας» τόνισε με ιδιαίτερη έμφαση ο Μίκης.
«Δεν τους εξέλεξε κανείς. Εμείς μπήκαμε
στις φυλακές για να χτυπήσουμε καίρια
την αυθαιρεσία, όμως αυτοί έχουν τα
όπλα: τα λεφτά και τη λάσπη που τη ρί-
χνουν άφθονη». Αφού αναφέρθηκε στον
εξαναγκασμό του σε παραίτηση από τα

Μουσικά Σύνολα μετά από το «μπαράζ
συκοφαντιών από το συγκρότημα Λα-
μπράκη», κατέληξε ότι «ενώ σπαταλού-
νται δισεκατομμύρια στο Μέγαρο Μουσι-
κής, εγώ δεν μπορώ να κάνω συναυλία
στην Ολυμπία για μερικές ψωροχιλιάδες».
(Πρόκειται για τη συναυλία για τα 70χρο-
να του συνθέτη, την οποία υπονομεύουν
ο κ. Λαμπράκης και η κυβέρνηση. Για το
ίδιο θέμα έκανε οξύτατη ανακοίνωση το
ΚΚΕ, πλην όμως δεν είδε το φως της δημο-
σιότητας από τα ελεγχόμενα ΜΜΕ).

Μ.Β.

ΝΑ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΘΕΙ ΤΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ Ο ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ

Ζμή και απροκάλυπτη επίθεση βάσει συγκεκριμένου σχεδίου, το
οίο βρίσκεται εν εξελίξει, ανήγγειλε ουσιαστικά ο υπουργός Δικαιο-
νης κ. **Σ. Πεπονής** εναντίον του προέδρου του Α. Πάγου κ. **Β. Κόκκι-
ν** με συνέντευξή του στην *Καθημερινή* της Κυριακής 16.7.95.

Και ο προκάτοχός του στο Υπουργείο κ. **Γ. Κουβελάκης** απειειράθη
ελέγξει τον Άρειο Πάγο και να πλήξει προσωπικώς την ηγεσία του,
λώντας για «ομάδα του Αρείου Πάγου»! (Ο νυν υπουργός μιλάει για
«υλάκους».... Για «παλιανθρώπους», «ποντίφικες» και «αρχιερείς» της
καιοσύνης μιλάει και το άρθρο των *Νέων* της 18.7.95 με τίτλον «Ο
εοπαγίτης και ο εφέτης», τα οποία *Νέα* ως συνήθως πρωτοστατούν
τέτοιες επιθέσεις). Οι σχέσεις υπουργού – Αρείου Πάγου ήσαν
θρικές καθ' όλη σχεδόν τη θητεία του κ. Κουβελάκη, ώσπου λίγο πριν
τό την παραίτησή του επραγματοποίησαν «ιστορική συνάντηση» και
τησε τη βοήθειά του για την αντιμετώπιση των «κυκλωμάτων των φυ-
κών» στα οποία στηρίζονταν διάφορες σκευωρίες και βρώμικες υπο-
σεις από το χειρισμό των οποίων εξετέθη ο ίδιος ο τότε υπουργός.
Ήταν πάντως πρωτοφανές το φαινόμενο τόσο εχθρικών σχέσεων και
ονόμησης του Α. Πάγου. Εκεί όπου απέτυχε ο προκάτοχός του, φι-
δοξεί με μεθόδους φασιστικές, της ευτελούς λαϊκιστικής διαβολής,
ς συκοφαντίας και των διά των φιλοκυβερνητικών ΜΜΕ επιθέσεων,
επιτύχει ο κ. Πεπονής. Ο κ. Κόκκινος είναι ο πρώτος στόχος του, του
οιού επιδιώκει την εξόντωση. Γιατί άραγε; Μα διότι ήτο ο πρόεδρος
υ Ανωτάτου Ειδικού Δικαστηρίου που δίκασε (ερήμην, τον σεβόμενο
ουτοτρόπως τη Δικαιοσύνη κ. **Α. Παπανδρέου**). Τον δίκασε και τον
τέδωσε αθώο 7-6! Αυτό ήτο το μέγα του αμάρτημα. Θα το πληρώσει.
εμπαθής και μισαλλόδοξος υπουργός θα προσπαθήσει να το επιτύ-
ι. Και ίσως το καταφέρει.

Ομως από την πλευρά, ο κ. Κόκκινος, αυτή τη στιγμή, δεν καλείται να
ερασπισθεί μόνο τον εαυτό του, αντιδρώντας στα σχέδια Πεπονής.
α υπερασπισθεί τη Δικαιοσύνη και την υπόσταση την ίδια του Αρείου
άγου. Ο οποίος άλλως θα καταντήσει επικίνδυνο όργανο πολιτικών
ιδιώξεων. Αυτός είναι ο τελικός τους σκοπός. Να εξευτελίσουν τον
ώτατο θεσμό της Δικαιοσύνης και νομοθετικά να του αφαιρέσουν
ισιαστικές εξουσίες και αρμοδιότητες. Να επιβάλουν εγκαθέτους
ις, ανθρωπάκια που δεν θα τολμούν να διαφωνήσουν στο παραμικρό
α κελεύσματα της εξουσίας τους. Πράγμα που ως έναν βαθμό το
ουν ήδη επιτύχει. Διότι ο Α. Π. και οι ανώτατοι δικαστές έχουν ανε-
λεί έως σήμερα τόσες επιθέσεις και μεθοδεύσεις εις βάρος τους και
ς βάρος της Δικαιοσύνης. **Και ο τελευταίος ειρηνοδίκης κάποτε δεν
ι ανεχόταν τέτοιαν ιταμή συμπεριφορά.** Μα τόσο πολύ φοβούνται
ις θρασυτάτους του ΠΑΣΟΚ και του Συγκροτήματος Λαμπράκη;
Σήμερα η Δικαιοσύνη και οι ανώτατοι δικαστικοί δέχονται αυτές τις
ιθέσεις διότι δεν ύψωσαν το ανάστημά τους και δεν αντέδρασαν

όταν και όπως έπρεπε. Διότι ανέχθηκαν να ακυρωθούν όλες οι αποφά-
σεις τους που αφορούσαν τα καταδικασθέντα στελέχη του ΠΑΣΟΚ,
λες και τα ανώτατα δικαστήρια και οι αποφάσεις τους είναι κουρελό-
χαρτα. Διότι ανέχονται λ.χ. η επιείκειά τους προς τον δήθεν ετοιμοθά-
νατο **Λούβαρη** να μετατρέπεται σε εμπαιγμό της Δικαιοσύνης και να
κυκλοφορεί θρασύς και ροδαλός σαν να μας λέει «σκληρήνωση κατά...
βλάκας». Διότι ανέχθηκαν κάποτε να τους πετούνε κέρματα στο Δικα-
στήριο τα ίδια φασιστοειδή τα οποία σήμερα καταστρώνουν σχέδια
ελέγχου και εκδικήσεως. Διότι, εάν προχωρούσε η εκδίκηση της υπό-
θεσης ΑΓΕΤ, θα ανεχόταν ο κ. Κόκκινος έναν αποφυλακισθέντα τρώ-
φιμο του Κορυδαλλού (τον Αραποσίτου Αθανασόπουλο) να φορέσει
«γουνάκια» και να καθήσει δίπλα του στην έδρα του Ανωτάτου Δικα-
στηρίου της χώρας! Από τον Κορυδαλλό στη Βουλή κι απο κει στο Ανώ-
τατο Δικαστήριο! Αν αυτός δεν είναι ο έσχατος εξευτελισμός της Δι-
καιοσύνης φαίνεται πως υπάρχουν κι άλλοι όσο μας κυβερνά ο Α. Πα-
πανδρέου και η «Αντ' Αυτού» του. Για να μην υπάρξει περίπτωση να τι-
μωρηθεί κανείς για τα σημερινά τους σκάνδαλα. Δικαστές Τζανακάκη-
δες θέλουνε. Τέτοιους που να μη διερωτηθούν ποτέ λ.χ. τι είναι ο χορη-
γός και «δανειστής» **Τζορτζ Χάλακ** (ή... Γ. Χαλάκης) με τις πέντε ταυ-
τότητες και εθνικότητες. Και ακόμη ο κ. Κόκκινος ή ο κ. Σιούλας δεν
έχουν διατάξει την παραμικρή έρευνα! Γι' αυτό αποθρασύνεται ο κ.
Πεπονής. Και δηλώνει ότι «δεν είναι προσωπικό το θέμα», απλώς διέτα-
ξε εξέταση για «τους προέδρους του Α.Π. από το 1988 και μετά», δηλα-
δή ουσιαστικώς για τον εξής ένα, τον κ. Κόκκινο. Και λέγει τα εξής κο-
λακευτικά: «Για εκείνους που επιχειρούν προσωποποίηση του θέματος
έχω να παρατηρήσω ότι εκθέτουν κατά τρόπο τραγικό, επικίνδυνο και
το πρόσωπο και συνακόλουθα την Δικαιοσύνη. Ο σημερινός πρόεδρος
του Α.Π. έχει διανύσει τα τρία τέταρτα της σταδιοδρομίας του υπ' αυτή
την ιδιότητα». Ο κ. Κόκκινος πρέπει σήμερα όχι μόνο να υπερασπισθεί
τον εαυτό του, αλλά να υπερασπισθεί την Δικαιοσύνη. Ο υπουργός
εδήλωσε εμμέσως πλην σαφώς τις προθέσεις του, όχι μόνον στη βεντέ-
τα του ΠΑΣΟΚ με τον κ. Κόκκινο, αλλά –και αυτό είναι που μας ενδια-
φέρει– στη λειτουργία της Δικαιοσύνης: «Αλλά (η δικαιοσύνη ως) ανε-
ξάρτητη λειτουργία του πολιτεύματος δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση
να σημαίνει αυτονομημένη υπερεξουσία». **Θα υπερασπισθεί η Δικαιο-
σύνη τον εαυτό της και οι ανώτατοι δικαστικοί την αξιοπρέπειά τους;**
Ή είμαστε χαμένοι εντελώς;

(ΥΓ. Όσον αφορά το στόχο της εκδίκησης, θα λέγαμε ότι είναι υπερβο-
λική η εμπάθειά τους, δεδομένου ότι ο κ. Α. Παπανδρέου με την επάνο-
δό του στην πρωθυπουργία και τα «δάνεια», τις «χορηγίες» και τις οικο-
δομικές επενδύσεις του έχει ασφαλώς πείσει και όσους αμφέβαλαν για
την εντιμότητα και την αθωότητά του).

ΜΑΝΩΛΗΣ ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

ΜΠΑΤΣΟΙ, ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ,...

«Διαφθορά στην ΕΛ.ΑΣ» διαπιστώνουν όλοι εσχάτως. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, κάθε δύο (2) ημέρες διενεργούνται ΕΔΕ για τρεις (3) αστυνομικούς, κάπου 540 το χρόνο! Αυτό αποτελεί και το ασφαλέστερο μέτρο της γενικευμένης διαφθοράς στο σώμα των «οργάνων της τάξεως» και όχι μόνο τα αλληπάλληλα κρούσματα που βλέπουν το φως της δημοσιότητας τις τελευταίες μέρες.

Έτσι που με τη συνεχή φθορά της διαφθοράς καθίσταται πλέον ανεπίκαιρο και ανεδαφικό το σύνθημα «Μπάτσοι, γουρούνια...» και πρέπει να μετατραπεί στο «Μπάτσοι, λουλούδια, κουνελάκια».

Αλλά όλα τα προβλήματα έχουν τη λύση τους: «Οι αστυνομικοί να κάνουν αυτοκάθαρση» δήλωσε ο αρχηγός της Ν.Δ. κ. Έβερτ. «Η οικογένειά μου προέρχεται από το Σώμα της Αστυνομίας και είμαι περήφανος γι' αυτό. Και γι' αυτό θλίβομαι βαθύτατα όταν βλέπω να παρουσιάζει το Σώμα της Ελληνικής Αστυνομίας την εικόνα που παρουσιάζει τον τελευταίο καιρό».

M.B.

ΠΡΟ(Σ)ΚΛΗΣΗ ΠΑΤΡΙΩΤΙΣΜΟΥ

Αν οι πολεμικές ιαχές της τρίχρονης σερβοβοσνιακής αναμέτρησης με τους 350.000 νεκρούς σάς έχουν συναρπάσει.

Αν θέλετε να γιορτάσετε με τα αδέρφια μας, τους Σέρβους, τη μεγαλύτερη μετά τον Β' παγκόσμιο πόλεμο τραγωδία στην Ευρώπη.

Αν η διεθνής υποκρισία σάς παρηγορεί.

Αν η προσφυγιά για 40.000 κατοίκους της Σρεμπρένιτσα σας θέλγει.

Αν το βλέμμα και το μειδίαμα των Κάρατζιτς και Μλάντιτς σάς έχουν σαγηνέψει.

Αν τα απωθημένα του εθνικοπατριωτισμού σας ικανοποιούνται με την έπαρση της ελληνικής σημαίας πάνω στα ερείπια μιας ορθόδοξης εκκλησίας στο ρημαγμένο θύλακο της Σρεμπρένιτσα.

Και αν ονειρεύεστε εκεί, μπροστά στην ερειπωμένη ορθοδοξία, να κυματίζει εκτός από τη γαλανόλευκη και η σημαία με το αστέρι της Βεργίνας παρέα με τα θριαμβευτικά βυζαντινά και σερβικά λάβαρα.

Αν έτσι νιώθετε λίγο Μεγαλέξανδροι ή Βασίλειοι Βουλγαροκτόνοι,

• Ποτέ δεν είναι αργά.

Οι 100 έλληνες εθελοντές, που έχουν πολεμήσει στο πλευρό των Σέρβων από την αρχή της Γιουγκοσλαβικής σύρραξης, θα σας ξεναγήσουν στις λεηλατημένες βοσνιακές πόλεις. Και από αυτούς, οι 10 εθελοντές που πολέμησαν για την κατάληψη της Σρεμπρένιτσα σάς περιμένουν να

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ-ΕΚΚΛΗΣΗ

Dear Attorney General Janet Reno,

We write to urge you to use your power as Attorney General, to commute the death sentence imposed upon Mumia Abu-Jamal, to stop the execution and in addition to allow a retrial of his case.

We ask for your reconsideration of the sentence that has been imposed and that he will be removed from death row and allowed to appeal his sentence.

We thank you for your consideration on this matter.

Yours sincerely

NAME:

PRENAME:

PROFESSION:

ADDRESS:

SIGN:

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε έκκληση προς την αμερικανίδα υπουργό Δικαιοσύνης για τη σωτηρία του μαύρου δημοσιογράφου Μουμιά Αμπού Γιαμάλ, ο οποίος βρίσκεται ένα βήμα πριν από την εκτέλεση της θανατικής ποινής στην οποία έχει καταδικασθεί. Η ανταπόκριση των φίλων αναγνωστών ήταν πολύ μεγάλη. Πιστεύοντας ότι θα μπορούσε να είναι ακόμα μεγαλύτερη, ξαναδημοσιεύουμε την έκκληση. Συμπληρώστε τη και στείλτε τη απευθείας, στο FAX(001) 202.514.0468 είτε στη διεύθυνση του Αντί (Δημοχάρους 60, 115 21, Αθήνα, FAX 00301-7226107). Ο Αμπού Γιαμάλ μπορεί και πρέπει να σωθεί.

γιορτάσετε μαζί την αγάπη και την αλληλεγγύη των δύο λαών με πλαστικές σημαίες και κάλπικες συνειδήσεις.

Για ακριβέστερες πληροφορίες: **Κυρ. Καθάριος** τηλ. 031-337171 και **Γ. Μουρατίδης** τηλ. 5618650 (πηγή: εφημ. Έθνος - 13.7.95, σελ. 9).

A.K.

ΒΥΘΙΣΤΕ ΤΗΝ (εξέδρα) ΓΙΑ ΤΟ ΚΑΛΟ ΤΟΥ (βυθού);

«Θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί σχετικά με τους υπερβολικά ανθρωπομορφικούς συλλογισμούς: κάτι που για τον άνθρωπο είναι δηλητήριο μπορεί να είναι ψωμί για κάποια βακτήρια». Ο λόγος για την τελική επιλογή της «Σελλ», υπό την πίεση της «Γκρήνπης» να διαλύσει και να θάψει την εξέδρα και τη δεξαμενή του Μπρεντ Σπαρ στην ξηρά, αντί να τις βυθίσει στα βαθιά του Βόρειου Ατλαντικού, όπως αρχικά σχεδίαζε (βλ. και Αντί, Β' 582: σελ. 32, 7.8.95). Τις επιφυλάξεις τους αυτές διατυπώνουν οι Ε. Γκ. Νίζμπετ και Σ.Μ.Ρ. Φάουλερ, του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, στο τεύχος της 29.06.95 του επιστημονικού περιοδικού Ναϊήτσερ. Το πρόβλημα έγκειται στο ότι για τους οργανισμούς του εδάφους της ξηράς, τα βαρέα μέταλλα και τα πετρελαιογενή ιζήματα της δεξαμενής είναι όντως τοξικά, ο δε κίνδυνος μόλυνσης των υδάτινων αποθεμάτων, υπαρκτός. Καταστροφική, βέβαια, θα ήταν και η βύθιση της εξέδρας κοντά στις

ακτές. Αντιθέτως, όμως, λένε οι συγγραφείς του άρθρου, ο βαθύς βυθός του ωκεανού είναι από τη φύση του πλούσιος σε «τοξικά» μέταλλα, τα οποία μέσα σε υδροθερμικές πηγές διαφεύγουν από τη μεγαλύτερα υποστρώματα της γης. Επιπλέον, ή σωστότερα: κατά συνέπειαν, στα βυθικά αυτά έχουν αναπτυχθεί οικοσυστήματα μικροοργανισμών που για να ζήσουν χρειάζονται απλώς τα μέταλλα αυτά, αλλά ενίοτε παράγουν και υδρογονάνθρακες παρόμοιους με αυτούς του πετρελαίου. Όστε, ενδεχομένως, η βύθιση της δεξαμενής στο βυθό του ανοιχτού ωκεανού, όχι μόνο δεν θα διетάρασσε το υπάρχον περιβάλλον, αλλά και θα μιμούνταν τις φυσικές υδροθερμικές πηγές, ενθαρρύνοντας την ανάπτυξη του τοπικού οικοσυστήματος. Με άλλα λόγια, και γι' άλλη μια φορά δεν είναι όλα πάντα «άσπρο» - «μαύρο» και ούτε θα πρέπει να μπερδεύουμε διαφορετικού είδους προβλήματα μεταξύ τους (όπως οι φοινικιές φυτρώνουν στην Αίγυπτο και όχι στη Γροιλανδία, έτσι και ο ωκεανός παίνει τις παράκτιες θάλασσες δεν παύει κατ' ανάγκην και τον βαθύ βυθό που αποτελεί διαφορετικό οικοσύστημα). Υπάρχει, φαίνεται, περιθώριο για περισσότερη νηφαλιότητα και συμμετοχή όλων των πλευρών (ακόμα και των έρμων των επιστημόνων) σε αποφάσεις που αφορούν περιβαλλοντικά θέματα. (Και όχι μόνο!).

Π.Ι.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΚΥΟΝΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

φέτος
το Καλοκαίρι χαρείτε
ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ
ΤΟ ΚΟΚΚΙΝΟ ΣΠΙΤΙ
ΤΟ ΣΚΙΣΜΕΝΟ ΨΑΘΑΚΙ
ΤΗ ΜΠΟΡΑ

πρίν απολαύσετε το

ΑΜΑΝ ΑΜΑΝ!

που έρχεται

Αμάν Αμάν! ένα βιβλίο!



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 106 79 ΑΘΗΝΑ

ΤΗΛ.: 36 01 551 • FAX: 36 23 553

Επαναστάτες χωρίς αιτία

του Τάσου Παππά

Τι δίνουν και τι παίρνουν οι πολιτικοί, στη δημόσια σχέση τους με τα ΜΜΕ; Ποιοι και γιατί επιτίθενται, κάθε τόσο, στον παραμορφωτικό φακό της τηλεόρασης; Πόσο ειλικρινείς είναι όσοι καταγγέλλουν λάβροι, κατά καιρούς, τα «διαπλεκόμενα συμφέροντα»; Και, τελικά, γιατί σύμπας ο πολιτικός κόσμος πετάει τη σκούφια του προκειμένου να βρεθεί σε τοκ σώου, διάσημου τηλεπαρουσιαστή, σε ώρα μεγάλης θεαματικότητας;

Ο καθωσπρέπει κύριος από το βήμα της οργανωτικής συνδιάσκεψης του ΠΑΣΟΚ ξιφουλκεί λάβρος με βροντώδη φωνή και συνεχείς χειρονομίες κατά των πέντε μεγαλοεργολάβων που λυμαίνονται το χώρο των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Κραυγάζει προειδοποιώντας για τον κίνδυνο που συνιστούν για το πολιτικό σύστημα οι δραστηριότητες των εκδοτών, οι οποίοι κατηγορούνται ότι επιχειρούν με αθέμιτους τρόπους να υποκαταστήσουν τα κόμματα και να μετατρέψουν τους πολίτες σε αθύρματα, σε χειραγωγήσιμα ανθρωπάκια, ανάκανα να αντισταθούν στις στοχεύσεις τους. Το ακροατήριο προσφέρεται για καταγγελτικές κορώνες. Διά του «εμπρηστικού» λογύδριου επινοείται ένας ορκισμένος εχθρός, ο οποίος τάχα υπονομεύει την ανάπτυξη μιας ριζοσπαστικής πολιτικής. «Δυσκολεύομαι» να τον αναγνωρίσω, αφού για τις ανάγκες της στιγμής έχει επιλέξει και την ανάλογη αμφίεση. Χωρίς τα αξεσουάρ του (γραβάτα, ατσαλάκωτο ύφος) που τον συνοδεύουν, πάντοτε θυμίζει λίγο τους «αυθόρμητους» αγκιτάτορες παλιότερων εποχών. Το «πλήθος» αποθεώνει τον **Απόστολο Κακλαμάνη** –περί αυτού προκειται– ο οποίος ανταποδίδει έμπλεος ενθουσιασμού και ελεγχόμενης συγκίνησης. Πριν απ' αυτόν πέρασαν και άλλοι από το βήμα της σύναξης λέγοντας σχεδόν τα ίδια πράγματα.

ΟΙ ΜΕΝ ΚΑΙ ΟΙ... ΔΕΝ

Τα τελευταία χρόνια τα ΜΜΕ έγιναν ο προσφιλής σάκος πυγμαχίας για πολλούς πολιτικούς, οι οποίοι εξαπέλυσαν τα ρητορικά βέλη τους κερδίζοντας πόντους στο εκλογικό σώμα, το οποίο έχει κάθε λόγο να είναι καχύποπτο απέναντι σε συσσωματώσεις μεγάλων οικονομικών και πολιτικών συμφερόντων. Αρκετοί είναι ειλικρινείς και συνήθως αναλύουν με διορατικότητα τους νέους μηχανισμούς άσκησης εξουσίας. Είναι και συνε-



πείς. Αποφεύγουν συστηματικά να συναγελάζονται με τους εκδότες-εργολάβους, οικοδομούν μια σχέση αξιοπρέπειας με τους δημοσιογράφους, περιφρονούν την εφήμερη δημοσιότητα και αγωνίζονται για να τεθεί ένα τέρμα στις άνομες δραστηριότητες ενών επιχειρηματιών του Τύπου. Η στάση τους αυτή έχει κόστος.

Αποκλείονται από τα δεκάδες πάνελ των τηλεοράσεων, οι απόψεις τους δυσφημούνται και οι ίδιοι παρουσιάζονται σαν καρικατούρες πολιτικών. Περιθωριοποιούνται. Στιγματίζονται ως γραφικοί, άρα ξεκομμένοι από την πραγματικότητα. Είναι οι αποσυνάγωγοι.

Υπάρχουν όμως και οι άλλοι. Αυτοί που γλείφουν εκεί όπου φτύνουν. Αυτοί που αφήνουν γλίτσα στο διάβα τους. Αυτοί που έχουν κάνει επιστήμη τις οβιδιακές μεταμορφώσεις. Που αλλάζουν γλώσσα αναλόγως της συνθέσεως της ομήγυρης προς την οποία απευθύνονται. Καλοί, προσηνείς, ευλαβείς, οσφυοκάμπτες στους ισχυρούς, στους έχο-

ντες. Σκληροί, κατηγορηματικοί, ανένδοτοι, αδιάλλακτοι όταν από κάτω βρίσκεται ο λαός, ο λαούτις, ο λαοτζίκος, όπως προπετα τους ακούει ο λαός στις ιδιωτικές συζητήσεις τους. Ο οπορτουνισμός είναι μια αντίληψη που επιχωριάζει σ' όλους τους πολιτικούς χώρους. Αρχαίο φαινόμενο, όσο και η πολιτική. Σ' αυτή την κατηγορία πολιτικών, οι δημοσιογράφοι της κοινής γνώμης επιφυλάσσουν έναν ιδιαίτερο ρόλο. Τους χρησιμοποιούν (προσφέρονται ασμένως) είτε για να νομιμοποιήσουν την υπάρχουσα κατάσταση με το ανούσιο, βρίθοντα κοινοτοπιών λόγο τους είτε για να λειτουργήσουν ως άλλοθι αφού αιχμές τους κατά του ολιγοπώλιου είναι εύκολα ενσωματώσιμες (βερμπαλιστικοί περφόλυγες), εφόσον κατά κανόνα δεν συνδέονται με προτάσεις για θεσμικές αλλαγές.

ΠΟΛΙΤΙΚΟΙ-ΜΜΕ: Η ΑΙΜΟΜΙΚΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ

Δεν είναι τυχαίο ότι, με ελάχιστες τιμητικές εξαιρέσεις, όλος ο πολιτικός κόσμος αποδίδει

με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο για τη ουργία της ιδιωτικής τηλεόρασης. Υπάρ-
λοιπόν συλλογική ευθύνη. Εμπνευστής
άθλιας αυτής ιστορίας υπήρξε ο Κ. Μη-
τάκης, συνεπικουρούμενος ατυχώς και
την Αριστερά. Λίγα χρόνια αργότερα
ακεραύνωσε τα διαπλεκόμενα συμφέρο-
χρεώνοντας σ' αυτά την πτώση του από
κυβερνητική εξουσία. Τότε τα στελέχη
ΠΑΣΟΚ –μηδέ του κ. Κακλαμάνη εξαι-
μένου– εποίησαν την νήσαν προφανώς
ί η υπονόμηση Μητσοτάκη εξυπηρετού-
ο διακαή πόθο της παράταξής τους, που
ήταν άλλος από την επάνοδο στην εξου-
Τότε χλεύαζαν την ηγεσία της Ν.Δ. κα-
τας την να ονοματίζει τα περιβόητα δια-
κόμενα συμφέροντα, υποκρινόμενοι ότι
γνώριζαν για ποια πρόσωπα μιλάγε ο Κ.
Μητσοτάκης. Τον κουφό καμωνόταν και ο
ερινός αρχηγός της Ν.Δ. Μ. Έβερτ. Τον
ευε η σύγκρουση του εσωτερικού εχθρού
με τα ισχυρά εκδοτικά συγκροτήματα
ί εποφθαλμιούσε τη θέση του. Σήμερα
και η δική του καρέκλα τρίζει, όχι εξαι-
της δράσης των εκδοτών αλλά λόγω της
πάρκειάς του να εμπνεύσει τη συντηρητι-
αράταξη, θυμήθηκε τους πέντε έξι μεγα-

λοεκδότες που αποπειρώνται να επιβάλουν
τις θελήσεις τους λες και ο ίδιος δεν είναι
προϊόν της επιθυμίας αυτών που τώρα καταγ-
γέλλει. Αρκεί μόνο να θυμηθούμε τη στάση
που κράτησαν μεγάλα μέσα ενημέρωσης της
περίοδο που η ηγεσία της Ν.Δ. «παιζόταν»
μεταξύ αυτού και του Γ. Βαρβιτσιώτη. Η
υποστήριξη που του παρεσχέθη ήταν προ-
κλητική.

Παραβιάζουμε ανοιχτές θύρες αν επισημά-
νουμε την αιμομεικτική σχέση πολιτικής-
ΜΜΕ. Για την εμπέδωση αυτής της σχέσης
έχουν ευθύνη και όσοι φαρισαϊκά κόπτονται
σήμερα για την αυτονομία της πολιτικής και
των λειτουργιών της. Τα μέσα ενημέρωσης
χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν σαν βα-
ποράκια για να περάσουν τις φιλοδοξίες
τους. Στα μέσα ενημέρωσης αποτείνονται
προκειμένου να βάλουν εναντίον των εσω-
κομματικών αντιπάλων τους. Με τα μέσα
ενημέρωσης διαπραγματεύονται τους όρους
μιας πολιτικής συμφωνίας που θα τους βοη-
θήσει στο μέλλον.

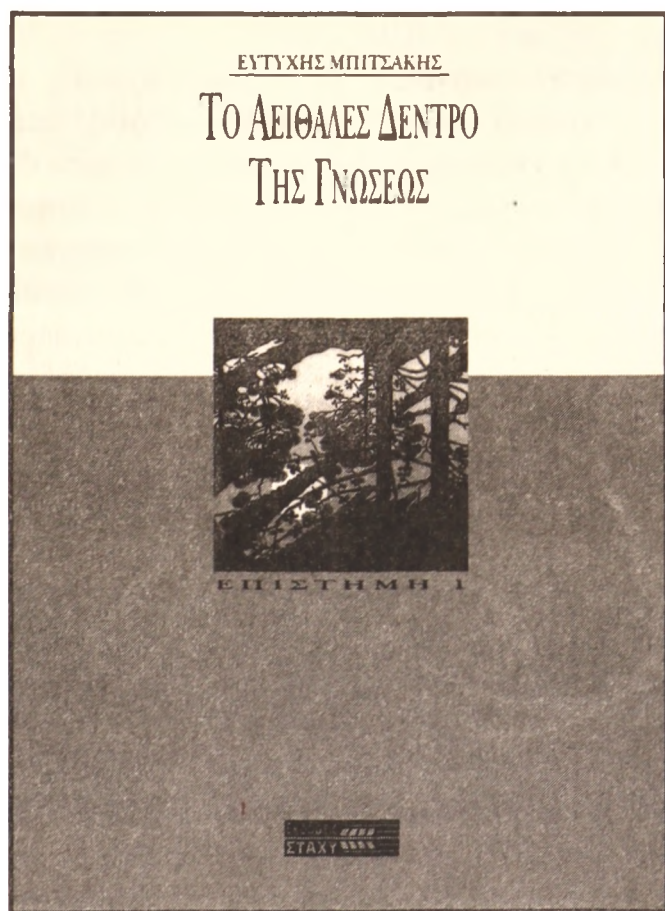
Με πρόθυμους δημοσιογράφους συνεργά-
ζονται για τη δημόσια εικόνα τους. Αυτοί οι
ίδιοι με τις συμπεριφορές τους έχουν αναγο-
ρεύσει τα «μίντια» σε σύγχρονα κόμματα.

Ισχυρίζονται ότι υποχρεώνονται να λειτουρ-
γήσουν κατ' αυτό τον τρόπο μια και οι οργα-
νώσεις των κομμάτων έχουν περιέλθει σε κα-
τάσταση αδράνειας. Είναι όμως παγιδευμέ-
νοι εξυπαρχής. Η ημερήσια διάταξη των συ-
ζητήσεων (μπροστά μας έχουμε τον αγώνα
της διαδοχής στο ΠΑΣΟΚ) θα συνταχθεί
από τους προσκαλούντες και όχι από τους
προσκεκλημένους. Κατά συνέπεια, το θέαμα
θα κατισχύσει της ουσίας, η πρόκληση της νη-
φάλιας παρέμβασης ο εξυπναδικισμός της
συγκροτημένης σκέψης. Στρατηγικές, τακτι-
κές και προτάσεις θα περάσουν σε δεύτερη
μοίρα. Πρωταγωνιστής θα είναι ο «χαριτω-
μένος» καλλιεπής λόγος, αυτός που χαϊδεύει
τα αυτιά και κουβαλά πρωτότυπα συνθήμα-
τα, ασχέτως αν είναι επιφανειακός και αλυ-
σιτελής. Όλα θα υποταχθούν στη λογική της
συντομίας.

Ας αφήσουν λοιπόν οι δοκησίσοφοι επαγ-
γελματίες της πολιτικής τις «επαναστάσεις
χωρίς αιτία» και ας διαλέξουν: Ή μένουν και
αγωνίζονται σε συνθήκες που κάποιοι άλλοι
διαμόρφωσαν ή βγαίνουν εκτός τρέχοντος
παιγνίου, κρατούν την αξιοπρέπειά τους και
εγγράφουν υποθήκες για το μέλλον. Έχουν
τα κότσια;



ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ



ΕΥΤΥΧΗΣ ΜΠΙΤΣΑΚΗΣ

Το αειθαλές δέντρο της γνώσεως

Σε αρμονία με τη μεγάλη παράδοση της Φιλοσοφίας και εναντίον των κυρίαρχων σημερινών ρευμάτων το παρόν βιβλίο επιχειρεί να θεμελιώσει τη νομιμότητα μιας ιστορικά καθορισμένης, ανάλυση και την καταξίωση των δεδομένων των επιστημών. Για το σκοπό αυτό επιχειρεί πρώτα να αναδείξει συγκεκριμένα, στο επίπεδο των εννοιών και των κατηγοριών, την ενότητα (η οποία συνυπάρχει με την καταστατική διαφορά) των επιστημών με τη φιλοσοφία. Στη συνέχεια επιχειρεί να θεμελιώσει τη νομιμότητα ενός σύγχρονου επιστημονικού ρεαλισμού. Ακολουθεί η κριτική ανασκευή του σύγχρονου φυσικού ιδεαλισμού. Το υπόλοιπο βιβλίο συνιστά μια απόπειρα νομιμοποίησης και σκιαγραφίας των κύριων χαρακτηριστικών μιας σύγχρονης θεωρίας του είναι, υλιστικής και διαλεκτικής. Ειδικά επιχειρείται να θεμελιωθεί η νομιμότητα της Διαλεκτικής της Φύσης και να διατυπωθούν οι βασικές θέσεις για ένα σύγχρονο ορθολογισμό.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΣΤΑΧΥ

Κεντρική Διάθεση: ΠΡΟΟΔΟΣ • Μεσολογίου 5, Αθήνα • Τηλ. 38.21.001 • Fax: 38.29.207

ΕΜΕΣ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Ο νέος νόμος για τον Τύπο είναι γεγονός. Με θαυμαστή ομοφωνία τα κόμματα που έμειναν στη Βουλή (το ΚΚΕ δεν συζητεί τέτοια θέματα και, ως συνήθως, αποχωρεί) υπερψήφισαν το πολυσυζητημένο νομοσχέδιο. Την κριτική μας στο γράμμα του και στο πνεύμα του θα τη διαβάσετε αλλού (άλλωστε, προλάβουμε να επισημάνουμε, πρώτοι σ' όλον τον Τύπο, την τροπολογία της τελευταίας στιγμής που πέρασε ο **Ευ. Βενιζέλος** και επαναφέρει το ζήτημα των μυστικών κονδυλίων, τα οποία θα διαχειρίζεται ο υπουργός Τύπου).

Ωστόσο, υπάρχει και κάτι ακόμα αξιοπρόσεκτο. Το νομοσχέδιο προβλέπει οι οριστικές άδειες λειτουργίας τηλεοπτικών σταθμών να δοθούν σε ένα χρόνο, δίνει δηλαδή στους μεγαλοϊδιοκτήτες τη δυνατότητα προσαρμογής στις διαμορφούμενες συνθήκες. Όσπου να αρχίσει η ισχύς του, υποθέτουμε ότι θα έχουν βρει τρόπους οι υπάρχουσες ιδιοκτησίες να ανασυγκροτήσουν το ιδιοκτησιακό τους καθεστώς προς το γράμμα του νόμου. Θα έχει συμβεί όμως και κάτι ακόμα σημαντικό: θα έχει εισέλθει στο χώρο των «διαπλεκόμενων συμφερόντων» και ο μόνιμος κάτοικος Λονδίνου **Ιωάννης Λάτσης**. Πληροφορίες απόλυτα επιβεβαιωμένες φέρουν τον μεγαλοεφοπλιστή να εισέρχεται πλησίστιος στο χώρο της τηλεόρασης, με σημαία του τα εθνικά θέματα. Στόχος του, στο άμεσο διάστημα να λειτουργήσει, με έδρα τη Θεσσαλονίκη, τηλεοπτικό κανάλι με την επωνυμία **Μακεδονικό Κανάλι** (ή συναφή, συγγενή πάντως τίτλο), που θα έχει βαλκανική εμβέλεια. Ως διευθυντής του, έχει επιλεγεί ο δημοσιογράφος, πά-

λαι ποτέ διευθυντής ειδήσεων του ANTENNA, **Αλέκος Ρήγας**. Ο κ. Βενιζέλος δεν έχει φυσικά καμία αντίρρηση. Πρώτον, η Ελλάδα θα αποκτήσει ένα βήμα για να προπαγανδίζει την πολιτική της στα Βαλκάνια. Δεύτερον, ως προϊστάμενος υπουργός θα εποπτεύει ένα ισχυρής εμβέλειας τηλεοπτικό μέσο στην εκλογική του περιφέρεια. Και τρίτον, ένας ακόμη ισχυρός οικονομικός παράγων της δημόσιας ζωής θα έχει εισέλθει στον ζωτικό χώρο των ΜΜΕ. Γιατί να έχει παράπονο;

• Ο γίγαντας ξύπνησε. Η ΕΣΗΕΑ διαμαρτυρήθηκε έντονα για τη ρύθμιση για τα νέα μυστικά κονδύλια του υπουργείου Τύπου. Περισσότερο έντονα, όμως, διαμαρτυρήθηκαν οι δημοσιογράφοι μέλη της (και αναμένεται να κλιμακώσουν τις διαμαρτυρίες) όταν έμαθαν, κατόπιν εορτής ότι ο υπουργός Τύπου πήρε το αγγελιόσημο, που εφεξής θα διαχειρίζεται τους πόρους του το υπουργείο του. Για να δούμε, ως πού θα φτάσουν – και τι αποτέλεσμα μπορεί να έχουν οι αντιδράσεις τους.

• Στο **Βήμα**, τελικά, μάλλον θα κάνουν το μεγάλο βήμα. Όλα δείχνουν ότι η εφημερίδα σύντομα θα εκδίδεται κάθε πρωί. Οι αντιρρήσεις του διευθυντή της **Σταύρου Ψυχάρη** φαίνεται ότι θα καμφθούν, αφού ο **Σωκράτης Κόκκαλης** φέρεται ως χρηματοδότης του νέου εκδοτικού εγχειρήματος. Και ο **μεν κ. Κόκκαλης** φαίνεται ότι καταφέρει και επισημοποιεί την άτυπη κολεγιά που έχει συνάψει με τον **Χρήστο Λαμπράκη**, ο δε κ. Ψυχάρης ψιθυρίζεται ότι έλαβε ως δώρο από τον κ. Κόκκαλη θωρακισμένη Μερσεντές, ιδιαίτερα χρήσιμη μετά και τις απειλές που εξε-

τόξευσε εναντίον του η οργάνωση 17 Νοέμβρη. Εμείς, πάντως, δεν πιστεύουμε ότι πήρε ως δώρο Μερσεντές ο διευθυντής του **Βήματος**. Πρώτον, επειδή είναι πλούσιος και, δεύτερον, επειδή είναι ατρόμητος.

• Πάντως, με απόφαση **Κόκκαλη**, ανέστειλε την έκδοσή του το περιοδικό **Flash**, που είχε ξεκινήσει ως πολιτικό περιοδικό και κατέληξε «λάιφ-στάιλ», να δημοσιεύει γυμνά και εξυπνάδες. Ο **Ηλίας Θεοφύλακτος**, που το διεύθυνε, ήδη βρίσκεται στο **Έθνος**, προσπαθώντας να μιμηθεί τη **Μαύρη Τρύπα**. Μήπως θέλει να γίνει χαλίφης στη θέση του χαλίφη;

• Κάποιος πήγε στα γραφεία της ΕΣΗΕΑ και ζήτησε τα γραφεία της ΠΟΕΣΥ. Του είπαν, όμως, ότι δεν είναι εκεί η έδρα της. Τρεις μήνες μετά τη συγκρότηση της πανεληνίας ομοσπονδίας των δημοσιογράφων, μήπως ξέρει κανείς να μας πει πού εδρεύει τέλος πάντων;

• Τέλειωσαν και οι φετινές εξετάσεις και αναρτήθηκαν στα γραφεία των εφημερίδων τα νέα μέλη της ΕΣΗΕΑ. Ανάμεσα στα νέα μέλη, και ο **Αντώνης Καρκαγιάννης**. Φαίνεται, λοιπόν, ότι τα σαΐνια της διοίκησης θεώρησαν επιτυχημένες τις απαντήσεις του διευθυντή της **Καθημερινής**: το ρεπορτάζ του για τους σεισμούς και το σχόλιό του για την παραίτηση **Μαϊητζορ**!

• Καλοκαιριάτικος αναβρασμός στο πρώτο κανάλι της κρατικής τηλεόρασης. Νέες έριδες, νέες συγκρούσεις συμφερόντων – και ο κ. **Γιαννακόπουλος** ήδη είναι παρελθόν για τη θέση του διευθυντή της ΕΤ.1. Στο μεταξύ, εκείνο που φαίνεται είναι ότι προωθούνται για νέοι διευθυντές οι συνταξιούχοι του

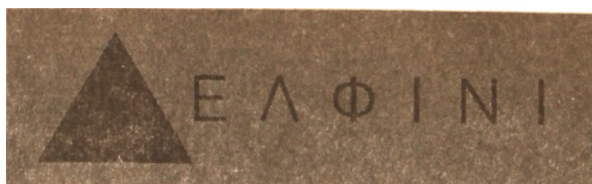
ΠΑΣΟΚ. Εν αναμονή...

• Πριν από δύο Κυριακές σταμάτησε η συνεργασία της **Κυριακής Ελευθεροτυπίας** με τον σκιτσογράφο **Γιάννη Ιωάννου**. Αιτία: κόστιζε πολύ. Εμείς, πάντως, αρχίσαμε να νιώθουμε την έλλειψη του πολιτικού του κόμματος.

• Σταμάτησε το πολύχρωμο θετό του ο **Τύπος της Κυριακής** ανασυγκρότησε την ύλη του για να αντεπεξέλθει στον ανταγωνισμό, κοστολόγησε το «κρέτο» του 100 δραχμές, για τέσσερις Κυριακές. Στης ακριβή τον καιρό, ξεσηκώθηκαν τα γεννή λαϊκά φύλλα, **Αδέσμευτο** και **Απογευματινή**, και εγκατέστησαν το **Ίδρυμα Τύπου** για ανταγωνισμό. Περιμένουμε να ιδρώσει το αυτί των επιτελών του Τύπου.

• Ανασυγκρότηση, νέο σχήμα σμό και εξόρμηση προετοιμάζουν τα φύλλα του συγκροτήματος Βελλίδη της Θεσσαλονίκης, η **Μακεδονία** και η **Θεσσαλονίκη**. Ελπίζουν έτσι να ξεπεράσουν και τα οικονομικά προβλήματα που, τον τελευταίο καιρό, είναι ιδιαίτερα έντονα.

• Είκοσι χρόνια κυκλοφορεί γιορτάζει η **Ελευθεροτυπία** «ώριμο τέκνο της οργής» τη γιορτήρισε ο **Γιώργος Βότσης** στο επετειακό του άρθρο στην προηγούμενη **Δευτέρα**, εφημερίδα πέρασε από πολλά καμπές, όλα αυτά τα χρόνια όμως παρέμεινε ανήσυχος φιλόανοιχτό στα καινούργια ρεύματα, έτοιμο να υπερασπιστεί διαφορετικότητα και τις απαιτήσεις ελευθερίας, ώρες ώρες εφίσταται απροσδόκητο. Αν και η ευθύνη της επικαλείται τον πλουραλισμό, δεν κατάφερε να αποφύγει την έντονη κριτική επιλογές όπως η «**Μαύρη Τρύπα**» ούτε αρνήθηκε τον περασμένο σμό της «**κουπονομαχίας**», που προέκυψε ως αποτέλεσμα του άγριου ανταγωνισμού στο χώρο του Τύπου. Ωστόσο, παραμένει εφημερίδα που δεν προσαρμόζεται στον αναγνώστη και συνεχίζει να κρύβει ευχάριστες εκπλήξεις. Ευχόμαστε μακροήμερη και ελπίζουμε οι ευχάριστες επιπλήξεις, στο μέλλον, να πολλαπλασιαστούν.



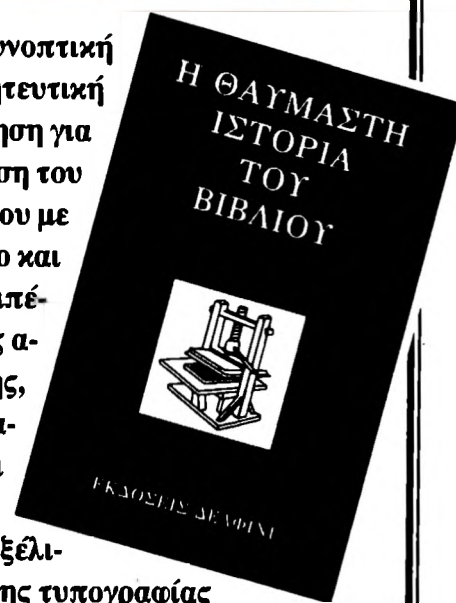
ΜΕΛΕΤΕΣ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ



Μια
συγκλονιστική
μελέτη
για το
μακρινό
παρελθόν
των
ευρωπαϊκών
λαών

Στις ίδιες
σειρές
κυκλοφορούν

Μια συνοπτική
και γοητευτική
αφήγηση για
τη σχέση του
ανθρώπου με
το βιβλίο και
την περιπέ-
τεια της α-
νάγνωσης,
της γρα-
φής και
της συ-
νεχούς εξελί-
ξης της τυπογραφίας



ΑΑ.ΥΥ.

Τ.Υ.: Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΔΕΛΦΗ
8 ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

ΑΑ.ΥΥ.

ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ ΜΙΑΣ ΔΕΚΑΕΤΙΑΣ
ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '60

ΜΗΤΕΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΑΙΜΟΝΕΣ ΚΑΙ ΔΑΙΜΟΝΙΣΜΕΝΟΙ

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ
Η ΠΟΙΗΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΖΑΙΗΜΣ ΤΖΟΥΣ

ΟΥΜΠΕΡΤΟ ΕΚΟ
ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ
ΣΤΟΝ ΘΩΜΑ ΑΚΙΝΑΤΗ

ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
Ο Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ ΚΑΙ Η ΡΩΣΙΚΗ
ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ "ΑΡΓΥΡΟΥ ΑΙΩΝΑ"

ΑΡΗΣ ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ULYSSES: ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΣ ΣΤΟΝ
«ΟΔΥΣΣΕΑ» ΤΟΥ ΤΖΑΙΗΜΣ ΤΖΟΥΣ

ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΟΥΖΙΑ
ΠΕΡΙ ΒΛΑΚΕΙΑΣ

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ
ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΑ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΛΗΤΕΙΑΣ
ΤΑ ΨΕΥΔΩΝΥΜΑ

ΑΝΔΡΙΑΝΑ ΒΛΑΧΟΥ,
TED BENTON, REINER GRUNDMANN
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ

ΑΝΔΡΕΑΣ Δ. ΓΛΗΝΟΣ
ΒΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΝΙΚΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ:
ΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑ ΕΝ ΤΩ ΠΙΓΝΕΣΘΑΙ

ΝΙΚΟΣ ΛΕΑΝΔΡΟΣ
ΜΑΖΙΚΑ ΕΝΤΥΠΑ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΠΙΕΡ ΜΠΟΥΡΝΤΙΕ
ΜΙΚΡΟΚΟΣΜΟΙ

ΠΙΕΡ ΜΠΟΥΡΝΤΙΕ
ΚΕΙΜΕΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΛΛΗ ΠΑΠΙΑ
ΚΟΜΜΟΥΝΑ ΤΟΥ 1871 -
Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 21ΟΥ ΑΙΩΝΑ;

ΛΥΣΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ
Η ΑΣΤΙΚΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΛΕΙΟΣ
ΚΙΝΟΥΜΕΝΗ ΕΙΚΟΝΑ ΚΑΙ
ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΣΑΜΟΥΗΛΙΔΗΣ
ΟΙ "ΔΗΜΟΙ" ΤΟΥ ΕΥΠΟΛΗ

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΤΣΟΥΝΗΣ
ΤΑ ΔΡΩΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΩΝ ΖΩΩΝ
ΛΕΞΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

ΝΙΚΟΛΑΣ ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ
ΜΟΥΣΙΚΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΕΙΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΑΝΟΙΧΤΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ, ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 23-25, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 38 30 955, FAX: 33 03 175



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ * 1995 * ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

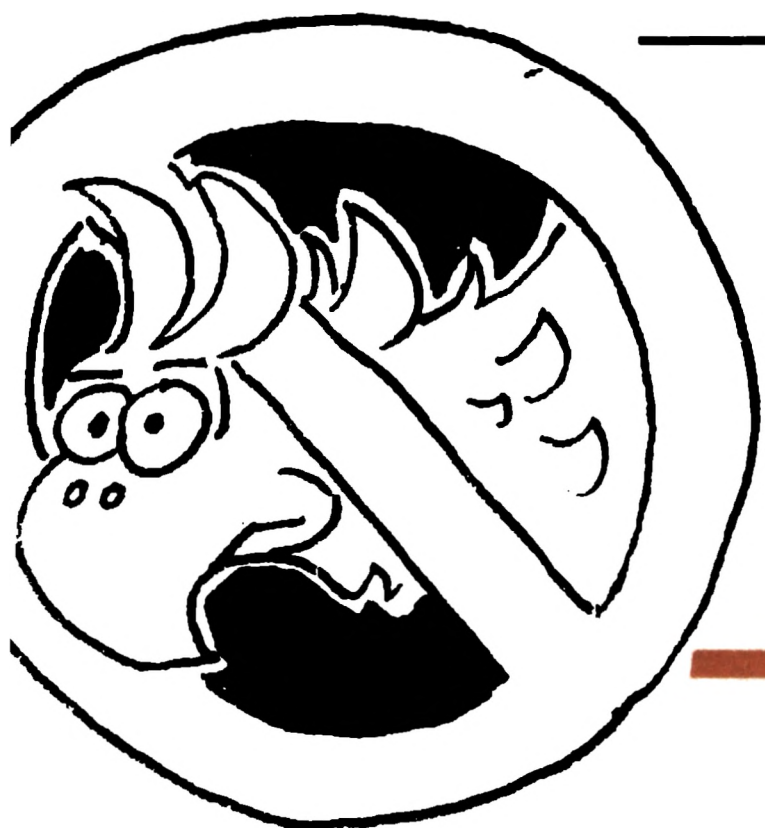
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ



- Βασίλης Γκουρογιάννης * *Μήδεια*
- Δημήτρης Δειλινός * *Στη γη του έρωτα*
(Μυθιστόρημα)
- Λίλυ Εξαρχοπούλου * *Σοφίας το ανάγνωσμα*
(Μυθιστόρημα)
- Παύλος Κάγιος * *Και ξαφνικά χιόνισε χρόνια*
(Μυθιστόρημα)
- Γιώργος Κακουλίδης * *Φαλαμπέλα*
(Αφήγημα)
- Ιωάννα Καρυστιάνη * *Η κυρία Κατάκη*
(Διηγήματα)
- Γιώργος Ματζουράνης * *Ανάμεσα σε δύο κόσμους*
(Ανθολογία)
- Ξενοφών Μπρουντζάκης * *Γυναικωνίτης*
(Μυθιστόρημα)
- Μάγδα Νικολαΐδου * *Ο ασημένιος καθρέφτης*
(Αφήγημα)
- Δημήτρης Παπαναγιώτου * *Πέμπτη εποχή*
(Μυθιστόρημα)
- Δημήτρης Ποταμιάνος * *Χωρικά ύδατα*
(Μυθιστόρημα)
- Διονύσης Χαριτόπουλος * *525 τάγμα πεζικού*
(Μυθιστόρημα)
- Λένος Χρηστίδης * *Βογορό*
(Μυθιστόρημα)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα



Γενικές Εξετάσεις; – Όχι, ευχαριστώ!

της Ελένης Καραντζόλα

τις κινήσεις του των τελευταίων εβδομάδων, ο υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παπανδρέου φαίνεται να επιδιώκει να πείσει ότι, ένα χρόνο μετά την ανάληψη των καθηκόντων του, όχι μόνο ρίξει επαρκώς όλα τα φλέγοντα ζητήματα του καρτοφυλακίου του, αλλά κυρίως ότι έχει τη διάθεση να προσεγγίσει με μεταρρυθμιστική διάθεση. Η πρώτη σημαντική ενέργεια σε αυτή την κατεύθυνση υπήρξε αποτυχημένη – προσπάθειά του την άνοιξη να “αναβαθμίσει” νομοθετικά τα πτυχία των ΤΕΙ. Την πρόθεσή του επιφέρει αλλαγές στο σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση γνωστοποίησε, άκομψα και άκαιρα όπως ίμε τότε επισημάνει, κατά την περίοδο διεξαγωγής των φετινών Γενικών Εξετάσεων. Λίγες μόλις εβδομάδες ότερα, στις αρχές Ιουλίου, δόθηκε στη δημοσιότητα η «κριτική επισκόπηση του ελληνικού εκπαιδευτικού τμήματος από τον ΟΟΣΑ» – ακριβέστερα τα προκαταρκτικά συμπεράσματα τριών ξένων εμπειρογνομόνων επισκέφθηκαν τη χώρα μας τον περασμένο Φεβρουάριο, μετά από πρόσκληση του ΥΠΕΠΘ, με στόχο να μελετήσουν τα προβλήματα της παιδείας μας και να προτείνουν λύσεις προς την ελληνική πολιτική ηγεσία αξιοζήτοι στην εμπειρία τους άλλων χωρών. Στη δημόσια αυτή «επίδειξη προθέσεων» ήρθε να προστεθεί το άρθρο του κ. Γ. Παπανδρέου στο *Βήμα της Κυριακής* της 16ης Ιουλίου σχετικά με την «αναγκαιότητα της διά βίου αγωγής». Μοιάζει λοιπόν σαν η πολύπαθη παιδεία μας να βρήκε τον άνθρωπο που της χρειαζόταν – αν και είναι νατο να σχεδιαστούν σωστές θεραπείες που εκκινούν από λανθασμένη διάγνωση και ιεράρχηση των προβλημάτων.

Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει –αβίαστα, νομίζω– ότι φιλοδοξία του νυν υπουργού Παιδείας είναι μια απλή διευθέτηση των κακών όρων αλλά ένας σημαντικός ανασχεμός της ελληνικής εκπαίδευσης. Από άποψη αυτή, η σύγκριση με τους προηγούμενους του ευνοεί τον κ. Γ. Παπανδρέου. Ο κ. Δ. Α. Φατούρος, ένας από τους λίγους ακαδημαϊκούς, μη πολιτικούς, κατόχου αξιώματος, είδε το σύντομο διάστημα της θητείας του να εξανεμίζεται χωρίς να καταφέρει να εμπλουτίσει τη προγραμματική του Υπουργείου ούτε και να υλοποιήσει, πολύ λιγότερο να εφαρμόσει, σχέδια προς οιαδήποτε κατεύθυνση. Ηγετική κολυμπώντας στα ρηχά. Ούτε και

ο κ. Γ. Σουφλιάς, επί κυβερνήσεως Νέας Δημοκρατίας, είχε μπορέσει να κινηθεί γενναία και πειστικά: περιορίστηκε λοιπόν να αφήσει το στίγμα του με τον ΔΕΠΟκτόνο νόμο 2083, τη θεσμική δηλαδή κατοχύρωση της αδυναμίας (καλύτερα, της άρνησης) της κυβέρνησης να χρηματοδοτήσει νέες θέσεις διδακτικού προσωπικού στην ανώτατη εκπαίδευση. Έτσι, η τελευταία σοβαρή αυτοαξιολόγηση της ελληνικής παιδείας, που οδήγησε και σε ρωμαλέες μεταρρυθμίσεις, παραμένει αυτή επί κυβερνήσεων Ν.Δ. (1977, 1979-1981) για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ για το πλαίσιο λειτουργίας της τριτοβάθμιας ο νόμος 1268 του ΠΑΣΟΚ το 1982.

Ωστόσο, η δεκαετία του '70 πολύ μικρή σχέση έχει με τη δεκαετία του '90. Η ολοένα και πιο ισχυρή κοινωνική ζήτηση για μόρφωση, οι οικονομικές και τεχνολογικές ανακατατάξεις, συνεπιφέρουν αλλαγές στη διασύνδεση παραγωγής και εκπαίδευσης. Δεν είναι λοιπόν τυχαίο που τα εκπαιδευτικά συστήματα σε όλο τον κόσμο βρίσκονται συνεχώς σε διαδικασίες επανεξέτασης. Τι το μεμπτό λοιπόν στη στάση του κ. Παπανδρέου, η οποία μάλιστα εκτός από εκσυγχρονιστική εμφανίζεται και ως βαθύτατα ευρωπαϊκή στον προσανατολισμό της;

Αυτός ο ευρωπαϊκός προσανατολισμός “διατρέχει” τόσο στο κείμενο του ΟΟΣΑ όσο και στο άρθρο του *Βήματος*. Το γεγο-

νός ότι ο υπουργός απευθύνθηκε σε ξένους εμπειρογνώμονες, μαρτυρεί, φαινομενικά, μια διάθεση «ανοίγματος» και υπέρβασης των εθνικών συνόρων. Μάλιστα, κατά τα λεγόμενα του υπουργείου, η οριστική αναλυτική έκθεση των εμπειρογνώμωνων, καθώς και οι απόψεις της ελληνικής κυβέρνησης επί της έκθεσης θα συζητηθούν σε συνεδρίαση της εκπαιδευτικής επιτροπής του ΟΟΣΑ. (Γιατί όμως έχει προκριθεί μια τέτοια ασυνήθης διαδικασία; Και γιατί ο υπουργός δεν κατέθεσε στον δημόσιο διάλογο το κείμενο που χρησιμοποιεί ως βάση της ενημέρωσης των τριών εμπειρογνώμωνων και το οποίο συντάχθηκε από ειδική επιτροπή του ΥΠΕΠΘ;) Αλλά και οι προβληματισμοί του υπουργού σχετικά με τη διά βίου εκπαίδευση αποτελούν μεταφορά στα καθ' ημάς του αντίστοιχου ευρωπαϊκού προβληματισμού – στο θέμα αυτό έχουν αφιερώσει το έτος 1996 οι υπουργοί Παιδείας της Ευρωπαϊκής Ένωσης· το ίδιο ισχύει και για την πρόσφατη θεσμοθέτηση του Εθνικού Συμβουλίου Παιδείας.

ΧΤΙΖΕΤΑΙ ΣΠΙΤΙ ΑΠΟ ΤΑ ΚΕΡΑΜΙΔΙΑ;

Η ματιά του υπουργού μπορεί μεν να μην είναι μυωπική – και ευτυχώς από μίαν άποψη, αν θυμηθούμε τον αναιμικό υπολογισμό της ελληνικής προεδρίας σε θέματα παιδείας τον περασμένο Ιούλιο – κινδυνεύει όμως να χαθεί σε έναν φλου ορίζοντα. Γιατί θεωρητικολογώντας, αποφεύγουμε να τοποθετηθούμε επί του συγκεκριμένου· γενικεύοντας, χάνουμε τις ιδιαιτερότητες· και ασχολούμενοι με πολλά και διάφορα, παραμελούμε τα επείγοντα. Που, εν προκειμένω, είναι η άμεση και δραστική αλλαγή του ισχύοντος συστήματος εισαγωγικών εξετάσεων από τη δευτεροβάθμια προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ή για να το θέσουμε αλλιώς. Πώς εννοεί ο υπουργός να μας πείσει να χτίσουμε το οικοδόμημα της παιδείας ξεκινώντας από τα κεραμίδια;

Δεκαπέντε περίπου χρόνια ζωής συμπληρώνει ο θεσμός των Γενικών (αρχικά Πανελληνίων) Εξετάσεων για τα ΑΕΙ και η διαπίστωση ότι έχει οδηγηθεί σε πλήρη χρεοκοπία αποτελεί πλέον κοινό τόπο: Φροντιστηριοποίηση του Λυκείου, Λυκειοποίηση του Πανεπιστημίου, χαμηλό επίπεδο εξετάσεων που καλλιεργεί τον παπαγαλισμό, αλλά και μπόλικη δόση ανορθολογισμού. Είναι πράγματι περίεργο που στην “εμβριθή” ανάλυσή τους οι ξένοι εμπειρογνώμονες δεν θίγουν καν το θέμα και επιμένουν να θεωρούν ότι οι αρνητικές



όψεις του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος μπορούν να εξαλειφθούν είτε βολονταριστικά είτε χάρη στις αρχές του επιχειρησιακού ανταγωνισμού της φιλελεύθερης οικονομίας.

Κατά τον ίδιο τρόπο ο υπουργός Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, εκθέτοντας τη φιλοσοφία της έννοιας της διά βίου εκπαίδευσης, η οποία «στοχεύει στη συστηματική απόκτηση, ανανέωση, αναβάθμιση ή ολοκλήρωση των γνώσεων, δεξιοτήτων και αντιλήψεων που είναι αναγκαίες για τη συνεχώς μεταμορφούμενη σύγχρονη ζωή, με στόχο την ολοκλήρωση και ικανοποίηση του κάθε ατόμου», σημειώνει: «Το σχολείο θα πρέπει να έχει ως βασικό στόχο να διαμορφώσει έναν σύγχρονο πολίτη που θα μαθαίνει το πώς θα μαθαίνει σε όλη τη διάρκεια της ζωής του»!

Σωστά, μόνο ουαί κι αλίμονο τι πολίτες διαμορφώνει το σημερινό ελληνικό σχολείο! Κι από την άποψη αυτή, η επίδραση των Γενικών Εξετάσεων στην παιδευτική διαδικασία του Λυκείου είναι καταλυτική: Το μαθητή ενδιαφέρει όχι η γνώση καθεαυτή αλλά η ειδική χρήση εκείνου του μέρους της που σχετίζεται με τις Γενικές Εξετάσεις. Η προοπτική των εξετάσεων επηρεάζει εξάλλου τη συνολική στάση του μαθητή απέναντι στη σχολική ζωή: απορρίπτει οτιδήποτε δεν περιλαμβάνεται στην ύλη των εξετάσεων ή δημιουργεί προσκόμματα στην απόκτησή της. Με τον τρόπο αυτό όμως οι μαθητές στερούνται, εκτός των άλλων, και μια δημοκρατική εμπειρία που συνιστά η ελεύθερη παρουσίαση και συζήτηση ενός θέματος. Ο «μονοδιάστατος» μαθητής δεν θα είναι μόνο «ανεπαρκής φοιτητής» αλλά και «ανεπαρκής πολίτης».

Η εκπόνηση ενός νέου συστήματος επιλογής υποψηφίων για την τριτοβάθμια εκ-

παίδευση υπήρξε η κορύφωση κάθε εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης. Τώρα, όσο ποτέ το εξεταστικό σύστημα βρίσκεται στο ντεντρο της συζήτησης για την παιδεία – μικρο- και μακρο-σκοπικούς λόγους.

ΜΙΚΡΟ- ΚΑΙ ΜΑΚΡΟ- ΑΛΛΑΓΕΣ

Κατ' αρχάς, ακόμη κι αν δεν σχεδιασθεί μια συνολική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που θα αγκαλιάζει και τις τρεις βαθμίδες όσο αυτή θα σχεδιάζεται, το παρόν εξεταστικό σύστημα δεν μπορεί να συνεχίσει να είναι σε ισχύ χωρίς τις ακόλουθες διορθωτικές κινήσεις¹:

- Επαναπροσδιορισμό της εξεταζόμενης ύλης, που από το 1979 και μετά ταυτίζεται αυστηρώς με τη διδαχθείσα.

- Αλλαγή του βαθμού δυσκολίας αλλαγής του τρόπου βαθμολόγησης των γραπτών.

- Κατάργηση της δυνατότητας μεταφοράς θεμάτων. (Ανακοινώθηκε ότι το υπουργείο μελετά συστήματα ποσοστάσεων έτσι ώστε να εξασφαλίζεται ο ίδιος βαθμός δυσκολίας από τη μία χρονιά στην άλλη. Έτσι όμως εξακολουθεί να μη διασφαλίζεται η ισότητα των ευκαιριών αφού όπως έχει σημειωθεί, ό ένας υποψήφιος προετοιμάζεται για τέσσερα μαθήματα μέσα σε λίγες εβδομάδες, ενώ ο άλλος ίσως και μόνο για ένα επί έναν ολόκληρο χρόνο).

- Συνυπολογισμό των βαθμών του Λυκείου. (Φαινόμενα εξαγοράς βαθμών οδηγούν στην κατάργηση του μέτρου, το οποίο ωστόσο θεωρητικά δεν παύει να συντελεί σε μια πιο σφαιρική και άρα πιο δίκαιη κρίση των υποψηφίων.)

Είναι σαφές ότι οι αλλαγές αυτές δεν θίγουν ευρύτερα θέματα σύνδεσης πτυχίου

παγγελματικής κατοχύρωσης. Ακόμη
 τές όμως προϋποθέτουν την ουσιώδη
 γή της φιλοσοφίας που διέπει τις σο-
 στικές κυβερνήσεις. Όπως εύστοχα
 επισημάνει ο Φάνης Κακριδής²: «Η
 γαλία ως κλειδί για την επιτυχία στις
 Έξετάσεις δεν επικράτησε αυτόμα-
 ύτε βρίσκεται έξω από τις προθέσεις
 ομοθέτη. Αποτελεί συνειδητή στρατη-
 επιλογή μιας σφαλερής κατά τη γνώμη
 αλλά πάλι προχωρημένης σοσιαλιστι-
 κής. Ο συλλογισμός είναι ο ακόλου-
 ...] Αν η επιτυχία στις Έξετάσεις βασι-
 απλά και μόνο στην αναπαραγωγή
 κλειστού και περιορισμένου γνωστι-
 κύκλου, τότε το μεγαλύτερο ρόλο τον
 η μελέτη, και το παιδί της υπαίθρου,
 και το παιδί των «μη προνομιούχων»
 ων, έχει τις ίδιες, αν όχι και μεγαλύτε-
 πό το κοινωνικά ευνοημένο παιδί πι-
 τητες να πετύχει. Ο συλλογισμός απο-
 ηκε λειτουργικά σωστός. [...] Παρ'
 αυτά επιτρέψτε μου να διαφωνήσω.
 Η σημερινή τακτική, που ουσιαστικά
 εί τις μετριότητες, τελικά υπηρετεί τα
 ια των εξουσιαστών περισσότερο πα-
 σοσιαλιστικά ιδεώδη. Σε έναν κόσμο,
 κατά κανόνα η μέση τάξη των εργα-
 νων επιστημόνων αποτελείται από
 ελείς παπαγάλους, καθόλου δεν θα δυ-
 ευτούν να κυριαρχήσουν οι αετοί και
 εράκια, τα αρπαχτικά της ανώτερης
 ς, που στο κάτω κάτω έχουν πάντα την
 λακτική δυνατότητα να σπουδάσουν
 London School of Economics ή στο
 ard!» Αλλά δεν χρειάζεται να πάμε
 μακριά. Δεν λέει τίποτε στον εκσυγ-
 ιστή κ. Γ. Παπανδρέου ότι χιλιάδες
 ροιτοι Πανεπιστημίου απέτυχαν στις
 ίσεις του Δημοσίου – φανταστείτε τι
 άνουν στην πραγματικά απαιτητική
 κή αγορά εργασίας!

α δεύτερο θέμα που θα έπρεπε να
 ιληματίσει την πολιτική ηγεσία του
 ΠΘ είναι η συνταγματική επιταγή για
 ραιρικότητα των γνώσεων που πρέπει
 αρέχει η δευτεροβάθμια εκπαίδευση,
 ώστε να συμβάλλει στην ολόπλευρη
 τυξη και στη συγκρότηση της προσω-
 ητας του μαθητή. Η λογική των Δε-
 είναι σίγουρα αποτρεπτική για κάτι
 ο. Οι δύο τελευταίες τάξεις του Λυ-
 λειτουργούν αποκλειστικά ως προ-
 ιμος για τα ΑΕΙ – όταν φυσικά οι μα-
 ς βρίσκονται στο σχολείο και όχι στο
 πιστήριο. Η επανεισαγωγή του ακα-
 ικού απολυτηρίου και η παράλληλη
 ική μετάθεση των εισιτηρίων εξετάσε-
 τις αρχές Σεπτεμβρίου (αντί για τον

Ιούνιο) σαφώς θα λειτουργούσε υπέρ της
 αυτοτέλειας της δεύτερης βαθμίδας. Τον
 ίδιο στόχο υπηρετεί και η δημιουργία πρό-
 σθετου χρόνου, είτε κολλεγιακού είτε προ-
 παιδευτικού πανεπιστημιακού, η οποία θα
 μεταθέσει την προετοιμασία για τα ΑΕΙ σε
 ακόμη υστερότερη χρονική στιγμή.

ΠΟΙΟΣ ΡΟΛΟΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΑΝΩΤΑΤΕΣ ΣΧΟΛΕΣ;

Τέλος, το μέτρο του *numerus clausus*, του
 κλειστού δηλαδή αριθμού εισακτέων,
 απαιτεί επανεξέταση. Όπως είναι γνωστό,
 πίσω από τη θεσμοθέτησή του στη δεκαε-
 τία του '30 δεν βρίσκονται μόνο ιδεολογι-
 κοί και ταξικοί λόγοι, αλλά η θέληση να
 υπάρχει αντιστοιχία ανάμεσα στους απο-
 φοίτους και τη ζήτηση της αγοράς. Σε όλες
 τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες η σχέση εκ-
 παίδευσης και παραγωγής έχει ριζικά αλ-
 λάξει τις τελευταίες δεκαετίες. Το μεταπο-
 λεμικό πανεπιστήμιο των ελίτ έδωσε τη θέ-
 ση του στο μαζικό πανεπιστήμιο και η κοι-
 νωνική ζήτηση για τριτοβάθμια εκπαίδευ-
 ση διαρκώς αυξάνει. Χώρια που το μέτρο
 αυτό καταστρατηγείται στην πράξη αφε-
 νός γιατί το ΥΠΕΠΘ αποφασίζει αυθαίρε-
 τα τον αριθμό των εισακτέων σε κάθε σχο-
 λή και αφετέρου γιατί το ΔΙΚΑΤΣΑ ανα-
 γνωρίζει κάθε χρόνο έναν μεγάλο αριθμό
 πτυχίων, υπερδιπλάσιο συχνά των εγγω-
 ρίων. Επείγει δηλαδή να συζητηθεί εκ νέ-
 ου αν οι Ανώτατες Σχολές προορίζονται
 για γενικευμένη επιστημονική μόρφωση
 (του τύπου των ανοικτών Πανεπιστημίων)
 ή για επαγγελματική κατοχύρωση.

Επί των θεμάτων αυτών, ο λαλίστατος κ.
 Γ. Παπανδρέου τηρεί σιγή ιχθύος. Προτι-
 μά να σχεδιάζει την –έτσι κι αλλιώς απα-
 ραίτητη– προσαρμογή ταχύτητας της χώ-
 ρας μας με την Ευρωπαϊκή Ένωση σε θέ-
 ματα παιδείας, απαξιώνοντας να άρει έστω
 και τα εμφανέστερα από τα σημερινά
 αδιέξοδα του εκπαιδευτικού μας συστήμα-
 τος. Ίσως γιατί, όπως προαναφέρθηκε, και
 οι πιο μετριοπαθείς μεταρρυθμίσεις προϋ-
 ποθέτουν την αναθεώρηση βασικών συνι-
 στωσών της πασοκικής εκπαιδευτικής πο-
 λιτικής από το '81 και μετά. Είναι ευκολό-
 τερο λοιπόν η ματιά να αλληθωρίζει...
 Αλλά και πολύ, μα πολύ, επιβλαβές.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Πολλές από τις προτάσεις αυτές διατυπώθηκαν
 κατά τη διάρκεια του Συμποσίου με θέμα «Μηχα-
 νισμοί και όροι επιλογής στην Τριτοβάθμια Εκπαί-
 δευση» που οργάνωσε στις 4 και 5 Νοεμβρίου η
 Εταιρεία Σπουδών. Τα πρακτικά αναμένεται να
 εκδοθούν τέλη Σεπτεμβρίου.
2. Όπου παραπάνω.

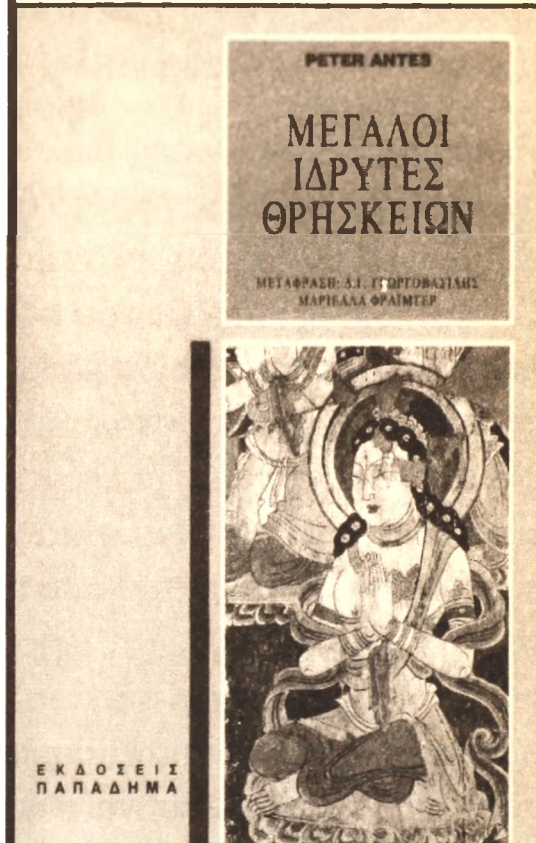


ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

PETER ANTES



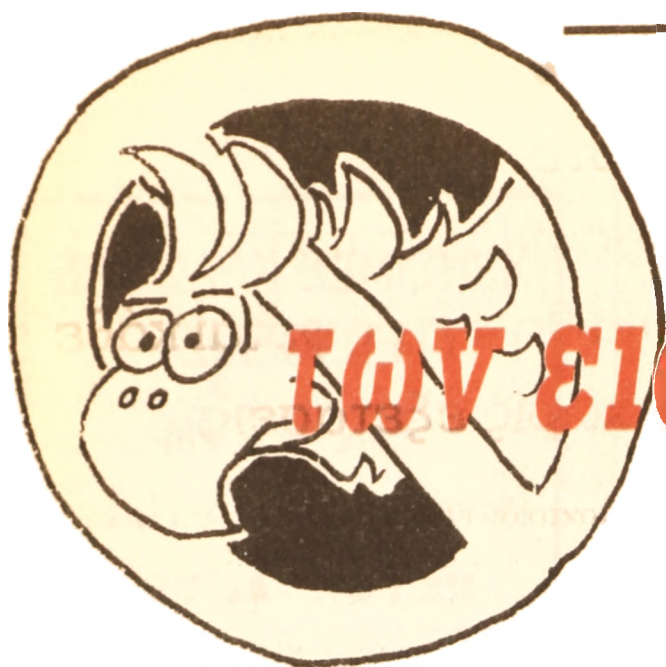
ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ: στον Ζωροαστρι-
 σμό, Ιουδαϊσμό, Χριστιανισμό,
 Μανιχαϊσμό, Μωαμεθανισμό,
 Σιχισμό, Βουδισμό,
 Κομφουκισμό και τον Ταοϊσμό.

με 360 σελίδες και 9 εικόνες

Μετάφραση:
 Δ. Γ. Γεωργοβασίλης -
 Μ. Φράϊμτερ



**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
 ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ**
 Ιπποκράτους 8, 106 79
 Τηλ.: 36.27.318



Η κατάργηση των εισαγωγικών εξετάσεων

του Κώστα Γαβρόγλου

Οι πρόσφατες διαρροές από «κύκλους του υπουργείου Παιδείας» μάς προϊδεάζουν γι' αλλαγές στο σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων, οι οποίες σίγουρα θα οδηγήσουν στον πολλαπλασιασμό των αδιεξόδων.

Οι κρατούντες ελπίζουν ότι η ίδρυση των ιδιωτικών πανεπιστημίων θα είναι η πανάκεια για τα προβλήματα της ανώτατης εκπαίδευσης και, άρα, δεν φαίνεται να τους απασχολούν στα σοβαρά τα τεράστια αδιέξοδα στα οποία θα οδηγηθούμε με τις μελλοντικές αλλαγές στο εξεταστικό σύστημα.

Η δυναμική και η βιωσιμότητα των όποιων μεταρρυθμιστικών προτάσεων εξαρτάται αποφασιστικά από την αποδοχή που θα έχουν τέτοιες προτάσεις από την κοινωνία, από την πειστικότητα των απαντήσεων που θα δοθούν σε δικαιολογημένες ή αδικαιολόγητες φοβίες, από την αντιμετώπιση των προκαταλήψεων και, κυρίως, από την υπονόμευση της παραλυτικής αδράνειας που δημιουργεί η φορμαλιστική λειτουργικότητα του σημερινού συστήματος εισαγωγικών εξετάσεων.

Οι όποιες προτάσεις για την αλλαγή του τρόπου εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να απαντούν σε συγκεκριμένα ερωτήματα. Συχνά μας λείπουν οι προτάσεις, γιατί δεν υπάρχει συναίνεση στα προβλήματα που καλείται να θεραπεύσει η όποια πρόταση. Ποια είναι, λοιπόν, τα σοβαρότερα προβλήματα του πλέγματος Λύκειο-Πανεπιστήμιο, από την αντιμετώπιση των οποίων θα εξαρτηθεί, ενδεχομένως, και η λύση άλλων σοβαρών προβλημάτων; Και κατά πόσο είναι δυνατόν η αλλαγή του τρόπου εισαγωγής στα Πανεπιστήμια να οδηγήσει στην αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων; Το πρόβλημα, χωρίς τη λύση του οποίου εντείνεται η παραλυτική κατάσταση και στη δευτεροβάθμια αλλά και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, είναι η βαθμιαία ακύρωση του λυκείου ως αυτοτελούς εκπαι-

δευτικής βαθμίδας. Είναι λάθος αυτό που συνήθως λέγεται ότι το Λύκειο είναι ο προθάλαμος για τα πανεπιστήμια. Και είναι λάθος, γιατί υπονοεί ότι ο αποκλειστικός ρόλος του Λυκείου είναι να προετοιμάζει για τα Πανεπιστήμια και άρα επιτελεί έστω αυτό το ρόλο. Η πραγματικότητα, όμως, είναι ακόμη πιο απελπιστική. Το Λύκειο δεν φαίνεται να παίζει κανέναν απολύτως ρόλο για την προετοιμασία για τα Πανεπιστήμια. Το Λύκειο δεν έχει ούτε καν την ευθύνη προετοιμασίας των υποψηφίων για τα Πανεπιστήμια και η ευθύνη αυτή έχει απεμποληθεί στα φροντιστήρια. Το Λύκειο ως θεσμός και το διδακτικό προσωπικό ως σώμα θεωρούν πως η εισαγωγή στα Πανεπιστήμια είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να λυθεί ανάμεσα στους μαθητές και τα φροντιστήρια στα οποία έχουν επιλέξει να πηγαίνουν. Ιδιαίτερα στα δυο τελευταία χρόνια του Λυκείου και κυρίως στα δημόσια οι μαθητές και μαθήτριες ελάχιστα ασχολούνται με τα του σχο-

λείου. Έτσι, η παρακολούθηση των μαμάτων στο Λύκειο έχει καταντήσει να είναι μια αναγκαστική ιεροτελεστία με ελάχιστη εκπαιδευτική αξία.

ΤΑ ΑΔΙΕΞΟΔΑ

Δεν είναι, όμως, μονάχα η ιδιόμορφη ή ακύρωση του Λυκείου που μας οδηγεί στην πρόταση για την κατάργηση των εισαγωγικών. Το ισχύον σύστημα εισαγωγών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση έχει βαθμιαία οδηγηθεί σε μια αδιέξοδη και αντοναιρετική πορεία. Ανεξαρτήτως, δηλαδή, αν εμείς συμφωνούμε με τα κριτήρια και τους στόχους του ίδιου του συστήματος δεν φαίνεται το σύστημα να μπορεί να προβάλλει μια εικόνα αυτοσυνέπειας. Ορισμένες από τις εκφράσεις αυτών των αδιεξόδων είναι οι εξής:

- Λέγεται ότι το σύστημα των πανεπιστημίων εξετάσεων συνθέτει μια αξιόπιστη διαδικασία, από τις λίγες στην ελληνική κοινωνία. Αυτό δε που συνήθως συμπεράνεται είναι ότι αφού οι εξετάσεις είναι αξιόπιστες, τότε είναι και αντικειμενικές. Πρόκειται, προφανώς, για ένα ιδεολόγημα που στόχο έχει τη νομιμοποίηση της υπάρχουσας κατάστασης. Και αυτό γιατί η λειτουργικότητα των εξετάσεων αναβαπτίζεται σε αξιοπιστία. Το σύστημα των εξετάσεων είναι πραγματικά ένα σύστημα που λειτουργεί: Γίνονται στην ώρα τους, δεν υπάρχουν διαρροές, δεν ευνοούνται τα παιδιά των υμετέρων, τα αποτελέσματα βγαίνουν σε εύλογο διάστημα κ.λπ. Επειδή, όμως, υπάρχει ένα γενικό πρόβλημα λειτουργίας οποιουδήποτε πράγματος στο χώρο, δεν σημαίνει ότι ό,τι λειτουργεί είναι και αξιόπιστο. Η αντίρρηση δεν έχει προφανώς να κάνει με ετυμολογικές ασάφηνισεις, αλλά για να γίνει σαφές ότι για να υποστηρίξουμε ότι οι εξετάσεις είναι αξιόπιστες είμαστε υποχρεωμένοι να διατυπώσουμε τα συγκεκριμένα κριτήρια

Ο Κώστας Γαβρόγλου είναι καθηγητής Ιστορίας της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

άση τα οποία τις κρίνουμε ως αξιόπι-
Και τα κριτήρια αξιοπιστίας έχουν να
υν με το κατά πόσο εκπληρώνουν οι
άσεις τους στόχους τους και όχι με το
ί πόσο διεξάγονται με έναν σχετικά μη
σοδιακό τρόπο.

Ναι, όμως, αρκετά σοβαρό ότι μια τέ-
ιδεολογικοποίηση του λειτουργικού
ράζει και μια ανάγκη αναγνώρισης του
ωνικού ρόλου μιας ταλαιπωρημένης
ωνικής κατηγορίας, των καθηγητών
ης εκπαίδευσης. Οι εξετάσεις είναι η
του θριάμβου, η κοινωνική τους κατα-
τη. Έτσι, οι εξετάσεις λειτουργούν και
ο νομιμοποιητικό τους πλαίσιο.

Η δυνατότητα να μπορεί κανείς να δι-
εξετάσεις πάνω από μια φορά και να
ατάξει» μάθημα(τα) για άλλα δυο χρό-
ουσιαστικά αναιρεί τη λογική του
στού αριθμού εισαγομένων, αλλά και
ρεί τα οικονομικά εύπορα στρώματα
τα νεαρά άτομα που μπορούν να αντέ-
ν ψυχολογικά στη δοκιμασία. Αφού,
τόν, υπάρχει μια τέτοια δυνατότητα, ο
λογισμός θα πρέπει να γίνεται με βάση
περίοδο τριετίας. Τότε γίνεται παρα-
νητικό να λέμε ότι εισάγεται κάθε χρό-
ο 30% αυτών που εξετάζονται, ενώ το
γματικό ποσοστό, εάν ο κύκλος που
λογίζουμε τα ποσοστά επιτυχίας ήταν
ι χρόνια, είναι πάνω από το 50%. Από
άτομα, δηλαδή, που εγγράφονται ως
ψηφίοι μια χρονιά, το άθροισμα αυτών
εισάγονται με την πρώτη και αυτών
εισάγονται με τη δεύτερη και τρίτη,
ού έχουν κρατήσει μαθήματα, είναι το
των αρχικά εγγεγραμμένων.

Ένα από τα επιχειρήματα υπέρ ενός
τήματος που θα εξασφαλίζει ένα κλει-
αριθμό εισαγομένων είναι ότι με αυτό
τρόπο ελέγχεται η ανεργία και δεν
ρχει κορεσμός των εξειδικευμένων
γγελμάτων. Είναι σαφές, όμως, ότι ο
στός αριθμός δεν έχει πια κανένα νόη-
Ένας από τους βασικούς λόγους για
ύπαρξη κλειστού αριθμού εισαγομέ-
ήταν η λελογισμένη αναπαραγωγή
κοινωνικών ιεραρχιών και η ορθολο-
αντιμετώπιση των επαγγελματικών
γκών. Οι δομικές κοινωνικο-οικονομι-
αλλαγές και η ελεύθερη πρόσβαση σε
επιστήμη του εξωτερικού έχουν, στην
ξη, ήδη υπονομεύσει τη λογική του
ιστού αριθμού. Αντιμετωπίζουμε έτσι
εξής παραλογισμό: Από τη μια μεριά
ρχει κλειστός αριθμός για τα ελληνικά
επιστήμη, από την άλλη υπάρχει ελεύ-
η πρόσβαση στο εξωτερικό και ένας
τικός φορέας, το ΔΙΚΑΤΣΑ, το οποίο

Προτείνεται να θεσπιστεί μια προπαιδευτική βαθμίδα ετήσιας διάρκειας στην οποία θα εγγράφεται κάθε απόφοιτος Λυκείου χωρίς εξετάσεις.

εγκρίνει τις ισοτιμίες των πτυχίων χωρίς
κανέναν απολύτως περιορισμό ως προς
τον αριθμό. Σε ποια αρχή ισοτιμίας, άρα-
γε, υπακούει μια τέτοια λειτουργία της πο-
λιτείας;

• Από συντηρητικούς υπολογισμούς προ-
κύπτει ότι για την προετοιμασία των υπο-
ψηφίων για τα ΑΕΙ δαπανώνται κάθε χρό-
νο ανάμεσα σε 200 και 300 δισεκατομμύ-
ρια δραχμές – ποσό συγκρίσιμο με τα κον-
δύλια που δίνει η πολιτεία για την Παι-
δεία! Εδώ δεν συμπεριλαμβάνονται τα
χρήματα για ιδιαίτερα ξένων γλωσσών,
ιδιαίτερα μαθήματα τους τελευταίους μή-
νες πριν από τις εισαγωγικές κ.λπ. Αν, λοι-
πόν, προστεθούν τα χρήματα που δίνει το
κράτος για την Παιδεία με τα παραπάνω,
τότε η Ελλάδα γίνεται η χώρα με το πιο
ακριβό και λιγότερο αποτελεσματικό εκ-
παιδευτικό σύστημα, τουλάχιστον όσον
αφορά την πρόσβαση στην τριτοβάθμια
εκπαίδευση.

Συνοψίζουμε τονίζοντας ότι η υπονόμευ-
ση της αυτόνομης εκπαιδευτικής λειτουρ-
γίας του Λυκείου συντελείται από ένα σύ-
στημα εισαγωγικών εξετάσεων το οποίο
δεν είναι ούτε αντικειμενικό, ούτε επιλέγει
τους καλύτερους, αναιρεί τη λογική του
κλειστού αριθμού και κοστίζει υπερβολικά
πολύ.

ΕΝΑ ΝΕΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Προφανώς, η όποια ριζική αναμόρφωση
του συστήματος πρόσβασης στην τριτο-
βάθμια εκπαίδευση θα σημαίνει πολλα-
πλές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα
συνολικά. Θα έπρεπε όμως, ως προϋπόθε-
ση μιας ουσιαστικής ανώτατης εκπαίδευ-
σης, να καταργηθεί η λογική των δεσμών
και να καθιερωθεί η υποχρεωτική παρα-
κολούθηση από όλους τους μαθητές και τις
μαθήτριες όλων των μαθημάτων στο Λύ-
κειο. Δεν είναι δυνατόν τα τρία τέταρτα
των αποφοίτων να μην έχουν παρακολου-
θήσει στην τρίτη Λυκείου μαθηματικά και
φυσικές επιστήμες, όπως και ένα άλλο με-
γάλο ποσοστό να μην έχει παρακολουθή-
σει αρχαία.

Το σημερινό σύστημα θα μπορούσε να
αντικατασταθεί με τη θέσπιση ενός προκα-

ταρκτικού έτους στα ΑΕΙ, κατά επιστημο-
νικούς κλάδους (π.χ. πολυτεχνικός, οικο-
νομικός, ιατρικός κ.λπ.). Προτείνεται, δη-
λαδή, να θεσπιστεί μια προπαιδευτική
βαθμίδα ετήσιας διάρκειας στην οποία θα
εγγράφεται κάθε απόφοιτος Λυκείου χω-
ρίς εξετάσεις. Στη διάρκεια αυτού του
έτους θα πρέπει οι σπουδαστές να παρα-
κολουθούν τέσσερα μαθήματα. Για κάθε
μάθημα, θα υπάρχουν τρεις ή και τέσσερις
εξετάσεις στη διάρκεια του έτους. Ο τελι-
κός βαθμός για κάθε μάθημα θα είναι ο μέ-
σος όρος όλων των εξετάσεων. Όσοι πε-
ράσουν τα μαθήματα θα εισάγονται χωρίς
περιορισμούς ως προς τον αριθμό. Αν δεν
τα καταφέρουν να εισαχθούν θα μπορούν
να επανεγγραφούν στο προκαταρκτικό
έτος. Τα μαθήματα σε αυτά τα προκαταρ-
κτικά έτη θα διδάσκονται από το διδακτικό
προσωπικό των ΑΕΙ, ΤΕΙ, αλλά και από
καθηγητές της μέσης εκπαίδευσης. Θα
ήταν, επίσης, δυνατό να αξιοποιηθεί και η
τεράστια πείρα εκπαιδευτικών που εργά-
ζονται και στα φροντιστήρια. Το έτος αυτό
θα μπορεί να γίνει και ένα σημείο συνά-
ντησης διδασκόντων από την τριτοβάθμια
και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Τουλάχι-
στον στο πρώτο διάστημα θα έπρεπε επί-
σης να διατηρηθεί ο σημερινός τρόπος με
τον οποίο διαμορφώνονται τα θέματα,
αφού έχει υπάρξει μια συναίνεση ότι δεν
γίνονται διαρροές κ.λπ.

Ένα τέτοιο σύστημα θα οδηγήσει σε πο-
λύ πιο ουσιαστικές σπουδές στο Λύκειο
κυρίως επειδή οι μαθητές και οι μαθήτριες
δεν θα είναι αναγκασμένοι να κάνουν
επαγγελματικές επιλογές από τα 15-16
τους χρόνια, αλλά θα μπορούν να αναβάλ-
λουν τέτοιες αποφάσεις μέχρι τα 18 τους
χρόνια. Θα μπορούν, επίσης, να έχουν μια
φυσιολογική καθημερινότητα και άρα να
υπάρχουν μεγαλύτερες εγγυήσεις ότι θα
έχουν λιγότερα προβλήματα ως ενήλικες.

Θα ήθελα να σχολιάσω δυο θέματα που
συχνά και καλοπροαίρετα προβάλλονται
ως αντεπιχειρήματα.

Γιατί, τότε, να μην προχωρήσουμε σε ένα
σύστημα όπου θα εγγράφονται όλοι οι
απόφοιτοι Λυκείου και το ξεκαθάρισμα να
γίνεται στο τέλος του πρώτου έτους; Έχει

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ - ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ

Επτά κείμενα για το Νίκο Καββαδία.
Συναγωγή άρθρων για τον ποιητή Νίκο Καββαδία.

ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη.
Συστηματική καταγραφή των αρχαιοελληνικών πηγών του Οδυσσέα Ελύτη.

Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ

«ΑΡΙΑΔΗΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη.

Προσπάθεια αποκρυπτογράφησης της ερωτικής ποιητικής του Γ. Σεφέρη, μέσα από την προσέγγιση του ποιήματος «Αριάδνη».

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«ΕΙΣ ΤΗΝ ΟΔΟΝ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΛΗΝΩΝ» του Α. Εμπειρίκου.

Ανάγνωση φιλολογική και κριτική του ποιήματος και διερεύνηση των μορφών αφήγησης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και πνευματική ζωή.

Συναγωγή κειμένων για το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΛΙΟΡΗΣ

Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της υποτέλειας.

Εξέταση του θέματος της συστηματικής χρήσης ξένων λέξεων, οι οποίες παραμένουν έξω από τη μορφολογία της ελληνικής γλώσσας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ

«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ. Παπαδιαμάντη

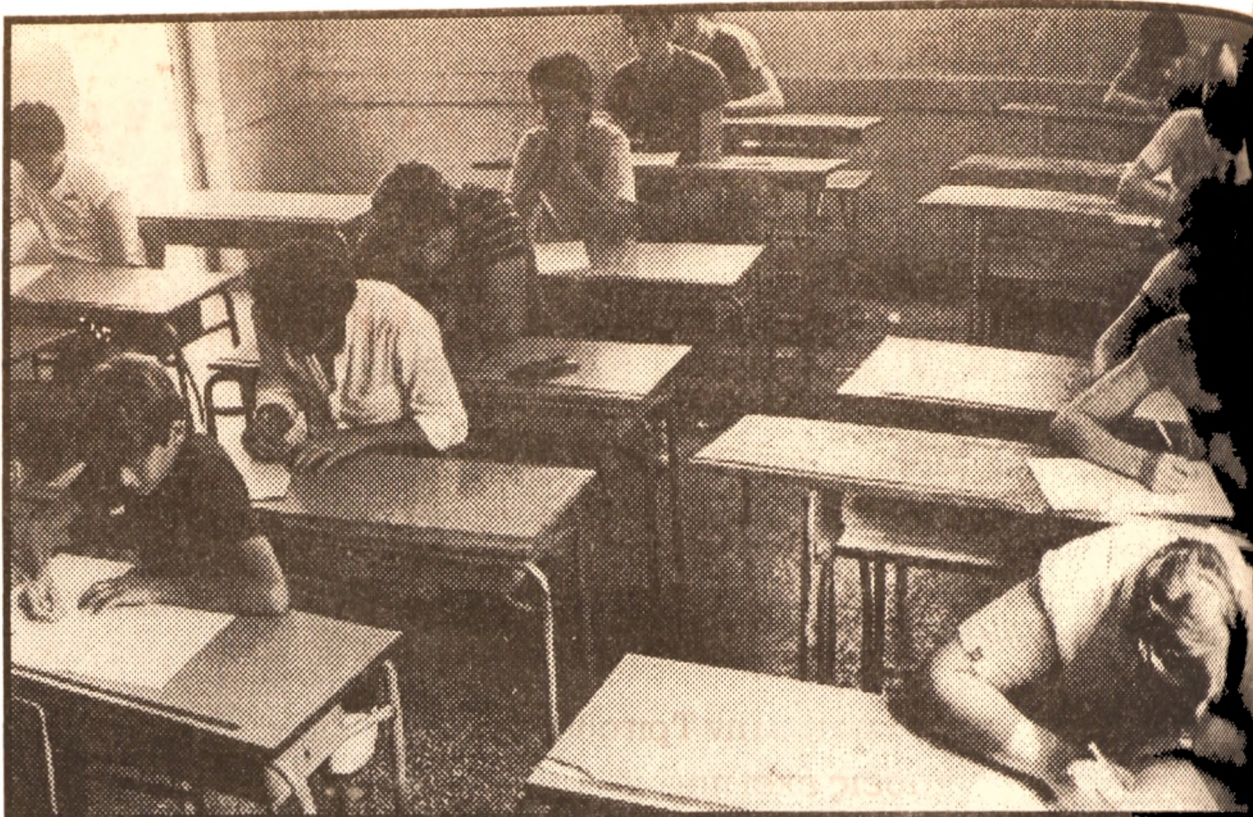
Υφολογική προσέγγιση του διηγήματος «Ο έρωτας στα χιόνια».

ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ

Ούτως ή άλλως: Αναγνωστάκης, Εγγονόπουλος, Καχτίσης, Χατζής.

Τέσσερις μεταπολεμικοί συγγραφείς, δυο ποιητές και δυο πεζογράφοι επιλεγμένοι παραδειγματικά αλλά και παρουσιασμένοι με υποδειγματικά διαφοροποιημένες μεθοδεύσεις.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878



Η υπονόμευση της αυτόνομης εκπαιδευτικής λειτουργίας του Λυκείου συντελείται από ένα σύστημα εισαγωγικών εξετάσεων το οποίο δεν επιλέγει τους καλύτερους, αναιρεί τη λογική του κλειστού αριθμού και κοστίζει υπερβολικά πολύ.

ενδιαφέρον ότι όλοι σχεδόν που το προτείνουν χρησιμοποιούν τη λέξη «ξεκαθάρισμα». Η απάντηση είναι ότι μια τέτοια πρόταση θα αναπαράγει τα σημερινά αδιέξοδα, μεταθέτοντάς τα για ένα χρόνο. Θα αχρηστεύσει ουσιαστικά και τον πρώτο χρόνο των Πανεπιστημίων και θα δώσει όλο τον έλεγχο για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στους πανεπιστημιακούς, κάτι που νομίζω ότι πρέπει να αποτραπεί.

Η πρότασή μας σημαίνει την κατάργηση του κλειστού αριθμού εισαγομένων που προσδιορίζεται με μόνο κριτήριο τις γραφειοκρατικές αδράνειες και καθιέρωση ενός τρόπου όπου θα επιδιώκεται μια ακαδημαϊκή επάρκεια για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Όπως τόνισα και παραπάνω, η καθιέρωση του κλειστού αριθμού εισαγομένων έχει σχέση με μια ξεπερασμένη αντίληψη για τη σχέση του πτυχίου με την επαγγελματική αποκατάσταση, ενώ οι νέες συνθήκες ακυρώνουν ουσιαστικά τη λογική του κλειστού αριθμού που έχει ουσιαστικά ταυτιστεί με την κυριαρχία των επαγγελματικών επιμελητηρίων.

Το δεύτερο αντεπιχείρημα είναι ότι προτείνεται ένα περίπλοκο σύστημα και ότι παραβλέπεται μια πολύ πιο απλή λύση. Η λύση είναι η καθιέρωση διδάκτρων τα οποία θα χρησιμοποιηθούν από τα πανεπιστήμια για δικές τους ανάγκες κ.λπ. Η πρόταση αυτή προβάλλει και το εξής σκεπτικό: Αντί να ξοδεύονται τα δισεκατομμύρια σε φροντιστήρια, να ξοδεύονται τα ίδια περίπου χρήματα σε δίδακτρα. Αφού, λοιπόν, οι οικογένειες είναι διατεθειμένες να ξο-

δεύουν αυτά τα ποσά, γιατί να μη διοχετευτούν στα Πανεπιστήμια; Η διαφωνία με κάτι τέτοιο είναι πολλαπλή. Θεωρώ όλα τα επιχειρήματα υπέρ της δωρεάν μόσιας εκπαίδευσης συνεχίζουν να είναι απολύτως έγκυρα. Δεύτερον, δεν φαίνεται να έχει βελτιωθεί τίποτα σε μέρη όπου θιέρωσαν δίδακτρα για λόγους βελτίωσης. Τρίτον, είναι εντελώς αφελείς όσοι προτείνουν να «παρθούν» τα δισεκατομμύρια από τα λογής φροντιστήρια και να «δοθούν» στα Πανεπιστήμια. Τα μεγέθη είναι τέτοια και οι κοινωνικές διαστάσεις του τόσο περίπλοκες, ώστε η προσπάθεια αντιμετώπισής τους με λογιστικό τρόπο θα οδηγήσει σε κοινωνικές περιπέτειες που ερασιτεχνικά σκεπτικά τέτοιου τύπου δεν είναι καν σε θέση να συνειδητοποιήσουν.

Για την επιτυχία μιας τέτοιας πρότασης απαιτείται μια προετοιμασία τουλάχιστον 3-4 ετών. Η όποια πρόταση δεν είναι βεβαίως δυνατό να προτείνει και λύσεις για όλα τα προβλήματα που θα προκύψουν. Ενδεικτικά αναφέρω ορισμένα τέτοια προβλήματα: θέματα υλικοτεχνικής υποδομής, κατανομής εισαγομένων κατά Ίδρυμα και κλάδο, σχέσης πτυχίου και επαγγελματικής ενασχόλησης, καθώς και τα σοβαρά προβλήματα εκπαίδευσης των ηγητών μέσης εκπαίδευσης. Για όλα αυτά υπάρχουν κάποιες κατ' αρχήν προτάσεις, αλλά εδώ δεν μας ενδιαφέρει να προταθεί ένα σύστημα με επεξεργασμένες απαντήσεις για όλα τα επιμέρους περισσότερα λιγότερα σοβαρά προβλήματα. Ενδιαφέρει κυρίως η απαρχή ενός δημοσίου διαλόγου για ένα από τα πιο περίπλοκα προβλήματα του τόπου μας.



Προπαιδευτικό Έτος στα Πανεπιστήμια

του Βασίλη Κρεμμυδά

Το ισχύον σύστημα επιλογής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση με την μαζική Γενικές Εξετάσεις έχει προ πολλού φάει τα ψωμιά του. Είναι ένας παλιός πάγος πάνω από δέκα χρόνια που τα μειονεκτήματά του είχαν γίνει εμφανή και είχαν προκαλέσει δημόσιες προτάσεις, ανάμεσα σ' αυτές και η δική μου, για αντικατάστασή του - δεν εννοώ εδώ τις προτάσεις υποτιθέμενη βελτίωσή του.

Τώρα πια τα πράγματα είναι διαφορετικά: το σύστημα των Γενικών Εξετάσεων έχει καταστεί επικίνδυνο για την κοινωνία μας γιατί δεσμεύει τους μηχανισμούς της εκπαίδευσης της παιδείας και ακυρώνει βασικούς αξίες της δημοκρατίας όπως το σχολικό σύντομο αυτό σημείωμά μου δεν σκοπεύω να παρουσιάσω αναλυτικά τα τεράστια κοινωνικά προβλήματα που έχει δημιουργήσει το ισχύον σύστημα επιλογής, παρ' όλο που μπορώ να υπενθυμίσω την πρόταση που πρωτοδιατύπωσα το 1984 και έκτοτε επαναλάβει προφορικά και γραπτώς σε κάθε κατεύθυνση.

Τη λοιπόν η πρόταση προβλέπει την κατάσταση των Γενικών Εξετάσεων στο Προπαιδευτικό Έτος στα Πανεπιστήμια που τα κύρια σημεία της λειτουργίας του συνοψίζονται στα εξής:

Ο κάτοχος του απολυτηρίου του Λυκείου μπορεί να κάνει το Προπαιδευτικό Έτος σε όποιο Τμήμα της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης επιθυμεί, αλλά υποχρεωτικά πλησιέστερο του τόπου διαμονής του.

Οι εξετάσεις γίνονται τον Ιούνιο και το Σεπτέμβριο και όποιος αποτύχει μπορεί να επαναλάβει το Προπαιδευτικό Έτος. Ο αποτύχει και πάλι διαγράφεται και

δεν έχει το δικαίωμα να επανέλθει παρά ύστερα από δέκα χρόνια.

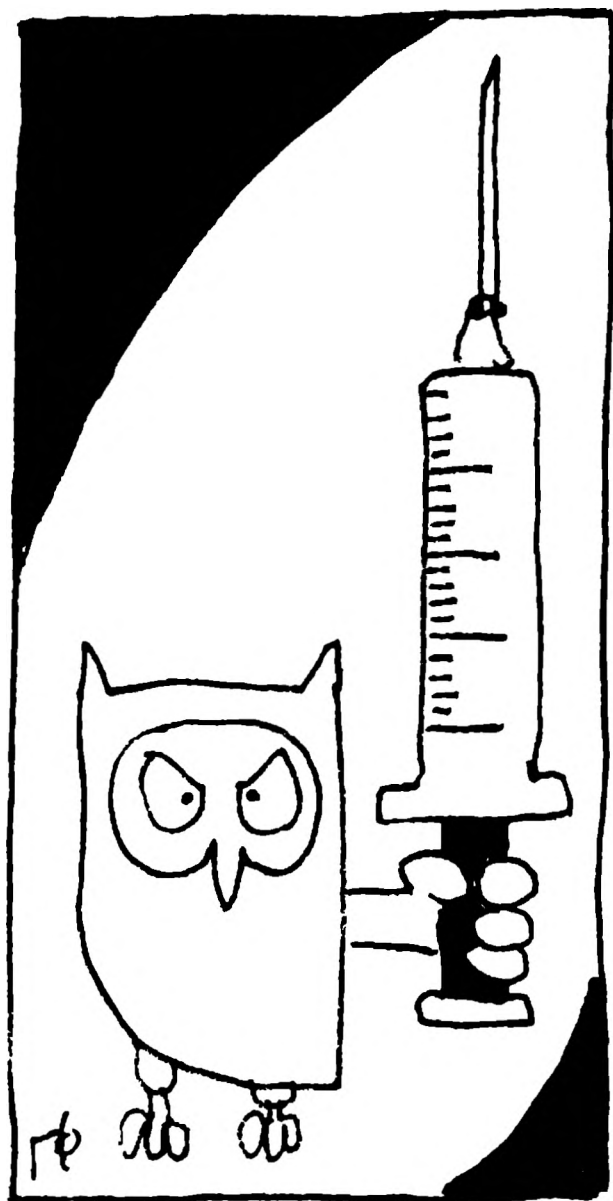
3. Το Πρόγραμμα Σπουδών οργανώνεται και εγκρίνεται από τη Γενική Συνέλευση του Τμήματος, με ειδική σύνθεση όμως στην οποία θα συμμετέχουν, αλλά μόνον επιτυχόντων, το διδακτικό προσωπικό του Προπαιδευτικού Έτους που δεν είναι μέλη ΔΕΠ -γιατί θα υπάρχει τέτοιο- και εκπροσώπηση των προπαιδευτικών φοιτητών.

4. Όποιος επιτύχει έχει το δικαίωμα να εγγραφεί στο αντίστοιχο Τμήμα οποιουδήποτε Πανεπιστημίου εφόσον «χωράει» στον αριθμό και εμπίπτει στις προϋποθέσεις που έχει προκαθορίσει η γενική συνέλευση του σημείου 3. Πάντως σε εθνική κλίμακα έχει ληφθεί πρόνοια να μπορούν να εγγραφούν όλοι όσοι έχουν επιτύχει στο Προπαιδευτικό Έτος.

5. Για όποιον επιτύχει, το Προπαιδευτικό Έτος θεωρείται ως το πρώτο έτος των πανεπιστημιακών σπουδών του.

6. Τέλος, ο εγγεγραμμένος στο Προπαιδευτικό Έτος καταβάλλει δίδακτρα -αλλά μόνο για το Προπαιδευτικό Έτος- που πρέπει να υπολογιστούν στο 50% των δαπανών του για την προετοιμασία του για τις Γενικές Εξετάσεις (φροντιστήρια, ιδιαίτερα μαθήματα, έξοδα μετεγκατάστασης γι' αυτό το σκοπό κ.λπ.).

Αυτό το έκτο σημείο πρέπει να το αναλύσω κάπως περισσότερο. Έχει υπολογιστεί ότι κάθε χρόνο δαπανώνται περίπου 400



δισ. δραχμές για την προετοιμασία των υποψηφίων· το 50% απ' αυτά θα μπορούσαν να καλύψουν τα έξοδα του Προπαιδευτικού Έτους, κυρίως ως προς τη μισθοδοσία του πρόσθετου διδακτικού προσωπικού και την ενοικίαση ή κατασκευή χώρων διδασκαλίας, εργαστηρίων, βιβλιοθηκών κ.λπ. Και χρειάζεται να επαναλάβω: Η καταβολή διδάκτρων θα ισχύει μόνο για το Προπαιδευτικό Έτος.

Ένα από τα ισχυρά, πιστεύω, επιχειρήματα αυτής της πρότασης είναι ότι και όσοι αποτυγχάνουν θα έχουν το κέρδος -και η αγορά εργασίας επίσης- δύο ετών πανεπιστημιακής παιδείας.

Βασίλης Κρεμμυδάς είναι καθηγητής στο Τμήμα Νομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Αθηνών.



Από το σχολείο στο φροντιστήριο

του Παύλου Δ. Χαραμής

Η διερεύνηση των ποικίλων αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στην παιδευτική διαδικασία του ελληνικού λυκείου και στο ισχύον σύστημα των Γενικών Εξετάσεων για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ οφείλει να συμπεριλάβει και τους θεσμούς που σχηματίστηκαν δίπλα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, με κύριο σκοπό να αυξήσουν τις πιθανότητες επιτυχίας των υποψηφίων, εξασφαλίζοντάς τους μια ιδιαίτερη προετοιμασία. Ο λόγος γίνεται για τα οργανωμένα φροντιστήρια και τα ιδιαίτερα μαθήματα που στοχεύουν προς τα διδακτέα αντικείμενα και την εξεταστέα ύλη των Γενικών Εξετάσεων¹.

Το φροντιστήριο² στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, πέρα από τον αυτονόητο στόχο του να βοηθήσει ορισμένους «αδύνατους» μαθητές να προαχθούν στην επόμενη τάξη, τείνει κατά κύριο λόγο να εναρμονίσει τη δραστηριότητά του, βραχυπρόθεσμα ή μακροπρόθεσμα, με τις απαιτήσεις που επιβάλλει η «διαταραγμένη ζώνη» του εκπαιδευτικού συστήματος³, δηλαδή η σχολική βαθμίδα ή τάξη που σηματοδοτεί το πέρας της ενιαίας γενικής εκπαίδευσης και την έναρξη της κατανομής των μαθητών σε διαφορετικές άνισες, εκπαιδευτικές (και επαγγελματικές) κατευθύνσεις. Καθώς τα όρια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης διευρύνονται προς τις ανώτερες βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος, που παύουν, συνεπώς, να διατηρούν τον επιλεκτικό χαρακτήρα τους, η «διαταραγμένη ζώνη» ακολουθεί παράλληλη ανοδική πορεία στο εσωτερικό του εκπαιδευτικού συστήματος, συμπαρασύροντας και το βασικό σημείο στόχευσης της φροντιστηριακής δραστηριότητας προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Έχει ήδη επισημανθεί η τάση μετακίνησης του σημείου αιχμής της φροντιστηριακής δραστηριότητας προς το τριτοβάθμιο επίπεδο,

με στόχο την κατάλληλη προετοιμασία των φοιτητών των τριτοβάθμιων ιδρυμάτων για τις προπτυχιακές εξετάσεις τους⁴. Στη χώρα μας η «διαταραγμένη ζώνη» σαφώς εντοπίζεται στο επίπεδο του λυκείου και ιδιαίτερα στις «δέσμες» της τρίτης τάξης του.

Το γεγονός ότι το ελληνικό Λύκειο διευρύνεται σταδιακά και ανοίγει τις πόρτες του και σ' εκείνα τα κοινωνικά στρώματα που μέχρι πρόσφατα ήταν σε μεγάλο βαθμό αποκλεισμένα απ' αυτό, οδηγεί αντικειμενικά στη δημιουργία σχολικών τμημάτων περισσότερο ετερογενών, που συμπεριλαμβάνουν μαθητές οι οποίοι προέρχονται από διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα και έχουν διαφορετικές στάσεις απέναντι στο σχολείο και τη γνώση. Ωστόσο, το εκπαιδευτικό μας σύστημα εμμένει στη χρησιμοποίηση των ίδιων διδακτικών πρακτικών που είχαν κριθεί κατάλληλες και αποτελεσματικές στα παλιότερα ομοιογενή τμήματα των λίγων «επιλεκτών» μαθητών.

Η ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΟΜΟΙΟΓΕΝΕΙΑΣ

Η συνεχής υποβάθμιση της δημόσιας εκπαίδευσης και η αναποτελεσματικότητα των παιδαγωγικών επιλογών της, σε συνδυασμό με την ένταση του ανταγωνισμού που επιβάλλει το σύστημα των γενικών

εξετάσεων, ωθούν γονείς, μαθητές, ακόμη και εκπαιδευτικούς που είχαν ενδεχομένως υποστηρίξει τη διεύρυνση της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης παλιότερα, να αναζητούν συνθήκες ομοιογένειας στις σχολικές τάξεις, τις οποίες προσπαθούν να εξασφαλίσουν με διάφορους τρόπους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι το αίτημα για επαναφορά εισαγωγικών εξετάσεων στο Λύκειο, η πρόταση για καθιέρωση εισαγωγικών εξετάσεων σε πρότυπα ή παραδοσιακά σχολεία ή η υποστήριξη μορφών εσωτερικής διαφοροποίησης των μαθητών με την κατανομή τους σε τμήματα διαφορετικών επιδόσεων (setting και streaming).

Τα φροντιστήρια καθώς και ορισμένα ιδιωτικά σχολεία υπόσχονται την εξασφάλιση μιας παιδαγωγικής διαδικασίας που τείνει προς την ομοιογένεια των τμημάτων και την εξατομικευμένη διδασκαλία. Αυτή η επιδίωξη προσεγγίζεται στον μέγιστο βαθμό με τη λειτουργία μικρών ομάδων μαθητών (γκρουπ) και με το ιδιαίτερο μάθημα. Η υπόσχεση για ομοιογένεια συνοδεύεται συνήθως από την εξασφάλιση προσωπικού που είναι περισσότερο εξειδικευμένο, σε σύγκριση με τους εκπαιδευτικούς της δημόσιας εκπαίδευσης, σε έναν ειδικό τομέα της γνώσης και σε έναν ειδικό τρόπο χρήσης αυτής της γνώσης: εκείνοι που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των προαγωγικών ή γενικών εξετάσεων. Όσο αυτά τα χαρακτηριστικά, τα οποία οι γονείς θεωρούν ότι συμβάλλουν στην αποτελεσματικότερη προπαρασκευή των μαθητών για τις κάθε είδους εξετάσεις, δεν εξασφαλίζονται στη δημόσια εκπαίδευση, αυξάνεται η πιθανότητα να αναζητηθούν – συχνά με μεγάλες οικονομικές θυσίες – στην ιδιωτική εκπαίδευση, έστω κι αν το τελικό αποτέλεσμα δεν επαληθεύσει τις αρχικές προσδοκίες. Ανεξάρτητα όμως από τα όποια αποτελέσματα, η εμπλοκή των μαθητών και των γονέων τους σε μια

¹ Ο Παύλος Δ. Χαραμής είναι καθηγητής στο 506 Λύκειο Αθηνών.

άλληλη σχέση με το φροντιστήριο και δημόσιο ή δημόσιο σχολείο για την εξάλιση της επιτυχίας στις γενικές εξετάσεις δημιουργεί ένα ιδιόμορφο πεδίο που χαρακτηρίζεται από ένταση και αντιφάση, η ανάδειξη των οποίων αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την κατανόηση της υφής προβλημάτων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η σημασία της μελέτης των τεχνών αυτού του πεδίου καθίσταται εμμέσως αν αναλογιστούμε ότι η συντριπτική πλειονότητα των μαθητών του λυκείου υμμετέχουν και σε μια από τις μορφές εξωσχολικής φροντιστηριακής εκπαίδευσης⁵.

ΙΑΝΘΑΝΟΥΣΑ ΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ»

Ενδιαφερόμαστε εδώ μόνο σε τρεις σχετικές επισημάνσεις:

Οι έρευνες δείχνουν ότι η παρακολούθηση φροντιστηριακών μαθημάτων και, μάλιστα, περισσότερο, ιδιαίτερων μαθημάτων αυξάνει τις πιθανότητες επιτυχίας στις εξετάσεις⁶. Επίσης, δείχνουν ότι ο βαθμός απόκτησης της φροντιστηριακής παιδείας συνδέεται με τις ταξικές διαφοροποιήσεις και με τη γεωγραφική έκφρασή τους⁷. Ενώ, όσο παραμένει υποβαθμισμένη η δημόσια εκπαίδευση και, ταυτόχρονα, ο καταναλωτικός μηχανισμός της συνηρώνεται από τη φροντιστηριακή εκπαίδευση, τόσο ενισχύεται η ταξική αναπαραγωγή μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος στο σύνολό του.

Με τη μεσολάβηση του φροντιστηρίου, η «λογική» των Γενικών Εξετάσεων συνοδεύεται σε καθημερινή βάση το μαθητή του δημόσιου και επηρεάζει καθοριστικά τις επιλογές και τη συμπεριφορά του στον σχολικό χώρο. Γι' αυτόν δεν έχει βαρύτητα η επιλογή της καθεαυτή, αλλά η ειδική χρήση των μέσων της, που σχετίζεται με τις γενικές εξετάσεις. Συνεπώς, οι εκπαιδευτικοί του δημόσιου ή του φροντιστηρίου και οι γονείς που αυτοί υπηρετούν υπολογίζονται στη συνείδηση του μαθητή (και των γονέων) εντελώς διαφορετικά, σε σχέση με την προοπτική της «επιτυχίας». Οι συνακόλουθες πιέσεις απ' αυτές για «φροντιστηριοποίηση» της λειτουργίας του σχολείου, ιδιαίτερα στις «δέσες» της Γ' Λυκείου, επιβεβαιώνουν αυτή την οσοπρόστια.

Δεν πρέπει να λησμονούμε ότι όλα αυτά συμβαίνουν σε ένα κοινωνικό πλαίσιο που χαρακτηρίζεται από τη διάρρηξη κάθε ουσιαστικής συλλογικότητας, από την πλήρη εξαίρεση των κινήτρων συμπεριφοράς

και από την ενίσχυση της κυριαρχίας της ελεύθερης αγοράς.

Η εκπαίδευση θεωρείται όλο και λιγότερο κοινωνικό αγαθό, καθώς οι νέοι φορείς της εντάσσονται σε ένα ανταγωνιστικό κοινωνικό σύστημα, όπου ούτε το πανεπιστημιακό πτυχίο δεν παρέχει πια τη βεβαιότητα της επαγγελματικής αποκατάστασης. Σ' αυτές τις συνθήκες το δικαίωμα για σπουδές εμφανίζεται πλέον ως θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα, που οι νέοι και οι οικογένειές τους είναι αποφασισμένοι να διαφυλάξουν με κάθε τρόπο. Η πολιτική της «γονεϊκής επιλογής» (parental choice) στο Ηνωμένο Βασίλειο και αντίστοιχες εξελίξεις σε άλλες χώρες της Ευρώπης⁸, που χαρακτηρίζονται από την ενίσχυση της δυνατότητας των γονέων να επιλέγουν σχολείο της προτίμησής τους για τα παιδιά τους και να παρεμβαίνουν ρυθμιστικά στην οργάνωση και στη λειτουργία του σχολείου σύμφωνα με τις ιδιαίτερες επιδιώξεις τους, οδηγούν σε μια καταναλωτική αντίληψη για τη γνώση και έμμεσα προς την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης.

Στη χώρα μας φαίνεται πως τις τελευταίες δεκαετίες συντελείται μια «λανθάνουσα ιδιωτικοποίηση» στο χώρο της εκπαίδευσης, καθώς η ιδιωτική εκπαίδευση διευρύνεται και, με τη μορφή των οργανωμένων φροντιστηρίων και των ιδιαίτερων μαθημάτων, παίζει αποφασιστικό ρόλο στη σχολική επιτυχία των μαθητών των ήδη υποβαθμισμένων δημοσίων σχολείων. Οι επιπτώσεις, όμως, του φροντιστηρίου δεν περιορίζονται σ' αυτό. Η εξιδανίκευσή του, λόγω του συγκριτικού του πλεονεκτήματος έναντι του δημοσίου σχολείου αναφορικά με την προπαρασκευή για τις Γενικές Εξετάσεις, προετοιμάζει το έδαφος και ενισχύει την αντίληψη για ένα σχολείο βασισμένο στους νόμους της ελεύθερης αγοράς, που θα λειτουργεί βάσει των ατομικών κινήτρων και επιθυμιών των γονέων και των μαθητών, θα επιλέγει το προσωπικό του άμεσα, σύμφωνα με τη σχέση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας χωρίς μεσολαβητική ρύθμιση του κράτους, και θα λογοδοτεί στους άμεσους χρηματοδότες του, τους γονείς, βάσει προκαθορισμένων συμφωνιών.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

* Τα βασικά σημεία αυτού του άρθρου ανακοινώθηκαν στο Επιστημονικό Συμπόσιο «Μηχανισμοί και όροι επιλογής για την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση», που οργάνωσε στην Αθήνα στις 4 και 5 Νοεμβρίου 1994 η Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας.

1. Στον τομέα αυτό οι σχετικές εργασίες στην ελληνι-



κή βιβλιογραφία-αρθρογραφία είναι λιγοστές. Αντίθετα, οι αναφορές στις κοινωνικές και, κυρίως, οικονομικές διαστάσεις του φαινομένου στον τόπο μας είναι πολύ συχνές. Σε ό,τι αφορά τις παιδαγωγικές διαστάσεις των φροντιστηρίων βλ. Φρ. Καλαβάρης και Μιχ. Μειμάρης (επιμ.), *Θέματα Διδακτικής Μαθηματικών II: Σχολείο - Φροντιστήριο - Ιδιαίτερο*, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος 1994, ενδιαφέρουσες εισηγήσεις ελλήνων και ξένων εκπαιδευτικών.

2. Με τον όρο αυτό στο εξής θα εννοούνται και όλες οι αντίστοιχες μορφές του, δηλαδή η κατ' οίκον διδασκαλία σε μικρές ομάδες μαθητών (γκρουπ) και τα ιδιαίτερα μαθήματα.

3. Βλ. σχετικά G. Collonges, «Το φαινόμενο των ιδιαίτερων μαθημάτων στη Γαλλία», στο: Φρ. Καλαβάρης και Μ. Μειμάρης ό.π. [σημ. 1], σ. 105 κ.ε. Ο συγγραφέας προχωρεί σε μια διάκριση ανάμεσα στα ιδιαίτερα μαθήματα που στοχεύουν στην «αναπλήρωση των κενών» και σε κείνα που εντάσσονται στο πλαίσιο μιας «στρατηγικής αρίστευσης» που αφορούν, στη Γαλλία, τις πιο ευνοημένες κοινωνικά κατηγορίες.

4. Ό.π. Βλ. και B. Charlot, *Το σχολείο αλλάζει*, Προτάσεις, Αθήνα 1992, σ. 401.

5. Σχετικά με την έκταση του προβλήματος βλ. την εισήγηση του Μιχ. Κασσωτάκη, στο *Σύλλογο Αποφοίτων Βαρβακείου, Η μετάβαση από το Λύκειο στο Πανεπιστήμιο*, Πρακτικά ημερίδας, Αθήνα 1989, σσ. 63 κ.ε.

6. Ό.π., σ. 66.

7. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Μ. Κασσωτάκης (ό.π., σσ. 66-67), «...όσο μικρότερη από πλευράς πληθυσμού και οικονομικά ασθενέστερη είναι η περιοχή προέλευσης, τόσο μειώνεται το ποσοστό μαθητών που παρακολουθούν φροντιστήρια». Εξάλλου, κατά τον Κοσμά Σπυρόπουλο (στο Φ. Καλαβάρης και Μ. Μειμάρης, ό.π. [σημ. 1] σ. 174), οι μαθητές των ιδιωτικών και των «επιλεκτικών» σχολείων (προτύπων κ.λπ.) δαπανούν πολύ περισσότερα χρήματα και για τα φροντιστηριακά μαθήματα σε σύγκριση με τους μαθητές των άλλων σχολείων.

8. Βλ. σχετικά: Halstead, M. (ed.), *Parental Choice and Education Principles, Policy and Practice*. Kogan Page, London 1994.



– Γεια σας, παιδιά!

του Ηλία Κανέλλη

Όσοι μπερδεύουν την πολιτική με τον αθλητισμό, δεν έχουν άδικο που το κάνουν. Εκ των πραγμάτων, πολιτική και αθλητισμός μπερδεύονται από μόνα τους. Γι' αυτό, άλλωστε, οι χώρες του πάλαι ποτέ υπαρκτού σοσιαλισμού έβγαζαν ρεκόρ κατά συρροήν, γι' αυτό και τις προάλλες στο νέο στάδιο της Αθήνας, στους τελικούς του Ευρωπαϊσκέτ, κινδύνεψε η «πατροπαράδοτη» ελληνοσερβική φιλία επειδή δύο διαιτητές έκαναν μερικά φαλτσσοφουρίσματα συν το ότι ο Στάνκοβιτς, Σέρβος την καταγωγή, είναι η ανωτέρα αρχή της FIBA...

Όσοι υποστηρίζουν ότι, πίσω από το αθλητικό θέαμα, δεν υποκρύπτονται μόνο πολιτικές σκοπιμότητες αλλά κι ότι εμπορικές σκοπιμότητες εν πολλοίς σφραγίζουν με τη σημασία τους τη διεξαγωγή των αθλητικών συναντήσεων –όσο πιο μεγάλη η συνάντηση, τόσο πιο μεγάλος ο διαγωνισμός των οικονομικών συμφερόντων που υποκρύπτονται–, κι αυτοί δίκιο έχουν.

Όσοι υποστηρίζουν πως, παρ' όλα αυτά, το αθλητικό θέαμα σε τελική ανάλυση είναι ένα καθαρό θέαμα, ότι η καθαρότητά του αρκεί για να το ανυψώνει από τους παραγοντισμούς, τις θεσμικές, τις οικονομικές και τις πολιτικές εξαρτήσεις του, ότι σε τελική ανάλυση πάνω απ' όλα υπάρχουν τα αγωνίσματα και τα χαρακτηριστικά τους, που κάνουν τους αγώνες να κατακτούν τους θεατές τους από μόνοι τους, δεν έχουν δίκιο. Το στοιχείο της συλλογικής φόρτισης, η προτίμηση του ενός εκ των αντιπάλων που υποστηρίζουν οι θεατές δίνουν στα αθλήματα μια κατ' εξοχήν συμβολική διάσταση, στην οποία καθένας μπορεί να «διαβάσει» ό,τι επιθυμεί: η ισχύς, η επικράτηση, η νίκη, ο θρίαμβος (και τα αντίθετά τους) φορτίζονται αναλόγως – και τα συμπεράσματα ξεφεύγουν έτσι από το πλαίσιο της «ευγενούς άμιλλας», διαχέονται στις κοινωνίες και, κυρίως, δεν παραμένουν στον καθεαυτό χώρο των γηπέδων.

Την προηγούμενη Τρίτη, η εθνική ομάδα των εφήβων νίκησε την αντίστοιχη της Αμερικής, με είκοσι πόντους διαφορά. Προηγουμένως, είχαν κερδίσει άλλες τέσσερις αντιπάλους, ανάμεσά τους και την ισχυρή Κροατία. Την Τετάρτη, νίκησαν και τη Γαλλία. Από σήμερα, η Εθνική μπαίνει στην τελική φάση για την κατάκτηση του παγκόσμιου τίτλου.

Στον αγώνα με την Αμερική, το στάδιο κατακλύστηκε από είκοσι χιλιάδες θεατές, οπαδούς κατά συντριπτική πλειοψηφία της Εθνικής μας. Η συμπαράστασή τους στην ομάδα ήταν ιδιαίτερα εκδηλωτική, απουσίασαν ωστόσο (ή, έστω, περιθωριοποιήθηκαν) οι χουλιγκανίστικες συνήθειες συμπεριφορές. Τι συνέβη, ξαφνικά; Μήπως ζούμε σ' άλλη χώρα;

Όχι, φυσικά. Απλώς, στην περίπτωση της Εθνικής Εφήβων υπάρχει μια θαυμαστή αντιστροφή των συνηθισμένων. Οι αγώνες, ως ήσσονος σημασίας, δεν πρόλαβαν να εγγραφούν στις «αδήριτες εθνικές υποχρεώσεις». Η ομάδα δεν ήταν πολυδιαφημισμένη – στο κάτω κάτω, πρόκειται για τους δεύτερους. Η ομάδα, συνεπώς, μπορεί να βρεθεί στους αγωνιστικούς χώρους χωρίς το αγωνιστικό άγ-

χος και την κοινωνική φόρτιση που εξαρχής της προσθέτει ένα μεγάλο βάρος: την απειλητική αιώρηση του «εθνικού χρέους».

Αλλά υπάρχει και ποιοτική διαφορά. Σε συνέντευξή του προς τον δημοσιογράφο Β. Σκουντή (ΣΚΑΪ, 18.7), ο βοηθός του προπονητή της Εθνικής των εφήβων, κ. **Αντώνης Χρηστέας**, έκανε κάποιες δηλώσεις με ξεχωριστή σημασία. Αναφερόμενος στις σχετικές αποτυχίες της ομάδας, σε παλαιότερο διεθνές τουρνουά στο Ισραήλ, ο κ. Χρηστέας είπε ότι οι ήττες που τότε έκανε η ομάδα ήταν πολύ χρήσιμες. Αλίμονο αν δεν μαθαίνουν οι αθλητές από τις ήττες, συμπλήρωσε. Ενώ, σε άλλη ερώτηση του δημοσιογράφου, επισήμανε: Οι αθλητές μας είναι πολύ ώριμα παιδιά. Διαθέτουν ζηλευτή παιδεία και έχουν ζωηρό ενδιαφέρον για τα κοινωνικά προβλήματα.

Η παιδεία αυτών των παιδιών, σε συνάρτηση με την τεχνική τους ηγεσία (προπονητής της Εθνικής των εφήβων είναι ο κ. **Γιώργος Προεστός**) είναι κάτι που φαίνεται έντονα. Στον αγωνιστικό χώρο παίζουν με τα εφόδια της τεχνικής τους κατάρτισης, με τη σωματική τους ρώμη και με την ψυχή τους, αλλά δεν εκτρέπονται ούτε στιγμή σε απελτισμένες κινήσεις, σε γκρίνιες απέναντι στις αποφάσεις των διαιτητών, απέναντι σε ενδεχόμενες αντιαθλητικές συμπεριφορές – συνεπώς, δεν παρασύρουν την εξέδρα σε φανατισμό. Τις νίκες τους συνοδεύουν δηλώσεις στις οποίες τονίζεται η συλλογικότητα, δεν απαξιώνεται ο αντίπαλος και, παρά τον φυσικό ενθουσιασμό για τα αποτελέσματα, ούτε στιγμή δεν οδηγεί αυτό σε προπαίτια και έπαρση.

Αυτή η στάση, εντός και εκτός των γηπέδων, είναι που υποκινεί το κοινό να γεμίζει το γήπεδο αλλά και το συγκρατεί από τη χουλιγκανική του εκτροπή. Κι αυτή η ίδια στάση, σε συνάρτηση φυσικά με την εμφανή ανωτερότητα της ομάδας στο γήπεδο, είναι που λειτουργεί ως θετικό πρότυπο. Ο **Μπαρλάς**, ο **Παπανικολάου**, ο **Καλαϊτζής**, ο **Χατζής**, ο **Καμαριώτης**, ο **Σούλης**, ο **Καράγκουτης**, ο **Ρεντζιάς**, ο **Κακιούζης** είναι φωτεινά πρόσωπα, νέοι άνθρωποι με τις πιο ευοίωνες προοπτικές για το μέλλον του ελληνικού μπάσκετ. Πολίτες των γηπέδων (και όχι μόνο των γηπέδων), αξίζουν το θαυμασμό όσων έχουν κουραστεί από τη μετριότητα των πεπραγμένων στη δημόσια ζωή – και, ιδίως, όσων ευθύνονται για τη μετριότητα αυτή.

• Αυτά τα παιδιά κάνουν καλά τη δουλειά τους. Ούτε για την μπασκλασαρία των παραγόντων που ενδυναμώνονται μεσ' στο φανατισμό, ούτε για την ελεύθερη αγορά της κοινοτοπίας που μας περιζώνει, ούτε για λογαριασμό καμιάς βαρβαρότητας που φοράει το μανδύα του «εθνικού χρέους», ούτε για όσους πουλάνε κι αγοράζουν στην πλάτη των αθλητών, ούτε καταρχήν για υψηλές τιμές. Δουλεύοντας για τη φανέλα, αλλά γνωρίζοντας καλά πώς να προασπίσουν δημόσια ό,τι απορρέει από το μούσκεμα της φανέλας στον αγωνιστικό χώρο, μιλούν καίρια σ' όσους βαρέθηκαν ν' ακούν βαρβαρισμούς και κραυγές. Και, φανταστείτε, καλά καλά δεν είναι είκοσι χρονώ...



ΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

δεν γυρίζει πίσω

νεια και δώρα

που, μετά την ανακοίνωση του «πόθεν έσχες» των βουλευτών μας, την περασμένη άρτη, ξαναήλθε στην επιφάνεια το πιο τομο ανέκδοτο των ημερών μας: **κο δάνειο.**

όσο, φέτος, το «πόθεν έσχες» του **θυπουργού** μάς επιφύλαξε άλλο ένα τομο ανέκδοτο:

ρεά εν ζωή.

βάζοντας, αργότερα, τα σχετικά **ραφα**, ο Αγύριστος στάθηκε **τατικός**. Το σύμφωνο της δωρεάς **ού 50 εκατομμυρίων δρχ.** (και της **ύρωσης παλιότερης δωρεάς** άλλων 40 **τομμυρίων**, λίγο παλιότερα) από τον **θυπουργό** προς την πρωθυπουργική **βία** περιείχε ένα έξοχο χωρίο, το **ίο** αξίζει να παραθέσει κανείς **ύσιο**. Γράφει σχετικά:

δωρητής εδήλωσε ότι η με το παρόν **ελούμενη δωρεά** του ανωτέρω ποσού, **και η δοθείσα προς τη δωρεοδόχο** τη δωρεά **δρχ. 40.000.000 τον Απρίλιο** **!**, επιβάλλονται σε αυτόν από ιδιαίτερο **ό καθήκον** έναντι της δωρεοδόχου **ήγου του**, η οποία του παρεστάθη με **ηματική αφοσίωση και στοργή** σε **ές στιγμές της ζωής του**, ήτοι κατά τη **κεια σοβαρωτάτης ασθένειας και** **λείας του** σε νοσοκομείο του Λονδίνου, **δὴ σε χρόνο** κατά τον οποίο δεν είχε **τούτο νομική υποχρέωση**, αλλά και **τε και μέχρι σήμερα** εξακολουθεί να **νυμπαρίσταται** κατά τρόπο **ειγματικό**, υπό την ιδιότητά της ως **γου του**. Επιπλέον, οι ως άνω δωρεές **ορεύτηκαν** σε αυτόν από σοβαρούς **υς ευπρέπειας** έναντι της δωρεοδόχου **γου του**, καθόσον τα δωρούμενα ποσά **θενται για τη στην Εκάλη και επί της** **Αγράμπελης 3 οικία της...**

ς από την απόλαυση του κειμένου, το **εκριμένο χωρίο** έδωσε στον **ριστο άλλη μία απόλαυση**. Διότι, τι **ανυστικότερο**, σε κείμενο που **γράφει ο Ανδρέας Παπανδρέου** να **πέρρονται λέξεις όπως ηθικό καθήκον** **υπρέπεια** – έννοιες οι οποίες, **στα**, υποκινούν τη συμπεριφορά του! **ε έργο**, κωμωδία ή τραγωδία,

συμπεριλαμβάνει αυτές και ανάλογες έννοιες. Λίγο πριν από την έλευση του από μηχανής θεού...

Τα επαγγέλματα του μέλλοντος

Άρτι αναγνώσας το πρωθυπουργικό «πόθεν έσχες», ο Αγάθων, παραδόξως, δεν τήρησε την ίδια στάση με τους ετέρους παρευρισκόμενους στην ομήγυρι. Ούτε εκάγχασε ούτε έμεινε σκεπτικός ούτε ψιθύρισε κάτι απαξιωτικό για τις γυναίκες ούτε κάτι απαξιωτικό για πρωθυπουργούς που η μοίρα, στο τέλος, τους επιφύλαξε τη δημόσια καταισχύνη. Τα μάτια του είχαν μια αινιγματική λάμψη όταν, θριαμβικά, αποκάλυψε τις μύχιες σκέψεις του.

– **Τι γκρινιάζετε; Στο κάτω κάτω, το «πόθεν έσχες» του Παπανδρέου** **αποδεικνύει ότι τα επαγγέλματα του μέλλοντος θα είναι οικολογικά.**

Η ομήγυρις ετοιμάστηκε να ακούσει κάποια από τα συνήθη ευφυή παραδοξολογήματα του εξυπνάκια της παρέας. ο Αγάθων, ωστόσο, δεν εκάμφθη. Ακάθεκτος, επανέλαβε:

– **Μάλιστα, μάλιστα. Οικολογικά.**

– **Δηλαδή;** – ρώτησε μουνδιασμένος έτερος συγκαθήμενος.

– **Οικολογικά. Τα επαγγέλματα του μέλλοντος θα είναι κλιματολόγος και περιβαλλοντολόγος.**

– **Το οποίον ερμηνεύεται;**

Κρέμονταν όλοι από το απύλωτο στόμα του φίλου.

– **Του κλίματος Παπανδρέου, του περιβάλλοντος Δήμητρας Λιάνη!...**

Σαν τηλεπαιχνίδι

Κυκλοφορεί σαν ανέκδοτο. Έχει την επικαιρότητά του:

Νύχτα στην Πανεπιστημίου. Κάποιος περπατάει στο μισοσκότεινο πεζοδρόμιο όταν, ξαφνικά, ανάβουν γύρω του φώτα, κάμερες τον βάζουν στο επίκεντρο και μια ευειδής κυρία τον πλησιάζει κρατώντας στο χέρι ένα μικρόφωνο.

– **Καλησπέρα σας. Είμαστε στον αέρα, σε ένα καινούργιο τηλεπαιχνίδι. Σας καλωσορίζουμε. Θα θέλατε να παίξετε;**

– **Να παίξω... Για τι παιχνίδι πρόκειται;**

– **Πολύ απλό. Απλώς, πρέπει να απαντάτε**

στις ερωτήσεις μας και θα κερδίζετε ένα ποσό. Αν θελήσετε να κερδίσετε περισσότερα, πρέπει να απαντήσετε και σε επόμενη περίπτωση. Αν θέλετε να κρατήσετε το ποσό που έχετε ως κάποια στιγμή κερδίσει, τότε μπορείτε να τραβηχθείτε.

– **Σύμφωνοι. Ακούω την πρώτη ερώτηση.**

– **Ποια είναι η πρωτεύουσα της Ελλάδας;**

– **Η Αθήνα.**

– **Πολύ σωστά. Κερδίσατε πέντε χιλιάδες δρχ. Θα μείνετε ή θα τραβηχθείτε;**

– **Θα μείνω.**

– **Ωραία. Σε ποια ήπειρο βρίσκεται η Ελλάδα;**

– **Στην Ευρώπη.**

– **Σωστά. Κερδίσατε άλλες πέντε χιλιάδες. Θα μείνετε ή θα τραβηχτείτε;**

– **Θα μείνω... Άλλωστε οι ερωτήσεις είναι απλές.**

– **Ωραία. Πώς λέγεται ο δορυφόρος της Γης;**

– **Σελήνη.**

– **Σωστά. Ακόμη δέκα χιλιάδες είναι δικές σας. Θα μείνετε ή θα τραβηχθείτε;**

– **Θα μείνω.**

– **Ωραία. Τι είπε ο Γεώργιος Παπανδρέου όταν γεννήθηκε ο γιος του Ανδρέας;**

Ο άνθρωπος, ξαφνικά, καταλαβαίνει ότι δεν ξέρει πώς να απαντήσει. Ξύνει το κεφάλι του κι ύστερα, ψιθυρίζει απογοητευμένος:

– **Γαμώτο. Έπρεπε να είχα τραβηχθεί.**

– **Πολύ σωστά. Κερδίσατε...**

Σκυλάδικα και χοροπηδάδικα

Υπερήφανη αισθάνθηκε η τραγουδίστρια Μαρινέλλα που, στις 24 και στις 26 Ιουλίου, θα τραγουδήσει στο Ηρώδειο τα χορικά από τις τραγωδίες του Ευριπίδη, όπως τα μελοποίησαν σύγχρονοι έλληνες συνθέτες. Εφεξής, το λοιπόν, μπορούμε να ονομάζουμε το Ηρώδειο και **ευριπιδάδικο** (κατά το χοροπηδάδικο). Αν, μάλιστα, στο εγγύς μέλλον εκτελέσει, είτε η ίδια είτε κάποια/ος συνάδελφός της, και τα χορικά από τις τραγωδίες του Αισχύλου, τότε επιτέλους θα κατακτηθεί και ο επίζηλος τίτλος τού (προς το σκυλάδικο συγγενές) **αισχυλάδικου!**

ο Αγύριστος

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Τα καινούργια βιβλία

Γιάννης Σκαρίμπας

ΚΑ'Υ·ΜΟΙ ΣΤΟ ΓΡΙΠΟΝΗΣΙ

(Διηγήματα)

Η ΜΑΘΗΤΕΥΟΜΕΝΗ ΤΩΝ ΤΑΚΟΥΝΙΩΝ

(Μυθιστόρημα)

Διαμαντής Αξιώτης

ΞΟΒΕΡΓΑ ΜΕ ΜΕΛΗ

(Διηγήματα)

Λένα Διβάνη

ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΜΙΛΑΣ ΓΙΑ ΜΕΝΑ;

(Διηγήματα)

Έλσα Λιαροπούλου

ΟΙ ΑΛΛΕΣ

(Διηγήματα)

Ηλίας Παπαδημητρακόπουλος

ΘΕΡΜΑ ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΛΟΥΤΡΑ

(Διηγήματα)

Ο ΓΕΝΙΚΟΣ ΑΡΧΕΙΟΘΕΤΗΣ

(Διηγήματα)

ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ ΜΕ ΧΛΩΡΟΦΥΛΗ

(Διηγήματα)

Κοσμάς Χαρπαντίδης

ΟΙ ΕΞΟΧΕΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

(Διηγήματα)

Νίκος Βασιλειάδης

Ο ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

(Νουβέλα)

Ηλίας Πετρόπουλος

ΤΟ ΤΑΝΤΟΥΡΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΓΚΑΛΙ

(Λαογραφία)

ΚΑΡΕΚΛΕΣ ΚΑΙ ΣΚΑΜΝΙΑ

(Λαογραφία)

Πλάτων Ροδοκανάκης

ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΓΙΑΣΕΜΙΑ

(Μυθιστόρημα)

ΠΟΙΗΣΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΗΤΙΚΗ ΤΕΧΝΗ

Τεύχος 5

Ιάκωβος Πιτσιπίος

Ο ΠΙΘΗΚΟΣ ΞΟΥΘ

(Μυθιστόρημα)

Μάρτιν Έϊμς

ΤΟ ΒΕΛΟΣ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

(Μυθιστόρημα)

Μαρίνα Τσβετάγιεβα

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΟΝΕΤΣΚΑ

(Μυθιστόρημα)

Μπάρνυ Άνσγουωρθ

ΙΕΡΗ ΠΕΙΝΑ

(Μυθιστόρημα)

Τόνι Μόρισον

ΓΑΛΑΖΙΑ ΜΑΤΙΑ

(Μυθιστόρημα)

Τζον Άσμπερυ

ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ ΣΕ ΚΥΡΤΟ ΚΑΤΟΠΤΡΟ

(Ποίηση)

Π. Δ. Μαστροδημήτρης

ΑΝΑΛΕΚΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

(Μελέτες και δοκίμια)

Στέλα Βέργη

ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΡΥΘΜΟΣ

(Γλωσσολογία)

Vicenzo Orcina

Ο ΣΤΟΧΟΣ ΚΑΙ Η ΣΙΩΠΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ Μ. ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ

(Μελέτη)

Αλέκος Φίλιππας

ΛΕΥΚΑΔΑ, Η ΟΜΗΡΙΚΗ ΙΘΑΚΗ

Ρούντολφ Ες

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ

ΣΤΟ ΝΤΑΧΑΟΥ ΣΤΟ ΖΑΞΕΝΧΑΟΥΖΕΝ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ

ΝΕΥΣΙΣ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Τεύχος 2

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 10680, ΤΗΛ.: 3607744

Εκτός από τον καπιταλισμό υπάρχει και το όζον...

της Μαρίας Τοπάλη

Το φαινόμενο Greenpeace χρήζει προσεκτικής ανάλυσης, λόγω της πρωτοτυπίας και της αντιφατικότητάς του. Κανείς δεν μπορεί να πει με σιγουριά αν προσεχώς θα επικρατήσει η συνιστώσα της «οικολογικής πολυεθνικής», των μάντζερ και της ρεαλιστικής διαχείρισης¹, αν θα κυριαρχήσουν οι τόνοι των παθιασμένων προστατών της φάλαινας για λόγους που φτάνουν να θεωρηθούν μεταφυσικοί² ή των φιλειρηνιστών, που είδαν ανυποχώρητοι τους υποστηρικτές τους να συρρικνώνονται στις ΗΠΑ, πληρώνοντας το τίμημα της αντίθεσης της οργάνωσης στον πόλεμο του Κόλπου.

Η εικοσαετής και πλέον δραστηριότητά της έφτασε πάντως να αποτελεί στις μέρες μας σαφή και ως ένα σημείο αποτελεσματική παρέμβαση στη διεθνή σκηνή, στα ζητήματα της προστασίας του περιβάλλοντος. Σε επίπεδο συμβολικό: Όταν το «Sandinista» των Clash, η αναφορά δηλαδή ενός μεγάλου βρετανικού πανκ συγκροτήματος σε λατινοαμερικανούς αντικαπιταλιστές επαναστάτες, γέθηκε απότομα κι απρόβλεπτα στη θέση του κύκνειου άσματος των μύθων και των συμβόλων ενός ολόκληρου αιώνα, βρήκαμε κι εείς τους εαυτούς μας να ψάχνονται κάτω από την ταμπέλα «γενιά του χάους». Στο χάος ήρθε να δώσει κάποιο πρόσωπο μια συλλογική, «απρόσωπη» οργάνωση, η πιο δημοφιλής μέχρι τώρα ηρωίδα στη θολογία της εποχής μας.

Η Greenpeace χρησιμοποίησε στο έπακρο το όπλο της πληροφορίας και της πληροφόρησης. Συνδύασε την εκτεταμένη χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και τεχνικών με κλασικές θεαματικές μεθόδους έλξης, το σύγχρονο μάντζεμεντ με τον πιο μαχητικό (ειρηνικό πάντοτε) ακτιβισμό. Οι εθνικές κυβερνήσεις, ο ΟΗΕ, η Επιτροπή για την Προστασία της Βόρειας Θάλασσας, τα πολιτικά κόμματα και κυρίως οι πολυεθνικές³ λαμβάνουν πλέον υπόψη τους ενδεχόμενο ξεγκλωβισμό της κοινής γνώμης από την Greenpeace, που είναι σε θέση να τοποθετεί και να κρίνει, τις περισσότερες φορές με επιστημονική ακεραιότητα, τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τις ίδιες τις αποφάσεις.

Από τον μακρύ κατάλογο των δραστηριοτήτων της δεν λείπουν κι αυτές αμφιλεγόμενες, που της στοίχισαν κάποτε σε κύρος και αξιοπιστία. Όπως το σκάνδαλο της συμμετοχής στο γερμανικό χρηματικό γήρι το 1991, εν αγνοία των υποστηρικτών-χρηματοδοτών, που αποφάσισε να αποκαλύψει ο έγκυρος (;) Σπήγκελ, όταν η Greenpeace τον στρίμωξε για τη χρήση χλωριωμένου χαρτιού στις εκδόσεις του. Για να φτάσουμε πρόσφατα στην πιο ασυνήθιστη από τις μέχρι τώρα πρωτοβουλίες της: την άμεση συμμετοχή της στο μνημόνιο της αγοράς με την προώθηση της παραγωγής αλλά και της κατανάλωσης οικολογικών προϊόντων, των «γνωστών»- «πράσινων ψυγείων», ελεύθερων από FCKW (χλωροφθοράνθρακες) αλλά και από το καταστροφικό για το κλίμα υποκατάστατό του, το R134a.

Εδώ και λίγο καιρό η εκ Γερμανίας ορμώμενη καμπάνια έφτασε και στη χώρα μας. Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς το χρονικό της Greenpeace στο ρόλο του παραγγελιοδόχου και διαφημιστή.

ΤΟ «ΠΡΑΣΙΝΟ ΨΥΓΕΙΟ»...

Η εφεύρεση του ψυγείου προπανίου/βουτανίου από τους Γερμανούς Ρόζιν και Πράϊζενταντς παρουσιάστηκε το 1990, όμως ο (ανεξάρτητος από τις μεγάλες επιχειρήσεις;) επιστημονικός κόσμος αντέδρασε αρνητικά. Βρισκόμαστε στη μετά την πτώση του τείχους Γερμανία και, λίγους μήνες αργότερα, το 1991, μια πρώην ανατολικογερμανική εταιρεία, η dkk Scharfenstein, ενημερώνει την Greenpeace για την παραγωγή ψυγείων, που χρησιμοποιούν ως μόνωση πεντάνιο και όχι FCKW. Η Greenpeace γίνεται ο πρώτος της πελάτης: Αφού η μικρή εταιρεία βρίσκεται ήδη στο δρόμο του πειραματισμού προς ένα φιλικό προς το όζον ψυγείο, η Greenpeace της προτείνει να βάλει σε εφαρμογή τη νέα εφεύρεση των δύο επιστημόνων. Για να ωθήσει την εταιρεία στην κατεύθυνση αυτή και να αποδείξει έτσι του λόγου της το αληθές, ότι δηλαδή υπάρχει εναλλακτική λύση και δεν χρειάζεται να επιστρέψουμε στις παγωνιέρες για να σωθεί το όζον, η Greenpeace παραγγέλλει την 6η Ιουλίου 1992 δέκα παγκοσμίως πρωτότυπα μοντέλα του ψυγείου χωρίς FCKW. Το κόστος ανέρχεται στα 26.000 μάρκα συν ΦΠΑ.

Η απάντηση του (ανεξάρτητου από τις μεγάλες επιχειρήσεις;) γερμανικού κράτους έρχεται αστραπιαία: Επτά μέρες αργότερα, τη 13η Ιουλίου, ο αντίστοιχος οργανισμός ανασυγκρότησης πρώην ανατολικογερμανικών επιχειρήσεων (Treuhand) αποφασίζει να κλείσει το μικρό βρυχώμενο σαξονικό ποντίκι, που φέρει το όνομα dkk Scharfenstein. Λίγο πριν, οι Bosch και Siemens δήλωναν ταυτόχρονα ότι, μετά από διαπραγματεύσεις ενάμιση χρόνου, δεν ενδιαφέρονταν τελικά για την εξαγορά της επιχείρησης.

Μέσα σε δύο μέρες η σύγκρουση κορυφώνεται: Οι επονομαζόμενες «επτά πλούσιες σε χλώριο» δυτικογερμανικές εταιρείες (Bosch, Siemens, Liebherr, Miele, Electrolux, AEG και Bauknecht) αυτοδεσμεύονται δημόσια να χρησιμοποιούν στο εξής τα επίσης επικίνδυνα υποκατάστατα FKW134a, FCKW R, 22/R, 142b ή 141b και ο υπουρ-

γός Περιβάλλοντος **Toepfer**, σε πλήρη σύμπτωση με τις επιχειρήσεις, σπεύδει να επιδοκιμάσει το βήμα αυτό. Η Greenpeace το καταγγέλλει ως οικολογική απάτη και απειλεί με τη χρήση της δικαστικής οδού τους κατασκευαστές σε περίπτωση που πάνω στις συσκευές τους, που θα περιέχουν ημι-αλογονούχες ενώσεις, αναγράφεται «χωρίς FCKW». Οι ακτιβιστές φορούν γραβάτα και πιάνουν το εργαλείο που ονομάζεται δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, που γίνεται έτσι στα χέρια τους μέσο προστασίας του περιβάλλοντος.

Στην έτσι κι αλλιώς φορτισμένη κοινωνικά ατμόσφαιρα της αντιπαράθεσης μεταξύ Ανατολικο- και Δυτικογερμανών, με το φάσμα της ανεργίας να σκοτεινιάζει τον ορίζοντα της πρώην DDR, η σύγκρουση παίρνει και άλλες, απρόσμενες διαστάσεις. Οι δυτικοί γίγαντες πάνε να κλείσουν μια μικρή ανατολική εταιρεία, που απείλησε να τους ανταγωνιστεί και μάλιστα με προϊόν σωτήριο γαι το περιβάλλον. Και το κράτος, η Treuhand, το υπουργείο Περιβάλλοντος συμπλέουν απόλυτα με τους μεγαλοεπιχειρηματίες. Η Greenpeace ξέρει να πολιτεύεται: τα σκάφη της στη Μουρουρόα συμπλέουν με εκείνα των αυτονομιστών Νεοζηλανδών, που βρίσκουν ευκαιρία να εκφράσουν την αντίθεσή τους για την παρουσία των γάλλων αποίκων στην περιοχή. Οικολογία λοιπόν στο πλευρό του αντιποικιοκρατικού αγώνα και το ανάποδο. Στη Γερμανία του 1992, η μάχη για το πράσινο ψυγείο δίνεται ταυτόχρονα με τη μάχη για τη διατήρηση περισσότερων από 500 θέσεων εργασίας στη διαρκώς υποβαθμιζόμενη οικονομικά και κοινωνικά πρώην Ανατολική Γερμανία. Οικολογία λοιπόν κατά της ανεργίας.

...Η ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ...

Μετά από δημόσιους διαξιφισμούς σε συνεντεύξεις Τύπου, η Treuhand πείθεται να δώσει πίστωση χρόνου στην dkk Scharfenstein. Την πρώτη Αυγούστου η Greenpeace ξεδιπλώνει κι άλλο τη βεντάλια των πρωτοβουλιών: Για να σιγουρέψει το μέλλον της επιχείρησης και για να εξαναγκάσει την επιδότησή της από το κράτος, ξεκινά μια πλατιά καμπάνια προκαταβολικής παραγγελίας (πριν δηλαδή ξεκινήσει η γραμμή παραγωγής) του πράσινου ψυγείου από τους καταναλωτές.

Οι επιστημονικές αυθεντίες που ορκίζονταν ότι το νέο ψυγείο θα είναι κατά 40% περισσότερο ενεργοβόρο και άρα μη φιλικό προς το περιβάλλον, αναγκάζονται να παραδεχτούν το λάθος τους. Ο υπουργός Περιβάλλοντος, μετά από γνωμοδότηση των πραγματογνωμόνων του υπουργείου, αλλάζει άρδην στάση και ανακοινώνει, ήδη την 8η Αυγούστου, ότι το ψυγείο προπανίου/βουτανίου είναι η μόνη εφεύρεση που μπορεί να κερδίσει το ομοσπονδιακό βραβείο «γαλάζιος άγγελος περιβάλλοντος». Ο υπουργός ζητά δημόσια τη διατήρηση της επιχείρησης από την Treuhand. Τον Οκτώβριο του 1992 οι παραγγελίες έχουν φτάσει τις 70.000, η επιχείρηση έχει επιδοτηθεί με 5 εκατ. μάρκα και η Greenpeace σταματά πλέον την καμπάνια παραγγελιών. Οι «επτά πλούσιες σε χλώριο» έχουν αναγκαστεί μετά από παρέμβαση της οργάνωσης να αποσύρουν δυσφημιστικές δηλώσεις περί «επικινδυνότητας», «μη πραγματοποιήσιμου» και «ενεργοβόρου» νέου ψυγείου. Ενώ η Greenpeace παρουσιάζει το ψυγείο στην Ευρώπη και σε χώρες του Τρίτου Κόσμου, η παράγουσα επιχείρηση dkk Scharfenstein ιδιωτικοποιείται. Νέοι ιδιοκτήτες γίνονται η **East German Investment Trust** του Λονδίνου και ο διοικητικός μηχανισμός της επιχείρησης με το όνομα **Foron**. Το οικολογικό ψυγείο αποτελεί τον πυρήνα της νέας επιχείρησης.

Τον Φεβρουάριο του 1993 έξι από τις «επτά» (πλην AEG) έχουν ήδη προβεί κι αυτές στην παραγωγή ψυγείων προπανίου/βουτανίου. Στη Foron απονέμεται ο γαλάζιος άγγελος. Τον Μάρτιο τα πρώτα οικολογικά ψυγεία βγαίνουν από το πρώην ανατολικογερμανικό εργοστάσιο και η Greenpeace ανακοινώνει τη λήξη της συνεργασίας της με τη Foron. Η οργάνωση συνεχίζει έκτοτε την καμπάνια για τη διάδοση της τεχνολογίας Greenfreeze, τα βλαβερά υποκατάστατα που διαφ-

μίζονται και αυτά ως οικολογικά κ.λπ. Μαζί με το φυλλάδιο διανεμήθηκε και κατάλογος των ήδη εισαγόμενων στην Ελλάδα μοντέλων πράσινων ψυγείων προς ενημέρωση του καταναλωτικού κοινού.

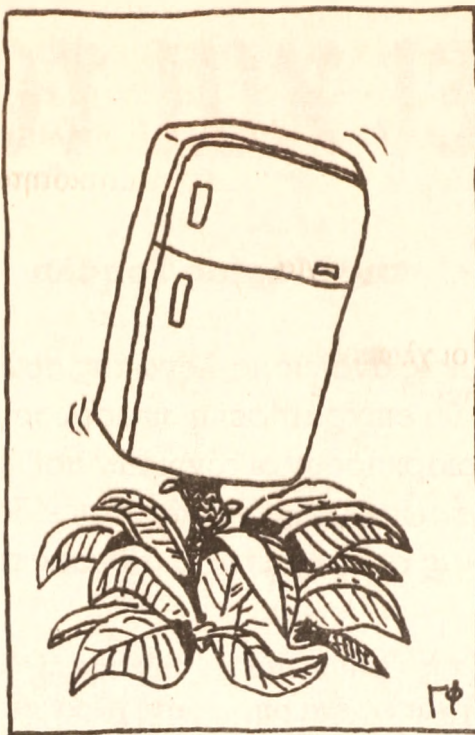
...ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΙΣΤΕΡΑ

Η ενέργεια αυτή της Greenpeace προκάλεσε τη μίνιν συνεργάτη του *Δεκαπενθήμερου Πολίτη* αφού η Greenpeace οδηγεί έτσι «σε έναν νέο κύκλο καπιταλιστικής συσσώρευσης». Στην πεισματική προσπάθεια ωστόσο πραγματικότητα διαμορφώνονται οι νέες αντιθέσεις με χαρακτηρισά διεθνή και διαταξικό. Διμυουργούνται κινήματα, διεξάγονται συγκρούσεις αιματηρές, πληροφοριακές, οικονομικές. Είναι άραγε τυχαίο ότι η μάχη του οικολογικού ψυγείου κερδίζεται βήμα βήμα στην Ευρώπη της αναπτυσσόμενης δημοκρατίας και των κοινωνικών κινήμα-

Καμιά αμερικανική ή ασιατική εταιρεία δεν ε-

προχωρήσει ακόμη στην παραγωγή ψυγείων τεχνολογίας Greenfreeze. Φανταστείτε λοιπόν μια Greenpeace φτωχή πλην τίμια - ο συντάκτης του *Δεκαπενθήμερου* ενοχλήθηκε από την πολυτέλεια της έκδοσης του ενημερωτικού φυλλαδίου: «Επαγγελματίες οι τύποι, φαίνεται να το φουσάνε κιόλας». Να μην ψάχνει η ίδια με τους τεχνοκράτες της λύσεις και θετικές προτάσεις. Αυτό να είναι δουλειά των καπιταλιστών. Ή ίσως αυτών που θα κληθούν να διοικήσουν μετά την κατάρρευση του συστήματος. Χωρίς τη βοήθεια της τεχνολογίας, που, ως άλλη μάγισσα, οφείλει να καεί στην πυρά των περιβαλλοντικών προβλημάτων που αυτή η ίδια δημιουργεί. Μαζί της βέβαια θα καούμε εμείς, αφού οι πυρηνικές δοκιμές και η τρύπα του όζοντος προχωρούν καθώς φαίνεται με ρυθμούς γρηγορότερους από την παγκόσμια επανάσταση. Φτωχή πλην συνεπής στην αντικαπιταλιστική πάλη, η Greenpeace θα σώσει μαζί με τον *Δεκαπενθήμερο* την ψυχή της. Για το ζήτημα είναι ακραιφνώς θρησκευτικού χαρακτήρα, αν δεν το έχετε καταλάβει.

Στην υπόθεση υπάρχει ένα μόνο αστείο. Κι αυτό είναι, ως συνήθως, τέτοιες περιπτώσεις, λυπητερό. Όταν ξεκίνησε διεθνώς η συζήτηση για το όζον, οι πολυεθνικές, ιδίως οι αμερικανικές, προέβλεπαν το επιστημονικό επιχείρημα ότι δεν γνωρίζουμε με ακρίβεια, με μετρήσιμη δηλαδή τρόπο, ποιες ουσίες συμβάλλουν και πόσο στην καταστροφή του στρώματος του όζοντος. Δεν μπορούμε επομένως, υποστηρίζουν, να προβούμε σε συγκεκριμένα περιοριστικά μέτρα, σε αλλαγές στην παραγωγή, σε εφαρμογή νέας τεχνολογίας κ.λπ., γιατί μπορεί και να αδικήσουμε ένα προϊόν, μια βιομηχανία, μια χώρα. Καθήστε, έλεος, καμιά δεκαριά χρόνια, να κάνουμε παρατηρήσεις και να το ξαναπαζιζήσουμε. Δεν μας είπαν βέβαια ότι στα δέκα αυτά χρόνια η τρύπα θα είχε φτάσει από την Ανταρκτική στην Ελλάδα. Στην οποία, όπως μας πληροφορεί στο πολυτελές φυλλάδιό της η Greenpeace, το μέγεθος του όζον έχει μειωθεί κατά 10%, η δε υπερϊώδης ακτινοβολία αυξήθηκε κατά 17%. Παρατίθεται μάλιστα και διάγραμμα του Διεθνούς Κέντρου Χαρτών Όζοντος από το πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης (μει-



εν αναφέρεται κανείς σε θρησκευτικές αλήθειες, οφείλει και να εικνύει αυτά που λέει). Το αστείο βρίσκεται στην εντυπωσιακή ωση απόψεων.

ώς σχολιάζει ο συντάκτης του Δεκαπενθήμερου Πολίτη τη συμμένη πρακτική ενημέρωσης της Greenpeace: «Το να επαναίνει κανείς, δίκην κατήχησης, τα διαρκώς επαναλαμβανόμενα την τελευταία δεκαετία, σε έντυπα και εφημερίδες ευρείας κυρίας, περί τρύπας του όζοντος πάνω από την Ανταρκτική και το αναυποδεικνύει τις πιο γνωστές από τις ουσίες (χλωροφθοράνες, ουσίες που χρησιμοποιούνται σε συστήματα ψύξης, κλιματικά και ως διαλύτες, προωθητικά σε σπρέι, διογκωτικά και λοιπά) σχεδόν όλοι γνωρίζουμε ότι ενέχονται (αγνοούμε, πάντως, το πώς και τι βαθμό) για την καταστροφή της στιβάδας του όζοντος, που άλλοι τον πλανήτη μας χωρίς να προσθέτει τίποτε καινούριο γιας και τι είναι περιττό».

οούμε λοιπόν το πώς και σε τι βαθμό ευθύνονται οι χλωροφθοράκες για την καταστροφή του στρώματος του όζοντος! Ας τους ουμε τότε να κάνουν τη δουλειά τους προς το παρόν ανενόχληπως επιμένει άλλωστε και η General Motors. Λες και η μετά από ρή μάχη υποχώρηση των εταιρειών στο επίμαχο θέμα και η εν τέπραγωγή του πράσινου ψυγείου δεν αποτελεί αλλαγή στον «παγικο-καταναλωτικό πολιτισμό», όπως επιθυμεί ο συντάκτης του πενήμερου (βλέπετε αυτός ξέρει καλά τι χρώμα μανδύα θα φοΜεσσίας, ώστε να τον αναγνωρίσει). Αφήστε που η πληροφόρηιν πολιτών για την καταστροφή του όζοντος είναι, όπως υποστη-

ρίζει, περιττή (!) αν δεν διεξάγεται στο ορθό πολιτικό πλαίσιο, με τα ορθά πολιτικά μέσα, και βέβαια όχι μέσω των αστικών φυλλάδων (έντυπα και εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας). Βλέπετε, ο πλανήτης είναι στρογγυλός, όπως κατά κάποιο τρόπο και το μυαλό μας. Έτσι ώστε αριστερότερα της Αριστεράς να βρίσκεται άλλοτε ο τοίχος κι άλλοτε το μαύρο σκοτάδι.

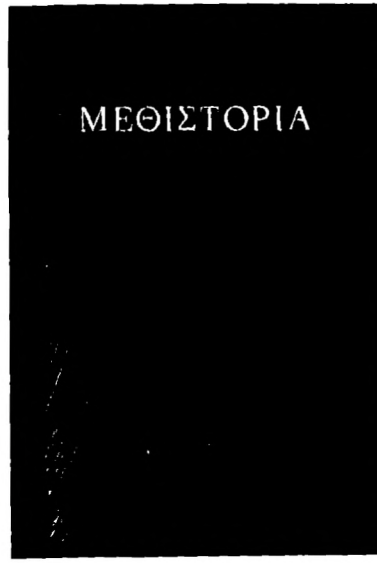
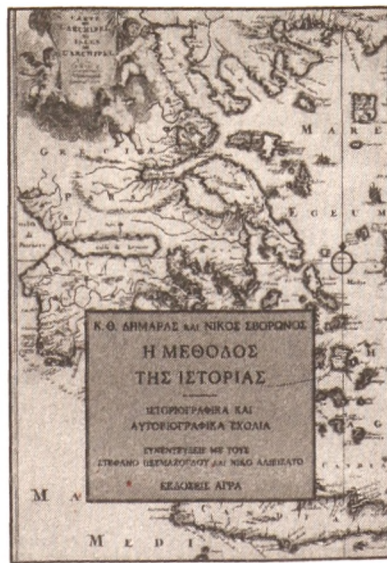
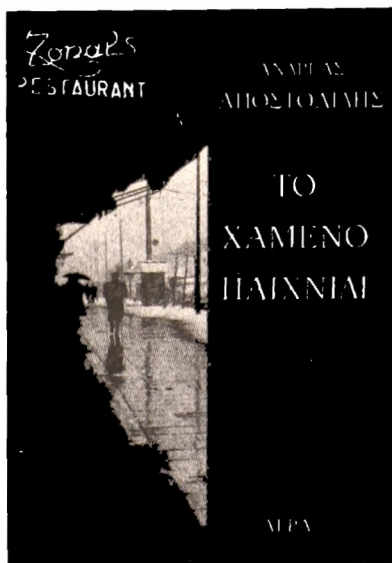
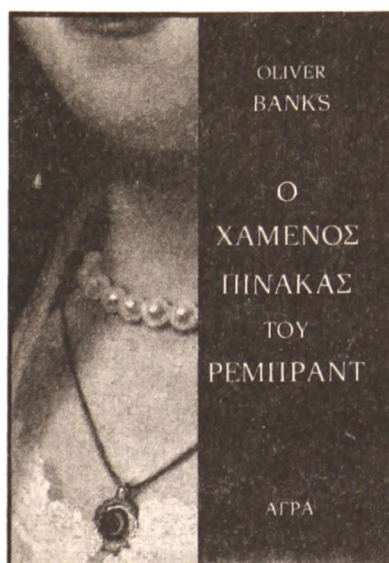
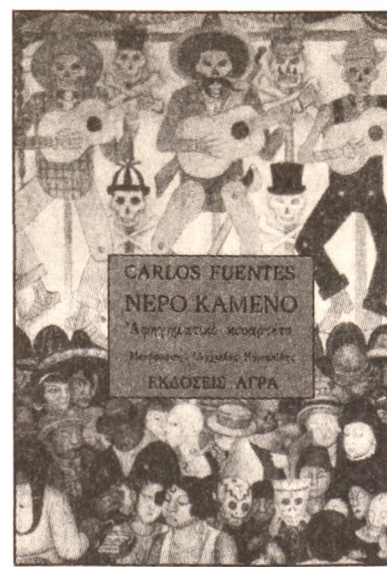
Ίσως πάντως να ενδιέφερε και ένα μέρος της Αριστεράς η συζήτηση γύρω από τα κενά δαιμόνια στους τρόπους οργάνωσης και παρέμβασης που εισήγαγε η Greenpeace και μάλιστα σε διεθνές και εθνικό επίπεδο ταυτόχρονα. Τουλάχιστον εκείνη την Αριστερά που ψάχνεται και προσπαθεί ανήσυχη να μετασχηματισθεί, να κατανοήσει την πραγματικότητα και να την αλλάξει. Σήμερα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. *Le Monde*, 11.7.1995, σελ. 10, όπου αναλυτικό διαχρονικό πορτραίτο της οργάνωσης με αφορμή τα γεγονότα της Μουρουρόα.
2. Η Greenpeace έχει κατά κάποιο τρόπο από την αρχή συνδέσει την ύπαρξή της ως οργάνωση με τη σωτηρία της φάλαινας. Έτσι παρ' ότι μετά την εφαρμογή διεθνών συνθηκών προστασίας τους ορισμένα είδη φαλαινών βρίσκονται εκτός κινδύνου, η Greenpeace αρνείται να δεχτεί οποιοδήποτε «ρεαλιστικό» συμβιβασμό στο θέμα φαλινοθηρία. Για το λόγο αυτό ήρθε στο πρόσφατο παρελθόν σε οξείες συγκρούσεις με τα ενδιαφερόμενα κράτη και κυρίως τη Νορβηγία.
3. Πρόσφατο παράδειγμα η θεαματική υποχώρηση της Shell στο θέμα της εξέδρας Brent Spar, βλ. *Αντί* 7.7.95, σελ. 32.
4. Πρόκειται για ένα κονσόρτιουμ της Berliner Bank.
5. Βλ. Βασιλή Ζουναλή, «Greenpeace: Ο Οικολογικός Προστάτης μας» στη στήλη «Διά γυμνού οφθαλμού», στον προτελευταίο Δεκαπενθήμερο Πολίτη, σελ. 6-7.



ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ 1979 - 1994



ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ του Γιώργου Φιλολογίου



ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Βοσνία: ψυχραιμη σφαγή

Σήμερα αναμένεται να ληφθούν οριστικές (;) αποφάσεις από την Ομάδα Επαφής των «5» για τον τρόπο αντίδρασης απέναντι στις πρόσφατες εξελίξεις στη Βοσνία, όπου η στρατιωτική προέλαση των Σέρβων ανατρέπει τόσο το status quo όσο και την ποινή των «ασφαλών περιοχών».

Ψυχραιμοι υπολογισμοί απ' όλες τις πλευρές δινίζουν τη σφαγή, την προσφυγιά, τη δυστυχία δημιουργούν συνθήκες γενικότερης ανάφλεξης στα Βαλκάνια που δεν θα αφήσουν άθικτη, με ένα ή τον άλλο τρόπο, και τη δική μας χώρα.

Τα δεδομένα του προβλήματος τα έχουμε επεξεργαστεί εκθέσει στη στήλη αυτή. Μολονότι η κατάσταση εξελίσσεται, οι βασικές επιλογές των δυνάμεων που «επιθυμούν» να συμβάλουν στη λύση του προβλήματος –εκκινώντας φυσικά από τη στάθμιση των δικών τους συμφερόντων, τη στιγμή μάλιστα που το κύρος του ΟΗΕ (οι στρατιωτικές δυνάμεις των κυανοκράνων) δέχονται ανεπανόρθωτα πλήγματα, για να μην πούμε χράδετους εξευτελισμούς απ' τα εμπόλεμα κράτη – παραμένουν οι ίδιες.

Μόνο η μαζική στρατιωτική επέμβαση της Δύσης ή χωρίς τη συναίνεση της Ρωσίας – μπορεί να θεροποιήσει μια ρευστή στρατιωτική κατάσταση στη Βοσνία. Αλλά αυτή συνεπάγεται τεράστιους κινδύνους – βέβαιης σχεδόν – βιετναμοποίησης, που κανείς δεν φαίνεται διατεθειμένος να χλάβει για ορισμένα ποσοστά εδάφους και χωρικών – κανένα στρατηγικό όφελος. Στρατιωτική επέμβαση για την επιβολή και τήρηση κάποιου ειρηνευτικού σχεδίου, σαν αυτό που βρίσκεται στη διπλωματική τράπεζα, σημαίνει άμεση σύγκρουση με τους Σέρβους της Βοσνίας για την ανακατάληψη εδαφών και ενθάρρυνση της Κροατίας για καπνότητα των Σέρβων της Κράινα.

Απ' την άλλη μεριά, η άρση του εμπάργκο όπλων ανεπάγεται τον πλήρη εξοπλισμό των βοσνιακών

κυβερνητικών δυνάμεων, που έτσι κι αλλιώς εκπαιδεύονται και εξοπλίζονται απ' τα υποτιθέμενα «ουδέτερα μέρη», αλλά είναι αμφίβολο αν η λύση αυτή έχει το χρόνο ν' αλλάξει τη στρατιωτική ισορροπία, πριν οι Σέρβοι σαρώσουν τα υπόλοιπα. Αλλά, το κυριότερο, η λύση αυτή προϋποθέτει την αποχώρηση των κυανοκράνων, και κατά συνέπεια «πράσινο φως» για ελεύθερη σφαγή εκατέρωθεν. Εν μέρει, μάλιστα, η λύση αυτή κάπως δοκιμάστηκε – και απέτυχε – με τις αντεπιθέσεις των μουσουλμανικών στρατευμάτων που έγιναν πρωτοσέλιδα δεκτές στη Δύση με ενθουσιασμό.

Η επιλογή πολιτικών και διπλωματικών λύσεων είναι ακόμα βιώσιμη υπό τον όρο ότι θα επιδιωχθεί με σοβαρότητα και αποφασιστικότητα. Συνεπάγεται, όμως, πλέον περιορισμένη στρατιωτική παρουσία αποτροπής περαιτέρω προώθησης των Σέρβων της Βοσνίας και ισχυρότερα κίνητρα προς τον Μιλόσεβιτς, ώστε να συντελέσει στην επιβολή και τήρηση συμφωνημένων λύσεων. Ενδεχομένως δε να συνεπάγεται κυρίως ένα νέο ειρηνευτικό σχέδιο επώδυνο για τον άμαχο πληθυσμό της Βοσνίας: τη μετακίνηση – κατ' ευφημισμόν – πληθυσμών, το ξεριζωμά τους δηλαδή, με στόχο όχι τόσο τα εδαφικά ποσοστά, όσο το ενιαίο και συνεχές των εδαφών.

Το όνειρο – η σύγχρονη πολιτισμένη αντίληψη συνύπαρξης πολυεθνικών κοινοτήτων υπό ενιαία ή ομοσπονδιακή μορφή πολιτικής εξουσίας, ηθική βάση κάθε προοδευτικής στάσης απέναντι στο πρόβλημα – ίσως να έχει καταστεί πλέον απραγματοποίητο στη Βοσνία. Το κατέστησαν ανέφικτο οι ξένες επεμβάσεις, αλλά και οι ίδιες οι εθνοτικές κοινότητες. Ο καταμερισμός των ευθυνών, μπορεί να έχει σημασία, αλλά δεν είναι σήμερα το ζητούμενο. Το ζητούμενο είναι η εξεύρεση διαρκούς και βιώσιμης ειρηνικής λύσης μέσω διαπραγματεύσεων, χωρίς άλλη αιματοχυσία, και απομάκρυνση του κινδύνου γενικότερης ανάφλεξης στην περιοχή.

Η επιλογή
πολιτικών
και
διπλωματικών
λύσεων
είναι ακόμα
βιώσιμη.

Ο ναπολεοντισμός του Σιράκ

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Το έργο έλαβε τέλος. Έξι μήνες γαλλικής προεδρίας μάς έδωσαν τη δυνατότητα να απολαύσουμε τον Σιράκ στο ρόλο του «petit de Gaule». Δεν ήταν ιδιαίτερα πειστικός αλλά επιβεβαίωσε αυτό που και εμείς από τις σελίδες του *Αντί* είχαμε υποστηρίξει προεκλογικά, ότι δηλαδή η εγκατάσταση του Σιράκ στο μέγαρο των Ηλυσίων θα στεκόταν εμπόδιο στην ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Ο Ζακ Σιράκ μπήκε στο μέγαρο των Ηλυσίων με αέρα και έδειξε από την αρχή τις προθέσεις του. Τη μεταβολή στην ευρωπαϊκή πολιτική της Γαλλίας σηματοδότησαν η προσέγγιση Γαλλίας-Βρετανίας και ο πάγος στις σχέσεις Γαλλίας-Γερμανίας. Ο γάλλος πρόεδρος ζήτησε, όπως φαίνεται, τη δόξα του γερμανού καγκελάριου **Χέλμουτ Κολ** και προσπάθησε να απαγκιστρώσει τη Γαλλία από το άρμα της Γερμανίας. Αυτό βέβαια δεν ήταν εύκολο, ειδικά όταν οι διαφορές Γαλλίας-Γερμανίας αφορούσαν οικονομικά θέματα. Στο γεύμα πάντως που παραχώρησε ο Σιράκ στους 14 ηγέτες στο Παρίσι πριν από τη σύνοδο των Καννών έβαλε πάγο τόσο στον Κολ όσο και στους ηγέτες των χωρών-δορυφόρων της Γερμανίας προκαλώντας την έντονη αντίδραση μερίδας του γερμανικού αλλά και του γαλλικού Τύπου, που είδε με μισό μάτι τις αβροφροσύνες που αντάλλαξαν ο Σιράκ και ο **Μέητσορ**. Στο βαθμό που είναι δυνατόν να γίνει αυτό, η Γαλλία του Σιράκ θα είναι ένα εμπόδιο στην ομοσπονδοποίηση της Ευρώπης έτσι όπως την ονειρεύεται ο Χέλμουτ Κολ.

Η προσπάθεια του Ζακ Σιράκ να επαναφέρει στο προσκήνιο την αποικιοκρατική πολιτική, επιδεικνύοντας την υπεροχή της Γαλλίας απέναντι στους εταίρους της, φάνηκε ακόμα καλύτερα με την απόφασή του να επαναλάβει τις πυρηνικές δοκιμές στο Νότιο Ειρηνικό, παρά τις εντονότερες αντιδράσεις των οικολογικών οργανώσεων – και όχι μόνο.



Βήματα προς τα πίσω κάνει η ιδέα της Ενωμένης Ευρώπης επί προεδρίας Σιράκ.

Τον τίτλο όμως του «μικρού ντε Γκωλ» εξασφάλισε στον Ζακ Σιράκ η πρόταση που τόσο θριαμβευτικά ανακοίνωσε για την ανάληψη στρατιωτικής δράσης στη Βοσνία. Μια μέρα μετά την ανακοίνωση της γαλλικής πρότασης και τις κορώνες που έβγαλε τόσο ο υπουργός Άμυνας **Μιγιόν** όσο και ο υπουργός Εξωτερικών **Ντε Σαρέτ** εναντίον της αναποφασιστικότητας της διεθνούς κοινότητας, αμερικανοί αξιωματούχοι έκαναν λόγο για το σύμπλεγμα ντε Γκωλ που κατατρύχει τον Σιράκ και υποστήριξαν ότι δεν επρόκειτο παρά για μια πρόταση εντυπωσιασμού.

Στις 14 Ιουλίου, στη γαλλική εθνική επέτειο της πτώσης της Βαστίλλης, ο πρόεδρος της Γαλλίας εμφανίστηκε πραγματικά θριαμβευτικά στην ετήσια παρέλαση ως άλλος στρατηγός –μόνο η στολή του έλει-

πε– και στον ίδιο θριαμβευτικό τόνο έβαλε με όλους τους εταίρους της Γαλλίας που αδυνατούν να πάρουν ριζοσπαστικές λύσεις για την αντιμετώπιση της βοσνιακής κρίσης, και αναφώνησε: «*Δυστυχώς, είμαστε μόνοι μας*». Ο Σιράκ βέβαια πήρε την απάντηση που του άξιζε στη σύνοδο των υπουργών Εξωτερικών στις 17 Ιουλίου στις Βρυξέλλες. Προκρίθηκε η προώθηση πολιτικής λύσης, και το κλίμα που επικράτησε το απέδωσε πάρα πολύ καλά στις δηλώσεις του ο νέος διαμεσολαβητής για το Βοσνιακό **Καρλ Μπίλτ**: «*Πρέπει να πραγματοποιούμε όσα ανακοινώνουμε ή να ανακοινώνουμε μόνο όσα είμαστε έτοιμοι να πραγματοποιήσουμε*».

Είναι σαφές ότι ο γαλλικός ναπολεοντισμός δεν είναι εύκολο να περάσει, αλλά οπωσδήποτε αποτελεί ένα αρνητικό στοιχείο στην πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση. Στο τιμόνι πάντως της προεδρίας κάθισαν ήδη οι Ισπανοί. Τι σημαίνει αυτό για την Ευρώπη; Η Ισπανία αποσπάρθηκε, από τη σύνοδο ακόμα των Καννών με τη θέση που πήρε για τη σύνδεση της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ότι δεν έχει καμιά πρόθεση να πάει αντίθετα στο ρεύμα. Άλλωστε η κυβέρνηση Γκονζάλες θα είναι περισσότερο απασχολημένη με τα εσωτερικά προβλήματα της χώρας, δεδομένου ότι από τις 17 του μήνα ο συνδυασμός των καταλανικών κομμάτων που στήριξε την κυβέρνηση αποφάσισε να αποσύρει σταδιακά την υποστήριξή της, αναγκάζοντας τον ισπανό πρωθυπουργό να ανακοινώσει ότι μετά το τέλος της προεδρίας θα προκηρύξει εκλογές.

Γκονζάλες - PSOE: Τέλος; Πιθανόν!

του Δημήτρη Φιλίππυ

Δεν μπορεί να γίνει αλλά, εκτός αυτού, είναι και αδύνατον... Από τη «γλώσσα» της ταυρομαχίας η σκωπτική— αυτή φράση πήγαινε, χρόνια τώρα, γάντι στον πιο μεγάλο «τορεαντόρ» που ανέδειξε η ισπανική μεταπολίτευση: τον Φελίππε Γκονζάλες. Να, όμως, που γύρισε ο τροχός και τώρα πια είναι πιθανόν να χάσει ο Φελίππε —και το κόμμα του το PSOE— την εξουσία!

Φθορά-διαφθορά, υποκλοπές-δωροδοκίες, τρομοκρατία-αντιτρομοκρατία, ανεργία-διστακτικότητα επενδύσεων (βλ. για όλα αυτά *Αντί*, τ. 570) εξαναγκάζουν τον ισπανό πρωθυπουργό για πρώτη φορά να παραδέχεται επισήμως την περίπτωση να μην ολοκληρώνει τη θητεία του, που λήγει το '97. δη, ο Γκονζάλες άρχισε προεκλογικέςπραγματεύσεις τόσο με το σύμμαχό του ην κυβέρνηση, τον **Γιόρδι Πουγιόλ**, τον έτη της Καταλωνίας, όσο και με τον αρχηγό της Ενωμένης Αριστεράς, **Χούλιο Ανγκί**. Αδιάφορος για τα προσχήματα, ο Γκονζάλες απέκλεισε από τις προεκλογικές συμμετοχές τον ηγέτη του Λαϊκού Κόμματος **Χο-Μαρία Αθνάο**, που δεν βλέπει την ώρα να γίνει πρωθυπουργός. Βλέπετε, ο Φελίππε ει την πολυτέλεια να καθορίσει την ημερομηνία της ήττας του. Ο ισπανός πρωθυπουργός θα κωλυσιεργήσει όσο χρειαστεί να σπάσει τα νεύρα των αντιπάλων του. ημέρα που θα αποχαιρετήσει την εξουσία έλθει, αφού λήξει η προεδρία της Ισπανίας στην Ε.Ε. και, πάντως, μάλλον όχι μέσα το '95. Ο Μάρτιος του '96 είναι ο πιο πιθανός εκλογικός μήνας, αφού αυτό συμφέρει και τον Πουγιόλ. Γιατί; Διότι οι τοπικές εκλογές στην Καταλωνία θα γίνουν τον Νοέμβριο και ο Πουγιόλ δεν θέλει να συμπέσουν με τις εθνικές εκλογές. Για να είναι βέβαιος ότι θα επανεκλεγεί κυβερνήτης της Καταλωνίας και για να αποφύγει το ενδεχόμενο ενός διπλού προεκλογικού αγώνα, που αποπροσανατόλιζε τους ψηφοφόρους

του, ο Πουγιόλ εκβίασε τον Γκονζάλες, ότι σε περίπτωση που δεν θα τον διευκόλυνε στα σχέδιά του, θα απέσυρε την εμπιστοσύνη του από την κυβέρνηση καταψηφίζοντας τον προϋπολογισμό του '96. Ο Φελίππε όχι μόνον ικανοποίησε όλες τις απαιτήσεις του άσπονδου φίλου του, αλλά βρήκε τρόπο να... προικίσει την τοπική κυβέρνηση της Καταλωνίας με πρόσθετη —και υψηλή— οικονομική βοήθεια. Και το έκανε αυτό για να δελεάσει κάποιους ριζοσπάστες συνεργάτες του Πουγιόλ, οι οποίοι ζητούν από τον καταλανό ηγέτη να αποτολμήσει να έρθει σε ολοκληρωτική ρήξη με τον Γκονζάλες...

Να υπενθυμίσουμε τώρα την ισπανική υπόθεση... Τόμπρα που επιτάχυνε τις εξελίξεις και διέκοψε, κατακαλόκαιρο, τις διακοπές των εκλογολόγων και των γραφείων δημοσκοπήσεων (βλ. δημοσκόπηση της *EI Pais* στις 9.7.95 που δίνει μόλις ένα 16% στο PSOE!), εκεί που κανείς δεν το περίμενε, ενάμιση μήνα μετά τις περιφερειακές εκλογές και ενώ προεδρεύει η Ισπανία στην Ε.Ε. Όπως, λοιπόν, αποδείχθηκε η CESIP, η ισπανική μυστική υπηρεσία, μαγνητοφώνουσε παράνομα τις τηλεφωνικές συνομιλίες επιφανών πολιτών. Κοριοί βρέθηκαν, μάλιστα, και στα ανάκτορα, πράγμα που σημαίνει ότι ούτε ο βασιλιάς **Χουάν Κάρολος** είχε την πολυτέλεια να έχει... πολύ προσωπική ζωή. Έτσι, ο Γκονζάλες βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση να θυσιάσει τον αντιπρόεδρό του, υπουργό Άμυνας, **Ναρσίς Σέρα**. Παράλληλα, και για να αποφύγει τις εσωκομματικές αντιδράσεις, υποχρέωσε τον οικονομικό διευθυντή του PSOE να πληρώσει

από το ταμείο του κόμματος 200 εκατ. πεσέτας για την αποφυλάκιση του **Ραφαέλ Βέρα**, πρώην γ.γ. Δημόσιας Τάξης, που την πλήρωσε —μόνος αυτός και ο λιγότερο, ίσως, υπεύθυνος— για ατασθαλίες που είχαν σχέση με τα κονδύλια για την αντιτρομοκρατία...

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΓΕΛΑΣΕΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ;

Γελιέται, ωστόσο, όποιος νομίζει ότι ο Γκονζάλες θα καταθέσει έτσι εύκολα τα όπλα. Ο ισπανός πρωθυπουργός ξέρει πού θα ποντάρει. Είναι, λοιπόν, βέβαιο ότι θα εκμεταλλευθεί στο έπακρον και για εσωτερική κατανάλωση μίαν επιτυχημένη προεδρία στην Ε.Ε. Έπειτα, αμόλυντος ο ίδιος προσωπικά από τα κάθε λογής σκάνδαλα, ξέρει πώς να περάσει το μήνυμα ότι ο αντίπαλος δεν είναι αθώα περισσότερα, και του λόγου το αληθές αποδεικνύεται με τις πρόσφατες αποκαλύψεις για τις ατασθαλίες του Λαϊκού Κόμματος που κυβερνά τις Βαλεαρίδες Νήσους, ο ηγέτης του οποίου, **Γκαμπριέλ Κανιέγιας**, κατηγορείται ότι υπεξαίρεσε τις δημόσιες δαπάνες για συγκοινωνιακά έργα της περιοχής. Τέλος, ο ισπανός πρωθυπουργός ξέρει —και με την ευκαιρία της πρόσφατης συνεχιζόμενης ομηρίας ενός βάσκου επιχειρηματία από την ΕΤΑ— πώς να διεκδικήσει τους αμφιταλαντευόμενους μετριοπαθείς ψηφοφόρους, οι οποίοι φοβούνται ότι μια πιθανή πολιτική αλλαγή προς τα δεξιά δεν θα λειτουργήσει υπέρ του ομαλού δημοκρατικού κλίματος. Απομένει να δούμε, όσο περνάει ο καιρός, αν η πιθανότητα να χάσει ο Γκονζάλες την εξουσία μετεξελιχθεί σε απόλυτη βεβαιότητα... 

Η διεθνοποίηση των προβλημάτων

του Σωτήρη Ντάλη

Η παρουσία του γενικού γραμματέα του ΟΗΕ Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι στην Αθήνα και η ομιλία του για το «ρόλο των Ηνωμένων Εθνών στην αυγή του 21ου αιώνα», στις 11 Ιουλίου, στο Ίδρυμα «Αλέξανδρος Ωνάσης», αποτέλεσαν το κεντρικό σημείο αναφοράς πολλών αναλύσεων και σχολίων για το ρόλο που διαδραματίζει σήμερα, 50 χρόνια μετά την ίδρυσή του, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών.

Για πολλούς σχολιαστές, τα ιδανικά της συνεργασίας για την παγκόσμια ειρήνη, που στάθηκαν η αφορμή για τη δημιουργία του ΟΗΕ στις 26 Ιουνίου 1945, δεν συναντώνται συχνά σήμερα. Μάλιστα, οι *Νιου Γιορκ Τάιμς* στις 26 Ιουνίου 1995, την ημέρα της συμπλήρωσης 50 χρόνων από την ίδρυση του ΟΗΕ, σχολιάζοντας το γεγονός της εξαφάνισης 3,9 εκατ. δολαρίων από το αρχηγείο του Οργανισμού στη Σομαλία, τον χαρακτήρισαν «Μνημείο Ανεπάρκειας και Σπατάλης». Οι επικριτές του ΟΗΕ επικαλούνται επίσης περιπτώσεις λαθρεμπορίου όπλων από κυανόκρανους στη Βοσνία και υπεξαίρεσης τροφίμων που επρόκειτο να θρέψουν δύο εκατ. πρόσφυγες από τη Ρουάντα.

«Είμαστε ένα *thin tank* για τα προβλήματα του αύριο», τόνισε ο Μπούτρος Γκάλι, παρουσιάζοντας στην Αθήνα την πολυσχιδή και πολυδιάστατη δραστηριότητα των Ηνωμένων Εθνών. Σύμφωνα με τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, η κοινή γνώμη βλέπει μόνο τους «κυανόκρανους» και τις προσπάθειες που καταβάλλουν για περιορισμό των πολεμικών συγκρούσεων σε διάφορα μέρη του πλανήτη, ενώ στην πραγματικότητα αυτού του τύπου οι δραστηριότητες αποτελούν μόνο το 30% των συνολικών πρωτοβουλιών που αναλαμβάνει ο ΟΗΕ σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ειλικρινής και σαφής, ο Μπ. Γκάλι περιέγραψε τα προβλήματα που αντιμετώπιζε η ανθρωπότητα πριν 50 χρόνια, όταν ιδρύθηκε ο ΟΗΕ μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και ιεράρχησε τις νέες προκλήσεις, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού. Η διεθνοποίηση των προβλημάτων είναι η ειδοποιός διαφορά ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα, σύμφωνα με τον Μπ. Γκάλι.

Το τεράστιο χάσμα «Βορρά και Νότου», τα μεγάλα περιβαλλοντικά προβλήματα, η διεθνής τρομοκρατία, οι κίνδυνοι από την εξάπλωση των πυρηνικών, τα ναρκωτικά, οι οικονομικοί πρόσφυγες και ο εκδημοκρατισμός των νέων καθεστώτων στις χώρες της πρώην Ανατολικής Ευρώπης συνθέτουν ένα φάσμα διεθνών προβλημάτων που ξεπερνούν τα παραδοσιακά κλειστά εθνικά κράτη. Για την αντιμετώπιση και επίλυση αυτών των προβλημάτων θα πρέπει να πεισθούν οι «εθνικοί ηγέτες» να σκεφθούν «διεθνικά» και να ενημερωθεί η κοινή γνώμη για τη φύση και το μέγεθος των προβλημάτων.

Τα Ηνωμένα Έθνη φαίνεται να διανύουν σήμερα μια περίοδο «κριτικού ρεαλισμού», καθώς συνειδητοποιούν τι μπορεί και τι δεν μπορεί να υλοποιηθεί. Ηγετικές φυσιογνωμίες του ΟΗΕ, όπως ο γενικός γραμματέας Μπούτρος Γκάλι και ο γενικός διευθυντής του ΟΗΕ Βλαντιμίρ Πε-

τρόφσκι, θεωρούν ότι τα πενήντα χρόνια του Οργανισμού προσφέρονται για ένα εφ' όλης της ύλης απολογισμό.

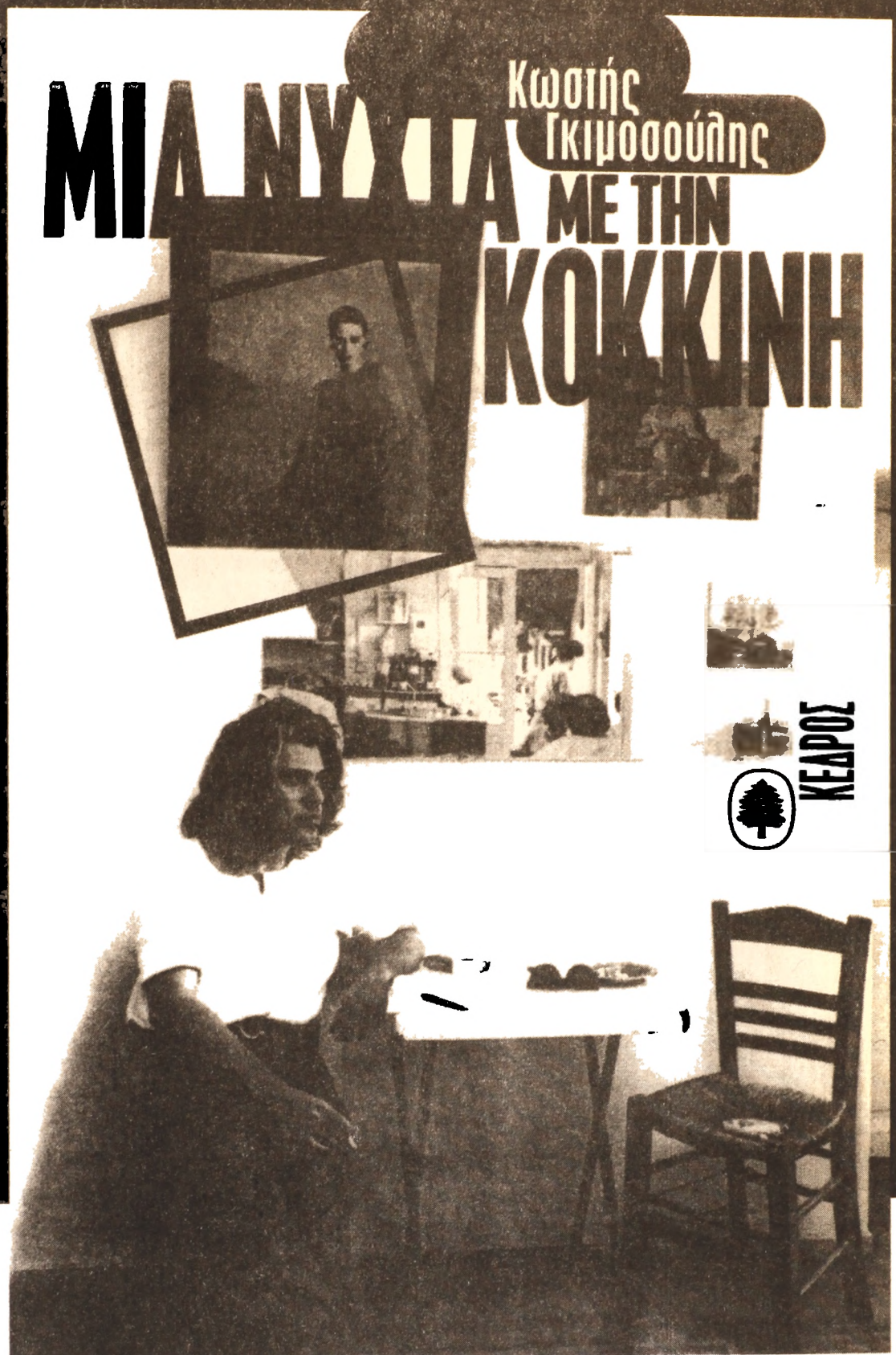
Ήδη, δωδεκαμελής ομάδα ειδικών εμπνεύστηκε μια αποτίμηση του έργου του Οργανισμού και κατέγραψε τις προτάσεις για τις μεταρρυθμίσεις που πρέπει να γίνουν, ώστε να αντιμετωπισθούν οι προκλήσεις του 21ου αιώνα. Η ομάδα αυτή προτείνει να συσταθεί ένα Οικονομικό Συμβούλιο και ένα Κοινωνικό, τα οποία θα μπορούν να λειτουργούν ως ανεξάρτητα όργανα του ΟΗΕ. Επίσης προτείνει τη διεύρυνση του Συμβουλίου Ασφαλείας με την προσθήκη της Ιαπωνίας καθώς επίσης και της Γερμανίας. Η ομάδα των ειδικών υπογραμμίζει τέλος ότι προς τα μέσα του 21ου αιώνα η φύση των κρατών και η εθνική τους κυριαρχία θα έχουν αλλάξει θεματικά, προσαρμοζόμενες στις πολιτικές, οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές της εποχής.

Οι εορτασμοί για τα 50 χρόνια του ΟΗΕ θα κορυφωθούν τον ερχόμενο Οκτώβριο. Μέχρι τότε θα οξυνθεί, κατά τα φαινόμενα, και η αντιπαράθεση ανάμεσα στους αισιόδοξους και ιδεαλιστές, από τη μία πλευρά, που εξακολουθούν να πιστεύουν στο ρόλο του ΟΗΕ παρά τις κατά καιρούς ανεπιτυχείς προσπάθειες, και στους κυνικούς ρεαλιστές, από την άλλη, που χαρακτηρίζουν θλιβερή την κατάσταση στον Οργανισμό και περιθωριακό το ρόλο του.

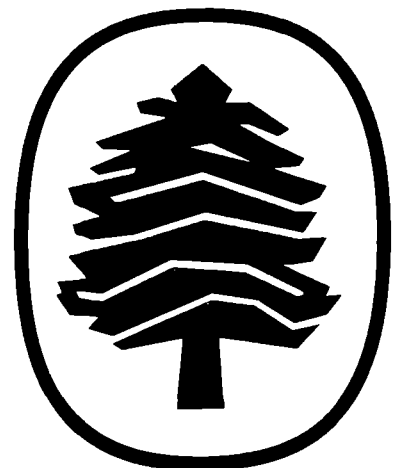
ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ

Επειδή ο έρωτας,
για εκείνους
που τον αντέχουν
και τον τολμούν,
παραμένει
η σπουδαιότερη
αφορμή για να
εξερευνήσουμε
τις πιο απροσίτες,
τις θεικές εκτάσεις
της ύπαρξής μας.

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ



Μια
νυχτα
, με την
κόκκινη



ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΚΟΣΜΟΔΡΟΜΙΟ

Ο ΘΕΟΣ ΜΑΖΙ ΤΟΥΣ!

Από το αμερικανικό όνειρο στην «αμερικανική πίστη», λέξη-κλειδί και εθνικό μύθο των Αμερικανών. Η επιστροφή στην πίστη και στις παραδοσιακές αξίες έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον των κοινωνιολόγων, που προσπαθούν να ερμηνεύσουν το φαινόμενο. Ποιο φαινόμενο; Το 95% των Αμερικανών υποστηρίζει ότι πιστεύει στο Θεό. Τέσσερις στους πέντε πιστεύουν στα θαύματα, στη μετά θάνατον ζωή και στην παρθενογένεση. Το 72% πιστεύει στους αγγέλους, ενώ εννέα στους δέκα έχουν μια Βίβλο και 27% περισσότερα από τέσσερα αντίγραφα της!

Οι Ευρωπαίοι τούς κοιτούν λίγο περίεργα και οι επιστήμονες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι το μεγάλο μπαμ έγινε στις εκλογές του '94. Η μεγάλη νίκη των Ρεπουμπλικάνων στη Γερουσία και στη Βουλή των αντιπροσώπων ήταν, ως ένα βαθμό, αποτέλεσμα και της «μετατόπισης των πιστών». Οι ευαγγελιστές και οι καθολικοί, παραδοσιακά υποστηρικτές των Δημοκρατικών, μεταπήδησαν στο στρατόπεδο των Ρεπουμπλικάνων, δελεασμένοι από τις κραυγές των τελευταίων για την επιστροφή στην οικογένεια και τις παραδοσιακές αξίες.

Το δόλωμα του θρησκευτικού συντηρητισμού έχει πιάσει για καλά στις ΗΠΑ, αυτοί όμως που το έριξαν κινδυνεύουν να το πάρουν πίσω ως μπούμερανγκ, δεδομένου ότι η επιβολή του θρησκευτικού ιδεώδους θα έρθει αντιμέτωπη με το άλλο παραδοσιακό αμερικανικό ιδεώδες της προσωπικής ελευθερίας. Ευτυχώς πέρασε και η Εθνική Ημέ-



ρα του Πιστού (γιορτάζεται τον Μάη). Βοήθειά μας.

ΟΙ ΑΜΕΡΙΚΑΝΟΙ ΚΑΙ Η ΣΗΜΑΙΑ ΤΟΥΣ

Η Βουλή των αντιπροσώπων πάντως το ψήφισε. Τώρα μένει να αποφασίσει και η Γερουσία, που μάλλον διάκειται θετικά. Η βεβήλωση της σημαίας είναι έγκλημα. Τι μπορεί τώρα να σημαίνει βεβήλωση της σημαίας; Εξαρτάται. Όπως το πάρει κανείς. Βεβήλωση μπορεί να είναι:

α) Να φοράς παπούτσια, σορτσάκια ή φανελάκια με την αμερικανική σημαία ή με το χρώμα της σημαίας.

β) Να φτιάχνεις κέικ, γλυκά και παγωτά στο σχήμα ή στα χρώματα της σημαίας.

γ) Να προσπαθήσεις να τυλίξεις με μια αμερικανική σημαία κάποιον ή κάποια που έχει πιάσει φωτιά.

δ) Να μην ξέρεις τον εθνικό ύμνο.

ε) Όταν τραγουδάς τον εθνικό ύμνο να μην κρατάς το χέρι σου στο μέρος της καρδιάς ή να χασμουριέσαι, να φτερνίζεσαι, να τραβάς τη μύτη σου ή να μασάς τσίχλα.

Υ.Σ. Η ερμηνεία της έννοιας της βεβήλωσης ανήκει στο συντάκτη του περιοδικού *Economist*. Προσπο-

γράφουμε και ευχόμαστε η Γερουσία να έχει την πρόνοια να επανεξετάσει το θέμα για να μην επέλθει το αδιαχώρητο στις αμερικανικές φυλακές.

ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ... Η ΜΑΦΙΑ

Τις ρίζες του φαινομένου αναζητούν οι ειδικοί, δεδομένου ότι οι μαφιόζοι εξουδετερώνονται, η Μαφία όμως ζει και βασιλεύει. Το Πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ δημοσιεύει μια μελέτη για τη γένεση της Μαφίας στη Σικελία του **Diégo Gambetta**. Ο Gambetta υποστηρίζει ότι η έλλειψη εμπιστοσύνης και η ανασφάλεια σε περιόδους μεταβατικές δημιουργούν την ανάγκη της «προστασίας» που αναζητείται τελικά στο πρόσωπο των μαφιόζων. Αυτό φαίνεται καθαρά στα λόγια ενός κτηνοτρόφου από το Παλέρμο: «Όταν ο χασάπης έρχεται σε μένα για να αγοράσει κρέας, ξέρει ότι θέλω να τον κλέψω. Αλλά και εγώ ξέρω ότι θέλει να με κλέψει. Έτσι λοιπόν και οι δύο φωνάζουμε τον *Perre* (αυτός είναι το τρίτο πρόσωπο, ο μαφιόζος δηλαδή) για να καταφέρουμε να συμφωνήσουμε. Και οι δύο βέβαια πληρώνουμε

ένα ποσοστό στον *Perre* για τη συμφωνία».

Με τα ίδια πάνω κάτω λόγια ένας αρμένης έμπορος περιγράφει τις «υπηρεσίες» που προσφέρει η Μαφία στη Ρωσία σε μια μελέτη του **Stephen Hardelman**. «Πρέπει να σε ξέρουν και να σε εμπιστεύονται. Ακόμα και αν έχω τα χρήματα να πληρώσω, αυτό δεν σημαίνει ότι θα πάρω αυτό που θέλω... Η Μαφία προσφέρει συγκεκριμένες υπηρεσίες... Αν χρειάζεσαι αγαθά, μπορείς να τα βρεις γρήγορα, αν έχεις κάποιο πρόβλημα, μπορούν να σου το λύσουν ώστε να είσαι σίγουρος ότι κανείς δεν θα σταθεί εμπόδιο στο δρόμο σου. Οι άνθρωποι χρειάζονται προστασία. Τι σημασία έχει ποιος την προσφέρει ή ποιον πληρώνουν;

Οι δύο μελετητές επισημαίνουν ότι αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι μαφιόζοι εργάζονται για το καλό του λαού. Η Μαφία όμως ζει και βασιλεύει γιατί ο λαός, πολλές φορές οικειοθελώς, συνεργάζεται με τους μαφιόζους και γιατί οι μαφιόζοι εκτελούν μια οικονομική λειτουργία που σε άλλη περίπτωση δεν θα υπήρχε και η απουσία της οποίας θα ήταν αισθητή.

Η κοραλλιογενής νήσος Μουρουρά σε σχήμα πετάλου έχει μήκος 60 χλμ περίπου, ενώ το πλάτος της σε κανένα σημείο δεν ξεπερνά τα 200 μέτρα. Εκεί βρίσκεται στρατόπεδο Γάλλων, 1.500 ανδρών, με τον πιο σύγχρονο ηλεκτρονικό εξοπλισμό ανίχνευσης. Αλλά κι εκεί κρύβονται, αθέατοι ακόμα, ο επίτιμος πρόεδρος της *Greenpeace* Καναδός *Mc Taggart*, 63 ετών, και οι σύντροφοί του *Robinson* από την Αυστραλία και *Haazen* από τη Νέα Ζηλανδία. Ανθρώπινη πραγματική ασπίδα στις 8 πυρηνικές δοκιμές που ετοιμάζει στην περιοχή η Γαλλία. Ένας «υπόγειος» πόλεμος μέχρι εσχάτων. Η πορτοκίνδυνα αποστολή της *Greenpeace*, η πιο μεγάλη πρόκληση για τον Σιράκ. Μπορεί κανείς να νικήσει ένα Ουράνιο Τόξο;

ΤΑ ΜΜΕ, Ο ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ ΚΑΙ Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@athena.compulink.forthnet.gr

Ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της νεοελληνικής κοινωνίας είναι και ο ελληνοκεντρισμός. Πρόκειται για την πεποίθηση πως η Ελλάδα είναι το κέντρο του κόσμου, πως εδώ συμβαίνουν όλα τα σημαντικά και τα σπουδαία με φόντο την ταχύτατη μεταβαλλόμενη διεθνή σκηνή. Έτσι, στον απόηχο του ορυμαγδού που ξεσήκωσε το όψιμο περί ΜΜΕ νομοσχέδιο, το να μιλά κανείς για το εγγύς ή το απώτερο μέλλον των ΜΜΕ στη διάσταση του Κυβερνοχώρου ηχεί εξωπραγματικό.

Κανείς δεν αμφιβάλλει πως το θέμα του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των ΜΜΕ στην Ελλάδα είναι ακανθώδες και σημαντικό. Από την άλλη πλευρά, οι εξελίξεις στη διεθνή σκηνή των νέων ΜΜΕ είναι αλματώδεις. Το πότε οι εξελίξεις αυτές θα αγγίξουν την ελληνική πραγματικότητα είναι άδηλο. Υπάρχουν τα γνωστά προβλήματα στην τηλεπικοινωνιακή υποδομή της χώρας, υπάρχει ακόμη και το θέμα της διάδοσης και της παιδείας στη χρήση αυτών των νέων μέσων που σήμερα είναι υπόθεση μιας σχετικά μικρής ομάδας πρωτοπόρων.

Κανείς όμως δεν υπολόγιζε πριν από μερικά χρόνια πως ο προσωπικός ηλεκτρονικός υπολογιστής θα αποτελούσε αν όχι μέρος του απαραίτητου οικιακού εξοπλισμού μας, τουλάχιστον μέρος του εξοπλισμού στο γραφείο μας. Η τεχνολογία εισβάλλει και ενσωματώνεται στην καθημερινή ζωή μας με ταχείς ρυθμούς.

Δεν είναι συνεπώς περιττή πολυτέλεια να ασχολούμαστε με τα νέα αυτά μέσα. Είναι μάλλον μια άμεση ανάγκη για να μην ξαναβρεθούμε στο ρόλο των «μωρών παρθένων» όταν η επερχόμενη κοσμογονία θα εισβάλει για τα καλά και στη χώρα μας.

Έτσι στα πλαίσια του προβληματισμού

για το διεθνές συμπόσιο που οργανώνει το Αντί για τα ΜΜΕ με τον επεξηγηματικό υπότιτλο «Προς την Κοινωνία των Πληροφοριών - Η Ευρωπαϊκή Διάσταση», η στήλη αυτή θα επιχειρήσει να στρέψει το βλέμμα της προς το μέλλον, προσπαθώντας να μιλήσει για τα καλά όνειρα αλλά και για τους εφιάλτες της.

ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΣ: ΤΟ ΟΧΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ «ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΧΩΡΙΟ», ΑΛΛΑ ΚΑΙ Η ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

Η έννοια του Κυβερνοχώρου, που μπήκε πλέον για τα καλά στο λεξιλόγιό μας, γεννήθηκε από ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας, τον *Νευρομάντη* του **William Gibson** που κυκλοφόρησε το 1984. Εκεί ο Κυβερνοχώρος ορίζεται με τον εξής τρόπο:

«Κυβερνοχώρος: μια συναινετική παραίσθηση που βιώνεται καθημερινά από δισεκατομμύρια νομίμων χειριστών που ανήκουν σε κάθε εθνότητα, από παιδιά στα οποία διδάσκονται οι αρχές των μαθηματικών. Μια γραφική αναπαράσταση δεδομένων που ανακλήθηκαν από τις μνήμες κάθε υπολογιστή που υπάρχει στο ανθρώπινο σύστημα. Αφάνταστη πολυπλοκότητα. Γραμμές φωτός που εκτείνονται μέσα στο μη-χώρο του νου, συμπλέγματα και αστερισμοί από δεδομένα, σαν τα φώτα μιας πόλης που τρεμοσβήνουν.»

Πέρα όμως από τη λίγο ποιητική και αφηρημένη λογική της επιστημονικής φαντασίας του Γκίμπσον, υπάρχει και η ίδια η λέξη που είναι σύνθετη από τις λέξεις «κυβερνητικός» - «χώρος». Το πρώτο συνθετικό αναπέμπει στην επιστήμη της κυβερνητικής, που ορίστηκε από τον θεμελιωτή της **Norbert Wiener** ως η επιστήμη της επικοινωνίας και του ελέγχου στη μηχανή και στους ζώντες οργανι-

σμούς, και που σήμερα πια επεκτείνεται και στους τομείς της ανθρώπινης επικοινωνίας. Το δεύτερο συνθετικό της, ο «χώρος», αναπέμπει σε πολύ περισσότερες και πιο αφηρημένες έννοιες. Για την περίπτωση μας όμως, όπως επισημαίνεται και στο πρόγραμμα *Principia Cybernetica*¹, αναπέμπει σε τρεις διακεκριμένες έννοιες:

«Κατ' αρχάς ένας χώρος μπορεί να έχει άπειρη έκταση, να περιλαμβάνει τόσα πολλά πράγματα τα οποία δεν μπορεί να συλλάβει κανείς ταυτόχρονα. Είναι λοιπόν μια σωστή περιγραφή για τις υπάρχουσες συλλογές ηλεκτρονικών δεδομένων. [...] Δεύτερον εμπεριέχει την ιδέα της ελεύθερης κίνησης, της δυνατότητας να επισκέπτεται κανείς πολλά μέρη. Τρίτον, ένας χώρος έχει κάποια μορφή γεωμετρίας που υποδηλώνει κάποιες έννοιες όπως η απόσταση, η διεύθυνση και οι διαστάσεις.»

Ως προς την τρέχουσα έννοια του όρου, αυτός χρησιμοποιείται για να υποδηλώνει περισσότερες από μία σημασίες. «Άλλοι τον χρησιμοποιούν ως συνώνυμο της εικονικής πραγματικότητας, άλλοι ως συνώνυμο του δικτύου πολυμέσων World Wide Web και άλλοι για το Internet ως σύνολο (περιλαμβάνοντας μερικές φορές και το τηλέφωνο, την τηλεόραση και τα άλλα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα)»².

Σε ό,τι αφορά τα ΜΜΕ, μιλώντας για τον Κυβερνοχώρο δεν μπορούμε να μην παραδεχτούμε πως αποτελεί το κατ' εξοχήν μέσο από το οποίο μπορούμε να προσεγγίσουμε περισσότερο από ποτέ την έννοια του οικουμενικού χωριού» που ευαγγελιζόταν ο **Marshall McLuhan** πριν από μια τριακονταετία. Πράγματι, κανένα άλλο μέσο δεν παρέχει τόσο στον χρήστη-πομπό όσο και στον χρήστη δέ-

κτη τόσες δυνατότητες πολυσχιδούς και πολυδύναμης επικοινωνίας, ακόμα και αυτή την εναλλαγή ή και την ανατροπή των παραδοσιακών τους ρόλων. Κανένα άλλο μέσο δεν έχει επιτύχει να παράσχει την αμεσότητα και την παγκοσμιότητα στον ίδιο βαθμό που προσφέρεται στον Κυβερνοχώρο.

Αυτό ακριβώς το γεγονός είναι εκείνο που, κατά τη γνώμη μου, θα αποτελέσει το κομβικό σημείο, τη Λυδία λίθο αλλά και τη μεγάλη πρόκληση για τα ΜΜΕ στην οικουμενική Κοινωνία των Πληροφοριών του αύριο.

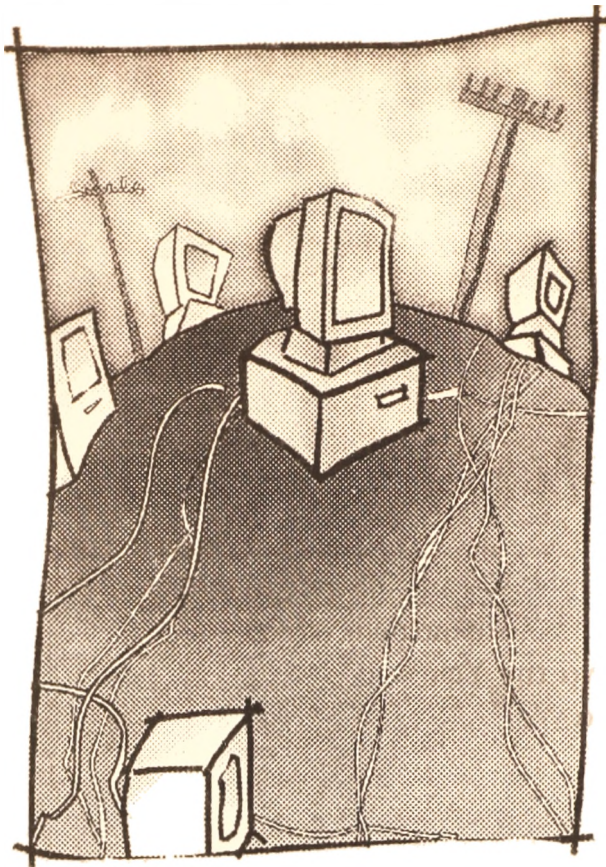
Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Η έννοια της οικουμενικής Κοινωνίας των Πληροφοριών για την οποία τόσα πολλά γράφονται και ακούγονται είναι μάλλον νεφελώδης: Πολύ δύσκολα βρίσκει κανείς συγκεκριμένες αναφορές στη φύση και τα χαρακτηριστικά της.

Είναι χαρακτηριστικό ότι τόσο στην αναφορά της επιτροπής Bangemann της Ε.Ε. όσο και στο τελικό ντοκουμέντο της διάσκεψης κορυφής των επτά πλουσιότερων κρατών του κόσμου για την Κοινωνία των Πληροφοριών, την προσεγγίζουν κυρίως οικονομίστικα. Την αντιμετωπίζουν περισσότερο ως μια ευκαιρία για νέες επιχειρηματικές δραστηριότητες (κυρίως για τη δημιουργία της απαιτούμενης τηλεπικοινωνιακής υποδομής), ενώ οι αναφορές στις πραγματικές οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές της διαστάσεις και επιπτώσεις είναι από αναιμική έως αμήχανη και ίσως κοντόφθαλμη. Είναι χαρακτηριστική η εξής παράγραφος από την αναφορά της επιτροπής Bangemann:

«Η πιο λεπτομερής εξέταση αυτών των ζητημάτων ξεπερνά τα όρια αυτής της αναφοράς. Η επιτροπή θέλει να τονίσει ότι η Ευρώπη είναι υποχρεωμένη να αλλάξει και πως είναι προς το συμφέρον της να αρπάξει την ευκαιρία. Η πληροφορική υποδομή μπορεί να αποδειχθεί ένα εξαιρετικό εργαλείο για τη σωτηρία των λαών της Ευρώπης και για τη βελτίωση της κοινωνίας μας, αντανακλώντας τις αρχικές και συχνά μοναδικές αξίες που στηρίζουν και δίνουν νόημα στη ζωή μας.»

Έτσι, είμαστε υποχρεωμένοι να προσφύγουμε στους μελλοντολόγους και στους οραματιστές για να αποκτήσουμε μια εικόνα για την κοινωνία που μας περιμένει. Μία από τις λίγες πηγές που υπάρχουν για την κατανόηση της κοινω-



νίας των πληροφοριών είναι το βιβλίο του **Alvin Toffler** *Το Τρίτο Κύμα* (1980). Εκεί ο συγγραφέας πραγματεύεται τη μετάβαση από μια «κοινωνία προσανατολισμένη στην παραγωγή προς μια κοινωνία προσανατολισμένη στην πληροφορία και τη γνώση». Την προσεγγίζει με βάση τα ιστορικά στοιχεία, ισχυριζόμενος πως το μέλλον αλλά και οι επιπτώσεις της μπορούν να κατανοηθούν καλύτερα εάν εξετάσουμε και χρησιμοποιήσουμε τα συμπεράσματα από τη μετάβαση από την αγροτική προς τη βιομηχανική κοινωνία που την ονομάζει «Δεύτερο Κύμα». Πολλοί είναι εκείνοι που αποδέχτηκαν, επεξεργάστηκαν και επεξέτειναν την προσέγγιση αυτή.

Αποτέλεσμα αυτής της επεξεργασίας είναι και μια διακήρυξη με τον τίτλο «Ο κυβερνοχώρος και το Αμερικάνικο όνειρο: η Magna Carta για την Εποχή της Γνώσης» που φιλοξενείται στις σελίδες του Ιδρύματος για την Πρόοδο και την Ελευθερία⁴, μια ιδιωτική μη κερδοσκοπική οργάνωση που έχει ως σκοπό της «την αντικατάσταση και την αναδημιουργία της αμερικάνικης αίσθησης για το μέλλον, ένα μέλλον που είναι στενά συνδεδεμένο με τις ιδέες της προόδου και της ελευθερίας». Το κείμενο της διακήρυξης αυτής συντάχθηκε από τους **Esther Dyson**, **George Gilder**, **George Keyworth** και βέβαια από τον **Alvin Toffler**. Ανεξάρτητα από το αν συμφωνεί κανείς με μερικές από τις θέσεις και τις απόψεις που εκφράζονται εκεί, δεν μπορεί να μην παραδεχτεί πως περιλαμβάνει πολλά και ενδιαφέροντα στοιχεία για τις αλλαγές που

θα φέρει η κοινωνία των πληροφοριών στη ζωή μας. Ανάμεσα στα άλλα πολύ ενδιαφέροντα, διαβάζουμε και τα εξής:

«[...] Στην οικονομία του Τρίτου Κύματος, ο βασικός οικονομικός πόρος – μια μόνο λέξη που περιλαμβάνει τα δεδομένα, τις πληροφορίες, τις εικόνες, τα σύμβολα, τον πολιτισμό, την ιδεολογία και τις αξίες – θα είναι η γνώση που οδηγεί στη δράση. [...] Καθώς η ανθρωπότητα εξερευνά αυτό το νέο ηλεκτρονικό σύνορο της γνώσης θα πρέπει πάλι να αντιμετωπίσει τα πιο κρίσιμα ζητήματα στον τρόπο οργάνωσής της για το κοινό καλό. Οι έννοιες της ελευθερίας, οι δομές αυτο-κυβέρνησης, η έννοια της κοινότητας και η φύση της προόδου θα πρέπει να οριστούν από την αρχή για την Εποχή της Γνώσης, όπως ακριβώς ξαναορίστηκαν πριν από 250 χρόνια, στην αρχή της βιομηχανικής εποχής. [...] Ο Κυβερνοχώρος που είναι περισσότερο ένα οικοσύστημα παρά μια μηχανή, είναι ένα βιο-ηλεκτρονικό περιβάλλον που μπορεί να θεωρηθεί ως οικουμενικό: Υπάρχει παντού όπου υπάρχουν τηλεφωνικές γραμμές, ομοαξονικά καλώδια, καλώδια οπτικών ινών ή ηλεκτρομαγνητικά κύματα. Το περιβάλλον αυτό κατοικείται από τη γνώση, συμπεριλαμβανομένων και των λανθασμένων ιδεών, σε ηλεκτρονική μορφή. [...] Οι άνθρωποι προσθέτουν γνώσεις στον Κυβερνοχώρο με σχεδόν εκρηκτικά αυξανόμενους ρυθμούς [...] αλλά η πραγματική έκρηξη προέρχεται από το συνδυασμό [αυτών των μέσων και των ανθρώπων] που λειτουργούν με τρόπους που ακόμη δεν τους καταλαβαίνουμε. [...] [Το Τρίτο Κύμα] καθώς αναδύεται δημιουργεί νέους κώδικες συμπεριφοράς που απομακρύνουν κάθε οργανισμό και θεσμό [...] οριστικά πέρα από την [υπάρχουσα] τυποποίηση. [...] Μια πιο επιτηδευμένη προσέγγιση ξεκινά από την αναγνώριση του γεγονότος πως το Τρίτο Κύμα μετέβαλε ουσιαστικά τη φύση της γνώσης ως αγαθού και ότι το δραστικό αποτέλεσμα δεν είναι η τεχνολογία αυτή καθ'εαυτή [...] αλλά μάλλον η αλλαγή από τη μαζική παραγωγή, τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τον πολιτισμό της μαζικής κουλτούρας σε ένα μη-μαζικό πολιτισμό. [...] Ζώντας σήμερα στην αρχή του Τρίτου Κύματος, γινόμαστε μάρτυρες μιας πάλης όχι τόσο για τη φύση του μέλλοντος – γιατί το Τρίτο Κύμα θα έρθει – όσο για τη φύση της μετάβασης. Στο ένα στρατόπεδο βρίσκονται οι υπέρμαχοι του βιομηχανικού παρελθόντος. Στο άλλο, τα όλο και

τυξανόμενα εκατομμύρια ανθρώπων του αναγνωρίζουν πως τα πιο επείγοντα προβλήματα του κόσμου δεν μπορούν πια να λυθούν μέσα στα μαζικά πλαίσια που κληρονόμησαν. [...] Αλλά είναι δύσκολο να δει κανείς ένα μαζικό κίνημα για τον Κυβερνοχώρο. Αντίθετα προς τις μάζες στη διάρκεια της βιομηχανικής εποχής, η σύσταση του ανερχόμενου Τρίτου Κύματος είναι ιδιαίτερα ανομοιογενής. Όπως και οι οικονομικοί τομείς που εξυπηρετεί, είναι απομαζικοποιημένο· αποτελείται από άτομα που εκτιμούν τη διαφορετικότητά τους. Αυτή η ανομοιογενεια οδηγεί σε έλλειψη πολιτικής συνείδησης. Είναι πολύ δυσκολότερο να ενοποιηθεί από ό,τι οι μάζες του παρελθόντος. [...]»

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, βρισκόμαστε μπροστά σε μια κοσμογονία που θα αλλάξει συνολικά τη μορφή της κοινωνίας με τις δομές που γνωρίζουμε σήμερα. Και βέβαια, τα ΜΜΕ δεν προκειται να μείνουν άθικτα από αυτή την κοσμογονία.

ΜΙΑ ΕΙΔΗΣΗ ΜΕ ΝΟΗΜΑ

Σύμφωνα με το *US News and World Report*, περισσότερες από 2.700 εφημερίδες ανά την υφήλιο πειραματίζονται σήμερα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, για να υλοποιήσουν την έκδοσή τους χρησιμοποιώντας ηλεκτρονικά μέσα (δεν μιλάμε για την τηλεόραση). Το 1989 μόνο 42 επιχειρούσαν κάτι τέτοιο. Η πληροφορία είναι από την ηλεκτρονική έκδοση του περιοδικού *Wired* που αναρωτιέται δικαιολογημένα: «Μα ποιος τις διαβάζει;»

Δεν χρειάζεται να είναι κανείς ειδικός για να αντιληφθεί πως το από πολλά χρόνια αποτελεσματικό σκηνικό των ΜΜΕ ανά την Υφήλιο μεταβάλλεται ταχύτατα. Τα νέα μέσα και οι νέες δυνατότητες ήδη δοκιμάζονται εντατικά, ακόμα και από τους παραδοσιακούς φορείς, για να μη μιλήσουμε για τους εκτεταμένους πειραματισμούς που ανιχνεύουν τα τεχνικά αλλά και τα επικοινωνιακά όρια αυτών των νέων μέσων.

Και βέβαια η εξέλιξη αυτή ήταν αναμενόμενη: Αφού εξαντλήθηκαν σε μεγάλο

βαθμό οι παλιές αλλά και οι νεότερες «συνταγές επιτυχίας» των ΜΜΕ θα έπρεπε πάση θυσία να βρεθούν νέες, να ανοίξουν νέοι ορίζοντες και να ξαναμαγειρευτεί το αφόρητα βαρυστημένο κοινό του οικουμενικού χωριού που αισθάνεται πως τα είδε όλα, ακόμα και τη θηριωδία του πολέμου, μέσα από την άνεση του καθιστικού του.

Τα ΜΜΕ λοιπόν, για δικούς τους λόγους αλλά και εκμεταλλευόμενα τη δυναμική τους, θα είναι από τους πρώτους θεσμούς που θα οδεύσουν προς την οικουμενική Κοινωνία των Πληροφοριών. Αξίζει λοιπόν να εξετάσουμε από κοντά αυτή τη «μετανάστευση», να ανιχνεύσουμε την πορεία της, τις νέες δυνατότητες που προσφέρονται και τα προβλήματά της.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Στοιχεία για το πρόγραμμα Principa Cybernetica υπάρχουν στη διεύθυνση: <http://respml.vub.ac.be/>
2. Όπου και προηγουμένως.
3. Η διεύθυνση της Progress and Freedom Foundation είναι: <http://www.pff.org/>



ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΜΜΕ ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟ

Παρασκευή 6 έως Κυριακή 8 Οκτωβρίου 1995
Οργάνωση: Περιοδικό *Αντί* και Ινστιτούτο «Γκαίτε»

αντί



GOETHE-INSTITUT

Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτωβρίου και συγκεκριμένα από την Παρασκευή 6 έως και την Κυριακή 8 Οκτωβρίου, το *Αντί* σε συνεργασία με το Ινστιτούτο «Γκαίτε» οργανώνει Διεθνές Συμπόσιο με θέμα: «*Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης – Προς την Κοινωνία των Πληροφοριών – Ευρωπαϊκή Διάσταση*».

Αναλυτικότερα, στο Συμπόσιο προγραμματίζεται να γίνει μια ευρύτερη συζήτηση γύρω από τα θέματα που έχουν προκύψει στην Ελλάδα και την Ευρώπη για το μέλλον των ΜΜΕ (Τύπος, Ραδιοφωνία και Τηλεόραση), την Προβολή και Διαφήμιση, αλλά και για όσα προβλήματα αγκυλώνουν και θα ανακύψουν μελλοντικά σχετικά με τη διαχείριση του Κυβερνοχώρου. Οι λεγόμενες «Λεωφόροι των Πληροφοριών» έχουν γίνει πρόσφατα αντικείμενο έντονου προβληματισμού στην Ευρώπη και η ανάπτυξή τους θα επηρεάσει και τα ΜΜΕ. Πιστεύουμε ότι το Συμπόσιο αυτό θα θέσει τους προβληματισμούς και θα διευρύνει περαιτέρω τη συζήτηση και στην Ελλάδα.

Στο Συμπόσιο έχουν προσκληθεί περίπου 15 ειδικοί και επιστήμονες από τον ευρωπαϊκό χώρο. Σ' αυτούς περιλαμβάνονται και ειδικοί από τα Βαλκάνια οι οποίοι πέραν της δικής τους συμβολής θα έχουν τη δυνατότητα να πληροφορηθούν για το επίπεδο του προβληματισμού στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Από την Ελλάδα θα προσκληθούν διευθυντικά στελέχη εφημερίδων, διαφημιστές, εκπρόσωποι των κρατικών και ιδιωτικών καναλιών, καθώς και πανεπιστημιακοί.

Στα προσεχή τεύχη του περιοδικού θα βρείτε περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους συμμετέχοντες και το πρόγραμμα των εργασιών του Συμποσίου.

Η Τουρκία που αγνοούμε

της Ελισάβετ Α. Ζαχαριάδου

Στέφανου Πεσμαζόγλου, *Ευρώπη-Τουρκία*, Βιβλίο Πρώτο: *Αντανακλάσεις και Διαθλάσεις, Η στρατηγική των κειμένων*, Βιβλίο Δεύτερο: *Ιδεολογία και Ρητορεία, Οι αντιλήψεις των τουρκικών πολιτικών δυνάμεων για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα 1957-1993*, Εκδόσεις Θεμέλιο 1993.

Με την άλωση της Κωνσταντινούπολης η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρουσιάστηκε ως η συνέχεια της Βυζαντινής, τουλάχιστον σχετικά με το χώρο που κατέλαβε στον τότε γνωστό κόσμο των τριών μόνο ηπείρων. Επί τρεις περίπου αιώνες αποτέλεσε μία από τις δυνάμεις που ρύθμιζαν τις εξελίξεις στη Νοτιοανατολική Ευρώπη και στη Μεσόγειο. Αλλά σταδιακά έπαψε να διαθέτει αήττητο στρατό, παρήκμασε, συρρικνώθηκε εδαφικά και ο πανίσχυρος σουλτάνος της απέκτησε την ανεπίσημη προσωνυμία «ο άρρωστος άνθρωπος». Η αυτοκρατορία ωστόσο εξακολουθούσε να επιζεί, επί δύο ακόμα αιώνες, όχι πια χάρη στη δική της δύναμη αλλά χάρη στις ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις, που, απροκάλυπτα ή συγκαλυμμένα υποστήριζαν την «ακεραιότητά» της, επειδή αντιμετώπιζαν με ανησυχία τις επιπτώσεις του διαμελισμού της.

Η κατάσταση αυτή είχε φυσικά συνειδητοποιηθεί με θλίψη από τους σκεπτόμενους Τούρκους. Πολλοί νοστάλγησαν τον παλιό καιρό και στράφηκαν μάταια σ' αυτόν για να βρουν λύση. Άλλοι, ρεαλιστικότεροι και καλύτερα ενημερωμένοι σχετικά με την ανοδική πορεία του δυτικού κόσμου, αναζήτησαν πρότυπα για την ανανέωση του κράτους τους στην Ευρώπη, κυρίως στη Γαλλία, τη σταθερότερη σύμμαχο των Οθωμανών. Η τάση για εξευρωπαϊσμό, που άρχισε να διαγράφεται κατά τον ΙΗ' αιώνα, κυριάρχησε κατά τον ΙΘ' κι ενισχύθηκε από τις μεγάλες δυνάμεις που υποστήριζαν την ακεραιότητα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σε μία περίοδο έκδηλης πολιτικής αφύπνισης η εικόνα του σουλτάνου, που εγκαταλείπει τις τυραννικές του αρχές και θεσπίζει νέες, εμπνευσμένες από την Ευρώπη, για να διακυβερνήσει με φιλελεύθερο πνεύμα και με δικαιοσύνη τους υπηκόους του, ήταν σ' αυτές χρήσιμη για εσωτερική προπαγάνδα. Χάρη στις προσπάθειες των προοδευτικών Τούρκων καθώς και την ενθάρρυνση, και κάποτε την πίεση, των ευρωπαϊκών δυνάμεων συντελέστη-

καν σημαντικές αλλαγές στη δομή της Αυτοκρατορίας. Με την εγκαθίδρυση της Τουρκικής Δημοκρατίας από τον Ατατούρκ το 1923 αναδύθηκε ένα κράτος που αξίωνε να ανήκει στη Δύση.

Σχεδόν στο σύνολό τους όμως οι τεράστιες αυτές αλλαγές δεν συντελέστηκαν για να ικανοποιήσουν εκφρασμένα λαϊκά αιτήματα ούτε ύστερα από πίεση ενός δυναμικού τμήματος της λαϊκής μάζας. Στην αρχή θεσμοθετήθηκαν άνωθεν κι αργότερα, στα χρόνια του Ατατούρκ, επιβλήθηκαν δικτατορικά. Γι' αυτό οι μεταρρυθμίσεις παρέμειναν επιφανειακές, χωρίς ρίζες, χωρίς ταρρυθμίσεις παρόμοιες με τις ευρωπαϊκές, χωρίς να έχουν αφομοιωθεί από τα χαμηλά στρώματα του αγροτικού πληθυσμού ενώ οι συνέπειές τους φαίνονται επισφαλείς και συχνά αντιφατικές. Ωστόσο η ιδέα ότι η Τουρκία μεταβλήθηκε και έγινε ευρωπαϊκό κράτος έγινε πιστευτή από το μεγαλύτερο μέρος του λαού της. Κατά τα τελευταία χρόνια, με την ελκυστική προοπτική της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ευρωπαϊκότητα της Τουρκίας συζητείται από τους πολίτες της σχεδόν σε όλα τα επίπεδα.

Η κατάσταση, που με τις προϋποθέσεις αυτές έχει διαμορφωθεί μέσα στο ευρωπαϊκό πλαίσιο και που απασχολεί έντονα την ελληνική πολιτική, εξετάζεται από την αρχή της ως τις προεκτάσεις της αλλά και από ποικίλες σκοπιές στο δίτομο έργο του κ. Σ. Πεσμαζόγλου. Για να κατανοηθούν τα προβλήματα του παρόντος ο συγγραφέας ανατρέχει στο παρελθόν και αρχίζει από τις γεωγραφικές συνθήκες, στις οποίες, ως ένα σημείο τουλάχιστον, οφείλεται η συγκρότηση της πολιτικής ιδεολογίας του τουρκικού κόσμου. Για τη χριστιανική Ευρώπη ο Τούρκος ήταν «ο άλλος» και ο συγγραφέας αναζητεί την εικόνα αυτού του άλλου μέσα

στην ευρωπαϊκή ιστοριογραφία, αλλά και μέσα στην ιστοριογραφία των Βαλκανίων, η οποία για λόγους ιστορικούς είχε τη δική της, χωριστή σκοπιά. Στη συνέχεια αναζητεί την εικόνα της Ευρώπης στην τουρκική ιστοριογραφία, θέμα που αναπόφευκτα τον οδηγεί στην περίοδο των μεταρρυθμίσεων, στις απόπειρες εξευρωπαϊσμού. Προβάλλει όμως το ερώτημα: πώς αντιμετωπίζονται

οι μεταρρυθμίσεις καθώς και το απότοκό τους, δηλαδή η δυτικοποίηση, από την τουρκική και την «ξένη» ιστοριογραφία. Ο αναγνώστης θα βρει μία στοχαστική και εμπειριστατωμένη απάντηση για τις συμβατικές εκσυγχρονιστικές αντιλήψεις που διαμορφώθηκαν (τ.Ι, σ.192-225).

**Η άγνοιά μας για την Τουρκία
δεν προέκυψε απλώς - την
επιμεληθήκαμε.
Κατά τούτο, οι αποσιωπήσεις,
συσκοτίσεις και διαστρεβλώσεις
είναι συστατικά της στοιχεία.**

ακολουθεί η ανάλυση της πορείας από την Οθωμανική Αυτοκρατορία στο Τουρκικό Κράτος, δηλαδή από το θεοκρατικό (λαμικό) πολίτευμα στο δημοκρατικό, που προϋποθέτει τα ανώπινα δικαιώματα. Στο διάστημα αυτής της επίπονης πορείας παράλληλα προς την αναζήτηση δυτικών προτύπων παρουσιάστηκαν κι άλλες νέες ιδεολογίες, όπως π.χ. ο παντουρκισμός. την επιβολή της γραμμής του Ατατούρκ, του Κεμαλισμού, οι ες ιδεολογίες τελικά παραμερίστηκαν χωρίς να σβήσουν τελα, με αποτέλεσμα να παίζουν οι φορείς τους κάποιο με-ύτερο ή μικρότερο ρόλο, ανάλογα με τις γενικότερες περι-σεις, στην πολιτική ζωή. Ο συγγραφέας συνεχίζει με την ίλυση των αρχών του Κεμαλισμού που οδήγησαν στην εγκα-ρυση του κράτους-έθνους και στην αντικατάσταση του οικο-ικού συστήματος των προνομιούχων γραφειοκρατών από το ιταλιστικό. Χρησιμότητα είναι το κεφάλαιο για τον τρόπο κυβέρνησης της χώρας από τότε που έγινε δημοκρατία έως ιερα με τη δέουσα έμφαση στο ρόλο του στρατού (τ. Ι, σσ. -336). Τονίζεται η ευαισθησία των Τούρκων στην ευρωπαϊ-κριτική, στην οποία αυτοί αντιδρούν οργανώνοντας κέντρα παγάνδας για τον εξωραϊσμό της εικόνας τους. Μέσα σ' αυ-ια συμφραζόμενα, ο συγγραφέας ασχολείται και με το πασί-στο βιβλίο του Οζάλ *Η Τουρκία στην Ευρώπη* (1988).

δεύτερος τόμος είναι στο μεγαλύτερό του μέρος αφιερωμέ-στα προβλήματα τα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση. χίζει με την ιστορία της σύνδεσης της Τουρκίας με την ΕΟΚ, οποία παρεμπόδισε σημαντικά το στρατιωτικό πραξικόπη-του 1980, καθώς και τις αποτυχημένες ενέργειες για ένταξη ΙΙ, σσ. 22-84). Υπάρχουν βέβαια οι πολιτικές δυνάμεις της ρκίας -ισλαμιστικές, συντηρητικές, δημοκρατικές και προο-τικές- που επιζητούν ή εναντιώνονται στην προσχώρηση της ρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο συγγραφέας μελετά την ρρία τους και τη σημερινή τους κατάσταση σε σχέση με το θέ-του κι ακόμα μελετά τους ενδιαφερόμενους κοινωνικούς φο-ς - εμπόρους, εργοδότες, συνδικαλιστές και συνδικάτα.

ναπόφευκτη είναι η επίμαχη προβληματική των εθνοτήτων, ρίως των Κούρδων και των Αρμενίων, (τ. ΙΙ, σσ. 351-376). Το τυχο Τουρκία-Ευρώπη-Ελλάδα, γύρω από το οποίο περι-έφεται το έργο είναι και το «υστερόγραφο» του. Η καταλη-ή φράση του «*Η άγνοιά μας για την Τουρκία δεν προέκνυψε ως την επιμεληθήκαμε. Κατά τούτο οι αποσιωπήσεις, συ-πίσεις και διαστρεβλώσεις είναι συστατικά της στοιχείας*» καλύπτει το πνεύμα που οδήγησε τον συγγραφέα.

γες παρατηρήσεις μπορούν να διατυπωθούν σχετικά με αυτό βιβλίο που αναμφισβήτητα είναι προϊόν μεγάλου μόχθου. Ο ρς ο συγγραφέας παρατηρεί πως η Τουρκία που διακρίνεται α από τα έγγραφα, τα νομοθετήματα και τα βιβλία δεν είναι ραγματική Τουρκία (τ. Ι, σ. 295). Θα μπορούσε να αντιπαρα-ήσει κανείς πως η πολιτική κουλτούρα και οι ιδεολογίες δεν φαίνονται μόνο μέσα σε κείμενα με λίγο-πολύ επίσημο χα-τήρα. Αντικατοπτρίζονται μέσα σε εκ πρώτης όψεως δευτε-ριοντα κείμενα, όπως τα δημοσιεύματα του επαρχιακού τύπου των λαϊκών περιοδικών, δηλαδή σ' ένα τομέα που έμεινε α από την έρευνα. Αντιρρήσεις αλλά σχεδόν προσωπικού, μο-ικού, χαρακτήρα έχω για τη χρήση του όρου Ανατολία. Η ατολή, χιλιοτραγουδισμένη από τη λόγια εκκλησιαστική και δημοτική μας ποίηση, αφού έγινε στο στόμα των Τούρκων ατολού, εξευγενίστηκε από τους Αγγλόφωνους σε Ανατόλια



Άραγε, θα θελήσουν οι Έλληνες να γνωρίσουν την Τουρκία κάπως βαθύτερα - πέραν της απλουστευτικής εικόνας των γενιτσάρων;

και επαναπατρίστηκε ως η παροξύτονη Ανατολία. Η μορφή αυ-τή σκοτώνει μέσα μου τα τροπάριά μας και τους στίχους του Πα-λαμά.

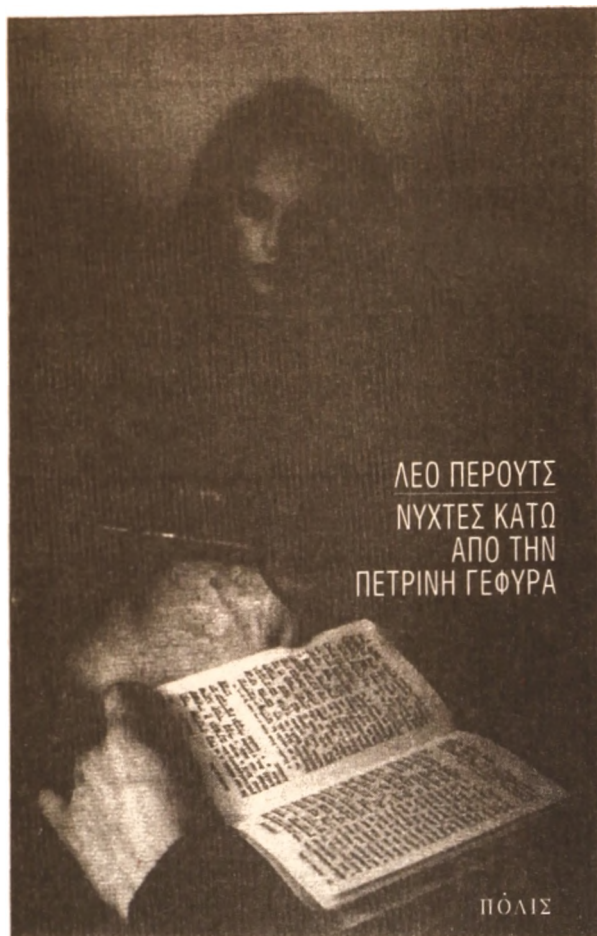
Το δίτομο έργο του κ. Πεσμαζόγλου απευθύνεται ταυτόχρονα σε αναγνώστες πολλών επιπέδων. Μολονότι γραμμένο με υψη-λά ερευνητικά κριτήρια περιέχει επεξηγηματικά τμήματα με γε-ωγραφικές εξηγήσεις, χρονολόγιο και αποσαφήνιση όρων, όπως δυτικοποίηση ή εξευρωπαϊσμός, των οποίων αναγκαστικά γίνεται ευρύτατη χρήση. Συνεπώς θα βοηθήσει φοιτητές ή γενι-κότερα αρχάριους σ' αυτά τα θέματα. Περικλείει όμως και πλη-θύρα ερεθισμάτων που θα παρακινήσουν ερευνητές για το ξε-κίνημα νέων εργασιών. Ακόμα, χάρη στις αναλύσεις του, στην εξαντλητική του βιβλιογραφία, που ουσιαστικά αποτελεί εισα-γωγή και σχολιασμό στην τουρκολογική ιστοριογραφία, κυρίως την πρόσφατη (τ. Ι, σσ. 89-154), θα χρησιμεύσει ως οδηγός σε κάθε σχετική μελλοντική έρευνα.



κυκλοφορούν

ΛΕΟ ΠΕΡΟΥΤΣ

**ΝΥΧΤΕΣ ΚΑΤΩ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΤΡΙΝΗ ΓΕΦΥΡΑ**



Τα σύνορα ανάμεσα σε πραγματικότητα και φαντασία είναι εύθραυστα. Πού αρχίζει το φανταστικό, πού τελειώνει το χρονικό; Ο Περούτς μας καλεί να πιστέψουμε ότι η λογική μπορεί να συμβαδίσει με το παράδοξο και η αλήθεια με το μυστήριο: σαν η φαντασία να πρέπει να σπεύσει, να βοηθήσει την Ιστορία. Μήπως ακριβώς επειδή είδαν στο πρόσωπό του ένα είδος «προφήτη», θαύμασαν ο Μπόρχες, ο Καγιουά ή ο Πωλάν αυτόν τον σύγχρονο του Κάφκα;

Η μαγευτική αφήγηση του Λέο Περούτς, μας συμπαρασύρει σε έναν κόσμο φαντασμαγορικό, όπου ακούμε την αντήχηση από επικοινωνίες, από προαισθήματα, από αποφάσεις της τύχης – όπου στήνονται και καταρρέουν μαγικές εξισώσεις, μυστικές ίντριγκες, σκοτεινές μυήσεις. Ένας μεσαιωνικός ακόμη κόσμος, στον οποίο βασιλεύει η πρόληψη, η μυστική δύναμη των ραββίνων και η σκοτεινή δύναμη της κατάρας.

Νικόλ Σαρνταίρ

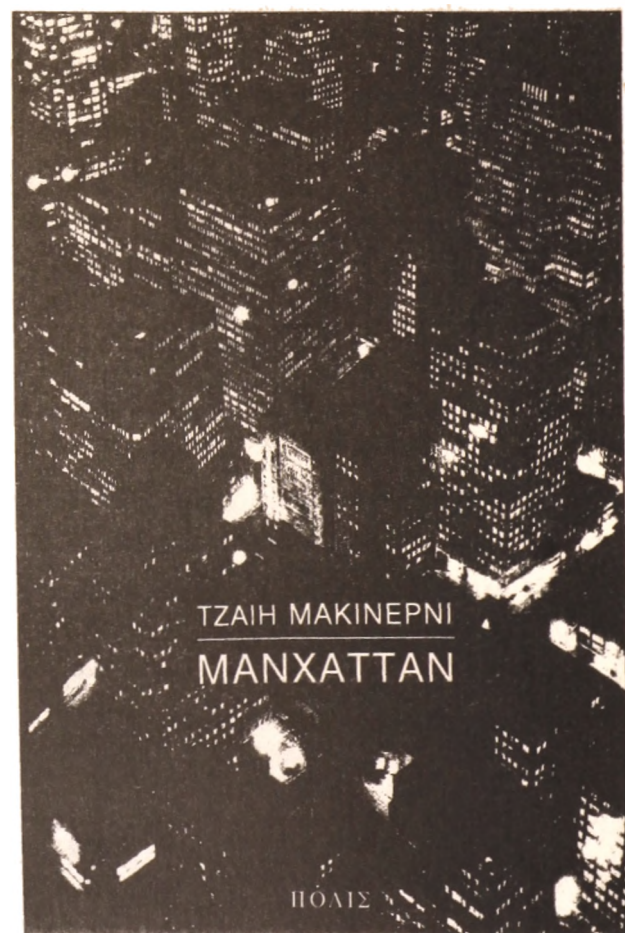
ΤΖΑΙΗ ΜΑΚΙΝΕΡΝΙ

ΜΑΝΧΑΤΤΑΝ

Ο Τζαίη Μακίνερι στο *Μανχάτταν* (*Brightness Falls*) περιγράφει τη διάλυση και την επανασυγκόλληση ενός γάμου λίγο πριν και λίγο μετά τη χρηματιστηριακή κρίση τον Οκτώβριο του 1987: ωστόσο, δεν πρόκειται για ένα μυθιστόρημα γύρω από τους καριερίστες τριαντάρηδες, ούτε για ένα ακόμη γαμήλιο χρονικό. Πρόκειται για κάτι ευρύτερο και κάτι βαθύτερο: για μια τοιχογραφία της Νέας Υόρκης των ωραίων, αστραφτερών κι ανικανοποίητων που αυτοκαταστρέφονται μεθοδικά, που ερωτοτροπούν με τον πόνο και τον εξευτελισμό.

Το *Brightness Falls* είναι ένα βιβλίο στη γραμμή της αμερικανικής παράδοσης: η ιστορία μιας ανταπάτης και μιας πτώσης, οι πολλαπλές εκδοχές της απώλειας, ένα βιβλίο που φαίνεται να απαντάει, τόσο με τον τίτλο του όσο και με το περιεχόμενο, στην υπέρλαμπρη δεκαετία του '80: η λάμψη του 1984 χάνεται κι οι ήρωες εκπίπτουν.

Σώτη Τριανταφύλλου



ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Τα ιστορικά γεγονότα
πορεί να κάνουν τους
μερινούς ανθρώπους
φίλους και εχθρούς.
μείς, όμως, πρέπει να
ξεχωρίσουμε από την
ορία τα γεγονότα που
θα οδηγήσουν τους
λαούς μας στη φιλία.
Εγώ δεν στηρίζω τις
ελπίδες μου στους
πολιτικούς. Αυτοί που
θα δυναμώσουν τους
δεσμούς φιλίας
ανάμεσα στους λαούς
είναι πρώτα απ' όλα
οι συγγραφείς και οι
«λιτέχνες». Μ' αυτά τα
λόγια ο Αζίζ Νεσίν
προέλεγε ένα κλίμα
φιλίας ανάμεσα στην
Ελλάδα και στην
Τουρκία. Γι' αυτά τα
για (αλλά και για άλλα
λόγια, για τον διαρκή
γώνα προκειμένου να
επικρατήσει στη χώρα
«η ελεύθερη σκέψη,
η φωνή του λαού, η
δημιουργία», για τα
λογοτεχνικά του
κείμενα, τέλος, που
οδόρεια διαπνέονταν
ό αντίστοιχες ιδέες, ο
Αζίζ Νεσίν βρέθηκε
πολλές φορές στο
στόχαστρο των
τουρκικών
κυβερνήσεων αλλά και
του ισλαμικού
φονταμενταλισμού. Ο
άνατός του, σε ηλικία
80 χρόνων, απλώς
ανεπικαιροποιεί τους
λιτικούς του και τους
πνευματικούς του
στόχους. Γι' αυτούς,
αλλά και για το
λογοτεχνικό στίγμα του
Αζίζ Νεσίν, ενός στενού
του, περισσότερα στο
επόμενο τεύχος.



Hafen, Βερολίνο, 1991, (λεπτομέρεια).

46

ΝΑΝ ΓΚΟΛΝΤΙΝ Η ΥΠΕΡΤΙΜΗΜΕΝΗ ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Είναι άλλο το ενδιαφέρον μιας
πραγματικότητας και άλλο το ενδιαφέρον
της φωτογραφίας της ίδιας της
πραγματικότητας. Στη δεύτερη
περίπτωση, η επικοινωνία έχει τις δικές
της προϋποθέσεις τις οποίες η
αμερικανίδα φωτογράφος Ναν Γκόλντιν
φαίνεται να αγνοεί. Γράφει ο Γιάννης
Σκοπετέας.

49

ΜΝΗΜΗ

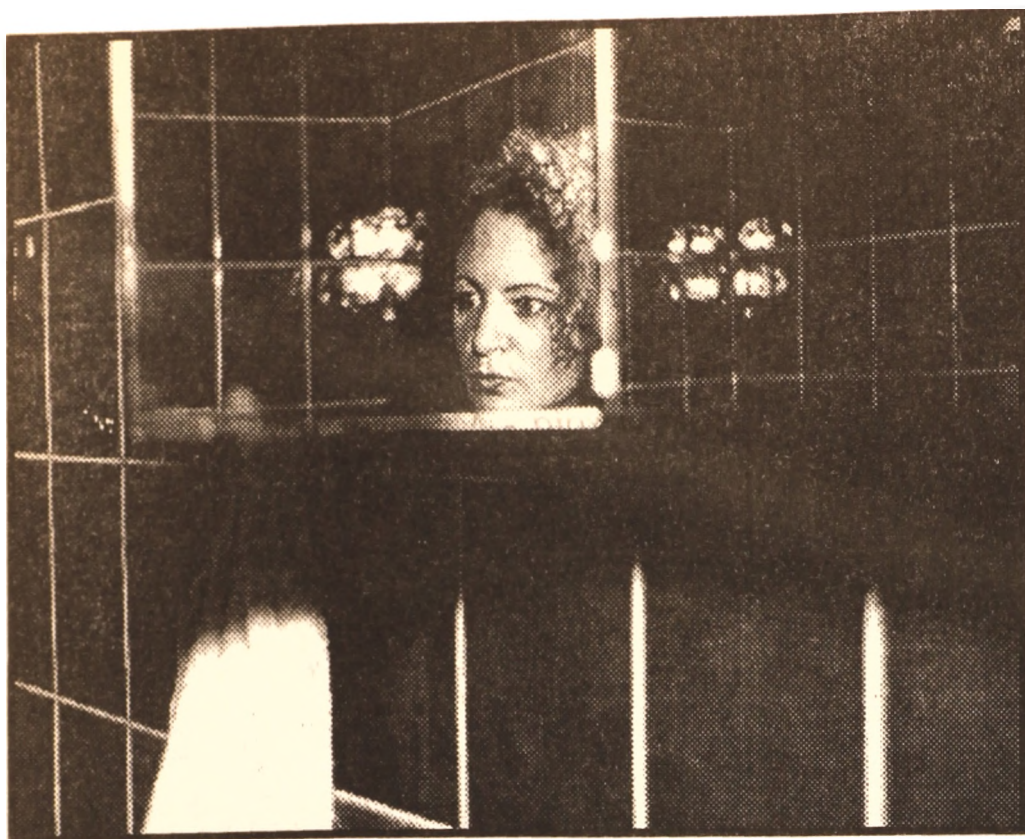
Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗ: ΘΕΤΕΣ ΠΑΤΡΙΔΕΣ

Θεσσαλονίκη, Κρήτη,
Κύπρος, Λευκάδα: οι
θετές πατρίδες του
Γ. Π. Σαββίδη – σ' ένα
μικρό αφιέρωμα
μνήμης. Επιμέλεια:
Μαριλίζα Μητσού.

60

ΕΙΝΑΙ ΟΛΑ ΑΛΗΘΕΙΑ

Το χρονικό μιας
ατελείωτης ταινίας
του Όρσον Γουέλς.



Αυτοπροσωπογραφία σε μπλε μπάνιο, Βερολίνο 1991.

Η ΥΠΕΡΤΙΜΗΜΕΝΗ ΜΠΑΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΟ- ΤΗΤΑΣ

Ε

Είναι άλλο το ενδιαφέρον μιας πραγματικότητας και άλλο το ενδιαφέρον της φωτογραφίας της ίδιας πραγματικότητας. Στη δεύτερη περίπτωση, η επικοινωνία με το θεατή έχει τις δικές της προϋποθέσεις, τις οποίες η Ναν Γκόλντιν μοιάζει να ξεχνάει.

Νομίζω, αρκετά! Δεν θυμάμαι τα τελευταία χρόνια να ξαναέγιναν τόσα πολυσέλιδα αφιερώματα σε περιοδικά και τόσα τρίστηλα σε εφημερίδες για την έκθεση μιας φωτογράφου, η οποία δεν είναι και ζωγράφος ή καθηγήτριάς ή κάτι ανάλογο. «Η Ναν Γκόλντιν εκθέτει στην αίθουσα Ρεβέκκας Καμχή ως τις 15 Ιουλίου.» Δεν λέω, πολύ ενδιαφέρον χώρος η νεοσύστατη γκαλερί Καμχή, στη Σοφοκλέους 23, εκεί δίπλα στην Αγορά και στον αγοραίο έρωτα. Αλλά γιατί τόσος ντόρος για την Γκόλντιν;

Την αγαπάτε την Γκόλντιν, έτσι; Όλοι εσείς οι τριαντακάτι εναλλακτικώς σκεπτόμενοι αρχισυντάκτες και υλατζήδες των εντύπων. Την αγαπάτε και είναι λογικό. Γιατί η Γκόλντιν έχει βασικό, αν όχι μοναδικό, θέμα στις φωτογραφίες της το ίδιο θέμα με αυτό που έχουν και το 95% των φωτογραφιών σας, ταπεινών υπηρετών της «γκλαμουριάς» και της ψευδαίσθησης. Δηλαδή το σεξ! Όλη η εικόνα να μυρίζει σεξ αλλά αυτό να μην ολοκληρώνεται πουθενά. Να υπάρχει πόθος αλλά

νά μην υπάρχει ικανοποίηση. Ε, λοιπόν, ακριβώς το ίδιο, αλλά με ένα εντελώς διαφορετικό κίνητρο και τρόπο, κάνει και η Ναν Γκόλντιν. Χωρίς όμως αυτό να την αναγορεύει αναγκαστικά σε σπουδαία φωτογράφο. Το πολύ πολύ να κερδίζει τη θέση του δικηγόρου στο κατηγορητήριο των ματιών μας που βιάστηκαν από τις αποστειρωμένες γυμνές «θεές» του Χερμπ Ριτς και τα λαμπερά δέρματα του Μπρους Γουέμπερ. Δεν ισχυρίζομαι ότι οι εικόνες της Γκόλντιν δεν σήμαιναν κάτι κάποτε. Αλίμονο, όμως, αν όποιος κάνει κάποιες εικόνες είναι και καλός φωτογράφος, όπως περίπου λένε όσοι αφιέρωσαν το χρόνο τους και το μελάνι τους για να μιλήσουν για τη δουλειά της.

Η ΑΛΛΗ ΠΛΕΥΡΑ

Σίγουρα δεν είναι εύκολο, ζώντας στην Αμερική να ξεφύγεις από το ρεύμα παραγωγής «ιριδιζόντων σκουπιδιών», είτε κάνεις τηλεόραση, είτε κινηματογράφο, είτε φωτογραφία. Αλλά ούτε απαιτείται κάποια ηρωική αυταπάρνηση. Ένα «κλικ αριστερά» είναι η όλη ιστορία. Μια τόσο διαφορετική κλίση της ψυχής ή του μυαλού. Πρέπει να ευνοεί και η εποχή βέβαια. (στα τέλη της δεκαετίας του '60 η Γκόλντιν ήταν 17 ετών). Και ξαφνικά γίνεσαι τυφλός στα μηνύματα της «προόδου και του ανταγωνισμού» προς τους

αποχαυνωμένους συμπολίτες σου. Και μπορεί να αρχίσεις να κάνεις έρωτα με όποιον θέλεις. Μπορείς ακόμη και να ερωτευτείς για πρώτη φορά μια «drag-queen» και να είσαι ευτυχισμένη έτσι. Δικαίωμά σου και «αγάπη» σου. Το θέμα είναι αν όλα αυτά μπορούν να διοχετευτούν σε παραγωγή αξιόλογου καλλιτεχνικού έργου.

Η Ναν Γκόλντιν αρχίζει απά τα 18 της να φωτογραφίζει ό,τι βλέπει γύρω της και την ερεθίζει. Φόρεμα και εραστές, πέη και αιδοία, παρτιζάνες και κοριτσάκια και μετά τον έρωτα, κοριτσάκια και αγοράκια, κρεβάτια και ταξίδια, τραβεστί και γυναίκες, αγκαλιές και μπουνιές, μοναξιά και πόθος. Το 1972 και μετά η Ναν Γκόλντιν στήνει ένα οπτικό προσωπικό ημερολόγιο με όλους αυτούς με τους οποίους έχει κάνει και έρωτα. Το λέω εγώ, η ίδια το λέει στις συνεντεύξεις της. Αλλά είναι ακριβώς αυτές οι πρώτες φωτογραφίες, ιδίως τερτα της περιόδου «Boston 1972-1974», από τις οποίες αναβλύζει ένα άγουρο ταλέντο με φωτογραφική ματιά, αυθορμητισμό και αγνότητα. Το «αστείο» είναι ότι αυτές οι φωτογραφίες δεν προβάλλονται σε κανένα αφιέρωμα, δεν μπαίνουν σε κανένα έντυπο, δεν δείχνονται σε κανένα έκθεση, ούτε στην Αθήνα. Υπάρχουν μόνο στο σχετικά πρόσφατα εκδοθέν βιβλίο της *The other side*. Γιατί; Μάλλον γιατί δεν έχουν

γυμνά στήθη, ούτε σύριγγες
άσει, ούτε πολλούς βαμμένους
στί, όπως η *Μπαλάντα της σε-
ικής εξάρτησης*.

αλή φωτογραφική ματιά της
τιν, όπως τουλάχιστον κατα-
εται στα τρία βιβλία της, κρα-
ός τα τέλη της δεκαετίας του
ετά, αν και τα θέματα παραμέ-
ταρόμοια, η φωτογραφική ευ-
ης μειώνεται.

καδραρίσματά της γίνονται
», οι συμβολισμοί της απλοϊ-
; έργα τέχνης, τα φωτογραφικά
χνάσματα προβλέψιμα. Οι φω-
φίες της είναι πλέον αποκλει-
έγχρωμες, αλλά η φωτογραφι-
μετάλλευση του χρώματος και
κωτισμού σχεδόν πάντα ανύ-
τη. Η αμηχανία της να διατυ-
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ αυτό που
μοιάζει διάχυτη και ας εξακο-
ή μηχανή να είναι προέκταση
ριού της. Όσο κυλάει η δεκαε-
ου '80 τόσο φαίνεται η Ναν
τιν να έχει ξεχάσει πώς μπο-
α φορμα να μετατρέπεται σε
χόμενο. Δηλαδή πώς μπορεί με
ιχεία του κάδρου της να μιλή-
α αυτό που θέλει, για τον έρω-
σεξ ή το θάνατο. Κι ακόμη χει-
α, η Γκόλντιν μοιάζει να έχει
πλέον την αίσθηση του «σω-
χρόνου. Δεν μπορεί δηλαδή
ώσει πότε τα απεικονιζόμενα
υπα πλησιάζουν «το σημείο
ελλοντικού τους θανάτου». Τι
ένει ύστερα απ' όλα αυτά;

Ο ΜΥΘΟΣ

εχνική» του snapshot, της φω-
φίας στιγμιότυπου. Και η ειλι-
ά της. Και η λιτότητά της. Και
υνείδητη απόδρασή της από το
ειο της ψευδαίσθησης. Και η
ή των θεμάτων της με κριτήρια
δεκαεπτάχρονου «φρικιού»
ρνείται να συμβιβαστεί παρα-
τας περιχαρακωμένο στον
άδολο και αθώο κόσμο του.
κοινωνική διάσταση των φω-
φιών της. Όλα αυτά είναι αρε-
ολύ σημαντικές για κάποιον
όλις ξεκινάει. Αλλά όχι και για
ον που προβάλλεται, ή που τον
ίλλουν ως καλλιτέχνη με
ς έργο.

για να επανέλθω στα αρχικά,
άλλο το ενδιαφέρον της πραγ-

ματικότητας και άλλο το ενδιαφέρον
της φωτογραφίας της ίδιας της πραγ-
ματικότητας. Στη δεύτερη περίπτω-
ση, δεν έχουμε μπροστά μας το φίλο
της Γκόλντιν, τον τραβεστί, τον τζάν-
κι, το ζευγάρι που κάνει έρωτα.
Αλλά την ΕΙΚΟΝΑ τους. Δηλαδή
καλούμαστε να επικοινωνήσουμε
όχι με τον τραβεστί, τον τζάνκι κ.λπ.,
αλλά με την εικόνα αυτών, που είναι
βαλμένη μέσα στις τέσσερις γωνιού-
λες της φωτογραφίας. Αυτή όμως η
επικοινωνία έχει τις δικές της προϋ-
ποθέσεις, τις οποίες η Γκόλντιν μοι-
άζει να ξεχνάει, σπώνοντας ανύπαρ-
κτα φωτογραφικά κάδρα ή κινημα-
τογραφικά πλάνα που δεν λειτουρ-
γούν αυτόνομα. Μετά απ' όλα αυτά,
απομένει μόνο ένας τρόπος για να
νιώσουμε κάτι με αυτές τις φωτο-
γραφίες. Ακούγεται αστείο αλλά εί-
ναι ο ίδιος με αυτόν που χρησιμοποι-
ούμε για να επικοινωνήσουμε με τις
αναμνηστικές φωτογραφίες που
βγάζει η ...μαμά μας. Βλέποντάς τις,
δηλαδή, ως εικόνες που δείχνουν κάτι
οικείο και αδιαφορώντας για τη δι-
αισθητική σύλληψή τους. Και ο εικο-
νιζόμενος κόσμος της Γκόλντιν μπο-
ρεί να είναι άμεσα ή έμμεσα οικείος
μας. Γιατί περιέχει κάτι cult. Γιατί
δείχνει αυτό που δεν τολμούμε να
ομολογήσουμε με τη μικροαστική
ηθική μας. Ή γιατί απλώς θέλουμε
να ξεπλυθούμε από το οφθαλμόλου-
τρο στα μπούτια της Ναόμι και της
Σίφερ μέσω των ειλικρινών (αλλά
όχι μεταφυσικών) βλεμμάτων των
φιλενάδων της ή μέσω των μαραμέ-
νων (αλλά όχι τραγικών) προσώπων
των φίλων της.

Και γιατί θέλουμε πιθανόν να χτί-
σουμε μια μυθολογία για τη χώρα
που δεν υπάρχει τηλεόραση, Τύπος
και διαφημιστές, αλλά μόνο ανθρω-
πινες σχέσεις. Χτίζοντας ταυτόχρο-
να το μύθο της Ναν Γκόλντιν ως της
επίσημης φωτογράφου αυτής της
χώρας.

Προσωπικά, δεν έχω καμιά αντίρ-
ρηση προς τους μύθους. Και ο
Τζέιμς Ντην μύθος είναι και καλό
μας κάνει που υπάρχει. Αλλά κανείς
ποτέ δεν ισχυρίστηκε ότι ο Ντην
ήταν σπουδαίος ηθοποιός. Γιατί λοι-
πόν τώρα πρέπει να πειστούμε ότι η
Γκόλντιν είναι σπουδαία φωτογρά-
φος;



ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

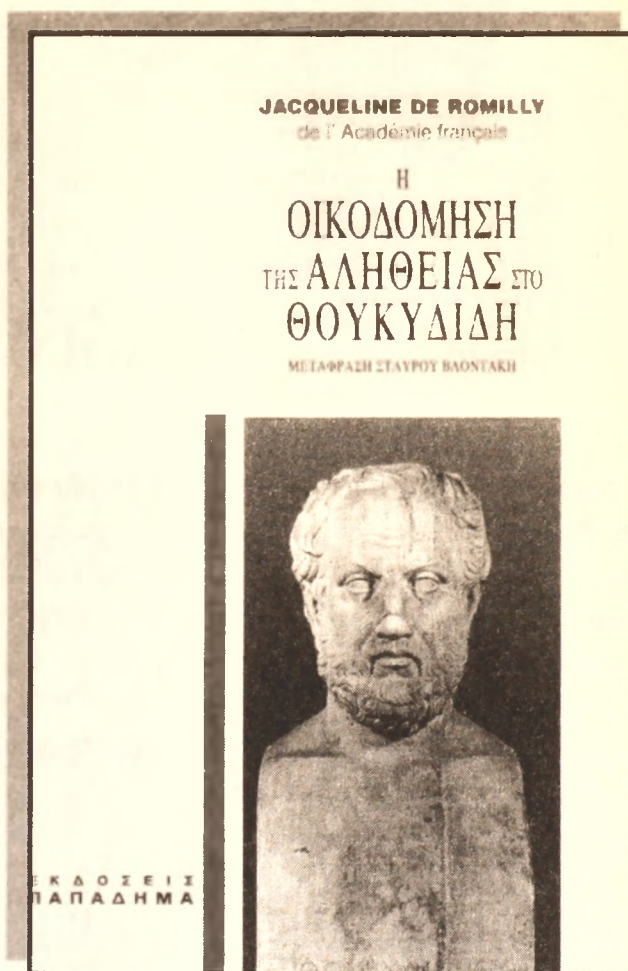
Σειρά: ΙΣΤΟΡΙΑ

(Αρχαία - Μεσαιωνική - Νεότερη)

JACQUELINE DE ROMILLY

Της Γαλλικής Ακαδημίας)

Η ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΣΤΟ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ



Μετάφραση: Σταύρος Βλοντάκης



ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, Τηλ.: 36.27.318

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Κυκλοφορούν μέ επιμέλεια Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗ



ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ: *Κωστής Παλαμάς*
Χ. Α. ΚΑΡΑΟΓΛΟΥ: *Τό περιοδικό «Μοῦσα»*
Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ: *Τά πεζά*
Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ: *Τά ποιήματα*
ΛΟΥΙ ΚΟΥΤΕΛ: *Πλαισιώνοντας τόν Σολωμό*
Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ: *Στά χνάρια τοῦ Καρυωτάκη*

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΗ

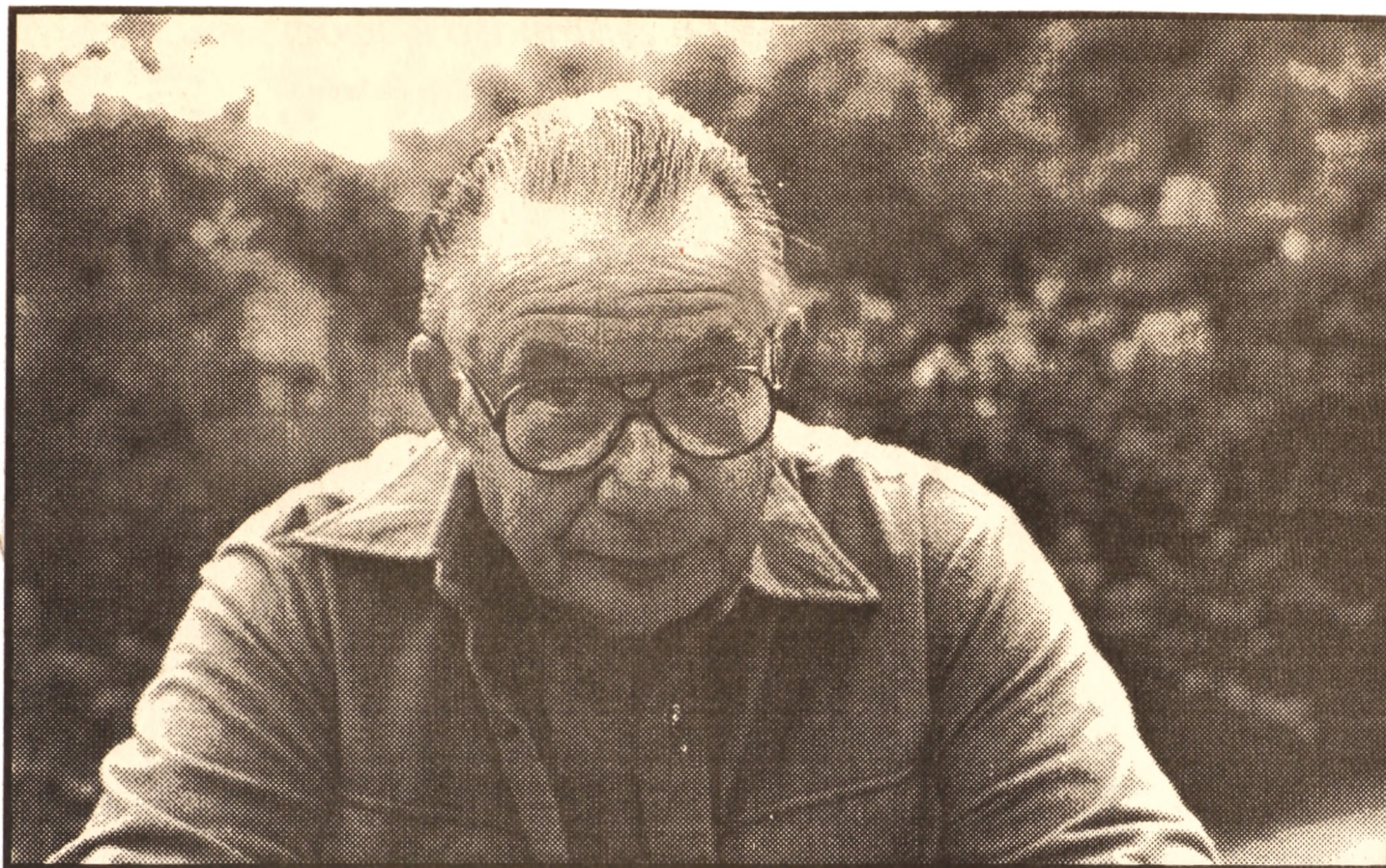
Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ: *Δοκίμιο γιά τήν ποίηση*
ΤΑΚΗΣ ΚΑΓΙΑΛΗΣ: *Γλουμυμάουθ, ὁ Βικτωριανός Α. Ρ. Ραγκαβῆς*
Γ. Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ: *Μεταμορφώσεις τοῦ Ἑλπήνορα*

ΜΟΛΥΒΔΟΚΟΝΔΥΛΟΠΕΛΕΚΗΤΗΣ

Περιοδική ἔκδοση Νεοελληνικῆς Φιλολογίας
Τεῦχος 1, Τεῦχος 2, καί Τεῦχος 3.

... Προωθοῦν τό καλό βιβλίο
ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744

Θετές Πατρίδες



Τις 10 Ιουνίου 1995, ακριβώς ένα 24ωρο προτού αποδημήσει σε άγνωστα βασίλεια, ο Γ. Π. Σαββίδης, «πολίτης εις των ιδεών την πόλι», απέκτησε και επισήμως θετή πατρίδα: με την ευγενική συνεργασία των δημάρχων Μαργέλι Σταματέλλου ανακηρύχτηκε, σε μια ολιγόκοσμη, χαμηλό- και βαθιά συγκινητική τελετή, επίτιμος πολίτης Λευκάδας. Το χαιρετισμό των δύο ομότεχνων και φίλων ομιλητών, ο μενός ευχαρίστησε το λευκαδίτικο ακροατήριο με τα ακόλουθα: «Σήμερα, είπε, ικανοποιήσατε την πιο επίμονη, μυστική όξια μου. Μου προσφέρατε, υψίστης τιμής ένεκεν, για την Λευκάδα σας. Γεννημένος προ 64 ετών στην Αθήνα, γονείς μέτοικους, είχα γενέτειρα (όπως όλα τα ζωντανά), μα καθαυτό πατρίδα. Όχι πως δεν είχα επιδιώξει να αποκτήσω πατρίδα: πρώτα την Θεσσαλονίκη, κατόπιν την Κρήτη, και τέ- νη Κύπρο».

Η πατρίδα: στο θέμα της επανερχόταν αδιάκοπα ο Γ. Π. Σ. τα ταία χρόνια. Όχι πως λογάριζε να εγκαταλείψει την Αθήνα, βλία του, τους ακατάσχετους, εφηβικούς ρυθμούς της συγκ- κής του παραγωγής. Αλλά ένιωθε ολοένα να τον κατακλύ- ανάγκη του ταξιδιού. Μια ανάγκη διόλου νέων εμπειριών φιλοπερίεργου τουρίστα, ούτε καν φυγής από το αδέσμευτο μερινό του πρόγραμμα, αλλά νοσταλγικής επιστροφής σε ις προσφιλείς και γνώριμους. Όπου ο τόπος ταυτιζόταν με όσωπα, τα σκηνικά, τις υλικές και τις πνευματικές συνήθειες. Ι σχεδόν αμέσως οι ημέρες αποκτούσαν κανονικότητα, σαν μενε εκεί από καιρό.

Η απόφαση μιας ξαφνικής εξόδου, λ.χ. στην Κρήτη, συνήθως μελίωνε σε μιαν απλή φράση, όπως: «Πεθύμψα να κουβε- ω με τον κύριο Μενέλαο», ή εξίσου επιτακτικά και αναπό-

δραστα: «Πεθύμψα κρητικό πιλάφι». Τότε άρχιζε, χωρίς χρονο- τριβή, η τελετουργία της αναχώρησης. Ο σάκος γέμιζε με επίλε- κτα δώρα: για τους φίλους, τους συνομιλητές, κάποιους συμπα- θείς συντοπίτες. Συλλογιζόταν τους πάντες: όχι μόνο τους δι- κούς, μα και την ξενοδόχο, τον εστιάτορα, τη βιβλιοθηκάριο. Για- τί η πατρίδα αποκτούσε υπόσταση για τον Γ. Π. μόνον όταν ξανά- βρισκε, στην ίδια θέση, την πρόσχαρη φαρμακοποιό, τον φλύαρο προμηθευτή της μουννόρακης, τον ιδιόρρυθμο βιβλιοπώλη, αλλά και την παράξενη ταμπέλα του απόμερου δρόμου, τη φιλική θέα της φοινικιάς. Τότε εισέπνεε δυνατά τον ζωογόνο αέρα της θετής πατρίδας και με ένα διάπλατο καθουσιασμένο χαμόγελο μονολογούσε: «Είναι παρήγορο να τα ξαναβρίσκεις όλα στη θέ- ση τους. Ως εδώ καλά!» Και ένιωθε πως ήταν ήδη λυτρωμένος από το βάρος της αυτοεξορίας σε μια πόλη που δεν αγαπούσε, από τις αϋνίες που τον ταλάνιζαν, από τις ιατρικές απειλές. Ανα- κτούσε ολοφάνερα, ακατάβλητες, όλες τις ζωτικές του δυνάμεις.

Οι θετές πατρίδες σκεφτήκαμε πως δεν θα ήταν ανάρμοστο αφιέρωμα στη χθεσινή μόλις μνήμη του Γ. Π. Σ. Και αν «ίσως δεν έφθασεν ακόμη ο καιρός», και αν «έχει άτοπα πολλά, βεβαί- ως και δυστυχώς», προφεύγουμε στην παρήγορη κατάθεση μιας δικής του βεβαιότητας: «Όποτε πεθαίνει ένας μεγάλος συγγρα- φέας, που αξιωθήκαμε να τον γνωρίσουμε κάπως, το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε για την μνήμη του, νομίζω, είναι να εντείνουμε την θύμησή μας γύρω από τον άνθρωπο και τα λόγια του (τα έργα του μπορούν να περιμένουν), και να καταθέτουμε έγκαιρα την μαρτυρία μας, οσοδήποτε περιορισμένη ή ασήμαντη και αν μας φαίνεται». Το κείμενο αυτό, χρονολογημένο από τις 29.1.1989, επιγράφεται: «Ο άνθρωπος ζει όσο μιλούν γι' αυτόν».

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΜΑΡΙΛΙΖΑ ΜΗΤΣΟΥ

Ο δικός μας Γ. Π. Σαββίδης

Πού απεσύρθηκε, πού εχάθηκε ο Σοφός;

Κ. Π. Καβάφης, «Είγε ετελεύτα»

της Νίκης Λυκούργου
και του Χ. Λ. Καραούλου

Οι οποίοι είχαν εισαχθεί στη Φιλοσοφική Σχολή του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου κατά το ακαδημαϊκό έτος 1964-65 ευτύχησαν να διδαχθούν τα ελληνικά γράμματα από πρεσβύτερους και νεότερους διδάσκοντες-επιστήμονες με ευρεία και στέρεη παιδεία, οι οποίοι είχαν προσδώσει μίαν ιδιαίτερη, διόλου αδικαιολόγητη, αίγλη στην κατά παράδοση Φιλοσοφική Σχολή της Θεσσαλονίκης. Ήταν η χρονιά που είχε καταργηθεί η διμερής διαίρεση της Σχολής σε Κλασικό και Ιστορικό-Αρχαιολογικό Τμήμα, και είχαν δημιουργηθεί πέντε Τμήματα, μεταξύ των οποίων και εκείνο των Νέων Ελληνικών Σπουδών.

Κατά ευτυχή συγκυρία, επικεφαλής του νέου αυτού τμήματος βρέθηκε ο Λίνος Πολίτης, ο οποίος λίγο αργότερα πλαισιώθηκε από δύο ακόμη άξιους συναδέλφους του, τον Σταμάτη Καρατζά και τον Γ. Π. Σαββίδη. Η «τριαδρία» (όπως αποκαλούνταν τότε) Πολίτη-Καρατζά-Σαββίδη διασταυρώθηκε με τους εισαχθέντες το 1964-65 φοιτητές κατά την περίοδο της ειδικεύσεώς τους, υπό τους καλύτερους όρους για τους τελευταίους. Εξηγούμαστε. Και οι τρεις συνδύαζαν, αναμφισβήτητα, το εγνωσμένο επιστημονικό κύρος με το σπάνιο ακαδημαϊκό ήθος, αρετές που παραπέμπουν σε πραγματικούς και όχι σε τύπους διδασκάλους. Και οι τρεις τους, όπως αποδείχτηκε, δημιούργησαν φυτώριο νέων επιστημόνων, μεταδίδοντάς τους την αγάπη τους για τη νεοελληνική φιλογραφική επιστήμη και το αντικείμενό της. Οι δύο πρώτοι αντιπροσώπευαν ό,τι θα ονόμαζε κανείς παραδοσιακή διδακτική, ενώ ο τρίτος τη νεοτερική. Αυτός ακριβώς ο συνδυασμός ήταν, ασφαλώς, ευεργετικός για τους μαθητές τους.

Αλλά ο λόγος σήμερα για τον Γ. Π. Σαββίδη, τον τριανταοκτάχρονο τότε άρτι διο-

ρισθέντα καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Η παρουσία του εδώ μας αιφνιδίασε από την πρώτη στιγμή ευχάριστα. Δεν ήταν μόνον η ασυνήθιστα τολμηρή και εκκεντρική «αντιακαδημαϊκή» μα πάντοτε άψογη εμφάνιση (με τα έντονα και/ή τα παστέλ χρώματα σε καλαίσθητους συνδυασμούς) που είλκυσε την προσοχή μας: ήταν, ακόμη, οι τρόποι του οι ανεπιτήδευτοι, η έμφυτη ευγένεια, η αρχοντιά, η προσήνεια, η γενναιοδωρία, που εξουδετέρωναν το «δέος» προς τον Καθηγητή, γεφύρωναν την απόσταση και επέτρεπαν την προσέγγιση διδάσκοντος και διδασκομένων. Από τις πιο γλυκιές αναμνήσεις μας των μαθημάτων παραμένουν τα κεράσματα, άλλοτε γαστρονομικά (αλησμόνητα, αλήθεια, τα ελβετικά σοκολατάκια) και άλλοτε πνευματικά (είχαμε λάβει όλοι μας τον νεοεκδοθέντα αφιερωματικό τόμο *Για τον Σεφέρη*). Τι περισσότερο από αυτή την ενθάρρυνση –πρωταρχική προϋπόθεση για μια γόνιμη μαθητεία– θα προσδοκούσε ένας φοιτητής; Και τι άλλο πιο τρυφερό θα διατηρούσε η νεανική μνήμη;

Ό,τι, ξεχωρίζει έναν διδάσκαλο –ιδίως της λογοτεχνίας– είναι βέβαια οι γνώσεις και η παιδεία του, αλλά σε συνάρτηση με τη φυσική του παρουσία. Από αυτή την άποψη, ο Γ. Π. Σαββίδης ήταν χαρισματικός. Προκαλούσε το ενδιαφέρον και παρείχε γόνιμα ερεθίσματα, όχι τόσο χάρη στο νεότερο θεματολόγιό του (Σεφέρης, Ελύτης κ.ά.) όσο χάρη στον τρόπο διδασκαλίας. Φύσει ευαίσθητος και ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένος με το αντικείμενό του, είχε την ικανότητα να μεταδίδει την προσωπική εμπειρία και απόλαυση από την ανάγνωση του λογοτεχνικού κειμένου και στον πλέον ουδέτερο ή αδιάφορο ακροατή του, και να μεταστρέφει τη στάση και τη διάθεσή του προς τα πράγματα. Αυτό οφείλεται στον ακριβή και πρόσφορο



Ο Γ. Π. Σ. με τον Λίνο Πολίτη το 1948 στο Λονδίνο. Δεξιά, με τον Mario Vitti στην Επιστημονική Συνάντηση του Τομέα ΜΝΕ στη Θεσσαλονίκη (Μάιος 1997)

τρόπο μετατροπής του έντυπου κειμένου σε ζωντανό προφορικό λόγο. Με άλλα λόγια, ο Γ. Π. Σαββίδης ήταν ιδανικός διδασκαλός ανάμεσα στο κείμενο και στο αποδέκτη του. Μικρή γεύση της απολαύσεως που παρείχε στους φοιτητές του μπορεί κανείς να αποκομίσει σήμερα από την ανάγνωση των ποιημάτων του Καβάφη και το άγχος –αν δεν είμαστε υπερβολικά

πτε βέβαιοι ότι το
 όμενο και το ύφος
 σωπικής μας μαρ-
 δεν υπαγορεύο-
 πό τη συνήθη μυθο-
 ένη προοπτική της
 τής απόστασης.
 ντας σήμερα ως δι-
 ντες, επιχειρούμε,
 να εκτιμήσουμε με
 μιά αλλά και αγά-
 προσφορά και την
 εσία του διδασκά-
 ις. Πολύ περισσότε-
 αισθήματα των φοι-
 της γενιάς μας γι'
 δεν οφείλονται σε
 ριφορά «φοιτητο-
 κή» και «φιλολαϊ-
 πως λέγεται σήμε-
 ίθε άλλο. Ο Σαββί-

πτέ δεν υπήρξε επιεικής και χαριστι-
 ρος τους φοιτητές του. Απεναντίας,
 ινε την αγραμματοσύνη και τη φυγο-
 αλλά δίχως προσβλητικούς αντιεκ-
 υτικούς, είτε προσωπικούς είτε γενι-
 ούς, χαρακτηρισμούς.
 τογραφόμενοι είχαμε την τύχη να ζή-
 τον Γ. Π. Σαββίδη και υπό μιαν άλλη
 τα, ως μέλη του διδακτικού προσωπι-
 ου Τομέα Μέσων και Νέων Ελληνι-
 ουδών του Τμήματος Φιλολογίας
 ποίο υπηρετούμε. Το διάστημα από
 πάνοδό του στο Πανεπιστήμιο, το
 ως την οριστική αποχώρησή του, το
 αποτελεί για μας μια δεύτερη περιό-
 θητείας κοντά του.

τίστως, οφείλουμε να αναγνωρίσου-
καίρια συμβολή του στην οργάνωση
τη δημοκρατική λειτουργία του Το-
λε εποχή που ο Τομέας, ως όργανο δι-
ης, δεν υφίσταται, δηλαδή σε εποχή
κρατορίας της Έδρας, οι καθηγητές
ης, Καρατζάς και Σαββίδης θεσπί-
άτυπες συλλογικές διαδικασίες, στις
ς μετέχουν ισότιμα όλα τα μέλη του
πικού προσωπικού και συναποφασί-
επί όλων των θεμάτων: το πρόγραμμα
δών, την ανανέωση θητειών, την πρό-

Μου λείπει η ίδια η Θεσσαλονίκη, γιατί ακόμα κρατάει μια ανθρώπινη κλίμακα που έχει χαθεί εντελώς στην Αθήνα. Έπειτα, οι περισσότεροι από τους παλιούς μου φοιτητές μένουν στην Θεσσαλονίκη. Μπαίνω σε ένα μαγαζί και βροίσχω να το έχει μια φοιτήτριά μου· ή με σταματούν στον δρόμο. Ποιος να με σταματήσει στην Αθήνα, που έχει καταντήσει κέντρο διερχομένων και επίδοξων ανερχομένων; Εγώ, Αθηναίος από το 1929, στην Θεσσαλονίκη αισθάνομαι σαν στο σπίτι μου.

Γ. Π. Σ., «Από μια συνέντευξη...»
(1989), Φύλλα Φτεριά, σ. 277.

Σαββίδη (αν δεν μας απατά η μνήμη), αυτοδύναμη διδασκαλία στο Επιστημονικό Διδακτικό Προσωπικό (ΕΔΠ), δηλαδή στους επιμελητές και στους βοηθούς. Επρόκειτο για μια τελεσφόρο λύση στις μεγάλες και, από τότε, ολοένα αυξανόμενες εκπαιδευτικές ανάγκες του Τομέα ΜΝΕΣ. Προσέτι, η λύση αυτή οδήγησε στην ωρίμαση του νεότερου προσωπικού, τα μέλη του οποίου, ανεξαρτήτως βαθμίδας, εξακολουθούν ακόμη να προσφέρουν διδακτικό και ερευνητικό έργο περί τη Νεότερη Ελληνική Φιλολογία. Εδώ, αξίζει να μνημονευτεί και η επιτυχημένη σειρά των επιστημονικών σεμιναρίων για τα μέλη του Τομέα, που πραγματοποιήθηκε επί των ημερών του Σαββίδη.

Η αμοιβαία εμπιστοσύνη και ο σεβασμός μεταξύ των πρεσβύτερων και των νεότερων διδασκόντων διαμόρφωσαν συνθήκες συνεργασίας, από τις οποίες, όπως ήταν φυσικό, δεν έλειπαν οι διαφωνίες και οι αντιθέσεις· ήσαν όμως απλώς παρενθέσεις στο κυρίαρχο κλίμα συναδελφικότητας που χαρακτήριζε τα χρόνια εκείνα – και το οποίο σήμερα αναπολούμε με συγκίνηση. Πολλοί από εμάς δέχθηκαν τη συμπαράσταση και την ευεργετική καθοδήγηση

σληψη νέων μελών του δι-
δακτικού προσωπικού,
την οικονομική διαχείρι-
ση των κονδυλίων του Το-
μέα κτλ.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, στο οποίο προείχε όχι το γράμμα του νόμου αλλά το συμφέρον της εκπαίδευσης, ανατέθηκε, με εισήγηση του Γ. Π.

(αυστηρή και συνάμα στοργική) του Γ. Π. Σαββίδη στα πρώτα τους επιστημονικά βήματα. Οι παρατηρήσεις και οι υποδείξεις του έπιασαν τόπο, προπάντων μακροπρόθεσμα, συμβάλλοντας σημαντικά στη διαμόρφωσή μας. Ο Σαββίδης δεν επέβαλλε την άποψή του αλλά είχε τον τρόπο να πείθει: συζητούσε υπομονετικά, επί ίσοις όροις, ακόμη και τις πλέον αδόκιμες ή δογματικές νεανικές σκέψεις και απόψεις μας. Ενθάρρυνε την προσπάθεια, επαινούσε τα γραπτά μας, όταν βέβαια πληρούσαν τις αναγκαίες επιστημονικές προϋποθέσεις. Η γενναιοδωρία του μας έδινε αυτοπεποίθηση.

Ο αδόκητος θάνατος του αγαπημένου δι-
δασκάλου και πολύτιμου συνεργάτη μάς
στοίχισε πολύ· και πάντως, το γεγονός ότι
επήλθε σε στιγμές ευτυχίας του, ή η σκέψη
ότι οι άνθρωποι που αγαπήσαμε ζούνε όσο
ζούμε, αποτελούν ανίσχυρη και πικρή πα-
ραμυθία μπροστά στο μέγεθος της απώλει-
ας. Φτωχύνανε, πράγματι.

Η 8η Επιστημονική Συνάντηση του Τομέα ΜΝΕΣ, που θα πραγματοποιηθεί την άνοιξη του 1997, θα είναι αφιερωμένη στον Γ. Π. Σαββίδη, ως ελάχιστος φόρος τιμής στη μνήμη και στην πολύπλευρη και πολύτιμη προσφορά του στα νεοελληνικά γράμματα. Εκτιμούμε, τέλος, ότι ο Τομέας, το Τμήμα Φιλολογίας, αλλά και ολόκληρη η Σχολή του οφείλουν πολλά.



Ουκ ἔστιν ἐπιβλέπειν
 κείρων, σενονκισμῶν
 πομπῶν
 καὶ ὅτι περὶ τοῦ
 χρόνου καὶ χρόνια /
 ἀποθνήσκουσι πομπῇ
 οὐκ ἔστιν ὅρασι καὶ μετὰ
 τὴν Κρίσιν

Έψαχνε το χαμόγελο στα χείλη και στα μάτια...

του Μενέλαου Γ. Παρλαμά

Κάτω από θαλερό πλάτανο στους Μέσσα Ποτάμους του Λασιθίου, μπροστά σε τραπέζι «μεστόν ευφροσύνης» Μεραμπελιώτικης, ο Γιώργος Σαββίδης, ο Νίκος Γιανναδάκης, ο Μιχάλης Κοπιδάκης, ο Γιώργος Τσαγκαράκης και ο υποφαινόμενος απλώναμε τα χέρια «ἐπ' ετοίμα ονείατα» και ανοίγαμε τις καρδιές επί πτερύγων αύρας συντροφικής.

– Είναι να μην τον αγαπάς έναν τέτοιο τόπο; Γεμάτος από όλων των λογίων τις ωραίες εκπλήξεις! Από τούτο το κομμάτι του «οφτού» ίσαμε τη μαντινάδα που μας είπε στην Κερά η Πολυμία:

*Να τα χαρώ τα μάθια σου πως τάχεις
μαθημένα
κάνουνε πως θωρούν αλλού κι αυτά
θωρούν εμένα,*

είπε με τη βαθιά μαλακή φωνή του ο Σαββίδης και άφησε να απλωθεί εκείνο το γλυκύτατο χαμόγελο που φώτιζε το πρόσωπό του. Η μαντινάδα ίσως να του άρεσε τόσο, επειδή εξέφραζε και το δικό του ανεγυριστικό, συχνότατο, ύφος...

Μ' αυτό το χαμόγελο έμεινε αποτυπωμένος στη μνήμη μου από τότε που τον πρωτο-

γνώρισα πριν από 20 χρόνια, κατά τη διάρκεια του Δ' Κρητολογικού Συνεδρίου. Μόλις είχε τελειώσει την ανακοίνωσή της η αξέχαστη Ελένη Τσαντσάνο-

Και οι πτώμον

που η σφ' κεντρικώς μας

κ' η εκδοκμής

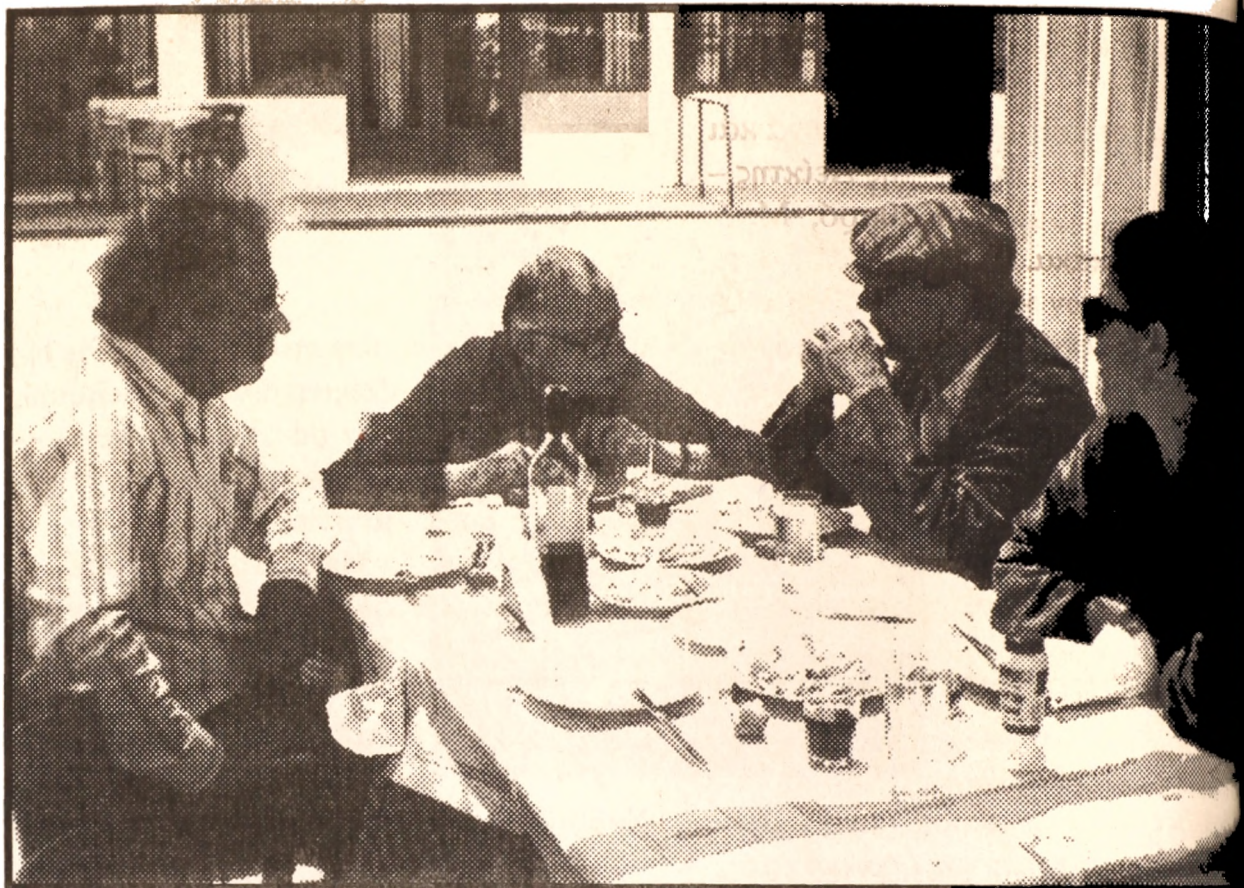
χωρίς τον Μίση

δεν θ' αζίζοντ' πια.

Α. Π. Κορνήσιος

Μίση; Αιχμηρική του Μ. Α. Α.

γλου για τη σύνθεση του Κρητικού του Σολωμού, κι εγώ εξέφραζα το θαυμασμό μου για την οξυδέρκεια της νεαρής, τότε, φιλόλογου. Ο Σαββίδης, ο δάσκαλός της, με άκουσε με ικανοποίηση και πλησίασε χαμογελώντας. Έτσι άρχισε η γνωριμία μας,



Μέλη της κρητικής συντροφιάς (Ν. Γιανναδάκης, Γ. Π. Παρλαμάς, Μ. Α. Μητσού) σε μια από τις πρόσφατες ευωχίες. Δεξιά, ο Γ. Π. Σ. θαυμάζει, στα Μάλια, τα γκρέπη φρουτ του Γ. Τσαγκαράκη.

με χαμόγελο, και έτσι συνεχίστηκε. Και σήμερα το πρωί, σε μια τηλεφωνική συνομιλία μου με τον Αρχιεπίσκοπο Αυστραλίας Στυλιανό, όταν του ζήτησα να μου πει μια φράση-προσωπογραφία του Σαββίδη, τον άκουσα όχι χωρίς έκπληξη να απαντά με ένα στίχο (είναι και θαυμάσιος ποιητής ο Σεβασμιότατος):

*Έψαχνε το χαμόγελο στα χείλη και
στα μάτια.*

Τώρα ο γελαστός σοφός μάς εγκατέλειψε οριστικά, αλλά με πολλή χάρη, σε ένα παραλιακό σπίτι του Κορινθιακού κόλπου – εντάφιον ζηλευτό και για βασιλιάδες.

Πιθανόν να χαμογελούσε κι εκείνη την ώρα...

Ξεφυλλίζοντας τη μακρά σειρά των δημοσιευμάτων του ξαναβεβαιώνομαι πως πίσω από το χαμόγελό του υπήρχε σοφία πολλή, διανθισμένη όμως πάντοτε με χάρη καθαρά αθηναϊκή. Ποιος δεν θυμάται τον τίτλο του δοκιμίου του *Τι απέγινε εκείνο το*

μακρύ ποδάρι, που καλύπτει τη διεύρεση κή του αναζήτηση των επιδράσεων του ποιητή του «Μιχαλιού» στη νεότερη ελληνική ποίηση;

Αλλά τη χάρη και τη σοφία του καθηγητή Γιώργου Σαββίδη στον γενικότερο φιλόλογικό χώρο, όπου με έργο (όχι εργασία απλώς) εδήλωσε την αρετή του, άλλοι μοδιότεροι θα τις αναπτύξουν. Εγώ ήθελα σε τούτο το πενιχρό σημείωμα υπογραμμίσω τη σχέση του, τη σχεδόν ερωτική, με την Κρήτη και ειδικότερα με το Ηράκλειο. Αν σήμερα, η Βικελαία Βιβλιοθήκη αποτελεί κέντρο πανελλήνιας ακτινοβολίας, αυτό οφείλεται και στη γενναία συνδρομή του. Αυτός πράγματι ήταν ένας από εκείνους που εισηγήθηκαν στη Μαρώ Σεφέρη να δωρίσει τη βιβλιοθήκη του συζύγου της στη Βικελαία, όπου τη βόσκουν σήμερα οι μελετητές τοποθετημένοι σε μια σεμνή επώνυμη αίθουσα – καθ' αντάξια του Ποιητή. Ο ίδιος κατά τη

α ήρθε στο Ηράκλειο συνοδεύο-
ν σύζυγο του ποιητή και έκαμε τη
ή ομιλία. Αυτός εβόηθησε ουσιαστι-
ν οργάνωση εκείνης της καταπλη-
σειράς μαθημάτων που έγινε στη
ία (το 1990 και το 1994) και στην
τη της άλλης επίσης σπουδαίας σει-
ν εκδόσεων.

ή έλεγε πως τον έρωτά του για την
τον έκλεψε τα τελευταία δέκα χρό-
ζήτη. Και όλα αυτά τα χρόνια σαν
εραστής ερχόταν συχνά πυκνά στο
ειο και μας ζητούσε να τον βοηθή-
στην «ανακάλυψη», όπως έλεγε, της
ς. Πρέπει να πω ότι ήταν και για
ν παρέα του, μεγάλη χαρά να τον
έυομε τότε στα σφακιανά βουνά και
τις πιο κρυφές πτυχές της Δείκτης -
ς, Καρύδι, Τάπες, Καθαρό, Μπέ-
ς και Ρουκάκα. Εκεί δοκιμάσαμε τα
τα όλων των κρητικών δεσμών
θέων στα φτωχά παραδοσιακά χω-
υ

ρολογούν σαν δράκου αυγά μέσα
πέτρες σφηνωμένα.

ο μεγάλος του έρωτας ήσαν τα Μά-
οτέ σε καμιά επίσκεψή του στην
δεν παρέλειπε να ζητά να πάμε στο



ωραίο χωριό, στο φιλόξενο
σπίτι του κοινού φίλου Γιώρ-
γου Τσαγκαράκη, προσφι-
λούς συμφοιτητή του στο Πα-
νεπιστήμιο της Αθήνας, όπου
στον χωρίς Ναυσικά, δυστυ-
χώς, ομηρικό κήπο του δρέ-
παμε τα υλικά για το γεύμα
μας. Αυτό παρασκευαζόταν από αυτοσχέ-
διους μαγείρους. Όχι σπάνια εποικίλλετο

και με τα ψάρια που εκόμιζαν οι ψαράδες
της συντροφιάς, ο Γιανναδάκης με τον αμ-
φιτρώνα Τσαγκαράκη. Κι ήταν μεγάλη η
χαρά των αυτοσχέδιων μαγείρων όταν
έβλεπαν το «έργο» τους να επαινείται
-εμπράκτως- και από τον ίδιο και από τη
φίλη και συνεργάτιδά του Μαριλίζα Μη-

τσού. Αυτή η χωριάτι-
κη πανδαισία έκλεινε
συνήθως με ακρόαση
κλασικής μουσικής
από την ατέρμονα δι-
σκοθήκη του μαλιώτη
φίλου μας. Κι έτσι μας
δινόταν η ευκαιρία να
θαυμάζουμε και τη μου-
σική εμβρίθεια του
αθηναίου φιλολόγου.

Τώρα η κρητική συ-
ντροφιά του, αποσβο-
λωμένη από την ξαφνι-
κή στέρησή του, επα-
νέρχεται στη μοναξιά
της, και η θλίψη της
απλώνει «σα μια στά-
λα μελάνι σε μαντίλι» -

για να μιλήσω με τα λόγια του Ποιητή, που
τόσο τον αγαπούσε...

[...] Είναι αξιοπρόσεκτο, πόσους
μείζονες επιστήμονες και τεχνίτες
έχει γεννήσει τούτη η μεγαλόνησος.
Δεν διανοούμαι καν να δοκιμάσω
να τους απαριθμήσω εδώ. Συλλογι-
ζομαι, όμως, πως θα ήταν σκόπιμη
η σύνταξη ενός βιογραφικού λεξι-
κού επιφανών Κρητών, των οποίων
τα ονόματα τώρα κάπως τυχαία
και άτακτα επιζούν στις τιμητές
των δρόμων. [...] Εξζήτηση τοπικι-
σμού; Όχι! Μονάχα έτσι αρθρώνε-
ται, μνημειώνεται και συντίθεται η
λεγόμενη «περιφερειακή» μας εθνι-
κή αντογνωσία.»

Γ. Π. Σ., «Κρητικά Αφιέρωματα»,
εφ. Τα Νέα, 22.11.1994.

Επιστροφή από το Ηράκλειο

πολλοστή φορά επιστρέφω από το Ηράκλειο της Κρήτης γεμάτος
ισμό για τον πολιτισμικό δυναμισμό τούτης της φαινομενικά επα-
ής πόλης. (Δεν έγραφα «πρωτεύουσας», διότι αυτόν τον, εν πάση
πώσει, αμφίβολης αξίας τίτλο κατέχουν, ελέω Βενιζέλου θαρρώ,
η πνευματικώς αναιμικά Χανιά.)

ο είναι σήμερα οι πόλοι του πολιτισμικού δυναμισμού του Κάστρου.
ι, ιδιωτικός, είναι από το 1951 η Εταιρία Κρητικών Ιστορικών Μελε-
Ο άλλος είναι -ας ήούμε σχηματικά- ο Δήμος, με επίκεντρο την
ωογονημένη Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη. Συνεκτικοί δεσμοί αμ-
ρων είναι αφενός η πολύπειρη ανθρωπιστική παρουσία του Μενέ-
Παρλαμά, και αφετέρου η φιλοσοφημένη προσωπικότητα του Νί-
Γιανναδάκη.

ιον αφορά την Εταιρία θα νόμιζε κανείς πως, ύστερα από σαράντα
ια αδιάκοπα γόνιμης δράσης, και μετά την φυσική αραίωση των
κών πρωτεργατών της, δικαιούται να επαναπαυθεί στις διεθνείς
ν δάφνες της, με μόνη φροντίδα την συντήρηση του θαυμαστού
σχετικώς παραγνωρισμένου) Ιστορικού Μουσείου. Αμ' δει! Ο κοινός
υλόγος αυτός λογαριασμός δεν θα λάβαινε υπόψη το αστάθμητο,
άβλητο φρόνημα του ευεργετικού δράκου που ακούει στο όνομα
ρέας Γ. Καλοκαιρινός.

άγματι, ποια άλλη ανάλογη Εταιρία, ανά το συρρικνούμενο Πανελ-
ον, μπορεί σήμερα να καυχηθεί πως εγιόρτασε τα σαραντάχρονά
με δύο ισρίλαμπρα, γενναιόδωρα κατορθώματα; Αγοράζοντας ένα
τα ωραιότερα τοπία του Θεοτοκόπουλου, και εκδίδοντας, επίκαιρα
εντρωμένες σε δύο τόμους, όλες τις εργασίες του Γεωργίου Χα-
άκι, όσες έχουν αντικείμενο την Μακεδονία, μας καθιστά όλους,
για πολλές γενεές, μόνιμους οφειλέτες της.

στραφούμε τώρα στον Δήμο Ηρακλείου, θα παρατηρήσουμε πως

το πολιτισμικό του πρόγραμμα δεν φαίνεται να έχει πια την λάμψη την
οποίαν εξέπεμπε η πολυμήχανη προσωπικότητα του Μανόλη Καρέλλη.
Διότι ο νοικοκυρεμένος νους του διαδόχου του Κώστα Κληρονόμου, με-
τά την πραγμάτωση της έκθεσης Θεοτοκόπουλου, και πέρα από την συ-
ντήρηση θεσμών όπως το Βραβείο Καζαντζάκη, στρέφεται προς άλλα
έργα, εξίσου μακράς ημερομηνίας. Παράδειγμα (και υπόδειγμα) η αναπαλαίω-
ση της λεγόμενης Οικίας Χρονάκη, ενός από τα καλύτερα δείγματα της
Τουρκοκρατίας. Αναπαλαίωση που μπορεί άφοβα να συγκριθεί με εκεί-
νη του αρχοντικού του Χατζη-Γεωργάκη Κορνέσιου στην Λευκωσία.

Στο μεταξύ, προχωρούν: Η οργάνωση έκθεσης βυζαντινής αγιογρα-
φίας (σε συνεργασία με την Αρχιεπισκοπή Κρήτης, και με το Μουσείο
του Ερμιτάζ), η αποπεράτωση της Δημοτικής Πινακοθήκης, η συγχρο-
σμένη καταλογογράφηση του μοναδικού Τουρκικού Αρχείου - ιδίως δε
η μικροφωτογράφηση των θρυλικών Ενετικών Αρχείων του Χάνδακος,
τα οποία, από το 1669, βρίσκονται στην Βενετία.

Αρχίζοντας, εμίλησα για «πόλους». Αποπν μεταφορά, αν πρόκειται να
φανταστούμε δύο αντιτιθέμενα (και μερικώς αλληλοαναιρούμενα) μα-
γνητικά κέντρα δράσης. Διότι, προκειμένου για το Ηράκλειο, πιστεύω
πως εφάνηκε ότι το ένα κέντρο συμπληρώνει το άλλο, χωρίς στερόν
ανταγωνισμό. Κάποτε, μάλιστα, τα κέντρα αυτά ήσαν τρία, με το Αρχαι-
ολογικό Μουσείο -χάρη στην εκεί παρουσία του Νικολάου Πλάτωνος
(του οποίου η σύζυγος ήταν επιμελήτρια του Ιστορικού Μουσείου), και
του διαδόχου του, αρχαιολόγου συν φιλόλογου, Στυλιανού Αλεξίου.
Αμφότεροι βασικά στελέχη της Εταιρίας. Και συλλογίζομαι πόση από
αυτήν την ευεργετική χάρη οφείλεται στην βούληση μιας ευσύνουπτης πο-
λιτείας να ανορθώσει, μέσα από τα καλίσματα του πολέμου, το αλλοτι-
νό της ανάστημα. Μακάρι σε βαθμό πανελλαδικού προτύπου!

Γ. Π. Σ., εφ. Τα Νέα (1992), Φύλλα Φτερά, σ. 145-146.

Η

η παρουσία

το Γ. Π. Σ.

του Φοίβου Σταυρίδη

Όλα όσα γράφονται αυτό τον καιρό για τον Γ. Π. Σαββίδη με αφορμή την πρόσφατη αναχώρησή του έχω την εντύπωση ότι, αν είχε τη δυνατότητα να τα διαβάσει, θα τα αντιμετώπιζε ίσως με κάποιο χαμόγελο «προδιαγραμμένης αθανασίας» (όπως έγραψε κάποτε σε κείμενό του για τον Γιάννη Ρίτσο – *Τα Νέα* 29.6.1993), οπωσδήποτε δε με εκείνο το χαμόγελο σκανδαλιάρικης θυμηδίας που διακρίνουμε στις περισσότερες δημοσιευμένες φωτογραφίες του.

Έστω κι αν η βιολογική παρουσία του προώρως διακόπηκε στις 11 Ιουνίου, η πάλλουσα δημιουργία του θα συνεχίζεται αμείωτη για αρκετό χρόνο, έχοντας αφήσει πίσω της πλήθος σημάδια ώστε να μη χαθεί στο δρόμο: βιβλία και δημοσιεύματα, στερεούς μαθητές, πνευματικούς φίλους – και ό,τι πολυτιμότερο, αυτό που ο Τέννyson υποδηλώνει στον «Οδυσσέα» του, δηλαδή το αποτύπωμά του επάνω σε όλους όσους τον γνώρισαν.

Με το καινούργιο βιβλίο του (*Φύλλα Φτερά, Δοκίμια και Δοκιμασίες 1989-1993*, Ίκαρος, 1995), που κυκλοφόρησε αμέσως μετά το θάνατό

του, βεβαιώνεται ότι η εκδοτική παρουσία του θα συνεχιστεί για καιρό, αν συνυπολογίσουμε και κάποια άλλα βιβλία του που ετοιμάζονταν.

Στα *Φύλλα Φτερά* ο Γ. Π. Σ. συνεχίζει «την επιλεκτική συσσωμάτωση των ελασσόνων, μη ακαδημαϊκών δημοσιευμάτων» του [οι τρεις προηγούμενοι τόμοι: *Πάνω Νερά* (1973), *Εφήμερον Σπέρμα* (1978), *Καστανόχωμα* (1989)] «ενός φιλόλογου που δεν αμελεί την θητεία του στην δημο-



Ο Γ. Π. Σ. με τον ποιητή Θεοδόση Νικολάου στον περίβολο της Ασίνας (Οκτώβριος 1990)

σιογραφία, γραμμένα με αγάπη και πείσμα, κέφι και καημό». Δεν θα μπορούσα να φανταστώ περιεκτικότερο χαρακτηρισμό της επικαιρικής αλλά παραπλανητικά εφήμερης συγγραφής του Γ. Π. Σαββίδη από το αυτοσχόλιο τούτο.

Τρεις επισημάνσεις για τα *Φύλλα Φτερά* αποτελέσουν τις πρώτες εντυπώσεις μου για το βιβλίο:

• Σε συνέντευξή του Γ. Π. Σαββίδη (Αύγ. 1989), που δημοσιεύεται ως *Επίμετρο* του βιβλίου, ο συγγραφέας δήλωνε ότι: «Όπως οι περισσότεροι των Ελλήνων (και των Ελληνίδων, βέβαια), έτσι κι εγώ φιλοδοξούσα να είμαι ποιητής. Ευτυχώς, επείσθηκα εγκαίρως ότι τα ποιήματα που έγραφα δεν ήταν αρκετά καλά. Συνεπώς δοκίμασα να ασχοληθώ με τα ποιήματα των άλλων». Δεν σχολιάζεται, επί του παρόντος, αυτή η στωική εξομολόγηση του Γ. Π. Σ. που μερικώς ανατρέπεται από κάποιες ελεγχόμενες λυρικές στιγμές στα κείμενά του και εμφανέστερα από τις αξιοσημείωτες μετα-

φράσεις ποιημάτων του Πολωνού Zbigniew Herbert (σ. 260-265). Εκείνο που ασφαλέστερα μπορεί να εντοπισθεί είναι η αποκάλυψη μιας ολοένα και περισσότερα ευδιάκριτης πεζογραφικής φλέβας σε πολλά προσωπικά του κείμενα και ιδίως στα κείμενα που ανατρέχουν σε αναμνήσεις από το απώτερο παρελθόν. Ένα πεζογραφικό ύφος αυτοδύναμο και ανεξάρτητο από την αξιοζήλευτη δημοσιογραφική του γραφή.

• Κάθε δημοσίευμα (είτε πρόκειται για «γλυκόξινο εγκώμιο» είτε για «επιφυλάδα») κατά κανόνα δεν περιορίζεται στο θέμα του. Η πληθωρική πνευματική συγκρότηση του συγγραφέα συνεισφέρει εκ περισσού έναν κόσμο πρόσθετων στοιχείων και παρατηρήσεων. Νομίζω ότι ήταν χρησιμότερη άσκηση αν καταρτίωνταν ποτέ ένας κατάλογος των βιβλίων (και λίστα) που δευτερευόντως παρουσιάζονται ή σχολιάζονται σε δημοσιεύματα του Γ. Π. Σαββίδη – έστω μονάχα στα «ελασσόνα, μη ακαδημαϊκά».

ος, η πανοπτιοσέγγιση του σμού. Καρπός οικογένειας δene Οδησσό-ονιά με Αθή-τόμακρα ίσως Κύπρο, μέσω ητέρας του, ήταν [της κυ-νετικής οικο-ς] Φλαγγίνη Αργοστόλι], ησε στενούς ύς με οριακούς κούς χώρους: ακεδονία, την και την Κύ-σο για την Κύ-ανεξόφλητο θα είνει το χρέος ρος τον Γ. Π. Σαββίδη για την επιμονή α θυμίζει, με κάθε ευκαιρία κατά τα αία είκοσι χρόνια, ότι το νησί μας δι-

[...] Η Κύπρος, η Κύπρος που αγάπησε και που την επισκέφτηκε πολλές φορές, σχεδόν κάθε χρόνο και σχεδόν πάντοτε ιδιωτικά, κυρίως για να δει τους φίλους του, που δεν ήταν όλοι από τους πνευματικούς ανθρώπους. Ανάμεσά τους ρά-γτες και ψαράδες, τεχνίτες της αγοράς όπου πάντοτε σύχναζε, λαϊκοί καλλιτέ-χνες, άνθρωποι του λαού. Φέτο τον Απρί-λιο την επισκέφτηκε για στενή φορά και κοίταζε επίμονα τα χρώματά της. Κά-ποια στιγμή, καθώς από Λάρνακα πηγαί-ναμε προς Μονιτρούλι, είπε: - Λογάρια-ζα να πάω στην Κρήτη πρώτα κι ύστερα στην Κύπρο. Αλλά την τελευταία στιγμή προτίμησα την Κύπρο. Ήθελα να την προλάβω προτού κιτρινίσει. Δες τι ωραία που είναι τα χρώματα!

Μιχαήλ Πιερίς, «Για την αναχώρηση του Γιώργου Σαββίδη, εφ. Ο Φιλελεύθερος (Λευκωσία, 17.6.1995).

ματα, κέφι και καημούς.

Μια τελευταία παρένθεση: 25 Μαρτίου 1985, αν δεν κάνω λάθος. Με οδηγό τον

καιωματικά εντάσσε-ται στον ελληνισμό.

Έκλεισα την ανά-γνωση του βιβλίου με την ευφρόσυνη ψευ-δαίσθηση ότι θα μπο-ρούσα να το κουβε-ντιάσω με τον συγ-γραφέα του. Συνει-δητοποιώντας, τέλος, ότι τούτο -εκ των πραγμάτων- δεν ήτο δυνατόν να πραγμα-τοποιηθεί, αρκέστη-κα στο ωραίο ταξίδι και στην επίγνωση ότι καθόλη τη δια-δρομή άκουγα τη φω-νή του Γ. Π. Σ. και μοιραζόμουν μαζί του αγάπες και πεί-

Γ. Π. Σαββίδη, πρωινός περπάτος προς Μαρκόπουλο Αττικής. Καθ' οδόν ανάβα-ση στα Τουρκοβούνια -ελάχιστα και δια-κριτικότερα τότε τα αυθαίρετα-, απ' όπου μου έδειξε κάπου χαμηλά, στις ρίζες των λόφων, το σπίτι του αγαπημένου δασκάλου του Ν. Σβορώνου. Συνεχίσαμε τη διαδρο-μή, και ο Γ. Π. Σ. μιλούσε για απώλειες πο-λύτιμων φίλων του:

Για τον Τάκη Σινόπουλο που είχε πεθά-νει το 1981, όταν ο συνομιλητής μου έλειπε στο Harnard («Έλειπα και δεν ήμουν στην κηδεία του, γι' αυτό ως σήμερα δυσκολεύ-ομαι να πιστέψω πως έφυγε»), για τον Γιώργο Σικελιώτη, που είχε πεθάνει τον προηγούμενο χρόνο. Και ξαφνικά έθεσε ένα αναπάντεχο ερώτημα: «Στην ηλικία που φτάσαμε, είχες ποτέ την αίσθηση ότι τώρα γνωρίζουμε περισσότερους πεθαμέ-νους παρά ζωντανούς;» Αν οι αναχωρή-σεις φίλων ήταν πρόβλημα απλώς αριθμη-τικό, θα είχαμε το άλλοθι να καταφεύγου-με σε νηφάλιο λόγο. Όμως είναι αποκλει-στικά θέμα μεγέθους.

Κυπρογενείς καημοί

Θώς γράφω τούτη την επιφυλλίδα, βρέχει ραγδαία στο Πήλιο και σβή-πιτέλους η μεγάλη πυρκαγιά της Αργαλαστής. Ελπίζω, λοιπόν, ίσαμε ημέρα όπου θα δημοσιευτεί αυτό το κείμενο, να έχει βρέξει και στην ρία χρόνια τώρα διψασμένη Κύπρο. Η ελπίδα μου έχει και έναν πιο εκριμένο λόγο: να σώσει ο Θεός (ή ο Αλλάχ) ό,τι απόμεινε, τον περα-ο Σεπτέμβριο, από την πιο χαριτωμένη όαση της Νοτιοανατολικής Με-ίου - εννοώ το περιβόλι και το αλούλλιο του Τεκέ της Ουμ Χαράμ, δί-στην Λάρνακα.

Η ελάχιστη δαπάνη μερικών βυτίων νερού την εβδομάδα, εγκαίρως ρασισμένη, θα μπορούσε να είχε συντηρήσει ακμαίες τις λεμονιές και ροινικούδες - όπως έγινε, με ιδιωτική πρωτοβουλία, για τον κήπο του κείμενου εστιατορίου. Έλα, όμως, που η συντήρηση του Τεκέ υπάγεται Ελληνοκυπριακήν Αρχαιολογικήν Υπηρεσία. Οι τύποις αρμόδιοί της, έλαβαν (ανωνύμως) το μήνυμά μου, έμαθα πως αρκέστηκαν να σκώ-τους ώμους - μπορεί για να ξεφορτωθούν το φάσμα της Θείας του ρήτη, που ο Σεφέρης το ανακάλεσε στην πανελλήνια συνείδηση (βλ. το μά του «Τρεις Μούλες»).

Η όμως, πάλι, που ο χώρος αυτός θεωρείται ως ο τρίτος ιερότερος μουσουλμανοσύνης - αμέσως μετά την Μέκκα και την Μεδίνα. Συνε-το προσκύνημά του είναι τάμα κάθε μωαμεθανού επισκέπτη της Κύ-... Και δεν είναι λίγοι οι προσερχόμενοι από τις αραβικές χώρες, για ειές ή για αναψυχή. Αφετέρου, όποτε πάω στον Τεκέ για περιδιάβαση, ταιρώνομαι με κάμποσους τουρίστες από την Δύση. (Άντε, τώρα, να πεις ότι οι Τούρκοι στα κατεχόμενα της Κύπρου αδιαφορούν -στην κα-ρη περίπτωση- για τα χριστιανικά τεμένη...)

Ποι οι Ευρωπαίοι επισκέπτονται το μνήμα της Ουμ Χαράμ παρακινήμέ-πό τα όσα γράφουν οι τουριστικοί οδηγοί τους, ή απλώς γοητευμένοι κάποιες έγχρωμες καρτ ποστάλ που εικονίζουν τον Τεκέ να καθρεφτί-στον διεθνώς φημισμένον υδροβιότοπο της Αλμυρής Λίμνης, που την ράσπηκε ο Άγιος Λάζαρος. Της λίμνης που φέτος -για πρώτη φορά με-1974- την είδα μεταμορφωμένη σε άνυδρον έρημο. Και μέχρι να ξα-μίσει και να ξαναβρεί τους φλαμίγκους της, και μακάρι τους διαβατι-

κούς της κύκνους, θα υπάρχει μόνο σε κιτάπια ορνιθολόγων και στις ανα-μνηστικές καρτολίνες που προσφέρει ο πρόσφυγας ποιητάρης και καρτερι-κός μπαζεβάνης του Τεκέ, Κυπρής Χατζηαυζέντης.

Έξι χιλιόμετρα νοτιοδυτικότερα βρίσκεται το κεφαλοχώρι Κίτι, με την εκ-κλησία της Αγγελόχτιστης Παναγίας. Πάντα, φεύγοντας από τον Τεκέ, πη-γαίνω να της ανάψω ένα ψευτόκερο (δυστυχώς, τα λεγόμενα «καθαρά» με-λισσοκέρια είναι άβρετα πια στην Κύπρο). Τούτη την φορά, έλπιζα να παρη-γορηθώ με την άφθαρτη ψηφιδωτή σύνθεση που, ίσως από τον 6ο αιώνα, σκέπει την κόγχη του ιερού, μα και από το αυστηρό, υπερμέγεθες εικόνισμα του αρχαγγέλου Μιχαήλ στα δεξιά του τέμπλου - αν έχει τέτοια μορφήν όταν έρθει να μου πάρει την ψυχή, χαλάλι του!

Μόνο που η τύχη το έφερε να γίνεται ντόπιος γάμος στην Αγγελόχτιστη εκείνο το απόγευμα. Σταθήκαμε, λοιπόν, και μεις στον αυλόγυρο, περιμένο-ντας την νύφη. Μόλις επρόβαλε, με την μουσική της συνοδεία και το νοι-κισμένο νυφικό, τον πρώτο ανδρικό ρόλο τον ανέλαβε όχι ο σφιγμένος γαμπρός ή καν ο άνετος παπάς, αλλά ο φωτογράφος με τις αστραπές του. Λες και όλη η τελετή γινόταν για χάρη του.

Δεν πρόκειται, βέβαια, για τοπικήν αρρώστια. Ούτε για πρόσφατο φαινό-μενο. Τουλάχιστον είκοσι χρόνια τώρα, σχεδόν όλα στην Ελλάδα στήνονται χάριν του φωτογραφίζεσθαι. Ακόμη θυμάμαι τους καθγάδες που αναγκά-στηκα, ως κοσμήτορας, να κάνω με κάτι δήθεν φωτορεπόρτερ της Θεσσα-λονίκης, που εισέβαλλαν στην τελετή ορκωμοσίας κάθε νέου πτυχιούχου. Βραχυπρόθεσμα, εκείνη την μάχη την εκέρδισα, μα τρέμω να φανταστώ πώς εκλιμακώθηκε, αφότου οι φωτογράφοι δεν είναι πια μόνο επαγγελματίες, αλλά ερασιτέχνες, συγγενείς και φίλοι, κραδαίνοντας βιντεοκάμερες που τους εξασφαλίζουν το πλαστό προνόμιο να υποδύονται τους τελετάρχες.

Ας πούμε όμως ότι δεν είπα τίποτα, πέρα από τον καημό μου πως οι μό-νες σχετικά ευπρεπείς τελετές μας είναι πλέον μερικές ιδιωτικές κηδείες. Χωρίς ηλεκτρονικά μαραφέτια, χωρίς αργόσχολους φιλοθεάμονες, χωρίς χειροκροτήματα, και με καρκαλέτσους που συντονίζουν το βήμα τους επα-ναλαμβάνοντας in petto: «Πέντε και τρία, οκτώ».

Γ. Π. Σ., εφ. Τα Νέα (1991), Φύλλα Φτερά, σ. 118-119.

Μ' αυτή τη θύμηση...

της Λίντας Παπαγαλάνη

Θα μας δώσει
το χρώμα και η μοίρα
να τρέμει να περδίνουμε
μια νύχτα
στο πρσίονο ακρογυάλι
της πατρίδας:
Κ. Ι. Καρυωτάκης, «Υμνος».



Σάββατο 10 Ιουνίου, παραμονή της Πεντηκοστής, οι Λευκάδιοι με διακριτικότητα, χαρά και αγάπη υποδεχόντουσαν τον Γιώργο Σαββίδη στο Δημαρχείο σαν συμπολίτη τους.

Να διαλέξεις σαν πατρίδα έναν τόπο για τους ανθρώπους του που αγάπησες, σπουδαίους και μη, ζωντανούς και μη, για τα μικρά και μεγάλα τους έργα, σημαίνει ότι αληθινά τον γνώρισες. [...]

Έτσι, όταν ο Γιώργος Σαββίδης κατέθετε το απόβραδο του Σαββάτου την περιδιάβασή του στη Λευκάδα, πρόσφερε ταυτόχρονα την κατάφαση και την αισθαντική αποδοχή του όλων αυτών. Στους όρους της ισότιμης συναλλαγής το Αντιδώρημα πέ-

ρασε στα χέρια του με φυσική χάρη και απλότητα. Η δίχως το βάρος των εξηγήσεων αποδοχή στον μυστικό κόσμο μιας πόλης και η μεθεξή του στην οικειότητα του «εμείς».

Πιο ύστερα η νύχτα έκλεισε σαν κοχύλι και φύλαξε την τελετική ηρεμία του αποχαιρετιστήριου γεύματος. Όμως, όλοι όσοι μοιραστήκαμε το κόκκινο κρασί στο δρομάκι της πλατείας, θα είμαστε ευγνώμονες στην αγαθή στιγμή που μας επέτρεψε να υπάρξουμε, έστω για λίγο, αληθινοί και ανθρώπινοι. [...]

Στη Λευκάδα τον Μάιο του 1975

Ο Γιώργος Σαββίδης, λόγιος και πολίτης του κόσμου, μέσα από το ευαίσθητο άγγιγμά του πρόσφερε εκείνη την ημέρα στην πατρίδα μια πρόταση που είναι ταυτόχρονα και στάση ζωής. Πώς όλα και όλοι είναι όμορφοι, καλοί και σημαντικοί όταν τους βλέπουμε έτσι.

Ήρθε στον τόπο για την αγάπη των φίλων του. Διέγραψε στον ορίζοντα μια φαινή γραμμή και σχεδόν μην αντέχοντας την ομορφιά χάθηκε. Μ' αυτή τη θύμηση θα ζήσει στην πόλη της Λευκάδας. Γι' αυτό και τον ευχαριστούμε αληθινά.

Βαλαωρίτης και Σάδας

Να κληθεί ένας ξένος να μιλήσει στην πλατεία της Λευκάδας για τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη, είναι μεγάλη τιμή μα και μεγάλη δοκιμασία. Τιμή, γιατί αγκαλιά και ο Βαλαωρίτης καθιερώθηκε, από τις 25 Μαρτίου 1872, ως εθνικός ποιητής στην συνείδηση όλων των Ελλήνων, πουθενά αλλού δεν μιλάει ο ίδιος τόσο άμεσα στην καρδιά και στην μνήμη των ανθρώπων, όσο εδώ, στην πόλη που τον εγέννησε, στο νησί που ενέπνευσε την ποίησή του και τους πολιτικούς του αγώνες, στην γη που σκέπει τα κόκαλά του. Τούτη ακριβώς η άμεση επικοινωνία ανάμεσα στον ποιητή και στον λαό του αποτελεί και την μεγαλύτερη δοκιμασία για κάθε ξένο, για κάθε τρίτον που θα τολμήσει να παρεμβάλει την φωνή του σε αυτήν την αποκλειστική συνομιλία Βα-

λαωρίτη και Λευκαδίων, συνομιλία που συνεχίζεται αδιάκοπα 150 χρόνια τώρα.

Αν μολαταύτα δέχτηκα την τιμητική Σας πρόσκληση, τούτο δεν οφείλεται μονάχα στην ακατάβλητη πειθώ του φίλου κ. Αντώνη Τζεβελέκη ούτε μόνο στην δημοκρατική αναβίωση και την προσδοκώμενη ενεργή κίνηση των Εορτών Λόγου και Τέχνης - ούτε καν στην δική μου επαγγελματική φιλοτιμία ως νεοελληνιστή και ως εκπροσώπου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. [...] Από το 1965 που αξιώθηκα να πρωτογνωρίσω την Λευκάδα, δεν ένιωσα ποτέ ξένος σε τούτο το νησί.

Γ. Π. Σ., Νέα Εστία 106 (1979), σ. 71. Η διάλεξη δόθηκε στην Λευκάδα στις 11.8.1975

Ένα βιβλίο παιδείας και παιδιάς

Σαββίδης

Φτερά

και δοκιμασίες

993

εις Ίκαρος

1995

πορούσε να χαρακτηριστεί ένα βιβλίο παιδείας και παιδιάς, που ο δημιουργός το σχεδίασε μέχρι την παραμικρότερη λεπτομέρεια, όμως τελικά δεν πρόλατο φυλλομετρήσει. Είναι η τέταρτη συλλογή μη ακαδημαϊκών δημοσιευμάτων Γ. Π. Σαββίδη. Κείμενα που, σε τοχή προϊούσας λεξιπενίας, έρχονται «δοκιμές και δοκιμασίες» του αναγνώστη. Μπορεί ακόμη, «ελάσσονα», να προσδιορίζει ο ίδιος στον πρόλογο και της θεματικής τους ετερογένειας. Ωστόσο, ήδη αποδείχθηκαν, με την πρώτη συμβολή τους στον Τύπο, σημαντικά. Μένει η αποτίμησή τους ως συσσωρευμένα μεγαλύτερης πνοής.

Ένα ή και «φύλλα». Ο τίτλος του βιβλίου λιγότερο σεφερικός απ' ό,τι των δύο προηγούμενων συναγωγών — *Πάνω Νερά, Εφήμερο Σπέρμα* — παραμένει ποιητικός, σε σχέση με τους περισσότερο φανερούς τίτλους της τρίτης συναγωγής — *Καστανό-και του πρόσφατου, εορταστικού Τράπεζα Πνευματική*. «Φύλλα Φτερούγες», που δεν φυτύνουν «μόνο στ' όνειρο», ούτε αποκλείουν ποιητές. Αν, έφηβος, ο Γ. Π. Σαββίδης φιλοδόξησε να γίνει ποιητής, καταξιομολογείται στη συνέντευξη που έδωσε το βιβλίο, στην έβδομη δεκαετία του 20ού, είναι πρόδηλο από τη γραφή που βγήκε ανάλαφρος. Ίσως και γιατί έμεινε μια σφαιρική θέαση των πραγμάτων. Ανεξάρτητα αν, ταυτόχρονα, σθανόταν και το βάρος αυτής της παιδείας, που προκαλούσε άλλοτε το πείσμα ενεργού πολίτη κι άλλοτε τον καημό ανθρώπου των γραμμάτων.

Από τα *Φύλλα Φτερά*, αναδεικνύονται δύο διαφορετικά πρόσωπα του νεοελληνικού Γ. Π. Σαββίδη, ο επιφυλλιδογράφος ο κριτικός της λογοτεχνίας. Μόνο δώ, και τα δύο λειτουργούν με τη δημιουργική πειθαρχία. Είναι ενδιαφέρον, συνάμα και διδακτική, η αμεσότη-

τα του ύφους που είχε επιτύχει, ακριβώς σεβόμενος τους δημοσιογραφικούς περιορισμούς στην έκταση του κειμένου, για τους οποίους οι νεότεροι τόσο παραπονούνται.

Και, πράγματι, θα πρέπει να παραδεχθούμε πως ο Γ. Π. Σαββίδης υπήρξε δεξιότη της συμπύκνωσης. Σύντομα και ουσιαστικά, τα κείμενά του συγκεντρώνουν πλήθος φιλολογικών και γραμματολογικών πληροφοριών στον ελάχιστο χώρο, και μάλιστα κατά εύπεπτο τρόπο.

Ως ένα βαθμό, συνέτεινε η εμπλοκή του με εφημερίδες μεγάλης κυκλοφορίας. Οι τρεις προηγούμενες συναγωγές περιελάμβαναν δημοσιεύσεις σχεδόν αποκλειστικά στο *Βήμα*, και μόνο στην τρίτη υπάρχει και ένας αριθμός συνεργασιών σε διάφορα λογοτεχνικά έντυπα. Στα *Φύλλα Φτερά* έχουμε μετοικεσία εντός του ιδίου χώρου: 82 δημοσιεύσεις στα *Νέα* έναντι 16 στο *Βήμα*, σε σύνολο 110 κειμένων.

Μόνο στην εισαγωγική ενότητα, «Γλυκόξινα εγκώμια», και την επιλογική, «Στα περιθώρια της πολιτικής», βρίσκουμε κείμενα εκτός εφημερίδας, που δείχνουν και την ευρύτητα των ενδιαφερόντων. Ανάμεσά τους, πρόλογοι σε δύο εκθέσεις ζωγραφικής. Ακόμη, μουσική και θεατρική κριτική, όπως και πολιτικό άρθρο, στο περιοδικό *Ιστός* του Μανόλη Σαββίδη. Επίσης, τρεις συνεργασίες στο κυπριακό περιοδικό *Ακμή*. Μπορεί να είναι μικρός ο αριθμός και στις βιβλιοπαρουσιάσεις — μόνο πέντε βιβλία Κυπρίων ή σχετικά με την Κύπρο — ωστόσο η αναφορά στο Νησί είναι σταθερή. Για τον Γ. Π. Σαββίδη, η Κύπρος σήμαινε μια «διαφορετική εκδοχή της Ελλάδας». Πρόσβλεπε σε αυτήν, όπως και σε κάποια βορειοελλαδίτικα «λόγια» κέντρα ή στην Κρήτη.

Εκεί όμως που προβάλλει μια στάση ζωής είναι στις 38 επιφυλλίδες. Σταθερές οι απόψεις: Ένας δημοκράτης, θα λέγαμε βενιζελικός και αντιβασιλικός — ό,τι μπορεί ακόμη να σημαίνουν αυτές οι έκπτωτες πια λέξεις. Ένας Ρωμικός, που βιώνει με δυσανεμία τον σημερινό εκπεσμό της χώρας του. Ωστόσο, τα γηγενή φαινόμενα φροντίζει να τα τοποθετεί στην ευρωπαϊκή ή και αμερικανική κλίμακα, ώστε να υπάρχει μέ-

τρο σύγκρισης. Ένας κάτοικος Αθηνών που εμφανώς ασφυκτιά με τις νοοτροπίες.

Οι επιφυλλίδες προσεγγίζουν επίκαιρα ζητήματα, πολιτικής και κοινωνιολογίας, κατ' εξαίρεσιν αναφέρονται στη λογοτεχνία. Ιδιαίτερα βασανίζουν τον γράφοντα θέματα γλώσσας και παιδείας. Αυτοί οι αστοιχείωτοι δόκτορες, που κι αυτός, εκών άκων, ως πανεπιστημιακός δάσκαλος συνέβαλε στην παραγωγή τους.

Σταθερός συνομιλητής του ο Σεφέρης, και η γραφή παρουσιάζεται έλλογα συνειρμική, μέχρι δόλια, καθώς συρράπτει φαινομενικά άσχετα συμβάντα και σκέψεις, με στόχο να φανερωθεί το απαράδεκτο μιας κατάστασης ή ενέργειας. Το χιούμορ, εύστοχο και αψύ. Ένα προηγούμενο αυτής της μορφής σαρκασμού, που εστιάζεται στις λεκτικές αποχρώσεις, επιτρέποντας συχνά την αμφίσημη νοηματικά ανάγνωση, βρίσκουμε στις κριτικές και «τα πάρεργα» του Εμμ. Ροΐδη. Σε κάθε περίπτωση, οι επιφυλλίδες του Γ. Π. Σαββίδη δεν έχουν τον εξουσιαστικό λόγο του διανοούμενου ούτε παρασιτούν σε μεγαλόστομες ιδέες.

Ο Γ. Π. Σαββίδης ως κριτικός της λογοτεχνίας, σε τακτική δεκαπενθήμερη βάση, εμφανίζεται όψιμα, τέλη του 1991. Τμήμα αυτής της συγκομιδής, τα 55 κείμενα του βιβλίου, εντοπίζουν εκδόσεις που κρίνονται σημαντικές, ανεξάρτητα αν οι περισσότερες δεν συγκίνησαν ούτε την αγορά ούτε την κριτική. Κυρίως, παίρνει το ρίσκο να ανασύρει κάποιους αφανείς δημιουργούς. Μοναχικές περιπτώσεις συγγραφέων, επιμελητών ή και εκδοτών.

Η έκπληξη που προκαλούσαν οι επιλογές του έπαιρνε ενίοτε τη μορφή της

«Πια δεν μπαρώ!

Θα γ' έχω γ' τιρωτός

στον «ελεγκτή» κόσμο

του γ' ωτός»!

Κ. Βαρνάκης, «Ελευθερία

και ειρήνη»

στην έκδοση του 1991. Π. Σ. Α.

που στην περίπτωση του, ο συλλογισμός δαγκώνει την ουρά του. Όταν εκτιμούσε ένα έργο, δοθείσης της ευκαρίας, επαινούσε δημόσια τον άνθρωπο πριν ή μετά τον έπαινο, επεδίωκε και την προσωπική γνωριμία.

Σε αντίθεση με τις επιφυλλίδες, οι βιβλιοκρισίες εμφανίζονται περισσότερο διαλλακτικές. Κατά κανόνα, είναι θετικός με ενστάσεις, και μόνο κατ' εξαίρεσιν, ένθερμος ή συλλήβδην απορριπτικός. Συνήθως προτάσσει τη γενική εντύπωση, το άρωμα, στη συνέχεια υπογραμμίζει τα ουσιώδη χαρακτηριστικά. Προηγούνται τα θετικά, έπονται τα μειονεκτήματα. Και ως καλός γνώστης της τυπογραφίας, ποτέ δεν παραλείπει να σχολιάσει την έκδοση.

Παρ' όλο που τα ακαδημαϊκά του ενδιαφέροντα βρίσκονταν από την πλευρά της ποίησης, οι βιβλιοπαρουσιάσεις μοιράζονται: έντεκα αφορούν τον πεζό λόγο έναντι δεκατριών για την ποίηση, πάντως το κυρίως σώμα αναφέρεται σε δοκίμια. Μακριά από το μυθιστόρημα, θέλγεται από το σύντομο αφήγημα. Ακόμη κι όταν αναφέρεται σε μυθιστοριογράφους, παρουσιάζει διηγήματά τους. Εξαίρεση, τα κείμενα για τον Στρ. Μυριβήλη και τον Γ. Σκαρίμπα, όπου όμως περισσότερο τον απασχολεί το φιλολογικό εγχείρημα της επιμέλειας.

Κατ' εξαίρεσιν, ο έπαινος σε γνωστούς και πολυσυζητημένους συγγραφείς, όπως

ο Ν. Κάσδαγλης ή οι ποιητές Τζ. Μαστοράκη και Μ. Γκανάς.

Στο χώρο της ποίησης, κατά προτίμηση, σχολιάζει καινούργιες φιλολογικές επιμέλειες και εκδόσεις. Ιδιαίτερα, αυτές που λανθάνουν της προσοχής, όπως, λ.χ., η έκδοση των *Ποιημάτων* του Α. Κάλβου από το Υπουργείο Εθνικής Αμύνης. Και παραμένει άγραφος κανόνας του να απέχει των ξενόγλωσσων λογοτεχνημάτων, εκτός κι αν αφορούν, άμεσα ή έμμεσα, την Ελλάδα. Και πράγματι, ανάμεσα στα δοκίμια που παρουσιάζονται και καλύπτουν ένα ευρύ πεδίο επιλογών βρίσκονται και η σύντομη ιστορία της Ελλάδας του Ρ. Κλογγ, ο Σολωμός του Π. Μάκριτς, αλλά και ένα ελληνοϊταλικό λεξικό του Σικελικού Ινστιτούτου Βυζαντινών και Νεοελληνικών Σπουδών.

Για το μάτι, όπως συνήθιζε να γράφει ο Γ. Π. Σαββίδης, όταν ήθελε να γειώσει μια θετική παρουσίαση, ας επισημάνουμε ένα πιθανό μειονέκτημα. Όσο ένας μελετητής παράγει, οι συναγωγές κειμένων του ακολουθούν τη χρονική ροή: αντίδοτο και στο εφήμερο του Τύπου. Ωστόσο, μακροχρόνια, αποδεικνύεται συνήθως χρησιμότερη

η συναγωγή κατά είδος. Για παράδειγμα μια έκδοση με το σύνολο των βιβλιοκρισιών του Γ. Π. Σαββίδη, ή τουλάχιστον όσων φιλοξενήθηκαν στα *Νέα* την περίοδο 6.12.1991-6.6.1995, θα αποτελούσε χρονομότυπο, εν όψει και του συνωστισμού που τείνει να επικρατήσει στο χώρο.

Δυστυχώς για τους θιασώτες του Γ. Π. Σαββίδη, αυτό είναι το τελευταίο βιβλίο φτιαγμένο με την προσωπική του φροντίδα, το τελευταίο χειροποίητο.

«Και τώρα τι θα γένουμε...; [...] Ένας τρόπος να αρχίσουμε να γεμίζουμε το κεφάλι είναι απλός: να ξαναδιαβάσουμε τα βιβλία του Γάμμα Σίγμα...». Δάνειο από την επιφυλλίδα του, θέση νεκρολογίας, για τον Κ. Θ. Δημαρά. Και ο Γ. Π. Σαββίδης, ευχόταν να «αβγατίσει η κληρονομιά Κάλπα Θήτα». Σήμερα μπορούμε να γεμίσουμε την ευχή να αξιοποιηθεί η κληρονομιά και των δύο. Ένα στέρεο έργο, που κωδομήθηκε πάνω στην εκτενή και εμπειροστατωμένη αρχειακή έρευνα. Σε αντίθεση με την υπερφίαλη θεωρητικολογία που έχει καταλάβει.

Μ. Θεοδοσοπούλου

ΚΥΡΙΟΤΕΡΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

(Αναγράφονται μόνο οι αυτοτελείς εκδόσεις. Πληρέστερη εργογραφία περιλαμβάνεται στον τόμο *Τράπεζα Πνευματική 1963-1993*)

Α. ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ & ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΒΑΛΛΩΡΙΤΗΣ

1970: Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Φωτεινός*, Ερμής (ανατ. 1976).

1980: —, Α', *Βίος, Επιστολές και Πολιτικά Κείμενα*, Ίκαρος (με τη Νίκη Λυκούργου).

1981: —, Β', *Ποιήματα και Πεζά*, Ίκαρος (με την Ελένη Τσαντσάνογλου).

ΒΑΡΝΑΛΗΣ

1975: Κώστας Βάρναλης, *Οργή Λαού*, Κέδρος.

1976: —, *Άσμα Πρώτο, Προσκυνητής* (1919), Κέδρος. Νέα έκδοση: Κέδρος, 1988.

ΔΑΠΟΝΤΕΣ

1990: Κωνσταντίνου Δαπόντε, *Κανών περιεκτικός πολλών εξαιρετών πραγμάτων...* (1778), Λέσχη.

1993: —, *Η Θυσία του Ιεφθά και Ιστορία Σωσσύνης*, Ιστός.

ΚΑΒΑΦΗΣ

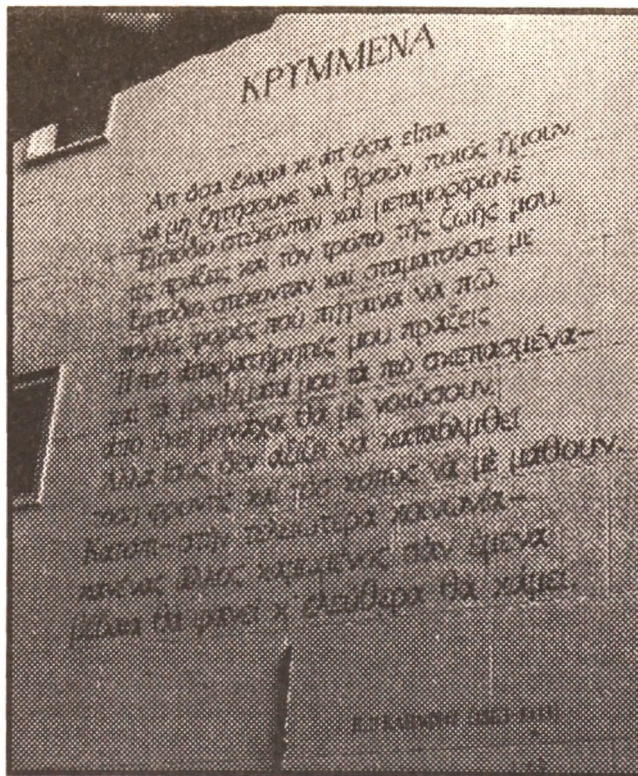
Μελέτες

1966: Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932), Περιγραφή και Σχόλιο. Βιβλιογραφική μελέτη, Ταχυδρόμος (ανατ. Ίκαρος, 1992).

1985-87: *Μικρά Καβαφικά*, Α' & Β', Ερμής.

1993: Βασικά θέματα της ποίησης του Καβάφη, Ίκαρος.

1994: Κ. Π. Καβάφης και Γρ. Ξενόπουλος. *Ανασύν-*



Γκράφφιτι στο Λάιντεν της Ολλανδίας.

θεση μιας λογοτεχνικής σχέσης 1901-1944, Ερμής. Εκδόσεις

1963: Κ. Π. Καβάφη, *Ποιήματα*, Α' & Β', Ίκαρος (β' έκδ. 1964). Νέα έκδοση: *Τα Ποιήματα*, Α' & Β', Ίκαρος, 1990.

1966: —, *Ποιήματα 1896-1933*, (αναθ. έκδοση με εικόνες του Ν. Χατζηκυριάκου-Γκίκα), Ίκαρος.

1968: —, *Ανέκδοτα Ποιήματα* (1882-1923), Ίκα-

ρος. Νέα έκδοση: *Κρυμμένα Ποιήματα* 1882-1923, Ίκαρος, 1993.

—, *Αυτόγραφα Ποιήματα* (1896-1910), Τετράδιο Σεγκοπούλου σε πανομοιότυπη έκδοση Τεχνογραφική (ανατ. 1972, 1983).

1975: C. P. Cavafy, *Collected Poems* (μτφ. Edm. Keeley & Philip Sherrard), Princeton University Press. Νέα έκδοση: 1992.

1983: Κ. Π. Καβάφης, *Ανέκδοτα Σημειώματα Πνευματικής και Ηθικής*, Ερμής.

—, *Αποκηρυγμένα Ποιήματα και Μεταφράσεις* (1886-1898), Ίκαρος.

—, *Πανομοιότυπα των πέντε πρώτων τετράδιων του* (1891;-1904), ΕΛΙΑ.

1984: —, *Ποιήματα 1897-1933* (πρώτη σκληρή, μημένη έκδοση), Ίκαρος.

1986: —, *Τάφοι*, Αρχείο Κ. Π. Καβάφη, Edizioni dell'Elefante, Ρώμη.

1992: Κ. Θ. Δημαράς, *Σύμμικτα Γ', Περί Καβάφης*, Γνώση.

Μεταφράσεις

1971-72: C. P. Cavafy, *Passions and Ancient Poems* (με τον Edmund Keeley), The Dial Press, New York 1971 & The Hogarth Press, Λονδίνο 1972.

1983: Μαργαρίτα Γιουρσενάρι, *Κριτική παρουσίαση του Κωνσταντίνου Καβάφη*, Χατζηνικολή.

ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ

Μελέτες

1966: *Σχεδιάγραμμα Χρονογραφίας Κ. Γ. Καρυωτάκη*

Μ. Χατζηδάκη). Νέα έκδοση: Χρονογραφία Καρυωτάκη, ΜΙΕΤ, 1989 (με τη Μαριλί-
ζου).
Αχνάρια του Καρυωτάκη. Κείμενα 1966-
λη.

Κ. Γ. Καρυωτάκη, Άπαντα τα Ευρισκό-
& Β'.
, Ποιήματα και Πεζά, Ερμής.
, Τα Πεζά, Νεφέλη.
, Τα Ποιήματα, Νεφέλη.

ΣΕΦΕΡΗΣ

αρχαιολογικές περιδιαβάσεις του ποιητή
Σεφέρη, Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής
Λευκωσία.

τον Σεφέρη (γ' έκδ. Νεφέλη, 1989).
ώργος Σεφέρης, Ποιήματα, Ίκαρος.
Σ. Έλιοτ, Η Έρημη Χώρα, μτφ. Γιώργου
Ίκαρος.
νάτης Τρελός [=Γιώργος Σεφέρης], Οι
Κυρίες Έρσης, Ερμής.
Σ. Έλιοτ, Φονικό στην Εκκλησιά, μτφ.
Σεφέρη, Ίκαρος.
ώργος Σεφέρης, Δοκιμές Α' & Β', Ίκαρος.
, Έξι νύχτες στην Ακρόπολη, Ερμής.
ώργος Θεοτοκός & Γιώργος Σεφέρης,
ραφία (1930-1966), Ερμής.
ώργος Σεφέρης, Τετράδιο Γυμνασμάτων,
ος.
, Αντιγραφές, Ίκαρος.
ζαβάφης του Σεφέρη, Α', Ερμής.
ιθός Πασχάλης [=Γιώργος Σεφέρης], Τα
κα, Λέσχη.

ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Άγγελου Σικελιανού, Λυρικός Βίος, Α'-
ρος.

1971-75: —, Θυμέλη, Α'-Γ', Ίκαρος.
1977-85: —, Πεζός Λόγος, Α'-Ε', Ίκαρος.
1981: —, Τριαντατρία και Τρία Ανέκδοτα Κείμε-
να, ΕΛΙΑ.

ΑΛΛΕΣ ΑΥΤΟΤΕΛΕΙΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

1980: *Odysseus Elytis: Roes, Esa, Nus & Mirol-
tamiy*, Λέσχη.
1981: *Μεταμορφώσεις του Ελπήνορα (Από τον
Πάουντ στον Σινόπουλο)*, Ερμής (επαν. Νεφέλη,
1990).
Αικατερίνη Μακρυνικόλα, Εργογραφία
Γιάννη Ρίτσου - Γ. Π. Σαββίδης, Χρονολόγιο Εργο-
γραφίας του Ρίτσου, Κέδρος.

ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

1975: Γ. Βρεισιμιτζάκη, Το έργο του Κ. Π. Καβάφη,
Ίκαρος (επαν. 1984).
1977: Γουίλλιαμ Σαίξπηρ, Ο Άμλετ (μτφ. Κων. Θε-
οτόκης), Εταιρεία Σπουδών.
1989: Κ. Θ. Δημαράς, Κωστής Παλαμάς, Η πορεία
του προς την τέχνη, (γ' έκδ.), Νεφέλη.
Γιώργος Θεοτοκός, Ημερολόγιο της
«Αργώς» και του «Δαιμονίου», Λέσχη.
Νίκος Β. Λαδάς, Ημερολογιακές σημειώσεις
από τα φοιτητικά χρόνια (1973-1975), Νεφέλη.
1990: Κ. Θ. Δημαράς, Δοκίμιο για την ποίηση
(1943), (β' έκδ.) Νεφέλη.
1994: Β. Μανή, Ο Ψευτοπόλεμος του 1897, Λέσχη.

ΑΛΛΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

1984: Κωστή Παλαμά, Άπαντα, Τόμος δέκατος
έβδομος. Ευρετήρια..., Ίδρυμα Κωστή Παλαμά
(με τον Γ. Κεχαγιόγλου).
1987: Τάκης Σινόπουλος, Παρατηρήσεις και Σχό-
λια πάνω στο ποίημα «Το Άσμα της Ιωάννας και
του Κωνσταντίνου».

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

σπ. 11 Μαρτίου 1929 - δευτερότοκος γιός του Πάνου Σ. Σαββίδη
Σοφίας Γ. Ιατρού.
Γένεια: Σύζυγος: Λένα Δ. Λαμπράκη - δύο παιδιά: Δημήτρης (1955)
νόλης (1959) - δύο εγγόνια: Γιώργος και Νίνα (1988).
ός: 1946-48 Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών - 1949-52
ι Φιλολογία, King's College, Cambridge.
ρες: αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, λατινικά.
π. 1952 B.A. Cantab - 1956 M.A. Cantab.
βί: 1966 Οι Καβαφικές Εκδόσεις (1891-1932), Φιλοσοφική Σχολή
σημίου Θεσσαλονίκης.

ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ

ε.: Τακτικός συνεργάτης της εφ. Το Βήμα.
55: Διευθυντής της Αγγλοελληνικής Επιθεώρησης.
55: Διευθυντής Μελετών, Ι.Κ.Υ.
57: Συντάκτης και Διευθυντής του Ταχυδρόμου.
56: Λέκτωρ Νεοελληνικής Φιλολογίας, College Year in Athens.
71: Έκτακτος αυτοτελής καθηγητής Νεότερης Ελληνικής Φιλολο-
ανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (παραιτήθηκε «για λόγους ακαδημαϊκής
κής τάξεως»).

στήμιο Θεσσαλονίκης (οικειοθελής πρόωρη συνταξιοδότηση).

1976-77: Κοσμήτωρ της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ.
1977-84: Μόνιμος επισκέπτης καθηγητής της Έδρας Νεοελληνικών
Σπουδών Γιώργου Σεφέρη, Harvard University (οικειοθελής παραίτηση).
1987-88: Επισκέπτης καθηγητής, Πανεπιστήμιο Κρήτης - Ιδρυτής και Διευ-
θυντής του Φιλολογικού Σεμιναρίου, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέ-
ζης.
1989-1995: Ιδρυτής και Διευθυντής του φιλολογικού περιοδικού Μολυ-
βδοκονδυλοπελεκητής.
1990-1995: Τακτικός συνεργάτης στην εφ. Τα Νέα.
ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ
1957: Αντεπιστέλλον μέλος της Εταιρίας Κρητικών Ιστορικών Μελετών.
1981: Επίτιμος εταίρος του King's College, Cambridge.
1983-84: J. H. Gray Lecturer, Cambridge University.
1984: Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ.
1988: Αντεπιστέλλον μέλος του Istituto Siciliano di Studi Bizantini e
Neoellenici, Palermo.
1989: Αντεπιστέλλον μέλος της Real Academia de Bones Lletres de
Barcelona.
10 Ιουνίου 1995: Επίτιμος δημότης Λευκάδας.

ΥΓ. Πέθανε το βράδυ της επομένης στον Λόγγο Αιγιαλείας, δίπλα στη
θάλασσα και ανάμεσα σε καλούς φίλους.

Μαλονότι θεωρώ πως η φιλολογική μου
άσκηση άρχισε από τα πρώτα γυμνασια-
κά χρόνια -ό-ταν ο πατέρας μου με έβαζε
να τον γράφω εξωσχολικές εκθέσεις και
να τον βοηθώ στην συλλογή γραμματοσή-
μων του (θαυμάσια εισαγωγή στην βιβλιο-
γραφία!)- η πρώτη γεύση επιστημονικής
εργασίας μου δόθηκε στην ΣΤ' (οκταταξί-
ου) Γυμνασίον από τον δάσκαλό μου κ.
Ν. Γ. Σβορώνο που μου ανέθεσε να απο-
δελτιώσω τις Παραδόσεις του Νικολάου
Πολίτη από την άποψη της επιβίωσης αρ-
χάων αναμνήσεων και δοξασιών. Ήδη, η
Δίκη των Τόνων (παρακολούθησα την
προσφυγή του καθηγητή κ. Γ. Θ. Κακριδή
στο Συμβούλιο της Επικρατείας) μου είχε
δώσει μια πρώτη συνείδηση του Γλωσσι-
κού Ζητήματος και είχε στρέψει το ενδια-
φέρον μου προς την νεοελληνική λογοτε-
χνία.

Γ. Π. Σ., Σπυριδής, Δράση και Εργασίες, 1966, σ. 6-7

Β. ΣΥΝΑΓΩΓΕΣ

(ΑΡΘΡΩΝ, ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΩΝ ΚΑΙ ΔΟΚΙΜΙΩΝ)

1973: Πάνω Νερά, Ερμής.
1978: Εφήμερον Σπέρμα (1973-1978), Ερμής.
1989: Καστανόχωμα 1979-1989, Καστανιώτης.
1994: Τράπεζα πνευματική 1963-1993, Πορεία.
1995: Φύλλα Φτερά, Ίκαρος

Γ. ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

1974-80: *Odysseus Elytis, The Axion Esti*,
Pittsburgh University Press & The Anvil Press,
Λονδίνο (με τον Edmund Keeley).
1987: *Stendhal, Θαύματα ή Τα Προνόμια της 10ης*
Απριλίου 1840, Λέσχη.
1989: *Georges Braque, Η Μέρα και η Νύχτα: Τε-*
τράδια 1917-1955, Λέσχη.



ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

του ΗΛΙΑ ΚΑΝΕΛΛΗ

Τα σπαράγματα ενός χαμένου φιλμ του Όρσον Γουέλς, που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ, βρέθηκαν και μονταρίστηκαν πριν από λίγο καιρό. Κι είναι αρκετά για να μπορέσουν πολλοί, αυτοαποκαλούμενοι «δημιουργοί», να κατανοήσουν

Η γοητεία της σκληρής πραγματικότητας

τι είναι εκείνο το στοιχείο που κάνει τον κινηματογράφο δημιουργία.

Το 1942, ο Όρσον Γουέλς, μετά την επιτυχία του *Πολίτη Καίην*, καταπιάστηκε με το γύρισμα δύο ακόμη ταινιών (*Οι υπέροχοι Άμπερσον* και *Ταξίδι μέσα στο φόβο*). Το ίδιο διάστημα, η εταιρεία του, η RKO, κατόπιν συμφωνίας με την αμερικανική κυβέρνηση, έστειλε τον Γουέλς στη Βραζιλία με σκοπό να κάνει ένα ντοκυμανταίρ για τη χώρα: η φασιστική Γερμανία είχε ισχυρά ερείσματα στη δικτατορική κυβέρνηση της Βραζιλίας και πολιτικοί λόγοι επέβαλλαν την προσέγγισή της. Ο σκηνοθέτης διάλεξε τον δοκιμασμένο τρόπο του ντοκυμανταίρ-φιξιών και ετοιμάστηκε για γυρίσματα: τη διασκευή μιας ιστορίας του Ρόμπερτ Φλάεργου *Ο φίλος μου Μπονίτο* (που την είχε γυρίσει ο βοηθός του Γουέλς, Νόρμαν Φόστερ) θα συμπλήρωναν ένα επεισόδιο για την ιστορία της σάμπα και η περιπέτεια τεσσάρων ψαράδων που ταξίδεψαν 61 μέρες με σχεδία από το φτωχό ψαροχώρι τους ως το Ρίο προκειμένου να εκθέσουν τα

προβλήματά τους στον πρόεδρο της χώρας.

Ο 26χρονος Γουέλς βρέθηκε στη Βραζιλία, χωρίς σενάριο, να προσπαθεί να καταλάβει την πραγματικότητα μιας χώρας με τρομακτικά προβλήματα. Ξεκίνησε να γυρίζει απρογραμματίστα – κι η πραγματικότητα αποκαλυπτόταν μπροστά στο φακό. Γύρισε χιλιόμετρα φιλμ από το γλέντι του καρναβαλιού, ενώ σχεδίασε, με ερασιτέχνες ηθοποιούς, μια φιξιών, την πορεία των ψαράδων, δραματοποιώντας ένα ντοκυμανταίρ στυλ υλικό – μάλιστα, πρωταγωνίστησαν οι ίδιοι οι ψαράδες που είχαν κάνει το εγχείρημα.

Η εταιρεία παραγωγής, όμως, αντιμετώπιζε σοβαρές δυσκολίες. Ανακοίνωσε στο σκηνοθέτη ότι δεν ενδιαφέρεται πλέον για το φιλμ και τον κάλεσε να τα

παρατήσει και να επιστρέψει. Ο Γουέλς δεν υπάκουσε και, με δική του πρωτοβουλία, έμεινε στη Βραζιλία προσπαθώντας μόνος του, με λειψό συνεργείο και με υποτυπώδη μέσα, να τελειώσει τα γυρίσματα. Όμως, οι δυσκολίες ήταν ανυπέρβλητες. Στα γυρίσματα πνίγεται ένας από τους τέσσερις ψαράδες κι όταν επιτέλους τελειώνουν τα γυρίσματα η καριέρα του στο Χόλυγουντ είναι κατεστραμμένη. Η εταιρεία κλείνει το φιλμ στις αποθήκες και ο Γουέλς αποφασίζει να δουλέψει ως ηθοποιός για να μπορέσει να το αγοράσει και να το επεξεργαστεί. Δεν τα κατάφερε ποτέ.

Πριν από μερικά χρόνια, οπαδοί του κινηματογράφου του Γουέλς βρήκαν καταχωνιασμένο εκείνο το υλικό. Το μοντάρισαν, προσθέτοντας πλάνα στα οποία εξιστορείται η περιπέτεια του γυρίσματος. Βεβαίως, το μεγαλύτερο τμήμα της ταινίας είναι η περιπέτεια με τους ψαράδες.

Δεν γνωρίζει κανείς πώς θα μόνταρε το υλικό του ο ίδιος ο Γουέλς. Απουσιάζει και η ηχητική μπάντα. Ωστόσο, και έτσι, οι εικόνες της ταινίας επιβάλλονται. Ο Γουέλς αφήνεται στην πραγματικότητα κι αυτή επιβάλλεται σε όποια «αισθητική» επεξεργασία. Σκαμμένα πρόσωπα, ίσια βλέμματα, τραχιές κινήσεις. Η γη και η θάλασσα. Κι η ζωή στο



Πρόδρομος του νεορεαλισμού.

επίκεντρο. Μια πραγματικότητα που, στοιχειοθετείται πάνω στην ανθρώπινη μετάλλευση, υποκινεί διάθεση για πηνή της: το πλαίσιο του νεορεαλιστικούματογράφου συλλαμβάνεται από τον Όρσον Γουέλς μερικά χρόνια πριν (όπως, άλλωστε, είχε συλληφθεί με αντίστοιχη οπτική απότακτο του Χόλυγουντ και εργαζόταν στο Μεξικό Λουίς Μπουνιουέλ). Την στιγμή, ωστόσο, προβάλλει μια, ακόμη σημαντική, παράμετρος: η περίπτωση πυρετώδους δημιουργού ο οποίος, παράγει στο πλαίσιο του Χόλυγουντ, δειναρτά τις εικόνες του με τις καταναλωτικές επιλογές της βιομηχανίας. Στο εργαστήριο των εξαιρετικών ψευδαισθήσεων που γίνεται, εκείνος μπορεί να γοητεύεται από την πραγματικότητα, να αποστρέφει το βλέμμα από τις προκατασκευασμένες εικόνες σταρ για να αντικρίσει κατάματα τη ζωή, να εμπιστευτεί την πραγματικότητα και να κάνει της βάρος που κάνει την ταινία (και την σκευή που εξαρχής στοχεύει στη συγκίνηση) να πλημμυρίζει από μια βαθύτερη αλήθεια, την αλήθεια των πραγματικών ανθρώπων και των εξίσου πραγματικών προβλημάτων τους.

Αυτή την αλήθεια, το Χόλυγουντ δεν την ήθελε. Οι ιδύνοντές του, με την ψυχή των μάνατζερ, την απέριπταν ασυδοσία. Και επειδή το όραμα του κινηματογράφου στή δεν συνέπεσε με τους αριθμούς που γύριζαν να μετρούν στα λογιστήρια των κινηματογραφικών εταιρειών, ο Γουέλς έπρεπε να συντριβεί. Τα υπόλοιπα είναι μια γνωστή ιστορία.

Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία

Η. Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ροζαμούνδη

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ



Μετά την πρόσφατη επανέκδοση τῶν βιβλίων τοῦ
Ἡ. Χ. Παπαδημητράκοπουλου **᾽Οδοντόκρεμα μέ Χλωροφύλλη,**
Θερμά Θαλάσσια Λουτρά, ᾽Ο Γενικός Ἀρχειοθέτης, οἱ
ἐκδόσεις «Νεφέλη» κυκλοφοροῦν τήν τέταρτη συλλογή διηγημάτων
τοῦ γνωστοῦ πεζογράφου ὑπό τόν τίτλο **Ροζαμούνδη.**
᾽Ο Παπαδημητράκοπουλος, δεξιοτέχνης τοῦ μικροῦ κειμένου καί τῆς
λιτῆς φόρμας, παγιδεύει καί πάλι τόν ἀναγνώστη στήν ιδιαίτερη
γοητεία τῶν πεζογραφημάτων του, ἐνῶ ταυτοχρόνως προωθεῖ τό
ἐλληνικό διήγημα σέ τολμηροῦς ἀφηγηματικούς χώρους.

᾽Επίσης κυκλοφορεῖ τό βιβλίο **᾽Επί πτίλων αὐρας νυχτερινῆς,**
πέντε προσωπικά κείμενα γιά τόν Παπαδιαμάντη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

... προωθοῦν τό ἐλληνικό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ - 10680 - ΤΗΛ. 3607744

Κάτι συμβαίνει εδώ...

Εμπρέλεια: Λεωνίδας Βαλασόπουλος

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

— Πλήθος εκδηλώσεων σ' ολόκληρη την Ελλάδα. Συμβαίνουν και εκτός των τειχών του αθηναϊκού μας «μικρόκοσμου» — και δεν υπακούουν πάντα στις συντεταγμένες των τουριστικών σκοπιμοτήτων.

- Στη Σκόπελο, από τις 22 Ιουλίου ως τις 31 Αυγούστου παρουσιάζεται έκθεση φωτογραφίας των **Σπύρου Μελετιζή, Κώστα Μπαλάφα και Δημήτρη Τλούπα.**

- Στην Κομοτηνή, το τοπικό ΔΗΠΕΘΕ ανεβάζει το έργο της **Μαργαρίτας Λυμπεράκη, Το μυστικό κρεβάτι ή Τηλέγονος.** Η σκηνοθεσία είναι του **Νίκου Σακαλίδη.** Παίζουν: **Ματίνα Μοσχόβη, Αχ. Καζαντζίδης, Φ. Ανδρεάδης, Χρ. Βασματζόγλου, Ν. Γιαχαλής, Λουκία Στεργίου κ.ά.** Στο θερινό δημοτικό θέατρο της πόλης, απόψε, αύριο και μεθαύριο.

- Το Ίδρυμα Πέτρου και Μαρίας Κυδωνιεύς είναι ένας νεοσύστατος κοινωφελής οργανισμός, που ιδρύθηκε με σκοπό τη λειτουργία πολιτιστικού και πνευματικού κέντρου στην Άνδρο. Πρώτη του μεγάλη εκδήλωση στο νησί, η έκθεση **Πλόες**, με έργα του **Κώστα Τσόκλη** και του **Τάκη.** Η έκθεση εγκαινιάζεται στο κτίριο του Ιδρύματος, στη Χώρα, στις 29 Ιουλίου, ώρα 8 το βράδυ και θα διαρκέσει ως τις 10 Σεπτεμβρίου.

- Συναυλίες, στο επίνειο: Στον Πειραιά, στο πλαίσιο του φεστιβάλ που οργανώνεται στο μεγαλύτερο ελληνικό λιμάνι, η **Σαβίνα Γιαννάτου**, απόψε στις 9, στο αίθριο του Χατζηκυριάκειου θα τραγουδήσει σεφαραδίτικα τραγούδια της Θεσσαλονίκης. Αύριο, στο θέατρο Γραμμών, θα τραγουδήσει η **Βούλα Σαββίδη.** Αν βρεθείτε στα περίξ...

- Το φεστιβάλ της Πάτρας, αύριο, φιλοξενεί τον διάσημο τρομπετίστα **Αρτούρο Σαντοβάλ.**

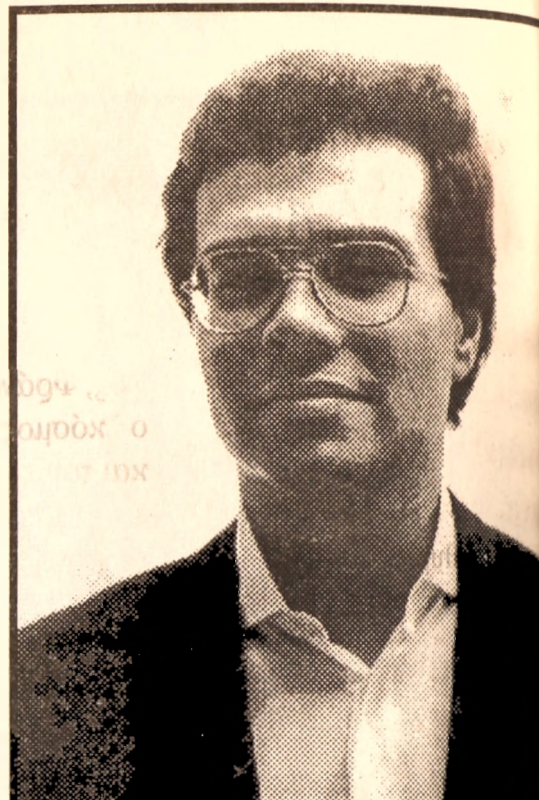
- Εγκαίνια, αύριο Σάββατο, του νεοσύστατου Φεστιβάλ στο μικρό Θέατρο της Επιδαύρου. Πολύ γκλάμουρ, αλλά και μεταφορά «προσκυνητών» με πούλμαν από την Αθήνα, με πρωτοβουλία του Συλλόγου των Φίλων της Μουσικής. Για να δούμε...

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ

Με επιτυχία, στις 26 Ιουνίου, δόθηκε συναυλία με έργα ελλήνων συνθετών είτε με έργα που αναφέρονται στην Ελλάδα στην αίθουσα συναυλιών του Μουσείου Πούσκιν της Μόσχας. Εκτελεστές ήταν ο έλληνας συνθέτης και διευθυντής ορχήστρας **Νίκος Χριστοδούλου**, η ελληνίδα σοπράνο **Νίνα Καλούτσα** και η ορχήστρα του Κέντρου Μπαχ της Μόσχας. Τη διοργάνωση της συναυλίας είχαν αναλάβει η ελληνική πρεσβεία της Μόσχας, το Ίδρυμα Πολιτισμού και το Μουσείο Πούσκιν. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ιστορικός αυτός χώρος παραχωρείται σε σπάνιες περιπτώσεις για συναυλίες, καθώς επίσης και το γεγονός ότι στους χώρους του φιλοξενείται ετήσιο φεστιβάλ με διευθυντή τον Σβιατοσλάβ Ρίχτερ.

Στη συναυλία ακούστηκαν έργα **Μίκη Θεοδωράκη, Μ. Καλομοίρη, Ν. Σκαλκώτα, Ν. Χριστοδούλου**, αλλά και έργα **Γκλουκ (Ιφιγένεια εν Αυλίδι, εισαγωγή)** και **Μότσαρτ (Ιδομενέας, βασιλιάς της Κρήτης - εισαγωγή, δύο άριες της Ήλίας).** Τα έργα των τελευταίων αναφέρονται σε ήρωες και περιστατικά του Τρωικού Κύκλου και παραπέμπουν συμβολικά στον θησαυρό του Πριάμου, που φυλάσσεται στο Μουσείο Πούσκιν.

Την εκδήλωση χαιρέτισε η διευθύντρια του Μουσείου **Ι. Αντόνοβα**, η οποία αναφέρθηκε στην ιδιαίτερη σημασία που αποδίδει το Μουσείο στις πολιτιστικές σχέσεις με τη χώρα μας. Μίλησε, επίσης, ο πρέσβης κ. **Ροδουσάκης** που αναφέρ-



Ο μαέστρος **Νίκος Χριστοδούλου**, διηύθυνε με επιτυχία την επιτυχημένη συναυλία της ορχήστρας του Κέντρου Μπαχ Μόσχας, στην αίθουσα συναυλιών του Μουσείου Πούσκιν.

θηκε στη συνεργασία της εκεί πρεσβείας με το Μουσείο, ενώ ανήγγειλε τη συνεργασία που δρομολογείται μεταξύ του Μουσείου Πούσκιν και ελληνικών Μουσείων, στο μέλλον.

Ο μαέστρος **Νίκος Χριστοδούλου**, δήλωσέ του στο *Αντί*, αναφέρθηκε στη σημασία που έχουν για τη διάδοση της ελληνικής καλλιτεχνικής παραγωγής ανάλογες εκδηλώσεις στο εξωτερικό, επισημαίνοντας παράλληλα την αναγκαιότητα συστηματικής προβολής στον κόσμο του εθνικού μας μουσικού πλούτου.

Η' ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗ ΜΟΝΕΜΒΑΣΙΑ

Αρχίζουν, σήμερα, οι εργασίες του Η' Συμποσίου Ιστορίας και Τέχνης, που διοργανώνεται στη Μονεμβασιά από τον Μονεμβασιώτικο Όμιλο. Θέμα του φετινού συμποσίου: «Επικοινωνίες και ανταλλαγές στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα μέσω Πελοποννήσου», και μεταξύ των ομιλητών συγκαταλέγονται και οι **Παύλος Τζερμιάς, David Braund, Michel Balard, Timothy E. Gregory, Johannes Irmsher, Anna Talysina, Νίκος Μπελαβίλας, Μαρία Πολίτη κ.ά.** Το συμπόσιο θα ξεκινήσει σήμερα το απόγευμα, στις 5.30 με χαιρετισμό του γ. γραμματέα του Ομίλου **Αλέξανδρου Καλλιγά** και θα ολοκληρωθεί την επόμενη Κυριακή, 23.7, με πανηγύρι - η Δόμνα Σαρμίου με το συγκρότημά της υπόσχονται το καλύτερο.

ΚΡΙΤΙΚΗ Βιβλίου

Άγγελοι και δαίμονες

**John Davies, Βαθιά
νο. Μετάφραση:
Ξιάδη. Εκδ.
ή, Αθήνα 1995.**

Η επιθυμία του συγγραφέα για λογία των Κόρνις δίνει αγνώστη την ευκαιρία να πει και αυτόνομα το κάθε. Μετά τους Έκπτωτους, το Βαθιά ριζωμένο είναι στον καναδό τεχνολογία ζωγράφου Φράνσις Κόρνις συνθέσει τη διεξοδική γραφία. Η συγγραφή της ζωγραφίας αυτής είναι δύσκολη καταγραφείας άγγελος, Ζαδκιήλ, συνεργάζεται με τον Φράνσις Μαίχελ πρωτότυπο αφηγηματικό Νταρκούρ να αντε-στο δύσκολο έργο του. Είναι το βιβλίο, η βιογραφία να γραφτεί!

Η γραφία του Κόρνις συμπτύσσεται στον πίνακα με τον Φρανσουά θεωρώνεται ως μεγάλος ζωγράφος, το Γάμο στην Κανά, ως ποτέ να ομολογήσει είναι ο δημιουργός του! να χρησιμοποιήσει τις ζωγραφικές, φτιάχνει ζωγραφία με την τεχνική της ζωγραφικής, που θεωρείται αριστοτελής κάποιου σπουδαίου ζωγράφου της περιόδου και κορυφαίο μουσείο. Σ' αυτόν ζωγραφιστό, ο Κόρνις ζωγραφίζει την εικόνα της παιδικής ζωγραφίας και των απωθημένων συναισθημάτων των γονιών του, η ζωγραφία του από τη θρησκόληπτο κόρη θεία Μπεν, την ζωγραφία του γεροντιστή παππού

του, ο καθυστερημένος του αδελφός, Φράνσις ο πρώτος, τον οποίο ο κόσμος θεωρούσε πεθαμένο και τον κρύβανε στον επάνω όροφο του Αγίου Κλντα, οι βραδιές με τον Ζάντοκ στο γραφείο κηδεύων όταν ο μικρός Φράνσις σκιστάριζε τα πτώματα και ο νάνος, που η εικόνα και ο βασανισμένος του θάνατος τον καταδιώκουν, όλα βρίσκουν τη θέση τους στον πίνακα αλλά και στη ζωή του, όταν στο τέλος πια ανασυνθέτει τις ψηφίδες της

Παρ' όλο που ο συγγραφέας φαίνεται να επιμένει στα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή του ήρωα του, παρ' όλο που ελάχιστα επιδίδεται σε ψυχολογικές αναλύσεις, καταφέρνει να μας δώσει ένα εκπληκτικό ψυχογράφημα του Φράνσις Κόρνις, να στήσει μπροστά στα μάτια μας ακέραια την εικόνα του. Το μικρό παιδί που τις έτρωγε από τα παιδιά των εργατών και φορούσε γυναικεία ρούχα μπροστά στον καθρέφτη γίνεται ένας σημαντικός κατάσκοπος, ένας μεγάλος ζωγράφος, ένας πάμπλουτος άνθρωπος, ο οποίος κάποια στιγμή πετυχαίνει να μην τον εκμεταλλεύονται οι άνθρωποι που αγαπάει. Η χρήση της λεπτομέρειας στη σκιαγράφιση του χαρακτήρα του, η τσιγκουνιιά του για παράδειγμα που τον οδηγεί να μην κερνάει καν τους καλεσμένους του κι έτσι φέρνουν αυτοί κρασιά όταν πηγαίνουν στο σπίτι του, συντελεί στην αληθοφάνεια του πορτραίτου.

Δεν θα ήταν υπερβολή να πούμε ότι, παράλληλα, το μυθιστόρημα αποτελεί στοχασμό πάνω στην τέχνη, στη σημασία της για τον άν-

θρωπο, στην αξία της. Ο Σαρατσένι, ο διάσημος συντηρητής έργων τέχνης που στο πλευρό του μαθητεύει ο Κόρνις, προτιμά την τέχνη από τη γυναίκα του – ασχέτως αν θα την πενήθει μέχρι το θάνατό του. Η ζωή ολόκληρη του Κόρνις επικεντρώνεται στον έρωτα και στην τέχνη: Στον έρωτα αποτυγχάνει, στην τέχνη επιτυγχάνει διά της απάτης – κάτι που ο δαίμονάς του προσπαθεί να τον διδάξει εξ αρχής, ότι δηλαδή η απάτη αποτελεί κινητήριο δύναμη των πραγμάτων. Η σημαντικότερη πλευρά της προσέγγισης της τέχνης, όμως, είναι αυτή που εξετάζει αφενός την αδυναμία της δημιουργίας – ο Κόρνις μετά τον Drollig Hansel, τη σπουδή στην τεχνική της Αναγέννησης που επίσης θεωρείται αριστούργημα, και μετά τον Γάμο στην Κανά, δεν θα ζωγραφίσει ξανά ποτέ – και αφετέρου το κριτήριο ανάγνωσης και κατάταξης ενός πίνακα, το ερώτημα της γνησιότητας και της πλαστότητας, της αξίας και της απαξίας του έργου τέχνης. Στο στοχασμό αυτό, ο Ντέιβιντσον έρχεται κοντά τόσο με το Έργο (L' Oeuvre) του Ζολά, με το οποίο εξάλλου παρουσιάζει και άλλες ομοιότητες, σχετικές με τον προκαθορισμό των εσωτερικών ποιτήτων από την κληρονομικότητα, για παράδειγμα, αλλά και με το Η αλήθεια και το ψέμα (F to Fake) του Όρσον Γουέλς, όπου τίθεται το ζήτημα του γνήσιου και της αντιγραφής στην τέχνη.

Τέλος, πρέπει να σημειώσουμε ότι χωρίς να επιδιώκει να δώσει την τοιχογραφία μιας εποχής, ο συγγραφέας, με σύντομες αλλά

Μια πρόσφατη έκδοση του Δήμου Πατρέων είναι αφιερωμένη στον Δημήτρη Χατζή. Τιτλοφορείται Άπειρος Νόστος και περιλαμβάνει τις τέσσερις ομιλίες που πραγματοποιήθηκαν στις 29 Μαΐου '95 στη Δημοτική Βιβλιοθήκη της Πάτρας: **Καίτη Αργυροκαστρίτου-Χατζή**, «Τα ελληνικά αρχεία της Ουγγαρίας και ο Δημήτρης Χατζής», **Βενετία Αποστολίδου**, «Το δοκιμακό έργο του Δημήτρη Χατζή», **Φωτεινή Μαργαρίτη**, «Ο Δημήτρης Χατζής και οι πόλεις», **Χρήστος Παπουτσάκης**, «Για τη συνεργασία του Δημήτρη Χατζή με το περιοδικό Αντί». Η εκδήλωση πλαισιώθηκε από έκδοση χειρογράφων και βιβλίων του Δημήτρη Χατζή και τις ίδιες μέρες έγινε και μια έκθεση έργων του **Μέμου Μακρή**, αγαπημένου φίλου του Δημήτρη Χατζή. Οι κατάλογοι που συνοδεύουν τις εκθέσεις υπενθυμίζουν την ποιότητα των εκδηλώσεων αλλά διατηρούν και την αυτοτελή σημασία τους ως εκδοτικά εγχειρήματα πρώτης ποιότητας.

Να θυμίσω, λ.χ., τις εκθέσεις και τους συνοδευτικούς καταλόγους: του **Λαζόγκα**, 1987· του **Πανιάρα**, 1988· του **Ν.Γ. Πεντζίκη**· του **Τάκη Μάρθα**, 1992· του **Τέση**, 1993· του **Ράλλη Κουφίδη**, 1994· του **Καραβούζη**, 1994. Και βέβαια, την έκθεση της «Ελληνικής ζωγραφικής στις αρχές του 20ού αιώνα», της «Ελληνικής Χαρακτικής 1930-40», της «Ελληνικής ζωγραφικής του '30», της «Σύγχρονης ελληνικής

ζωγραφικής από το μουσείο Βορρέ», των «Παραδοσιακών μουσικών οργάνων» και τα «αφιέρωματα στην κυπριακή λογοτεχνία και ζωγραφική».

Και συμπληρώνεται η μεγάλη σειρά της εκδοτικής δραστηριότητας του Δήμου Πατρέων με εκδόσεις που συνόδευσαν παραστάσεις και άλλες αυτοτελείς εκδόσεις λογοτεχνιών από την Πάτρα.

Ξαφνικά μέσ' στο καλοκαίρι και παρά την αφόρητη ζέστη, οι εκδότες επιμένουν να εκδίδουν νέα

βιβλία, συχνά άκρως ενδιαφέροντα. Πιστεύουν,

ενδεχομένως, ότι το καλοκαίρι ευνοεί την ανάγνωση, αν και θα έπρεπε να διδαχθούν περισσότερα από τη συνήθη πρακτική των θερινών σινεμά και να

συνιστούν καλές επαναλήψεις. Ας ξεκινήσω

με δυο περιοδικά που κυκλοφορούν και τα δύο

από τις εκδόσεις «Νεφέλη». Ήταν ούτως ή

άλλως προγραμματισμένα να σκάσουν μύτη μες στην

Άνοιξη και είναι πάντα

καλοδεχούμενα, ανεξαρτήτως εποχής και

κλιματολογικών συνθηκών, γιατί κατάφεραν να

δημιουργήσουν το δικό τους ιδιαίτερο «κλίμα»:

Ποίηση. Εξαμηνιαίο περιοδικό για την ποιητική

τέχνη (τχ. 5, Άνοιξη 1995)

και **Νεύσις.** Εξαμηνιαίο περιοδικό ιστορίας και

φιλοσοφίας της επιστήμης και της τεχνολογίας (τχ. 2,

Άνοιξη 1995).

«Όσο περνάει ο καιρός, όλο και περισσότερο κόσμο γνωρίζουμε κι όλο και περισσότερο εδραιώνεται η

πεποίθησή πως, αν

δυνατές πινελιές, σκισάρει δύο πολέμους, τον Ισπανικό Εμφύλιο, την άνθηση της Αριστεράς, τις μυστικές υπηρεσίες και, ακόμα, το πέρασμα του Καναδά από την εφηβική ηλικία στην ωριμότητα.

Αν το πρώτο κριτήριο για ένα λογοτεχνικό έργο είναι η ηδονή της απόλαυσης, τότε το *Βαθιά ριζωμένο* είναι πραγματικά μεγάλη

λογοτεχνία. Διότι η ιστορία, η τέχνη, η θεώρησή της, η ψυχανάλυση που αποτελεί σε πολλά σημεία το υπόβαθρο του βιβλίου, ο μυστισμός των αλχημιστών και της πίστης σε αγγέλους και δαίμονες, όλ' αυτά γίνονται ένα απολαυστικό ποτάμι που παρασέρνει τον αναγνώστη. Η παρουσία του Καταγραφέα Αγγέλου και του Δαί-

μονα αποτελεί γόνιμο ιστορικό-τολογικό τερένι, σε κάποια σημεία όμως η παρέμβασή τους περιττεύει. Το σίγουρο πάντως είναι ότι, διαβάοντας κάποιο δεύτερο βιβλίο της τριλογίας, ανατρέχει κανείς στο πρώτο, δεν το ξέρει ήδη, και περιμένει ανυπομονησία το τρίτο.

Τιτίκα Δημητρίου

Η εικόνα των Ελλήνων

Kirky Kefalea, *Das Land der Griechen: Studien zur Griechenlandrezeption in der modernen europäischen Erzählliteratur*, Königshausen und Neumann, Würzburg 1995.

Η εικόνα που έχουν οι Έλληνες για τον εαυτό τους είναι ένα πράγμα και η εικόνα που έχουν για τους Έλληνες οι ξένοι άλλο. Για την ακρίβεια, όχι το ίδιο πράγμα, αφού οι ξένοι μπορούν να μας βλέπουν από κάποια απόσταση. Στην περίπτωση που οι δύο εικόνες βρίσκονται πολύ κοντά ή μια στην άλλη, οι ξένοι χαρακτηρίζονται φιλέλληνες· όταν οι δύο εικόνες απέχουν, έχουμε τον μισελληνισμό. Ξένοι διάσημοι θεωρήθηκαν μισέλληνες επειδή η εικόνα τους για μας δεν συμφωνούσε με τη δική μας (Σατωβριάνδος, Λαμαρτίνος), ή έγιναν διάσημοι, στην Ελλάδα τουλάχιστον, ακριβώς επειδή δεν συμφωνούσε (Μπαρτόλντι, Αμπού).

Οι εναργέστερες εικόνες των ξένων για την Ελλάδα (όπως και των Ελλήνων, άλλωστε) βρίσκονται μέσα σε βιβλία, είτε ταξιδιωτικά είτε μυθολογικά. Από τον 16ο αιώνα έως σήμερα μια σειρά ξένων περιηγητών, στη συντριπτική τους πλειονότητα Δυτικών, δημιούργησε την περί την Ελλάδα ταξιδιογραφική παράδοση, την οποία με τόση χάρη ελάμπρυνε ο Choiseul και με τόση καυστικότητα σατίρισε ο Ιάκωβος Πισσιπός (βλέπε το μυθιστόρημά του *Ο πύθιος Ξουθ* -1848- που πρόσφατα επανεκδόθηκε). Μικρότερη είναι

η παράδοση μυθοπλασιακών έργων με θέμα την Ελλάδα ή με υπόθεση δραματιζόμενη στην Ελλάδα, παράδοση που ξεκινάει από τους ρομαντικούς, με τον Χαϊντεντελιν και τον Μπάυρον, και συνεχίζεται ως την εποχή μας με τον Λώρενς Ντάρρελ και τον Τζων Φάουλς.

Η απεικόνιση μιας ξένης χώρας στη λογοτεχνία άλλων χωρών, αν και έχει γνωρίσει παγκοσμίως μια πλουσιότατη παραγωγή, έχει συστηματοποιηθεί θεωρητικά μόλις πρόσφατα -τις τελευταίες δεκαετίες- ως μια περιοχή της συγκριτικής φιλολογίας που ονομάζεται *εικονολογία* ή *συγκριτική στερεοτυπολογία* (imagology, imagologie)*. Στην κατηγορία αυτή ανήκει το βιβλίο της Κίρκης Κεφαλέα, *Das Land der Griechen: Studien zur Griechenlandrezeption in der modernen europäischen Erzählliteratur* (*Η χώρα των Ελλήνων: Μελέτες για την πρόσληψη της Ελλάδας από τη σύγχρονη ευρωπαϊκή πεζογραφία*), το οποίο μόλις εκδόθηκε στη Γερμανία από τον εκδοτικό οίκο Königshausen und Neumann. Διδακτορική διατριβή που υποβλήθηκε στο πανεπιστήμιο του Ζααρμπρούκεν, το βιβλίο της Κεφαλέα μελετά την εικόνα της Ελλάδας στα έργα επτά σύγχρονων ευρωπαίων συγγραφέων, τα οποία δημοσιεύτηκαν μετά το 1960: των Γάλλων Μισέλ Ντεόν (*Το μπαλκόνι των Σπετσών*, 1961) και Ζαν Ζουμπέρ (*Η ελληνική σαύρα*, 1984), των Γερμανών Κλάους Χένιγκ (*Γάμος στα Λευκά Όρη*, 1987) και Εράσμους Σαίφερ (*Θάνατος στην Αθήνα*) 1986, της Ιταλίδας Οριάντα Φαλλάτσι (*Ένας*

άντρας, 1979), του Άγγλου Φάουλς (*Ο μάγος*, 1966) και του Γάλλου Ζακ Λακαρρέ (*Ο γάμος*, 1979).

Η Κεφαλέα εντάσσει την εικόνα αυτών των συγγραφέων στο πλαίσιο της παραδοσιακής δυτικής εικόνας της Ελλάδας, το οποίο ορίζεται κυρίως από τη ρομαντική πρόσληψη της Ελλάδας, από το φιλελληνισμό που αναπτύσσεται στην Ευρώπη κυρίως τον 19ο αιώνα, και την περιγραφή της Ελλάδας με εμπειρία πεζογράφων των 19ου και 20ου αιώνα, όπως π.χ. ο Αντρέ Ζιντ και ο Ρου Μίλλερ. Ωστόσο, η μελέτη επισημαίνει τα διακριτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής εικόνας των συγγραφέων που εξετάζονται στο βιβλίο της, γνωρίζοντας ότι συντίθενται από στοιχεία δικής τους ψυχοσύνθεσης και παιδείας και, ως ένα βαθμό, από την ιδιοτυπία της γενέθλιας χώρας τους. Η πραγμάτευση της εικόνας αυτής μέσα από ένα σύγχρονο θεωρητικό πρίσμα δεν αφήνει καθόλου την αφήγησή της Κεφαλέα, όπως συχνά συμβαίνει σε εργασίες του είδους, όπου η μεθοδολογία κατακαλύπτει το πεδίο της έρευνας. Η συγγραφέας δυνάμει θαυμάσια την επιστημονικότητα με τη γλαφυρότητα της γραφής που διαβάζεται τόσο ευχάριστα όσο περισσότερη διαφέρουσα είναι η απεικόνιση της Ελλάδας από τους ευρωπαίους συγγραφείς. Εξαιρετική σημασία για εμάς τους Έλληνες είναι η περιγραφή των στερεοτυπικών δηλαδή των τυποποιημένων

το της συμπεριφοράς μας, λογικής και της ατομικής, της προσληψής αυτής της συμπεριφοράς από τους ξένους, η ποτελεί μια από τις πιο εντυπυσεις περιοχές της εικόνας.

και αν προσφέρει στους φίλους που εξετάζονται στο εικόνες ειδυλλιακών και κών τοπίων, ανάλογες με τις δύσκολα θα μπορού-

σαν να βρουν στη χώρα τους, η Ελλάδα του μεταπολέμου γίνεται συγχρόνως γι' αυτούς και πεδίο κριτικής του τρόπου ζωής, σκέψης και συμπεριφοράς των σύγχρονων Ελλήνων. Παρά τις όποιες επικρίσεις τους, όμως, ρητές ή υπονοούμενες, και τον εκσυγχρονισμό του ελληνικού χώρου από τη βιομηχανοποίηση, η Ελλάδα παραμένει γι' αυτούς ένας τόπος -για να θυμηθούμε τον ποιητή-

όπου το θαύμα λειτουργεί ακόμη. Πράγμα που το δείχνει το γεγονός ότι οι περισσότεροι από τους συγγραφείς αυτούς περιγράφουν την ελληνική εμπειρία τους ως μια μνητική διαδικασία, χάρη στην οποία οδηγήθηκαν στην ανακάλυψη του αληθινού τους εαυτού.

Ένα αξιόλογο και πολύ ενδιαφέρον βιβλίο που θα άξιζε να μεταφραστεί στα ελληνικά

Βύρων Σταματής

Ήταθερότητα στο χρόνο

**Παπαδημητρακόπουλος,
Έκρημα με χλωροφύλλη,
Θαλάσσια λουτρά,
Ός αρχιεθής.
Νεφέλη, Αθήνα 1995.**

Ο Παπαδημητρακόπουλος, α αρκετά μοναχική περίπτωση σύγχρονης ελληνικής ποίησης. Μοναχική με την έννοια από το 1973 έως σήμερα, στον τομέα της καθαρής πεζογραφίας, έχει κυκλοφορήσει τριαυγισέλιδα βιβλία -συλλογισμάτων/πεζογραφημάτων, ποία ακολουθούν σταθερως εντελώς προσωπική συγγραφική έκφραση, αλλά που σπάνια να προσφέρουν στο χρόνο τους μια αναγνώριση, από το πλατύτερο κοινό, ουρα απ' όλους όσοι παθουν από κοντά τα διαδόμενα στο χώρο της πεζογραφίας.

ηλα, πάντως, με την καλλιγραφική του παραγωγή, στο διάστημα αυτό των είκοσι περίπου ετών, έχει γράψει, μελέτες για πεζογράφους, κείμενα για κινηματογράμους.

Οι συλλογές του με πεζοτα είχαν επανακυκλοφορήσει στα μέσα με τέλη της δεκαετίας του '80 από τις εκδόσεις του Φίλιππου Βλάχου, και στην ίδια εκείνη «μερακλίτικη» τυπογραφική μορφή, εκδόθηκε από τη Νεφέλη.

Οι συγγραφήματα (τα περισσότερα) αυτά, λόγω συντομίας

τους και δομής, δύσκολα τα χαρακτηρίζεις διηγήματα), γραμμένα μέσα σε είκοσι έξι χρόνια, διακρίνονται από μια ιδιότυπα ευαίσθητη γραφή, συγκερατημένο συναισθηματισμό, κάποια αίσθηση εντελώς προσωπικού χιούμορ και από έναν τρόπο όρασης των δρώμενων που ξεφεύγει από το απόλυτα συνηθισμένο. Νομίζω πως η ανάμειξη των στοιχείων τούτων που χρησιμοποιεί ο Η.Χ.Π. για να περιγράψει άλλοτε προσωπικές του αναμνήσεις ή βιώματα και άλλοτε οικογενειακές ή και κοινωνικές συνθήκες διαβίωσης του μέσου Έλληνα, είναι που τελικά τον βοηθά να κερδίζει με τα δικά του συγγραφικά όπλα τον αναγνώστη.

Είναι, βέβαια, αρκετά ασυνήθιστο το γεγονός πως το συγγραφικό ύφος παραμένει και στις τρεις συλλογές το ίδιο - ασυνήθιστο μια και τα κείμενα έχουν γραφτεί κατά τη διάρκεια ενός όχι και τόσο σύντομου χρονικού διαστήματος. Από μια άποψη, μάλιστα, αυτή η εμμονή σε μια και μόνη τεχνική μπορεί να θεωρηθεί και συγγραφικός συντηρητισμός. Παρ' όλα αυτά, ο προσεκτικός αναγνώστης και των τριών συλλογών θα παρατηρήσει μια μετάβαση από τον σχεδόν απόλυτα υποκειμενικό λόγο της *Οδοντόκρεμας* προς τον περισσότερο κοινωνικό του *Αρχιεθής*. Μπορεί, λοιπόν, η τεχνική να παραμένει η ίδια αλλά η ιδεολογική θέση δείχνει να στηρίζεται περισσότερο σε μια κοινωνική βάση και η ερμηνευτική διάθεση αποκτά κάποιες αποχρώσεις αποστασιοποιημένης «σοφίας». Για παράδειγμα, αναφέρει

το «Μάθημα χορού» της πρώτης συλλογής, όπου το νεανικό στοιχείο κρατά τις υποκειμενικές αναγνώσεις του, το «Η κόκκινη σημαία» της δεύτερης συλλογής όπου ο σαρκασμός αγγίζει πολιτικές θέσεις και το «Εγχείρηση κοιλής» της τρίτης συλλογής, όπου η καταγραφή της καθημερινότητας έχει στόχο να περιγράψει την ισοπέδωση των ανθρώπινων σχέσεων.

Πέρα, όμως, από τις όποιες μικρές ή όχι διαφοροποιήσεις από κείμενο σε κείμενο, εκείνο που χαρακτηρίζει και τις τρεις συλλογές είναι η δυνατότητα που έχουν να επικοινωνούν με τον σημερινό αναγνώστη τους, δίχως κάποιο στοιχείο χρονικής κόπωσης. Προσωπικά πιστεύω πως αυτό έχει επιτευχθεί διότι ο Η.Χ.Π. γνώριζε από το πρώτο του κιόλας κείμενο πως η μέγιστη αρετή ενός λογοτεχνικού έργου είναι ο αυτοέλεγχος και η απλότητα.

Θα ήθελα, ακόμα, να επισημάνω και μια άλλη διάσταση της ανάγνωσης των τριών συλλογών - διάσταση που δικαιολογεί και το λόγο της επανακυκλοφορίας τους. Μέσα από τα κείμενα του Η.Χ.Π. παραλαύνει όλη η μεταπολεμική κοινωνία μας. Ο αναγνώστης τους ξαναθυμάται, επανατοποθετεί ή και ανακαλύπτει τις δομές που κυοφορήθηκαν αμέσως μετά τον πόλεμο και, στη συνέχεια, καθόρισαν το σημερινό κοινωνικό μας πρόσωπο. Πέρα, λοιπόν, από την αισθητική αξία τους, τα τρία αυτά βιβλία έχουν και τη δυναμική μιας μαρτυρίας.

Μάνος Κοντολέων

μπορούσαμε να ανταποκριθούμε στο ξόδεμα εκείνων των τεσσάρων λεπτών και να μοιραστούμε με όλους όσους συναντάμε τους εφιάλτες της παιδικής μας ηλικίας, τις σημερινές ταλαιπωρίες και τα μελλοντικά μας σχέδια, πιασμένοι χέρι-χέρι μπροστά στο βάραθρο που μας περιμένει στο τέλος, τότε ο φθόνος, το αληθινό κακό αυτού του κόσμου, θα εξαφανιζόταν μια για πάντα»: **Fausto Melotti**, ένας σημαντικός γλύπτης και ποιητής, χαράζει γραμμές στο χώρο και γραμμές στο τετράδιό του. Στη μικρή καλαίσθητη έκδοση *Γραμμές* (εκδ. Γαβριηλίδης, 1995) περιλαμβάνεται μία επιλογή από τους αφορισμούς του, με εισαγωγή και απόδοση στη γλώσσα μας από τη **Μαρία Σπυριδοπούλου**.

«**Πεταλούδα Συλλογής:**
Ίσως η επίμονη προσήλωσή
του πάνω μου / ή ίσως μόνο
η ματαιοδοξία μου, / ίδια
να κρατηθώ μέσα στο
χρόνο, / να 'ταν εκείνο που
με τράβηξε / προς την
απόχλη του συλλέκτη / και μ'
έφερε εδώ πέρα, / εδώ,
όπου δεν είμαι πια / παρά
μονάχα δείγμα από ένα
είδος / κι υπάρχω πίσω απ'
το γυαλί / σαν μια
φωτογραφία του εαυτού
μου / από το χρόνο
ξεκομμένη, ακίνητη /
ανήμπορη ν' αλλάξω ή να
πετάξω / Παγιδευμένη
μέσα στη διάρκεια /
Αφθαρτη και νεκρή
συγχρόνως.»: **Ντίνα
Μαρίνη, Πεταλούδα
συλλογής** (εκδ. Ερμείας),
1995.

καταλάβα...

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΑΒΒΑ
ΠΑΥΛΟΥ

Χρόνος

*Το ελλείπον λήμμα στο αλφαβητάρι του Μικρού Ήρωος**

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ μόνον η καθήλωση στο ανάγνωσμα αυτό που έθρεψε δύο γενιές εφήβων, και η επιστροφή σ' αυτό ύστερα από τρεις σχεδόν δεκαετίες, παρά τη συσσώρευση τόσης πείρας και γνώσης, τόσων διαψεύσεων και ματαιώσεων.

Δεν είναι μόνο το αναλλοίωτο των πρωταγωνιστών του *Μικρού Ήρωος* όλα αυτό το χρονικό διάστημα της πάλης που περιγράφεται στα 798 τεύχη του, και μάλιστα σε μια ηλικία –την εφηβική– κατά την οποία, στο πέρασμα ενός ή δύο χρόνων, προκαλούνται οι γνωστές βιολογικές, συναισθηματικές, ψυχολογικές αλλαγές.

Επιπλέον, στο ανάγνωσμα αυτό σημειώνεται πλήρης περιφρόνηση/ανατροπή των πραγματολογικών δεδομένων για τη χρονική διάρκεια του πολέμου.

Η ΚΑΤΟΧΗ της Ελλάδας από τους Γερμανούς, κατά τη διάρκεια της οποίας ο *Μικρός Ήρωος* πραγματοποιεί όλα τα ηρωικά κατορθώματά του, δεν υπερβαίνει τις 1.300 μέρες. Όμως, ένας προσεκτικός αναγνώστης, αν μετρήσει τις μέρες που περιγράφονται ή αναφέρονται στα 798 τεύχη της σειράς, θα διαπιστώσει ότι αυτές ξεπερνούν τις 4.000.

Ενδεικτικό: Στον τόμο 6 της επανέκδοσης του 1985 (τεύχη 41-48) καταμετρούμε το πέρασμα 44 ημερών που δηλώνονται εμφανικά. Κατ' ακρίβεια είναι πολύ περισσότερες, όμως ας επιμένουμε στους μετριοπαθείς υπολογισμούς. Έτσι όπου αναφέρεται: «λίγες μέρες αργότερα» (σελ.191) ή «μερικές μέρες έχουν περάσει» (σελ. 147) υπολογίζουμε τον αριθμό των τριών μόνον ημερών.

ΤΟ ΠΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ του *Μικρού Ήρωος* είναι κυρίως η κατεχόμενη Ελλάδα αλλά και όλα τα μήκη και πλάτη της γης. Το συμμαχικό αρχηγείο της Μέσης Ανατολής τον καλούσε τακτικά να ανταλλάσσει δράση όταν τα άλλα στελέχη του τα έβρισκαν σκούρα. Έτσι ο Γιώργος Θαλάσσης πάλευε εναντίον των Γερμανών πότε στις ερήμους της Αφρικής ή της ζούγκλας της Ασίας και πότε στις μεγαλουπόλεις της Αμερικής. Στον τόμο αυτό ο *Μικρός Ήρωος* μεταβαίνει δύο φορές στην Αμερική, μέσω Αιγύπτου και Αγγλίας, και φτάνει ως την Αλάσκα. Για τη μετάβαση και την επιστροφή του συνυπολογίζουμε δύο μόνον ημέρες. Μετριοπαθώς πάλι.

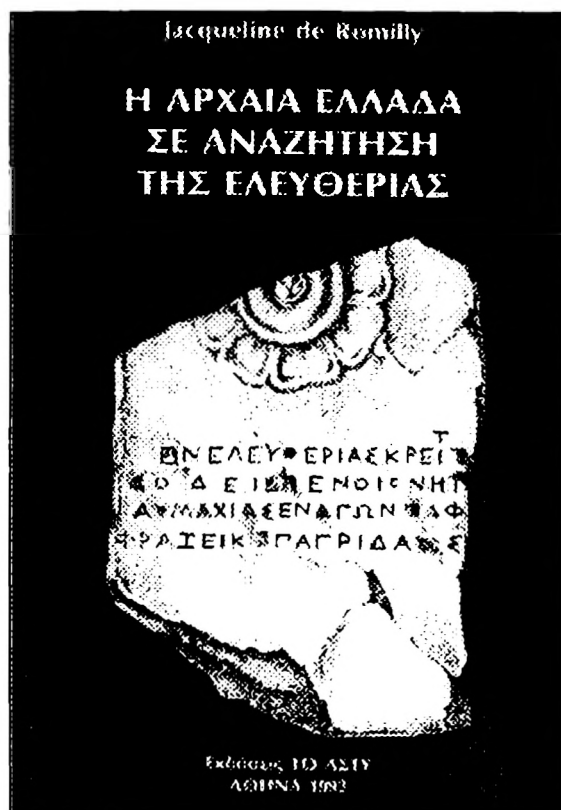
Και η προσεκτική καταμέτρηση των ημερών που αναφέρονται ή περιγράφονται στους άλλους τόμους επιβεβαιώνει τον ίδιο περίπου αριθμό (40-50 ημέρες πολέμου σε κάθε τόμο). Λοιπόν, τα 798 τεύχη του *Μικρού Ήρωος* (και οι 100 περίπου τόμοι του) πιστοποιούν ότι η χρονική διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου ξεπέρασε τα 11 χρόνια. Μυθικός και ιστορικός χρόνος, χρόνος αφηγήσεως και πραγματολογίας.

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΗΡΩΣ καθηλώνει το χρόνο και καθηλώνεται σ' αυτόν. Αναλλοίωτο πρότυπο και φορέας του καλού στην αιώνια πάλη του με το κακό. Παίζων, πεσσεύων, διαφερόμενος.

*Βλ. περ. Αντί, Αθήνα 1995, αρ. 577 (αφιέρωμα στον *Μικρό Ήρωο*). Το αλφαβητάρι, συνταχθέν υπό του Αγάθωνος, σελ. 6-7.

ΤΕΣΣΕΡΑ ΒΙΒΛΙΑ ΤΗΣ JACQUELINE de ROMILLY

ΒΡΑΒΕΙΟ ΩΝΑΣΗ 1995



Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ ΣΕ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ

Πρόλογος του Μ. Σακελλαρίου της Ακαδημίας Αθηνών

Η ιδέα της ελευθερίας προέρχεται από την Ελλάδα, όπου μαζί με την πραγματοποίηση της ανεξαρτησίας πήρε την τελειότερη μορφή της στο κοινωνικό, πολιτικό και ανθρώπινο νόημά της. Στη δημοκρατική αθηναϊκή πολιτεία ανθίζει η πνευματική ελευθερία που συνοδεύεται από έντονο κριτικό πνεύμα, με τις δυσκολίες της, για να φτάσει στην ελευθερία της συνείδησης. Τα υπέροχα καλλιτεχνικά και λογοτεχνικά έργα είναι ο καρπός της.



ΒΑΣΤΑ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

Πρόλογος του Γ. Β. Καββαδία καθηγ. Κοινωνιολογίας του Παν/μιου Αθηνών

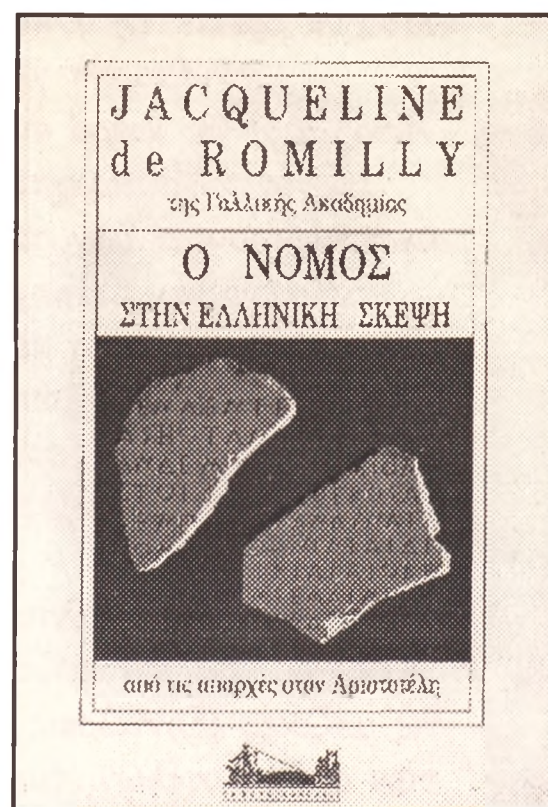
Κατά την άποψη της συγγραφέως, αυτή η ομηρική έκφραση στην Οδύσσεια σημειώνει το ορμητικό ξεκίνημα της ψυχολογίας στα αρχαία ελληνικά γράμματα. Σε αυτή θα στηριχθεί το ενδιαφέρον για την ανθρώπινη ψυχή και ο μεταγενέστερος στοχασμός για τη βαθύτερη διερεύνηση των εσωτερικών προβλημάτων του ανθρώπου. Αποτελεί διαρκή επιδίωξη στην τραγωδία και παίρνει εκπληκτικές προεκτάσεις στη φιλοσοφία.



ΓΙΑΤΙ Η ΕΛΛΑΔΑ;

Πρόλογος του Γ. Κ. Βλάχου της Ακαδημίας Αθηνών

Το αρχαίο ελληνικό θαύμα είναι η προνομιακή στιγμή στην ιστορία της ανθρωπότητας που επιβιώνει και πλουτίζει αδιάκοπα τον πολιτισμό μας με την ποιότητα, το ύφος και το ήθος στα έργα της και το λογισμό. Η συγγραφέας συνοψίζει με συγκίνηση και με γνώση ολόκληρο το φάσμα των ελληνικών αξιών, που κορυφώνεται τον 5ο αιώνα στα κείμενα της ιστορίας, της τραγωδίας και της φιλοσοφίας. Σε αυτό, κυρίαρχη θέση κατέχει ο άνθρωπος και από το μερικό προκύπτει το γενικό και σε ανώτερη βαθμίδα το καθολικό και το οικουμενικό.



Ο ΝΟΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

Πρόλογος του Αριστόβουλου Μάνεση της Ακαδημίας Αθηνών

Η συναρπαστική περιπέτεια του νόμου, όπως προκύπτει από τα αρχαία κείμενα και εμφανίζεται στην ελληνική πραγματικότητα. Η έννοια του νόμου παίρνει διαδοχικές μορφές, για να κορυφωθεί στον γραπτό πολιτικό νόμο, που είναι ίδιον της Ελλάδας και της δημοκρατικής πολιτείας. Ο νόμος, η πόλη, η δημοκρατία και το δικαιο αποτελούν άρρηκτη ενότητα στη ζωή και στη σκέψη των Ελλήνων, οι οποίοι την προσέφεραν στον εαυτό τους και στην ανθρωπότητα.

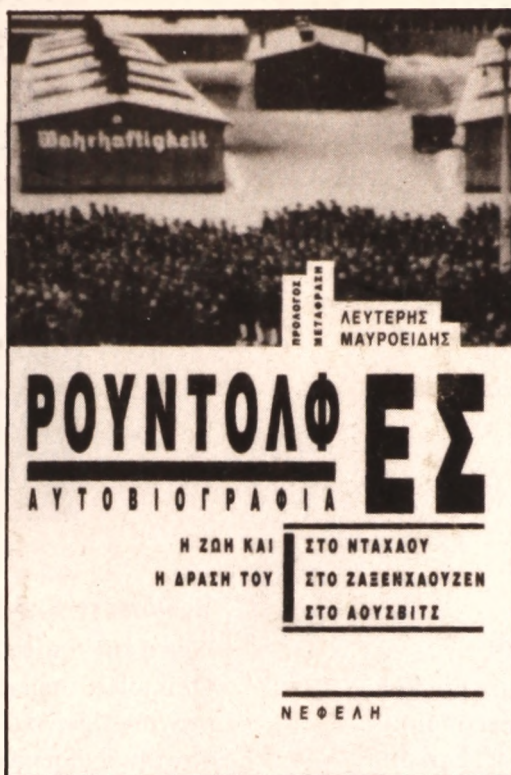
Εκδόσεις ΤΟ ΑΣΤΥ

Πανεπιστημίου 10, 106 71 Αθήνα, Τηλ.: 3638 358

Ρούντολφ Ες

ΑΥΤΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η ΖΩΗ ΚΑΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ
ΣΤΟ ΝΤΑΧΑΟΥ ΣΤΟ ΖΑΞΕΝΧΑΟΥΖΕΝ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ



... Μια γυναίκα ήρθε κοντά μου και μου ψιθύρισε, δείχνοντας τα τέσσερα παιδιά της που είχαν πιάσει με αγάπη από τα χεράκια το μικρότερο για να το περάσουν από ένα ανώμαλο σημείο του εδάφους: «Πού θα βρείτε τη δύναμη για να μπορέσετε να σκοτώσετε αυτά τα πανέμορφα γλυκά παιδάκια; Δεν έχετε καρδιά;»

Από καιρό σε καιρό συνέβαινε γυναίκες να βγάζουν ξαφνικά καθώς γδύνονταν σπαραχτικές κραυγές, τραβούσαν τα μαλλιά τους, συμπεριφέρονταν σαν παραφρονημένες. Τότε τις τραβούσαν γρήγορα, τις πήγαιναν πίσω από το κτίσμα και τις σκότωναν με έναν πυροβολισμό στον αυχένα, από πιστόλι μικρού διαμετρήματος. Είδα μια γυναίκα τη στιγμή που έκλειναν οι πόρτες του θαλάμου να προσπαθεί να σπρώξει τα παιδιά της έξω και να φωνάζει κλαίγοντας: «Αφήστε τουλάχιστον τα παιδιά μου να ζήσουν!»

Με στυγνό και εφιαλτικά ακριβές ύφος, ο δήμιος των στρατοπέδων Νταχάου, Ζαξενχάουζεν και Άουσβιτς, **Ρούντολφ Ες**, αφηγείται τις μαζικές εξοντώσεις των Εβραίων, των Ρώσων, των Τσιγγάνων, των ομοφυλοφίλων, των κομμουνιστών, των μαρτύρων του Ιεχωβά, όπως επίσης και τους μηχανισμούς μετατροπής των ανθρώπων σε μηχανές θανάτου.

...ΑΥΤΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΞΙΖΕΙ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΤΕΙ

*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Πρωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ.: 3607744